

אפשרויות למימוש הרצון להורות בקרב זוגות להט"ב ויחידים סקירה בין-לאומית של מדיניות ופרקטיקה

לילך זוהר זהר שרביט רוני זלכה
איה אלמוג-זקן דורי ריבקין יואה שורק

עריכת לשון: רויטל אביב מתוק
תרגום לאנגלית (תקציר): עמי אשר
עיצוב גרפי: ענת פרקו-טולדנו

הסקירה הוזמנה על ידי אגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה (מתו"ה) ועל ידי השירות למען הילד
במינהל שירותים אישיים וחברתיים במשרד הרווחה והביטחון החברתי ומומנה בסיועם

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל
ת"ד 3886 ירושלים 9103702
טלפון: 02-6557400
brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | טבת תשפ"ב | דצמבר 2021

תקציר

רקע

במהלך העשורים האחרונים הפכה המשפחה ה'מסורתית', המורכבת מזוג הטרנססקסואלי נשוי וילדיהם הביולוגיים, לדפוס אחד מתוך מגוון רחב של דפוסים אפשריים לתא המשפחתי. בין דפוסי המשפחות החדשות יש משפחות יחידניות מבחירה, זוגות להט"ב ומשפחות עם 'הורות משותפת'. כמו כן האפשרויות שדרכן אפשר להפוך להורים נעשו מגוונות יותר, והן כוללות אומנה ואימוץ, שימוש בטיפולי פוריות והפריה וביצוע הליכי פונדקאות. יחד עם זאת, האפשרויות העומדות בפני זוגות להט"ב או יחידים המבקשים לממש את רצונם להורות במדינות שונות בעולם הן עדיין מוגבלות, הן מבחינת זכויות הן מבחינת נגישות. השירות למען הילד במינהל שירותים אישיים וחברתיים ואגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה (מתו"ה), במשרד הרווחה והביטחון החברתי פנו למכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל בבקשה לערוך סקירה בין-לאומית על האפשרויות שקיימות במדינות נבחרות בעולם למימוש הרצון להורות ולכינון ההורות עבור יחידים וזוגות להט"ב. הסקירה נערכה בין ינואר 2021 לדצמבר 2021.

מטרה

מטרת הסקירה הייתה לספק לקובעי המדיניות מידע רחב על כלל האפשרויות הקיימות למימוש ההורות בקרב זוגות להט"ב ויחידים, ובפרט על טיפולי פוריות והפריה, פונדקאות, אומנה ואימוץ. באופן מפורט יותר, המטרה הייתה לספק מידע על האפשרויות הקיימות למימוש ההורות ולכינונה בהיבטים של מדיניות וחקיקה, חסמים ואתגרים, סוגי הסיוע שניתנים מטעם המדינה או על ידי גופים אחרים ועמדות הציבור במדינה בנוגע להורות של להט"ב.

שיטה

בשלב הראשון מופו היבטים משפטיים וחברתיים שונים הקשורים לזכויות להט"ב ב-108 מדינות, ונערכו ראיונות עם שישה מומחים בתחום בישראל. בשלב השני, נבחרו המדינות לסקירה יחד עם משרד הרווחה והביטחון החברתי, על פי אחד או יותר מן הקריטריונים הללו: (1) מדינות שבהן חקיקה מתקדמת בנוגע להורות של זוגות להט"ב ויחידים; (2) מדינות המאפשרות אימוץ בין-ארצי לזוגות להט"ב; (3) מדינות שדומות לישראל מבחינת תפיסות תרבותיות והשפעת הדת על המדינה. שבע המדינות שנבחרו הן: אוסטרליה, ניו-זילנד, סקוטלנד וצפון אירלנד בבריטניה, הולנד, קנדה-מחוז אונטריו וארצות הברית-קליפורניה. בשלב השלישי, בוצעו 24 ראיונות עומק חצי מובנים עם מומחים מכל אחת מן המדינות שנבחרו: נציגי ארגוני זכויות להט"ב, אנשי אקדמיה, נציגי ממשל והורים מקהילת הלהט"ב. בד בבד נערכה סקירה מעמיקה על כל מדינה בהיבטים של מדיניות וחקיקה, עמדות ופרקטיקה בנוגע לאפשרויות למימוש הורות עבור זוגות להט"ב ויחידים. המידע נכתב כסקירות עצמאיות עבור כל מדינה וכן נותח באופן אינטגרטיבי בנוגע לכל סוגיה.

ממצאים

1. מדיניות וחקיקה: בכל המדינות שנסקרו, המדיניות והחקיקה מתבססות לרוב על תפיסה לפיה זוגות להט"ב ויחידים הם 'הורים ראויים'.
2. השפעת עמדות כלפי הורות של להט"ב על מדיניות וחקיקה: לעמדות הציבור במדינה כלפי הורות להט"ב, גם החיוביות וגם השליליות, יש השפעה על המדיניות והחקיקה ולכן לצד קביעת חקיקה ומדיניות יש לפעול לשינוי נורמות חברתיות, דעות קדומות ועמדות הומופוביות כדי לקדם את האפשרויות להורות.
3. אתגרים בדרך למימוש הורות וכינון ההורות: למרות קיומן של אפשרויות חוקיות למימוש הורות של להט"ב, עדיין יש אתגרים וחסמים בנגישות לאפשרויות אלה, למשל בהיבטים של מיצוי זכויות, צורך במשאבים כלכליים ותהליכים שנמשכים זמן רב.
4. כינון ההורות: נישואין או הכרה רשמית בזוגיות להט"ב יכולה לסייע במימוש ההורות, אף על פי שיש מדינות רבות שבהן ניתנה זכות להורות טרם האפשרות להכרה רשמית בזוגיות להט"ב. האתגרים בכינון הורות להט"ב נוגעים בין היתר לכך שהורות ביולוגית מקבלת משקל ניכר בקביעת ההורות החוקית וישנם קשיים בהסדרת ההורות של בן או בת הזוג שאין להם קשר ביולוגי לילד.
5. מתח בין הזכות למימוש הורות ובין זכויות אחרות: טובת הילד היא העיקרון המרכזי המנחה את שיקול הדעת של המחוקקים בתהליכי החקיקה. בחלק מן המדינות יש חוקים המאפשרים לארגונים לסרב לתת ללהט"ב שירות על בסיס אמונות דתיות ומתוקף הזכות לחופש דת. כך, בפועל לעיתים מתרחשת אפליה כלפי להט"ב בנגישות לאפשרויות השונות למימוש הורות.
6. הבדלים בתמיכה הציבורית בסוגי הורות שונים ובקבלה שלהם: יש הבדל בתמיכת הציבור בסוגי הורות שונים, החל מתמיכה רחבה בהורות של זוגות הטרוסקסואליים לעומת הורות של בני זוג מאותו מין, עבור בתמיכה רחבה יותר בהורות של זוגות (לעיתים גם מאותו מין) על פני יחידים וכלה בתמיכה מועטה ביותר בהורות של טרנסג'נדרים.

רקע

במהלך העשורים האחרונים הפכה המשפחה ה'מסורתית', המורכבת מזוג הטרוסקסואלי נשוי וילדיהם הביולוגיים, לדפוס אחד מתוך מגוון רחב של דפוסים אפשריים לתא המשפחתי. בין דפוסי המשפחות החדשות יש משפחות יחידניות מבחירה, או לפי ההגדרה בחוק 'משפחות שבראשן הורה עצמאי', ובהן אדם יחיד בוחר מלכתחילה להפוך להורה, ללא כל הורה שותף, ומגדל את ילדו לבד; זוגות להט"ב, נשואים או שאינם נשואים; ומשפחות עם 'הורות משותפת', כלומר משפחות שבהן ההורים החליטו להביא יחד ילד/ים מבלי לחיות בזוגיות או לקיים משק בית משותף. כמו כן האפשרויות שדרכן אפשר להפוך להורים ולהסדיר את ההורות נעשו מגוונות יותר, והן כוללות אימוץ פנים ארצי ואימוץ בין-ארצי; תרומת זרע או ביצית; פונדקאות ארצית ובין-ארצית; וצו אימוץ או 'צו הורות' פסיקתי. יחד עם זאת, האפשרויות העומדות בפני זוגות להט"ב או יחידים המבקשים לממש רצונם להורות במדינות שונות בעולם הן עדיין מוגבלות, הן מבחינת זכויות הן מבחינת נגישות. השירות למען הילד במינהל שירותים אישיים וחברתיים ואגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה (מתו"ה), במשרד הרווחה והביטחון החברתי, פנו למכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל בבקשה לערוך סקירה בין-לאומית של האפשרויות שקיימות במדינות נבחרות בעולם למימוש הרצון להורות ולכינון ההורות עבור זוגות להט"ב ויחידים. הסקירה נערכה בין ינואר 2021 לדצמבר 2021.

מטרה

מטרת הסקירה הייתה לספק לקובעי המדיניות מידע רחב על כלל האפשרויות הקיימות למימוש ההורות בקרב זוגות להט"ב ויחידים, ובפרט על טיפולי פוריות והפריה, פונדקאות, אומנה ואימוץ. באופן מפורט יותר המטרה הייתה לספק מידע על האפשרויות הקיימות למימוש ההורות ולכינונה בהיבטים של מדיניות וחקיקה, חסמים ואתגרים, סוגי הסיוע שניתנים מטעם המדינה או על ידי גופים אחרים ועמדות הציבור במדינה בנוגע להורות של להט"ב.

שיטה

בשלב הראשון, מופו היבטים משפטיים וחברתיים שונים הקשורים לזכויות להט"ב ב-108 מדינות, ונערכו ראיונות עם שישה מומחים בתחום בישראל. תהליך המיפוי כלל סקירת מאמרים אקדמיים, ספרות שאינה מחקרית וכתבות באינטרנט. בשלב השני, נבחרו המדינות לסקירת הספרות יחד עם משרד הרווחה והביטחון החברתי, על פי אחד או יותר מן הקריטריונים הללו: (1) מדינות שבהן חקיקה מתקדמת בנוגע להורות של זוגות להט"ב ויחידים; (2) מדינות המאפשרות אימוץ בין-ארצי לזוגות להט"ב; (3) מדינות שדומות לישראל מבחינת תפיסות תרבותיות והשפעת הדת על המדינה. שבע המדינות שנבחרו הן: אוסטרליה, ניו-זילנד, סקוטלנד וצפון אירלנד בבריטניה, הולנד, קנדה-מחוז אונטריו וארצות הברית-קליפורניה. בשלב השלישי, בוצעו 24 ראיונות עומק חצי מובנים עם מומחים מכל אחת מן המדינות שנבחרו: נציגי ארגוני זכויות להט"ב, אנשי אקדמיה, נציגי ממשל והורים מקהילת הלהט"ב. בד בבד נערכה סקירה מעמיקה על כל מדינה בהיבטים של מדיניות וחקיקה, עמדות ופרקטיקה בנוגע לאפשרויות למימוש הורות עבור זוגות להט"ב ויחידים. המידע נכתב כסקירות עצמאיות עבור כל מדינה וכן נותח באופן אינטגרטיבי בנוגע לכל סוגיה.

ממצאים

הסקירה בנויה משני חלקים: החלק הראשון מציג באופן אינטגרטיבי ממצאים כלליים בנוגע לאפשרויות מימוש ההורות במדינות שנבחרו ובפרט בנוגע למדיניות וחקיקה, להשפעת עמדות הציבור על הורות של להט"ב, לאתגרים במימוש ההורות וכינונה, למתח בין זכויות הורות וזכויות אחרות ולהבדלים בתמיכה ובקבלה הציבורית של סוגי הורות שונים. החלק השני מפרט בהרחבה את המידע שנאסף בהיבטים אלו על כל אחת מן המדינות שנסקרו. בסעיף 5.א בסקירה לוח המסכם את עיקרי הזכויות של להט"ב בכל מדינה בהיבטים השונים של מימוש וכינון ההורות. להלן הממצאים המרכזיים מן הפרק האינטגרטיבי:

מדיניות וחקיקה:

- חוקים ומדיניות הם הבסיס לאפשרות של זוגות להט"ב ויחידים לממש את רצונם להורות. בכל המדינות שנסקרו, המדיניות והחקיקה מתבססות לרוב על תפיסה לפיה זוגות להט"ב ויחידים הם 'הורים ראויים'.
- לרוב חקיקה ומדיניות מתבססות על חוקת המדינה (אם היא קיימת) ועל פסיקות בתי משפט מקומיים או בתי משפט עליון.
- במרבית המדינות החקיקה הנוגעת להורות של להט"ב אושרה לאחר שזוגות להט"ב ויחידים מצאו פתרונות מעשיים להקמת משפחה, שלא היו מעוגנים בחקיקה.

השפעת עמדות הציבור כלפי הורות של להט"ב על מדיניות וחקיקה:

- לרוב לעמדות הציבור כלפי הורות להט"ב במדינה, גם החיוביות וגם השליליות, יש השפעה על המדיניות והחקיקה.
- על כן, עיגון זכויות של זוגות ויחידים להט"ב למימוש הורות בחקיקה, אינו מהווה ערובה למימוש, ויש לפעול לשינוי נורמות חברתיות ולשינוי דעות קדומות ועמדות הומופוביות בקרב הציבור ובקרב אנשי מקצוע שמעורבים בתהליך מימוש ההורות ובחיי המשפחה, כמו רופאים, עובדים סוציאליים, משפטנים וכדומה.

אתגרים בדרך למימוש הורות:

- נחוצים משאבים רבים למימוש ההורות ולכינונה, בייחוד משאבים כלכליים אך גם משאב של זמן, מכיוון שכל האפשרויות למימוש ההורות של להט"ב מאופיינות בהליכים שנמשכים זמן רב.
- יש מחסור בתרומות זרע וביצית בשל חוקים האוסרים על תשלום עבור תרומות וחוקים הנוגעים לאיסור על תרומה אנונימית, כך שזהות התורם עשויה להיחשף בשלב מסוים לילד.
- פונדקאות מסחרית אסורה ברוב המדינות, למעט בקליפורניה, ובנוגע לפונדקאות אלטרואיסטית ישנן הגבלות במדינות השונות, כמו איסור על פרסום מודעה לחיפוש פונדקאית ואתגרים בהכרה בהורות החוקית של הורים להט"ב מיועדים. גם פונדקאות מסחרית בין-ארצית, אם מתאפשרת, לרוב יקרה ומורכבת מבחינה בירוקרטית.
- מימוש הרצון להורות באמצעות אומנה ואימוץ הולך ומצטמצם מכמה סיבות: באימוץ פנים ארצי ובין-ארצי ישנם מעט מאוד ילדים המועמדים לאימוץ; מדינות רבות אינן מאפשרות לזוגות להט"ב וליחידים לאמץ; לרבים מן הילדים המועמדים לאימוץ יש מאפיינים מורכבים כאלו ואחרים, מה שהופך חלופה זו למבוקשת פחות. גם סידור האומנה אינו מבוקש, מכיוון שעל פי רוב מדובר בסידור זמני עד לחזרתו של הילד להוריו הביולוגיים.

כינון ההורות:

- הורות ביולוגית מקבלת משקל ניכר בקביעת ההורות החוקית, במיוחד בהליכי פונדקאות (יש מדינות שבהן האם היולדת נחשבת להורה החוקי).
- ישנו קושי בהסדרת ההורות של בן או בת הזוג שאין להם קשר ביולוגי לילד, אף על פי שזו חשובה ומתבטאת במיוחד במצבי פרידה בין ההורים.
- נישואין או הכרה רשמית בזוגיות של להט"ב יכולים לסייע בנגישות לאפשרויות מימוש הורות (אף על פי שיש מדינות רבות שבהן ניתנה זכות להורות טרם האפשרות להכרה רשמית בזוגיות להט"ב).
- במדינות רבות ישנן משפחות שבהן לילדים יש כמה דמויות של הורים, גם אם המבנה המשפחתי שלהם איננו מוכר באופן רשמי וחוקי על ידי המדינה, כמו הורות משותפת או הורות מרובה.

מתח בין זכות למימוש הורות ובין זכויות אחרות:

- טובת הילד היא העיקרון המרכזי המנחה את שיקול הדעת של המחוקקים בתהליכי החקיקה ושל אנשי המקצוע בתהליכי קבלת החלטות.
- רוב המדינות דוגלות בזכותו של הילד לדעת את מקורותיו הביולוגיים ולכן ברובן (למעט בקנדה) אין אפשרות לתרומת זרע/ ביצית אנונימית, אלא רק לתרומה המאפשרת לילדים ליצור קשר עם התורם/ת לאחר הגיעם לגיל 18.
- פונדקאות מסחרית (מקומית ובין-ארצית) נחשבת לבעייתית מבחינה אתית בעיקר לנוכח התגברות המודעות לזכויות נשים על גופן והחשש מסוגיות של ניצול, ולכן על פי רוב היא אסורה, למעט בקליפורניה. בכל המדינות שנסקרו פונדקאות אלטרואיסטיות נתפסת כיותר מוסרית ומותרת ללהט"ב.
- בחלק מן המדינות יש חוקים המאפשרים לאנשים לסרב לתת ללהט"ב שירות על בסיס אמונות דתיות ומתוקף הזכות לחופש דת. כך, בפועל מתרחשת אפליה כלפי להט"ב באפשרות למימוש הרצון להורות.

הבדלים בתמיכה בסוגי הורות שונים ובקבלה ציבורית שלהם:

- ישנם הבדלים בתמיכה בסוגי הורות שונים: החל בתמיכה רחבה יותר בהורות של זוגות הטרוסקסואליים לעומת הורות של זוגות מאותו המין; עבור בתמיכה רחבה יותר בהורות של זוגות, גם מאותו מין (במיוחד אם נשואים או בזוגיות מוכרת), לעומת הורות של יחידים; תמיכה רחבה יותר בהורות של זוגות נשים לעומת הורות של זוגות גברים; וכלה בתמיכה מועטה ביותר בהורות של טרנסג'נדרים.
- בכל המדינות שנסקרו טרנסג'נדרים ואנשים עם שוליות מצטלבת (למשל בין מגדר, נטייה מינית, אתניות, גזע, דת ומוגבלויות) עומדים בפני חסמים רבים עוד יותר בנגישות לאפשרויות למימוש ההורות ובהכרה בהורותם החוקית.

דברי תודה

תודותינו שמורות למי שבזכותם עבודתנו נושאת פרי.

במשרד הרווחה והביטחון החברתי – הגב' רקפת עצמון, מנהלת השירות למען הילד; ד"ר טלי בורלא, מפקחת ארצית, תחום משפחה חדשה בשירות למען הילד; ד"ר יוסף (אסי) אהרונב, מנהל אגף מחקר, באגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה.

תודה לכל המומחים בישראל שתרמו לנו מן הידע הרב שיש להם בנושא וכך סייעו לנו בראשית המחקר בהכרת השדה ובהכוונה למידע רלוונטי ולמראיינים – עו"ד אור קשת, מנהל קשרי ממשל של ארגוני הקהילה הגאה, האגודה למען הלהט"ב; עו"ד דן יקיר, היועץ המשפטי של האגודה לזכויות האזרח בישראל; עו"ד אירית רוזנבלום, מנכ"לית ומייסדת ארגון "משפחה חדשה"; פרופ' צברי טריגר, מומחה לדיני משפחה וחוקר את זכויות הקהילה הלהט"בית, הפקולטה למשפטים ע"ש שטריקס, המכללה למינהל; מר אלון שחר, מנכ"ל הבית הפתוח בירושלים לגאווה ולסובלנות.

תודה לכל המראיינים מן המדינות הנבחרות, על תרומתם בנושאים השונים בסקירה, על הידע שחלקו עימנו מן המדינה שבה הם פועלים ומתמחים ועל החוויות ששיתפו עימנו.

תוכן עניינים

1	1. מבוא
2	2. הסקירה
2	2.1 מטרת הסקירה
2	2.2 שיטת הסקירה ושלבי העבודה
5	חלק א': פרק אינטגרטיבי
5	1.א אפשרויות למימוש הורות במדינות הנבחרות
9	2.א עמדות כלפי משפחות של זוגות להט"ב ויחידים וזכויותיהם
11	3.א מדיניות וחקיקה בנוגע למימוש רצונם של זוגות להט"ב ויחידים להורות
15	4.א אפשרויות למימוש הורות עבור זוגות להט"ב ויחידים
31	5.א סיכום: אפשרויות למימוש ההורות במדינות נבחרות
35	חלק ב': המדינות הנבחרות
35	1.ב אוסטרליה
42	2.ב ניו זילנד
48	3.ב סקוטלנד
56	4.ב צפון אירלנד
63	5.ב הולנד
69	6.ב קנדה, מחוז אונטריו
78	7.ב ארצות הברית, קליפורניה
88	מקורות
103	נספחים
103	נספח א': תיאור המרואיינים בשלבי המחקר השונים
106	נספח ב': מילון מושגים

רשימת לוחות

31	לוח 1: אפשרויות למימוש ההורות במדינות שנסקרו
37	לוח 2: התפתחות החקיקה באוסטרליה בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 2002-2017
43	לוח 3: התפתחות החקיקה בניו זילנד בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 1993-2015
50	לוח 4: התפתחות החקיקה בסקוטלנד בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 1997-2019
58	לוח 5: התפתחות החקיקה בצפון אירלנד בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 1996-2020
64	לוח 6: התפתחות החקיקה בהולנד בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 1994-2020
72	לוח 7: התפתחות החקיקה בקנדה בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 1962-2016
81	לוח 8: התפתחות החקיקה בארצות הברית בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 1976-2020
103	לוח א-1: מרואיינים בשלב הגישוש של המחקר
104	לוח א-2: מרואיינים בשלב סקירת המדינות הנבחרות

1. מבוא

המשפחה מתקיימת כמוסד מרכזי בתרבות האנושית מראשיתה ועד ימינו. במרוצת השנים היא פושטת ולובשת צורות שונות ומעוררת דילמות נוקבות (דוד, 2012). במהלך העשורים האחרונים, שינויים בחברה המודרנית ומעבר לתרבות של אינדיווידואליזם הביאו להופעת מגוון רחב של סוגי משפחות (Cabrerera et al., 2000). המשפחה ה'מסורתית', המורכבת מזוג הטרוסקסואלי נשוי וילדיהם הביולוגיים, הפכה לדפוס אחד מבין מגוון רחב של דפוסים אפשריים לתא המשפחתי, ובהם משפחות יחידניות מבחירה, או לפי ההגדרה בחוק 'משפחות שבראשן הורה עצמאי', ובהן אדם יחיד בוחר מלכתחילה להפוך להורה, ללא כל הורה שותף, ומגדל את ילדו לבד (אורן, 2018); זוגות להט"ב, נשואים או שאינם נשואים; ומשפחות עם 'הורות משותפת', כלומר משפחות שבהן ההורים החליטו להביא יחד ילדים מבלי לחיות בזוגיות או לקיים משק בית משותף (כל זכות, 2021). לראשונה בתולדות האנושות, מתאפשר לפרט, ברמה הערכית והמעשית, להפריד בין נישואין, כריון, הורות ומשק בית בהתאם לרצונו האישי (Golombok et al., 2016).

כמו כן האפשרויות שדרכן אפשר להפוך להורים נעשו מגוונות יותר, והן כוללות אימוץ פנים ארצי; אימוץ בין-ארצי; מתן צו אימוץ או 'צו הורות' פסיקתי לבן או בת זוג של ההורה הביולוגי, במקרים שבהם הילד הובא לעולם מתוך כוונה משותפת של בני הזוג ובאמצעות תרומת זרע אנונימית או הליך פונדקאות בין-ארצי¹ (סגל ואחרים, 2019).

הכמיהה להורות היא חוויה אנושית מרכזית, שאינה מכירה בגבולות המגדר, המצב החברתי-כלכלי, המצב המשפחתי או הנטייה המינית. עם זאת, למרות התפתחות טכנולוגיות כריון והולדה מגוונות, האפשרויות העומדות בפני זוגות להט"ב או יחידים המבקשים לממש רצון זה במדינות שונות בעולם הן עדיין מוגבלות. למשל, פונדקאות בתשלום (בכלל ולזוגות להט"ב בפרט) מתאפשרת במדינות מעטות ובעלות גבוהה. נוסף על כך, בשנים האחרונות חלה ירידה ניכרת במספר הילדים המועמדים לאימוץ בין-ארצי ועלייה ניכרת בגיל הילדים המועמדים אליו. כמו כן חלה ירידה חדה במספר הילכי האימוץ הבין-ארציים בעולם מסיבות פוליטיות ואחרות (סגל ואחרים, 2019).

זכויות להט"ב נמצאות על קשת רחבה של זכויות ובהן כאלה הנוגעות לאפשרות של זוגות להט"ב או יחידים לממש את רצונם להורות, בהיבטים של הבאת ילדים ושל האפשרות להכרה חוקית במעמד כהורים לילדים. עדיין לא ידועים המספרים המדויקים של היקף ההורים להט"ב במדינות שונות מכיוון שמידע זה לא נאסף על ידי הרשויות. אולם, ככל שגוברת התופעה שבה מבוגרים להט"ב 'וצאים מן הארון' מוקדם יותר ובוחרים להפוך להורים לאחר היציאה, שאלות על מסלולים להורות, המעבר להורות וסוגיות הקשורות לנושא הופכות לחשובות יותר ויותר (Patterson, 2019).

כדי לממש את הרצון להורות, יש סיכוי רב יותר שלהט"ב, לעומת שאר האוכלוסייה, יעשו שימוש באפשרויות חלופיות להבאת ילדים (Gay Family Law Center, 2018a). למשל, ממצאים מספירת משקי בית בשנת 2016 מראים כי בארצות הברית זוגות

¹ בתהליך הפונדקאות אישה (אם נושאת; פונדקאית) נושאת עובר שנוצר באמצעות הפריה חוץ-גופית מזרע ו/או מביצית של ההורים המיועדים

להט"ב, לעומת זוגות הטרוסקסואליים, נוטים יותר לגדל ילדים בעזרת אימוץ (21.4% לעומת 3%, בהתאמה) ו/או אומנה (2.9% לעומת 0.4%, בהתאמה) (Goldberg & Conron, 2018). הבאת ילדים על ידי הורים שהם להט"ב התאפשרה בעיקר הודות לנגישות לאפשרויות חלופיות להבאת ילדים כמו טיפולי פוריות (הזרעה תוך רחמית והפריה מלאכותית), תרומות זרע, פונדקאות, אימוץ ואומנה (Costa, 2021; Patterson, 2019).

השירות למען הילד במינהל שירותים אישיים וחברתיים ואגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה (מתו"ה), במשרד הרווחה והביטחון החברתי פנו למכון מאיר-ג'וניט-ברוקדייל בבקשה לערוך סקירה בין-לאומית על האפשרויות שקיימות במדינות נבחרות בעולם למימוש הרצון להורות – הבאת הילד ולכינון ההורות – הסדרת מעמד ההורות החוקית, עבור זוגות להט"ב ויחידים. הסקירה נערכה בין ינואר 2021 לדצמבר 2021.

2. הסקירה

2.1 מטרת הסקירה

מטרת הסקירה הייתה לספק לקובעי המדיניות מידע רחב על כלל האפשרויות הקיימות למימוש ההורות בקרב זוגות להט"ב ויחידים, ובפרט על טיפולי פוריות והפריה, פונדקאות, אומנה ואימוץ. באופן מפורט יותר מטרת הסקירה היו לספק מידע על האפשרויות הקיימות למימוש ההורות ולכינונה בהיבטים של מדיניות וחקיקה, חסמים ואתגרים, סוגי הסיוע שניתנים מטעם המדינה או על ידי גופים אחרים ועמדות הציבור במדינה בנוגע להורות של להט"ב.

2.2 שיטת הסקירה ושלבי העבודה

שלב ראשון – מיפוי המדינות בעולם לצורך בחירת המדינות לסקירה

בשלב הראשון מופו היבטים של זכויות משפטיות, הכרה חוקית בזוגיות להט"ב וכן עיגון חקיקתי של האפשרויות השונות למימוש הורות ב-108 מדינות. תהליך המיפוי כלל סקירת מאמרים אקדמיים, ספרות שאינה מחקרית וכתבות באינטרנט. נעשה שימוש במידע שאותר באמצעות הפניות מן המומחים מישראל שרואיינו ובאמצעות מנועי החיפוש Google Scholar וברוק-נט ובעזרת חיפוש אחר ביטויים כמו 'legal recognition for same-sex couples', 'same-sex parenthood rights', 'legal family formats' 'for same-sex couple' או 'same-sex families'. נוסף על כך, נערכו ראיונות עם שישה מומחים בתחום בישראל כדי למפות את תחום המחקר ואת הסוגיות המרכזיות אשר עולות בו, וללמוד אילו מדינות מובילות בתחום המדיניות כלפי הורות של זוגות להט"ב ויחידים (ר' פירוט המרואיינים בנספח א').

שלב שני – בחירת המדינות שבהן התמקדה הסקירה

בשלב השני הציג צוות המחקר בפני נציגי משרד הרווחה והביטחון החברתי מדינות רלוונטיות לסקירה על פי אחד או יותר מן הקריטריונים שצינו (המזמינים: 1) מדינות שבהן חקיקה מתקדמת בנוגע למימוש הרצון להורות של זוגות להט"ב ויחידים; (2) מדינות המאפשרות אימוץ בין-ארצי לזוגות להט"ב; ו-3) מדינות שדומות לישראל מבחינת התפיסות התרבותיות שלהן והשפעת הדת על המדינה.² המדינות שנבחרו הן: **אוסטרליה, ניו-זילנד, סקוטלנד וצפון אירלנד בבריטניה, הולנד, קנדה-מחוז אונטריו וארצות הברית-קליפורניה.**

² המדינות שהוצעו היו אירלנד, גרמניה, פינלנד, ברזיל, קולומביה, דרום אפריקה, הולנד, אוסטרליה, ארצות הברית – קליפורניה, קנדה – מחוז קוויבק או מחוז אונטריו, סקוטלנד, איטליה, בריטניה, מקסיקו, בולגריה, וצפון אירלנד

שלב שלישי – איסוף מידע על המדינות הנבחרות

בשלב זה נערכה סקירה מעמיקה של ספרות מקצועית ושל פרסומים שונים על כל אחת מן המדינות שנבחרו בהיבטים של מדיניות, חקיקה, עמדות ופרקטיקה בהקשר של אפשרויות למימוש הורות עבור זוגות להט"ב ויחידים. המידע נדלה בין היתר מאתרי אינטרנט של משרדי ממשלה, רשויות מקומיות וארגונים נותני שירותים, ממאמרים אקדמיים ומספרות אפורה הכוללת ניירות מדיניות של ארגונים הפעילים בנושא ומחקרי הערכה. בד בבד, נערכו ראיונות עם מומחים בכל אחת מן המדינות שנבחרו כגון נציגי ארגוני זכויות להט"ב, אנשי אקדמיה, נציגי ממשל וכן עם הורים להט"ב כדי להבין לעומק את הסוגיות המרכזיות והעדכניות שעיימן מתמודדים זוגות להט"ב ויחידים במדינות אלו בבואם לממש את רצונם להורות וכן לעמוד על קיומם של פערים בין המדיניות לפרקטיקה. בסך הכול נערכו 24 ראיונות עם מומחים והורים להט"ב בחו"ל (ר' פירוט בנספח א').

שלב רביעי – הכנת הסקירה

הסקירה מחולקת לשני חלקים – החלק הראשון מציג באופן אינטגרטיבי את נושאי הסקירה שנבחנו בכל אחת מן המדינות: עמדות הציבור בנוגע למימוש רצונם להורות של זוגות להט"ב ויחידים, מדיניות וחקיקה הנוגעת לכך וכן הדרכים השונות שבאמצעותן זוגות להט"ב ויחידים יכולים לממש את רצונם להורות. החלק השני מפרט היבטים אלו עבור כל אחת מן המדינות שנסקרו באופן מורחב לצד חסמים ודרכי התמודדות.

חלק א': פרק אינטגרטיבי

בחלק זה יוצגו באופן אינטגרטיבי נושאי הסקירה שנבחנו בכל אחת מן המדינות. ראשית יוצגו הממצאים הכלליים שעלו מן הסקירה בנוגע לאפשרויות מימוש הורות. לאחר מכן יוצגו עמדות הציבור בנוגע למימוש רצונם להורות של זוגות להט"ב ויחידים, החקיקה והמדיניות הנוגעת להיבטים אלו וכן מגוון הדרכים הקיימות בפני זוגות להט"ב ויחידים למימוש רצונם להורות. בשל ריבוי המושגים בתחומי ההורות והלהט"ב, מצורף מילון מושגים מפורט בנספח ב'.

1.א אפשרויות למימוש הורות במדינות הנבחרות

האפשרויות של זוגות להט"ב ויחידים לממש את רצונם להורות משתנות בין המדינות שנסקרו. מחד, עם השנים ישנן תמיכה גוברת ועמדות חיוביות יותר כלפי הורות להט"ב וכן התקדמות בחקיקה. עם זאת, עדיין ישנם לא מעט אתגרים. בפרק זה יוצגו ממצאים מסכמים בנוגע לאפשרויות למימוש הרצון להורות של זוגות להט"ב ויחידים ובנוגע להכרה בהורות שלהם, על פי סוגיות מרכזיות שעלו מן הסקירה.

1. השפעת עמדות כלפי הורות של להט"ב (להרחבה ראו סעיף א.2)

- **לרוב, עמדות חיוביות של הציבור הרחב כלפי הורות להט"ב משפיעות על קידום מדיניות וחקיקה.** יחד עם זאת, יש מצבים שבהם מדיניות וחקיקה המקדמות שוויון זכויות ללהט"ב נכפות על המדינה, למרות דעת הציבור בה, על ידי פדרציה שאליה היא משתייכת, כגון בבריטניה, בארצות הברית ובקנדה.
- **ערים גדולות:** בערים הגדולות (מטרופולינים) עמדות הציבור כלפי להט"ב הן לרוב חיוביות יותר ולכן תהליכי קידום מדיניות וחקיקה בהן מפותחים יותר. האוכלוסייה בערים גדולות לרוב מגוונת מבחינה דתית, אתנית, חברתית-כלכלית וגם מבחינת הנטיות המיניות. לכך יש השפעה על יותר סובלנות חברתית מחד גיסא, ועל דרישות לשוויון זכויות מאידך גיסא.
- **ארגוני מגזר שלישי, התקשורת ומערכת החינוך** עשויים להשפיע על קידום תפיסות חיוביות וזכויות למימוש ההורות עבור יחידים ולהט"בים.
- **פערים בין חקיקה ליישום וחשיבות ההכשרה של אנשי המקצוע:** עיגון הזכויות של זוגות להט"ב ויחידים למימוש הורות בחקיקה אינו מהווה ערובה למימושן. מן הסקירה עלה כי גם לאחר קביעת זכויות בחוק, יש לפעול לשינוי נורמות חברתיות שמשפיעות ביום-יום על האפשרויות של להט"ב במימוש ההורות. חסם מרכזי הוא דעות קדומות ועמדות הומופוביות בקרב אנשי מקצוע כגון רופאים, אחים, עובדים סוציאליים, עורכי דין ושופטים שמעורבים בתהליך מימוש ההורות ובחיי המשפחה. לכן, רצוי לספק לאנשי המקצוע הכשרות שיספקו להם השכלה הולמת בנוגע לחוקים הקשורים להורות להט"ב, וכן הכשרות מעשיות שישפיעו על עמדות חיוביות ומקבלות יותר, ועל כשירות תרבותית לעבודה עם מיעוטים (sexual minorities).

2. מדיניות וחקיקה (להרחבה ראו סעיף א.3)

- **חוקים ומדיניות הם הבסיס** לאפשרות של זוגות להט"ב ויחידים לממש את רצונם להורות. אלה מאפשרים לזוגות ויחידים לדרוש את זכותם למימוש ההורות גם אם נזקקים לסיוע של בית המשפט.
- בכל המדינות שנבחנו בסקירה זו, **המדיניות והחקיקה מתבססות לרוב על תפיסה לפיה זוגות להט"ב ויחידים הם 'הורים ראויים' ויכולים לספק לילדים משפחה מיטיבה.**
- לרוב הליך החקיקה מתרחש **בעקבות מבני משפחה חדשים והורות להט"ב שכבר מתרחשים.** למשל, במרבית המדינות החקיקה הנוגעת להורות של להט"ב אושרה לאחר שזוגות להט"ב ויחידים מצאו פתרונות מעשיים להקמת משפחה, שאינם מעוגנים בחקיקה.
- **רבים מן החוקים מתבססים על החוקה של המדינה,** למשל חוקת המדינה בקנדה ובארצות הברית, המחייבת שוויון זכויות, ועל כן ישנה דרישה לשוויון זכויות להורים להט"ב.
- **פסיקה:** לעיתים החקיקה הממשלתית מתבססת על פסיקות של בתי משפט מקומיים או של בית המשפט העליון שהתקבלו בעקבות ערעורים על פסיקות קודמות שהפלו להט"ב בתהליך מימוש רצונם להורות.
- **גורמים משפיעים:** ישנם גורמים שונים שעשויים לקדם או לעכב פיתוח מדיניות וחקיקה בנוגע להורות של להט"ב. בין הגורמים המקדמים נמצאים נציגי קהילת הלהט"ב בפוליטיקה ובמיוחד במפלגות דומיננטיות; ארגוני מגזר שלישי; ומחקר אקדמי ויישומי. בין הגורמים המעכבים ישנם עמדות שליליות של הציבור ואנשי מקצוע כלפי להט"ב; ארגונים דתיים שיכולים לקדם חקיקה שמגבילה את האפשרויות של זוגות להט"ב ויחידים למימוש רצונם להורות. למשל, בצפון אירלנד אפשר למנוע החלה של חוק אף לאחר שאושר ברוב קולות (לרבות חוקים המעניקים זכויות הורות ללהט"ב) על ידי הטלת החלטה חוסמת (וטו); כמו כן ישנם חוקים התומכים בזכות לחופש דת המתירים לאנשים ולארגונים לפעול על פי מצפונם בנוגע להורות להט"ב ובכך להפלות להט"ב באפשרויות למימוש ההורות.

3. אתגרים בדרך למימוש הורות

- **משאבים רבים נחוצים למימוש ההורות ולהסדרתה:** כלל האפשרויות העומדות בפני זוגות להט"ב ויחידים למימוש ההורות ולהסדרתה דורשות מאמץ רב והשקעת משאבים כספיים רבים, בייחוד בהליכי פונדקאות (גם אם היא מסחרית וגם אם אלטרואיסטית). כמו כן כל האפשרויות למימוש ההורות של להט"ב מאופיינות בהליכים שנמשכים זמן רב.
- **מחסור בתרומות זרע וביצית:** חוקים האוסרים על תשלום עבור תרומה מפחיתים את מספר תרומות הזרע והביצית. ברוב המדינות שנסקרו, למעט ארצות הברית, תרומות זרע וביצית ניתנות באופן אלטרואיסטי, והתורמים מקבלים פיצוי בסכום מסוים. כמו כן חוקים הנוגעים לאיסור על תרומה אנונימית גורמים לכך שזהות התורמים עשויה להיות חשופה לילד בהגיעו לגיל 18 ובחלק מן המקרים אף להורים, וזה הביא בחלק מן המדינות לצמצום מספר האנשים המוכנים לתרום.
- **מימון ממשלתי:** בחלק מן המדינות, כמו אוסטרליה וצפון אירלנד, אין מימון ממשלתי לנשים עבור טיפולי פוריות והפריה או שהוא מותנה בבעיית פוריות מוכחת או בתנאים מקדימים אחרים. למשל המימון מוגבל או שאין כלל מימון לנשים שמתיוגות עם 'אי פוריות חברתית' – נשים לסביות, רווקות ואף הטרנסקסואליות שאין להן ילדים בגלל נסיבות אישיות או חברתיות, ולא בגלל מכשול רפואי או ביולוגי.

- **קשיי נגישות לטיפול פוריות עלולים לגרום להתנהגויות סיכון של נשים:** נשים רבות אינן יכולות לממן טיפולי פוריות במרפאות פרטיות מפוקחות. לכן יש בהן מי שמשתמשות בתרומת זרע שאינה מפוקחת או אינה מבוקרת, וזה עלול לסכן את בריאותן ואת בריאות התינוק. חלקן מבצעות הזרעה תוך רחמית ביתית באופן שעלול לסכן את בריאותן.
- **להיעזרות בתורמי זרע ידועים יש השפעות על היכולת להסדיר את מעמד ההורה:** קשיים בנגישות לטיפול פוריות מגבירים את הפנייה לתורמי זרע ידועים, דבר המקשה ברוב המדינות על הסדרת מעמד ההורות של בת הזוג של האם הביולוגית במקרה של זוגות נשים.
- **אתגרים בפונדקאות:** ברוב המדינות, למעט ארצות הברית, אסורה פונדקאות מסחרית וגם על הפונדקאות האלטרואיסטית מוטלות מגבלות כדי להבטיח שלא תהיה מסחרית. כך לדוגמה אסור לפרסם מודעה לחיפוש אם פונדקאית. כמו כן בהליכי פונדקאות יש חשש מהיעדר הכרה או חוסר יכולת לכונן את ההורות החוקית של ההורים שאינם ביולוגיים. אתגר נוסף נוגע לפונדקאות בין-ארצית, שאם היא מתאפשרת, היא לרוב יקרה ומורכבת מאוד מבחינה בירוקרטית.
- **מימוש הרצון להורות באמצעות אומנה ואימוץ הולך ומצטמצם:** זוגות גברים נוטים יותר מזוגות נשים לשקול את החלופה של מימוש הרצון להורות באמצעות אימוץ (ארצי ובין-ארצי). אך בפועל, קשה לממש את הרצון להורות בדרך זו, מכיוון שבאימוץ פנים ארצי ובין-ארצי ישנם מעט מאוד ילדים המועמדים לאימוץ, בין היתר בזכות התמעטות של הריונות לא רצויים ובזכות מדיניות 'התכנון המקביל'³ (concurrent planning). כמו כן מדינות רבות אינן מאפשרות לזוגות להט"ב וליחידים לאמץ באימוץ בין-ארצי. נוסף על כך, לרבים מן הילדים המועמדים לאימוץ יש מאפיינים מורכבים כאלו ואחרים, מה שהופך חלופה זו למבוקשת פחות על ידי זוגות להט"ב ויחידים. גם סידור האומנה אינו מבוקש, מכיוון שעל פי רוב מדובר בסידור זמני עד להחזרת הילד להוריו הביולוגיים.

4. כינן ההורות

- **להורות ביולוגית יש משקל ניכר בקביעת ההורות החוקית בכל המדינות שנסקרו:** רוב הזכויות והאחריות ההורית נגזרות מהורות ביולוגית, בעוד לבני הזוג שאין להם קשר ביולוגי עם הילד קשה יותר להשיג הכרה חוקית בהורות.
- **קשה יותר להסדיר את ההורות של בן או בת הזוג שאין להם קשר ביולוגי לילד:** במקרים רבים בן או בת הזוג של ההורה הביולוגי אינם יכולים להסדיר את מעמדם החוקי בתור ההורים של הילד.
- **הסדרת הורות חוקית של הורה שאינו ביולוגי חשובה ומתבטאת במיוחד במצבי פרידה בין ההורים:** זאת בהתבסס על עיקרון טובת הילד, וכדי להבטיח שהילד יוכל לממש את זכותו להמשיך ולגדול עם שני הוריו המגדלים. הכרה בהורה הלא ביולוגי מתאפשרת במגוון דרכים, בהן צווי הורות, משמורת או אפוטרופסות ואימוץ על ידי ההורה השני. בקליפורניה ובאונטריו להורה שאיננו ביולוגי יש אפשרות להירשם בתעודת הלידה של הילד בתור 'הורה' נטול מגדר.

³ מדיניות זו שמה דגש על שיקום המשפחה הביולוגית ולכן ילד המועמד לאימוץ נשאר בקשר עם משפחתו הביולוגית עד שמוחלט לבצע אימוץ רשמי או להחזירו למשפחתו.

- **הכרה בנישואין/זוגיות של בני זוג:** מחד, מעמד חוקי של זוגות מאותו מין מסייע להנגשה שוויונית של החלופות למימוש הורות ולהסדרה של ההורות. מאידך, בכל המדינות שנסקרו ניתנה זכות להורות עוד לפני שאפשר היה להכיר רשמית בזוגיות של להט"ב או בטרם הוסדרה האפשרות לנישואי להט"ב.
- **מעמד האם הפונדקאית:** יש מדינות, כמו ניו זילנד, סקוטלנד, צפון אירלנד והולנד, שבהן הפונדקאית תיחשב אוטומטית בתור ההורה החוקי של הילד אלא אם תחליט לוותר על זכויותיה. לעומת זאת באונטריו ובקליפורניה הסכם פונדקאות שנערך טרום ההתערבות מבסס את הורותם של הזוג המיועד ולא מכיר בפונדקאית כאם חוקית.
- **אזרחות של ילד שנולד מחוץ למדינה:** ילד שנולד מחוץ למדינה (במקרים של אימוץ בין-ארצי/פונדקאות בין-ארצית) יוכל לקבל אזרחות רק של ההורה הביולוגי שלו.
- **הורות משותפת והורות מרובה:** הורות משותפת של אנשים שאינם בני זוג קיימת בקהילת הלהט"ב, אף על פי שהיא אינה מעוגנת בחקיקה במדינות שנסקרו. במרבית המדינות, למעט במדינות צפון אמריקה, גם הורות מרובה אינה מעוגנת בחוק ואין אפשרות להכיר ביותר משני הורים חוקיים לילד. אולם בפועל, במדינות רבות ישנן משפחות שבהן לילדים יש כמה דמויות של הורים, והם חיים בשני משקי בית לפחות, גם אם המבנה המשפחתי שלהם איננו מוכר רשמית וחוקית על ידי המדינה.

5. מתח בין זכות למימוש הורות ובין זכויות אחרות

- **עיקרון טובת הילד:** טובת הילד היא העיקרון המרכזי המנחה את שיקול הדעת של המחוקקים בתהליכי החקיקה, ושל אנשי המקצוע בתהליכי קבלת החלטות. הזכויות של זוגות להט"ב ויחידים לממש את רצונם להורות הן משניות ביחס לעיקרון טובת הילד.
- **זכות הילד לדעת את מוצאו:** בהמשך לאותה תפיסה, רוב המדינות דוגלות בזכותו של הילד לדעת את מקורותיו הביולוגיים ולכן ברובן (למעט בקנדה) אין אפשרות לתרומת זרע/ביצית אנונימית, אלא רק לתרומה המאפשרת לילדים ליצור קשר עם התורם/תורמת לאחר הגיעם לגיל 18.
- **פונדקאות מסחרית נחשבת לבעייתית מבחינה אתית, ולכן על פי רוב היא אסורה.** עם עלייתן של תנועות לשחרור האישה והתגברות התמיכה בזכויות נשים על גופן, פונדקאות מסחרית נחשבה בעייתית יותר. זאת במיוחד במצבים שבהם אנשים/ארגונים אחרים מרוויחים כסף מהתהליך, ולא מתגמלים כראוי את הנשים הפונדקאיות. מצד שני, אפשר להתייחס גם להיעדר התשלום על פונדקאות בתור סוג של ניצול. ברוב המדינות שנסקרו, למעט בקליפורניה, פונדקאות מסחרית היא אסורה. בכל המדינות שנסקרו פונדקאות אלטרואיסטית נתפסת כמוסרית יותר ומותרת ללהט"ב. גם פונדקאות מסחרית בין-ארצית נחשבת אתית פחות, ולכן היא נפוצה פחות ומומלצת פחות. הסברה הרווחת היא כי שימוש בפונדקאות בין-ארצית הוא בבחינת ניצול של נשים במדינות מתפתחות כדי לענות על הרצון להורות של אזרחי המדינות המפותחות. נוסף על כך, אין לצרכני השירות אפשרות לוודא כי זכויותיהן של הפונדקאיות במדינות זרות נשמרות וכי אין מדובר בתהליך של סחר בגופם של בני אדם לצרכים כלכליים ולכן מוטב להימנע מאפשרות זו. חשוב לציין שבפונדקאות מסחרית בארצות הברית יש הגנות מפני ניצול האם הפונדקאית, אולם היא יקרה מאוד ורבים מעדיפים לעשות אותה במדינה שבה העלויות נמוכות יותר.

□ **זכות לפעולה על פי אמונה דתית ומצפון:** בחלק מן המדינות יש חוקים המאפשרים לאנשים לסרב לתת ללהט"ב שירות על בסיס אמונות דתיות ומתוקף הזכות לחופש דת. אף על פי שבכלל המדינות הנסקרות אין אפליה מכוונת כלפי הורים להט"ב, ישנן מדינות, כמו אוסטרליה וחלק ממדינות ארצות הברית (למשל, אלבמה, מישיגן ועוד), שבהן יש חוקים המאפשרים לאנשים לסרב לתת ללהט"ב שירות על בסיס אמונות דתיות ומתוקף הזכות לחופש דת. כך, בפועל מתרחשת אפליה כלפי להט"ב באפשרות למימוש הרצון להורות.

6. הבדלים בתמיכה בסוגי הורות שונים ובקבלה ציבורית שלהם

- על אף השינויים המעמיקים ביחס של החברה ושל הרשויות להורות של להט"ב ויחידים, ישנם פערים עקביים ביחס להורות של אנשים עם זהות מגדרית או מצב משפחתי שונה:
 - התמיכה הרחבה יותר היא בהורות של זוגות הטרוסקסואליים לעומת בהורות של זוגות מאותו המין.
 - התמיכה רחבה יותר בהורות של זוגות, גם מאותו מין (ובמיוחד נשואים/מוכרים על פי חוק), לעומת בהורות של יחידים.
 - התמיכה רחבה יותר בהורות של זוגות נשים לעומת בהורות של זוגות גברים.
 - התמיכה המועטה ביותר היא בהורות של טרנסג'נדרים.
- **טרנסג'נדרים:** בכל המדינות שנסקרו, תהליך מימוש הרצון להורות/ההכרה בהורות של טרנסג'נדרים הוא הארוך והמאתגר ביותר. עד שנות השבעים והשמונים של המאה ה-20, נשים להט"ב בעיקר, אך גם גברים להט"ב, שהיו במערכת יחסים הטרוסקסואלית עם ילדים, לרוב איבדו את המשמורת על הילדים עם פירוק הקשר, מכיוון שהם נחשבו הורים בלתי ראויים בעיני החברה ומערכת המשפט. הורים טרנסג'נדרים חווים את אותם הקשיים והדרך עוד ארוכה עד לשינוי התפיסה על הורות טרנסג'נדרית.
- **אנשים עם שוליות מצטלבת** למשל בין מגדר, נטייה מינית, אתניות, גזע, דת ומוגבלויות נתקלים באתגרים רבים יותר במגוון היבטי חיים וגם כשמדובר בגישה לשירותים עבור הורים להט"ב ועמדות כלפיהם. כמו כן אנשים אלה לרוב נמצאים גם במעמד חברתי-כלכלי נמוך ולכן עומדים בפני אתגר כלכלי קשה יותר בתהליכים של מימוש הורותם.

א.2 עמדות כלפי משפחות של זוגות להט"ב ויחידים וזכויותיהם

בעשורים האחרונים חל ישנה נטייה במרבית מדינות העולם לעבר קבלה של הומוסקסואליות והקניית זכויות ללהט"ב. לצד זאת, המגמות במדינות השונות אינן זהות. בחלק מן המדינות ישנה יותר קבלה של הומוסקסואליות ותמיכה בזכויות להט"ב. השינויים איטיים יותר במדינות קומוניסטיות לשעבר ועדויות על מגמות במדינות דתיות ומסורתיות כגון מדינות מוסלמיות ומדינות באפריקה אינן מספיקות כדי לקבוע אם מתקיים דפוס מוחלט. באופן כללי, עולה כי ברמה הבין-לאומית רמת הקבלה של הומוסקסואליות עלתה במרבית המדינות (Smith et al., 2014).

במהלך השנים נבחנו עמדות הציבור כלפי להט"ב וכלפי הענקת זכויות ללהט"ב הן ברמה הבין-לאומית, באמצעות סקרים רחבי היקף כגון סקר הערכים העולמי ([World Values Survey – WVS](#)), הסקר החברתי הבין-לאומי ([International Social Survey](#))

(Programme – ISSP), הסקר החברתי האירופאי (European Social Survey – ESS), סקר הערכים האירופאי (European Values Study – EVS) והן ברמה המקומית של מדינות שונות ברחבי העולם. השאלות הנשאלות בסקרים אלו מתייחסות להיבטים כגון תמיכה בזכויות להט"ב בנוגע לנישואים, למגורים משותפים, לאימוץ, לירושה והורות; תפיסה של יחסים בין זוגות להט"ב כמוסריים ומקובלים; עמדות אישיות כלפי אנשים המזוהים כלהט"ב; ואמונות כלפי מידת הבחירה הנתונה בידם של להט"ב לזהותם המגדרית והמינית.

בסקרים שונים נצפו מגמות של שיפור בעמדות כלפי להט"ב בעשורים האחרונים. כך למשל, בסקר החברתי הבין-לאומי (ISSP) עלתה מגמה של קבלה גדולה יותר של להט"ב בקרב 87% מן המדינות שנסקרו. גם הסקר החברתי האירופי (ESS) מצא שיפור בהשוואה בין שנת 2004 לשנת 2011 ב-17 מדינות (Smith et al., 2014).

מן הראינות שנערכו במחקר זה עלה כי עמדות הציבור כלפי קבוצות שונות ומבני משפחה שונים בתוך קהילת הלהט"ב אינן אחידות. כך למשל, עובדת סוציאלית מארגון מרכזי וגדול **בקליפורניה** שמסייע ללהט"ב תיארה מדרג של קבלת להט"ב על פי מבני משפחה שונים. לרוב, התמיכה הרבה ביותר תהיה בהורות להט"ב של נשים שרוצות להביא ילדים, מכיוון שרצון זה מתחבר לתפיסות מקובלות על נשיות ואימהות; פחות תמיכה תהיה בהורות של גברים הומוסקסואליים; והתמיכה הנמוכה ביותר תהיה בהורות של טרנסג'נדרים, יחידים או זוגות. מדרג דומה העלתה אם להט"ב **מצפון אירלנד**. כך, מקובל ולגיטימי לראות אימהות להט"ב, מקובל פחות לראות גברים להט"ב כהורים ולא מקובל כמעט בכלל לראות הורים טרנסג'נדרים.

מאפיינים המשפיעים על עמדות חיוביות כלפי להט"ב וכלפי זכויות להט"ב

ניתוחים של שאלוני עמדות הראו כי עמדות כלפי להט"ב וכלפי הענקת זכויות להט"ב מתעצבות הן על ידי מאפיינים ברמת היחיד הן על ידי מאפיינים ברמת המדינה:

- **מאפיינים ברמת היחיד:** ב-32 מדינות ואזורים שנבדקו, ובהם גם ארצות הברית, בריטניה, ניו זילנד והולנד, נמצא כי צעירים מתחת לגיל 25 (לעומת מבוגרים מעל גיל 65), נשים, משכילים, אלו המשתתפים פחות בטקסים דתיים ואלו המזוהים פוליטית עם מפלגות שמאלניות (לעומת ימניות) – מחזיקים עמדות חיוביות יותר כלפי זוגות להט"ב (Smith et al., 2014). גם במחקר שנעשה בצפון אירלנד בנושא עמדות ציבור נמצא כי גישות שליליות כלפי להט"ב היו שכיחות יותר בקרב מבוגרים, פרוטסטנטיים או אלו המבקרים בקביעות בכנסייה. עמדות חיוביות כלפי להט"ב היו שכיחות יותר בקרב מי שהכירו אדם להט"ב ובקרב אלו שלא תפסו הומוסקסואליות כ'בחירה' (McAlister et al., 2014).
- **מאפיינים ברמת המדינה:** נמצא כי מדינות מפותחות יותר, מדינות נוצריות (יותר ממדינות מוסלמיות), מדינות שלא היו קומוניסטיות ומדינות שהפעילו חקיקה בעד זכויות להט"ב – מקבלות יותר להט"ב (Smith et al., 2014). בריאיון עימה טענה עובדת סוציאלית **מקליפורניה** שאחת הסיבות להכלה ולקבלה של קהילת הלהט"ב בקליפורניה היא היותה כור היתוך של אנשים מגוונים מבחינה דתית, תרבותית, אתנית, ומבחינת המעמד החברתי-כלכלי. לדבריה, ככל שיש יותר קרבה והיכרות עם מגוון של אנשים, כך מתרגלים לחיות עם שוני ולהכיל את ההבדלים. בהקשר זה, גם **קנדה**, הנחשבת למדינה רב-תרבותית וכוללת אוכלוסייה מגוונת מאוד במוצא וברקע התרבותי, האתני והדתי שלה, שואפת לקדם רב-תרבותיות וקבלה של קהילת הלהט"ב (Brosseau & Dewing, 2018).

לסיכום, מן הסקירה עלה כי לצד שינויי החקיקה שחלו בכל המדינות שנסקרו לקידום שוויון זכויות עבור זוגות להט"ב ויחידים, להכרה ביחסים בין הזוגות ולפתיחת גישה שוויונית לאפשרויות מימוש הורות, ישנן מדינות כגון אוסטרליה המערבית, סקוטלנד וצפון אירלנד שבהן שכיחות עמדות שליליות וקושי בקבלת משפחות להט"ב שונות.

א.3 מדיניות וחקיקה בנוגע למימוש רצונם של זוגות להט"ב ויחידים להורות

בחמישים השנים האחרונות חלו שינויי חקיקה הנוגעים להכרה בזכויות של להט"ב בכלל ובזכויותיהם למימוש ההורות ולהסדרתה בפרט. שינויים אלו הם חלק ממגמה מתמשכת במדינות אירופה ובמדינות נוספות בעולם להכרה בזכויות אדם, ובתוכה הפחתת ההדרה של להט"ב, בין היתר באמצעות הכרה פורמלית ביחסיהם של זוגות להט"ב כנישואין או לפחות כשותפות אזרחית (registered partnership). התפתחויות אלו התרחשו בעיקר ברמה הארצית של כל מדינה אך הושפעו מחקיקה בין-לאומית של זכויות אדם. בשנת 2011, קיבלה מועצת האו"ם לזכויות אדם את ההחלטה הראשונה שלה להכרה רשמית בזכויות להט"ב – 'הצהרת האו"ם בדבר נטייה מינית וזהות מגדרית' (Human rights, sexual orientation and gender identity, 2011). בעקבות ההצהרה פורסמו הפרות של זכויות להט"ב בנושאים שונים, כגון אלימות, ענישה ורדיפה של אזרחים על רקע נטייה מינית או זהות מגדרית. האו"ם דחק בכל המדינות שטרם עשו זאת, לחוקק חוקים המגנים על זכויות להט"ב בסיסיות בשטחן (Digoix, 2020). במרבית המדינות, החקיקה הנוגעת להורות של להט"ב התרחשה לאחר שזוגות להט"ב ויחידים מצאו פתרונות מעשיים להקמת משפחה, שאינם מעוגנים בחקיקה, כגון הורות משותפת בלתי פורמלית או פונדקאות שאינה דרך מוסדות ציבוריים (Digoix, 2020). המדיניות בנוגע להורות ונישואין בקרב להט"ב התקדמה משמעותית בשנים האחרונות בעולם המערבי וכיום ישנן מיליוני משפחות שבראשן זוגות להט"ב ויחידים. מדיניות זו הפכה את תכנון המשפחות הללו ויצירתן לאפשרויות והביאה להכרה בזכויות ובחובות המשפחתיות שלהן בדומה למשפחות הטרוסקסואליות. מדיניות כלפי משפחות להט"ב כוללת הכרה משפטית בשותפות אזרחית ונישואין בין זוגות להט"ב ואפשרויות מימוש הורות כגון אימוץ במשותף, אימוץ על ידי הורה שני או הורה שותף, אומנה והפריה מלאכותית (Costa, 2021).

הכרה חוקית בשותפות אזרחית ובנישואין של זוגות להט"ב

הכרה בשותפות אזרחית

המעמד של 'שותפות אזרחית' לבני זוג מתייחס להכרה ממשלתית בזוגות חד-מיניים, והוא מעניק להם את אותן הזכויות המשפטיות והחברתיות הניתנות לזוגות הטרוסקסואליים (Mendos et al., 2020). הכרה זו מאפשרת לזוגות להט"ב למסד את היחסים ביניהם באמצעות שותפות רשומה ומהווה אמצעי להשגת זכויות שונות, ובהן זכויות הורות (Waalwijk, 2017). מבחינה היסטורית, הכרה זו בשותפות אזרחית הושגה בטרם ההכרה בנישואים חד-מיניים ולרוב העניקה פחות זכויות והגנה משפטית מאשר נישואים הטרוסקסואליים. על פי [עיקרון Yogyakarta](http://www.yogyakarta.org)⁴ מספר 24 על מדינות להבטיח שהחקיקה והמדיניות יכירו בשונות

⁴ עקרונות Yogyakarta נוגעים לזכויות אדם בין-לאומיות המשפיעות על נושאים של זהות מינית ומגדרית. את העקרונות אפשר למצוא ב- www.yogyakartaprinciples.org

של מבנים משפחתיים, כולל אלו שבהן ההורים אינם נשואים, וכי ינקטו בחקיקה ובפעולות שיבטיחו היעדר אפליה. נכון לסוף 2020, 18% מכלל מדינות האו"ם הכירו רשמית בשותפות אזרחית של זוגות להט"ב (Mendos et al., 2020). דנמרק הייתה המדינה הראשונה בעולם להכיר רשמית בשותפות אזרחית של זוגות חד-מיניים בשנת 1989 ולאחריה נורווגיה, שוודיה והולנד (Evertsson et al., 2020). מבין המדינות שנבחנו בסקירה זו, הולנד הייתה הראשונה לאשר שותפות אזרחית לזוגות להט"ב בשנת 1998, אחריה קליפורניה ב-1999, סקוטלנד בשנת 2004 ואחרונות היו ניו זילנד וצפון אירלנד בשנת 2005. באוסטרליה ובקנדה לא נעשתה הכרה פורמלית שכזו באופן ממשלתי, אלא רק במדינות ובמחוזות מסוימים בחקיקה מקומית. ההכרה הממשלתית במדינות אלו התייחסה ישירות רק לנישואין חד-מיניים.

בהקשר של זכויות הורות, מסקירת הספרות המקצועית בתחום עלה כי לעיתים הכרה זו בשותפות אזרחית אכן הובילה למתן זכויות נרחבות יותר למימוש הורות ולזכויות הורות נלוות (Waalwijk, 2017). כך למשל, בעקבות ההכרה בשותפות אזרחית רשמית בנורווגיה, שוודיה, איסלנד, סקוטלנד, אנגליה, גרמניה, פינלנד, צפון אירלנד, סלובניה, אוסטריה ומלטה, אושרה הזכות לאימוץ על ידי שני ההורים במשותף וניתנו זכויות נוספות לזוגות להט"ב בנוגע להורות. עם זאת, נמצא גם כי בחלק מן המדינות לא בהכרח נדרשה הכרה פורמלית בשותפות אזרחית וכי ישנן מדינות שאפשרו גישה לאפשרויות מימוש הורות ולזכויות הורות עוד בטרם הכרה זו. כך למשל, בשוודיה, הולנד, בלגיה, סקוטלנד, אנגליה, אירלנד, פינלנד, צפון אירלנד ויוון, ניתנה גישה לטיפולי פוריות לנשים להט"ב ללא תלות בסטטוס הזוגי שלהן (Waalwijk, 2017).

נישואים חד-מיניים

החל משנת 2001, מספר הולך וגדל של מדינות החילו בחקיקה הכרה בנישואים של זוגות להט"ב. תיקוני חקיקה אלו היו תוצאה של מאמצי הסברה מאורגנים של ארגוני חברה אזרחית בכל מדינה, מחוז ואף ברמה הבין-לאומית. במרבית המסגרות החקיקתיות, מוסד הנישואין נותר האמצעי החוקי המקיף ביותר להכרה רשמית במערכת יחסים זוגית וזה כולל באופן הרחב ביותר הטבות, זכויות וחובות. האפשרות למתן גישה לזוגות להט"ב לזכויות אלה מציעה להם יציבות והגנה שבאופן מסורתי הייתה נגישה לזוגות הטרוסקסואליים בלבד. על פי עיקרון 24 בחוק הבין-לאומי לזכויות אדם של האו"ם, לכל אדם ישנה זכות להקים משפחה, ללא קשר להעדפתו המינית, לזהותו המגדרית, לביטוי המגדרי שלו או למאפייני המין שלו (Mendos et al., 2020). הולנד הייתה הראשונה בעולם להתיר נישואים חד-מיניים בשנת 2001 ובארצות הברית בשנת 2015 נישואים חד-מיניים הפכו להיות חוקיים בכל 50 המדינות (Evertsson et al., 2020). נכון לסוף 2020, 14% בלבד מכלל מדינות האו"ם הכירו בנישואים חד-מיניים (Mendos et al., 2020). מבין המדינות שנסקרו בסקירה זו, לאחר הולנד אושרו נישואים חד-מיניים באונטריו בשנת 2003 (ובקנדה כולה בשנת 2005) ובפער ניכר, רק לאחר כעשור, אושרו נישואים חד-מיניים בניו זילנד בשנת 2013, בסקוטלנד ב-2014, בקליפורניה ב-2013, באוסטרליה ב-2017 ובצפון אירלנד רק בשנת 2020 (Mendos et al., 2020).

מן הספרות המקצועית בתחום עולה כי נישואים חוקיים חשובים במיוחד לזוגות להט"ב עם ילדים. על פי ניתוח מדיניות נמצא כי נישואים מבססים את ההכרה הציבורית בזוגיות והם נמצאו קשורים לרווחה כלכלית ופסיכו-סוציאלית של ההורים והילדים, ולטיפול מיטבי בילדים. נוסף על כך, נישואים מעניקים לזוגות חד-מיניים וילדיהם הטבות והגנות רבות ההכרחיות להבטיח את רווחת ילדיהם, ואלו מעוגנות בהכרה משפטית של שני ההורים (Costa, 2021).

יחד עם זאת, בדומה לשותפות אזרחית, הכרה בנישואים חד-מיניים לא היוותה תמיד נקודת התחלה למתן זכויות הוריות לזוגות להט"ב ויחידים. כך, נמצא כי במדינות רבות באירופה הכרה בזכויות הורות וזכויות נוספות לחד-מיניים לא הייתה תלויה בהכרה ברישום זוגיות או בנישואין וכי זכויות הוריות כגון חופשה לטיפול בילד וסמכות הורית משותפת על ילד ביולוגי של אחד מבני הזוג, ניתנו עוד בטרם ההכרה הרשמית בנישואים חד-מיניים. נוסף על כך, גישה לאפשרויות למימוש הרצון להורות כמו אימוץ וטיפול פוריות ניתנה בחלק מן המדינות באירופה עוד בטרם ההכרה הרשמית בנישואים כמו למשל בשוודיה, איסלנד, סקוטלנד, אנגליה, גרמניה, פינלנד, צפון אירלנד ואוסטריה. בהולנד ניתנה גישה להפריה לנשים בזוגיות חד-מינית ופונדקאות אלטרואיסטית ללא הסדרה זוגית (Waalwijk, 2017). בסקירה שנערכה במחקר זה, נמצאה מגמה דומה גם מחוץ לאירופה, במדינות בארצות הברית וביבשת אוקיאניה. כך למשל, באוסטרליה ובקנדה, בטרם החקיקה המכירה בנישואים של זוגות להט"ב, הותר לזוגות להט"ב אימוץ על ידי שני ההורים במשותף ואימוץ על ידי ההורה השני שאינו ביולוגי. בניו זילנד ובקליפורניה הותרו בחקיקה הליכי פוריות לזוגות נשים להט"ב ללא תלות בסטטוס הזוגי של ההורים. חיזוק לכך עלה גם מן הראיונות בסקוטלנד כשמרואיינים טענו כי מאחר שמטרת ההכרה בשותפות אזרחית נועדה, בין היתר, להעניק סמכויות הורות לזוגות להט"ב הדומות לאלו של זוגות הטרוסקסואליים, לחקיקה הנוגעת לנישואים לא הייתה משמעות רבה בהקניית זכויות וסמכויות הוריות משפטיות ובעיקר הייתה לה משמעות סמלית וחברתית של אבן דרך בשוויון עבור זוגות להט"ב. לעומת זאת, ישנן מדינות אשר פתחו חלק מן האפשרויות למימוש הורות, כמו אימוץ במשותף, רק לאחר אישור ההכרה החוקית בנישואים חד-מיניים כמו למשל נורווגיה, הולנד, צרפת, בלגיה ואירלנד (Waalwijk, 2017).

לסיכום, מן הסקירה עלה כי הכרה חוקית בשותפות אזרחית או הכרה בנישואים של זוגות להט"ב היא אחד השלבים בהתפתחות ההכרה המשפטית בלהט"ב. כך, לצד מדינות אשר התנו סטטוס זוגי פורמלי של בני הזוג לצורך מתן גישה לאפשרויות מימוש הורות או לזכויות הורות נלוות, ישנן מדינות רבות שבהן הזכות להורות ניתנה עוד בטרם הסדרת זוגיות רשמית או בטרם הכרה בזכות לנישואים.

סוגיות הנוגעות לחקיקה של זכויות הורות עבור זוגות להט"ב ויחידים

1. **הטלת וטו על חוקים שאושרו:** במדינות רבות קבלת הצעת החוק בבית הנבחרים איננה השלב האחרון, וישנן סמכויות נוספות אשר ביכולתן להשפיע על התהליך ולמנוע אישור סופי של החוק. כך למשל, ישנן מדינות שבהן ניתן להטיל וטו על חוק לאחר שאושר ברוב קולות ולמנוע את החלתו (Mendos et al., 2020). מן הסקירה עלה כי בצפון אירלנד, הוטל וטו על החקיקה להכרה בנישואים חד-מיניים חמש פעמים עד שלבסוף נכפתה חקיקה שכזו על ידי הפרלמנט של בריטניה.

2. **השפעה של עמדות על חקיקה:** בחינת הקשר שבין עמדות לחקיקה הראתה כי עמדות ציבור הנוגעות לזכויות להט"ב מאז שנת 1981, תואמות לרוב את ההתקדמות בחקיקה באותה מדינה. נראה כי עמדות הציבור סוללות את הדרך להרחבת זכויות עבור זוגות להט"ב ואכן במרבית המדינות באירופה, עמדות ציבור חיוביות יותר קדמו לחקיקה בנוגע לזכויות (Digoix, 2020). כך למשל, באוסטרליה, כדי לשנות את החוק כך שיתיר נישואין של זוגות להט"ב, החלו התומכים בקהילות הלהט"ב במסעות שכנוע אשר הפכו למפלגות הגדולות באוסטרליה – הקואליציה השמרנית והלייבור האוסטרלית. ניסיונות אלו הובילו את הממשלה לבצע סקר עמדות ציבור גדול בשאלה אם לאשר נישואין של להט"ב. ממצאי הסקר הובילו בסופו של דבר לאישור

החקיקה המכירה בנישואים חד-מיניים (Copland, 2018). במדינות שבהן אושרו זכויות על אף עמדות ציבור שליליות עלתה השערה כי ייתכן שחקיקה בין-לאומית להכרה במשפחות להט"ב השפיעה על החקיקה המקומית, גם אם עמדות הציבור נשארו מהוססות (Digoix, 2020).

3. **חקיקה המכירה בזכויות הורות מתבססת פעמים רבות על חקיקה למניעת אפליה על רקע העדפה מינית:** מן הסקירה עלה כי בכל המדינות שנסקרו, חקיקה המכירה בנישואים חד-מיניים התבססה על חוקי שוויון האוסרים על אפליה על רקע העדפה מינית. חקיקה זו הורחבה פעמים רבות גם לאפשרויות מימוש הורות שונות. כך למשל, בקליפורניה, בשנת 2004 החוק התייחס לאיסור על אפליה על רקע העדפה מינית בהליכי מימוש הורות ובהם פונדקאות, הפריה, אימוץ ואומנה. בסקוטלנד, בשנת 2009, החקיקה המתירה אימוץ על ידי שני הורים במשותף ואימוץ על ידי הורה שני שאינו ביולוגי וכן גישה שוויונית לטיפולי פוריות עבור נשים להט"ב התבססה על חקיקה נלווית אשר אסרה אפליה כנגד זוגות להט"ב. בקנדה, פסיקת בית המשפט העליון בשנת 1999 קבעה כי התייחסות לא שוויונית כלפי זוגות להט"ב איננה מתיישבת עם החוקה הקנדית המבטיחה הגנה שווה לכל אדם ללא אפליה על רקע דת, מין, מוצא וכו'. פסיקה תקדימית זו הובילה לחקיקת חוקים רבים הן ברמה הפדרלית הן ברמה המחוזית, שתכליתם הייתה ליישם את חוק השוויון (Mendos et al., 2020).

4. **נציגות של קהילת הלהט"ב בפוליטיקה ובמיוחד במפלגות דומיננטיות מסייעת בקידום חקיקה בנושא זכויות הורות ללהט"ב:** מן הסקירה והראיונות עלה כי ככל שהייתה נציגות במרחב הפוליטי של קהילת הלהט"ב, הדבר סייע לקידום חקיקה בנושא. כך למשל, בשנת 2016 הוכרה סקוטלנד כ'מדינה הטובה ביותר באירופה לשוויון משפטי עבור להט"ב' בדירוג השנתי של מדינות ממשלתית וחקיקה שוויונית וזכויות אדם של להט"ב (ILGA-Europe, 2016) כשבאותה השנה עמדו בני קהילת הלהט"ב בראשן של מרבית המפלגות הגדולות בסקוטלנד.

5. **לארגונים דתיים יש השפעה על חקיקה הנוגעת לזכותם שלא לאפשר אימוץ ללהט"ב:** בשנת 2018 בארצות הברית הוגשה הצעה לתיקון חוק פדרלי שיאפשר לסוכנויות השמת ילדים באומנה ואימוץ לדחות מועמדות של הורים להט"ב פוטנציאליים על בסיס אמונה דתית. בית הנבחרים בארצות הברית דן בהצעה זו ודחה אותה. כך, על אף שהאפשרות לאימוץ ואומנה פתוחה כיום בפני להט"ב בארצות הברית, יש סכנה כי החוקים הפדרליים יתערבו בחוקי המדינה ויתוו מדיניות אחרת בנושאים אלו (Farr et al., 2020). מן הראיונות באוסטרליה עלה כי גם כיום אחת המפלגות מנסה להעביר חוק בשם 'חופש הדת', הנועד לאפשר לאנשים להפלות אזרחים להט"ב על רקע השקפותיהם הדתיות.

6. **חקיקה ממשלתית לעיתים מתבססת על פסיקות של בתי משפט מקומיים או של בית המשפט העליון בעקבות ערעורים על פסיקות מקומיות שהפלו להט"ב:** בקליפורניה, בשנת 2015, ההכרה בנישואים של זוגות להט"ב הגיעה בעקבות פסיקה של בית המשפט העליון. מדובר באחד התהליכים החשובים שקידמו זכויות הורות עבור זוגות להט"ב. החלטה זו הובילה לדרישה ברמה הפדרלית למתן יחס שווה לזוגות להט"ב בגישה לאפשרויות למימוש הורות ולמתן שוויון זכויות בדומה לזוגות הטרוסקסואליים (Patterson, 2019). גם בקנדה נטען כי ההכרה במשפחות להט"ב ברוב המחוזות התרחבה בעיקר לנוכח הליכים משפטיים והחלטות בית המשפט במחוזות ורק לאחר מכן על ידי הפרלמנט הפדרלי (Mendos et al., 2020). עוד עלה כי לבתי המשפט בקנדה היה תפקיד רב ערך בעיצוב מדיניות בנוגע להורות. למשל באלברטה, בקולומביה הבריטית ובאונטריו, האתגרים שעלו בבתי המשפט בנוגע להורות סיפקו את הדחיפה לרפורמה בחקיקה וישנם גם מחוזות שבהם פסקי הדין שימשו כסטטוס קוו בהיעדר רפורמה בחקיקה (Snow, 2016).

א.4 אפשרויות למימוש הורות עבור זוגות להט"ב ויחידים

בחלק זה נתאר את שלוש הדרכים המרכזיות למימוש ההורות בקרב זוגות להט"ב ויחידים: טיפולי פוריות, פונדקאות ואימוץ ואומנה. בנוגע לכל אחת מדרכים אלה יובא הסבר כללי בנוגע אליה, תיאור של המדיניות והחקיקה במדינות הנבחרות, תיאור הקשיים במימוש הרצון להורות בדרך זו ודרכי ההתמודדות עם הקשיים.

1. טיפולי פוריות והפריה

טיפולי הפוריות התפתחו כדי להתגבר על אי-פוריות מסיבות בריאותיות ומסיבות חברתיות כמו במקרה של יחידים או זוגות להט"ב שמתקשים לממש את רצונם להורות באופן טבעי וללא התערבות רפואית. טכנולוגיות אלו כוללות: הזרעה תוך רחמית, כלומר החדרת הזרע של הגבר לרחם האישה בסיוע רפואי באמצעות צינור או באמצעים ביתיים, ללא סיוע רפואי, בשיטה המכונה 'מזלף רטבים' (turkey baster); טיפול מורכב יותר הוא הפריה חוץ גופית (IVF). תהליך זה כולל שאיבת ביציות או שימוש בתרומת ביצית, הזרעת הביציות בתנאי מעבדה מחוץ לרחם, מעקב אחר התפתחות העוברים, והחזרתם בשלבי התפתחות ראשוניים לקליטה ברחם (American Society for Reproductive Medicine, 2015).

טכנולוגיות אלו אפשרו את הקמת המבנים המשפחתיים החדשים ואת ההזדמנות ליחידים ולזוגות להט"ב להפוך להורים (Fantus & Newman, 2019). למשל, זוג נשים יוכל לבחור מי מהן נושאת את העובר ברחמה, ומי מהן תתרום את הביצית. דוגמה נוספת, זוג גברים יוכל לבחור בזרע של מי מהם להשתמש בהליך פונדקאות (LGBTQ Parenting Network.ca., 2017). המשותף לשני המצבים הוא הצורך להיעזר בתורם/תורמת אשר איננו/איננה חלק ממערכת היחסים הזוגית ובמקרה של צורך בפונדקאות, גם בגורם נוסף. במקרים אלו תהיה לזוגות להט"ב בחלק מן המדינות בחירה בין היעזרות בתורם/תורמת ידועה ובין היעזרות בתורם/תורמת לא ידועה.

מדיניות וחקיקה

במדינות הנסקרות מיוחסת חשיבות רבה, הן מבחינה תרבותית הן מבחינה סטטוטורית, לכך שכל ילד ידע מי תורם הזרע/תורמת הביצית אשר סייעה להביאו אל העולם, יכיר את הרקע הרפואי שלו ויחשף למידע שסייע לו בגיבוש זהותו העצמית. הדבר נתפס בתור זכות בסיסית של הילד. נושא זה הוזכר בחמש מדינות שנסקרו, והוא רלוונטי לכל דרכי מימוש ההורות מתרומות זרע או ביצית, מכיוון שכל תורם וכל תורמת צריכים להביא בחשבון שיום יבוא והצאצא הביולוגי שלהם יבחר ליצור איתם קשר. בחלק מן המקרים שמות התורמים אף יופיעו בתעודת הלידה של הילד. התורם/תורמת אינם מחויבים להגיב לפניית הילד או לפתח מערכת יחסים איתו, אך לילד יש זכות לדעת את שמם ופרטים בסיסיים עליהם. באופן מפורט יותר, לפי החוק:

- אסורה תרומת זרע או ביצית אנונימית במדינות אוסטרליה, ניו זילנד והולנד (UNCRC, 1990; Fertility, n.d).
- באוסטרליה ישנו חוק המקנה לכל ילד בהגיעו לגיל 18 זכות לקבל את פרטי תורם הזרע או תורמת הביצית שממנו/ממנה נוצר. מצב סטטוטורי זה מכיל היבטים אחדים: הראשון נובע מן החשיבות המיוחסת בתרבות האוסטרלית לזכות לדעת את מוצאו האישי של האדם. כך אמר מרואיין מארגון לובי גאה. השני, הוא ההכרה בחשיבות ההיסטוריה הרפואית לבריאותו של האדם. מרואינת נוספת, עורכת דין לענייני משפחה, חידדה נקודה זו וציינה שאם אדם מיועדת תעדיף לקבל תרומה אנונימית, היא תפנה לתרומת זרע מחוץ לאוסטרליה.

- **בניו זילנד** זכות הילד לדעת מי תורם הזרע מופיעה גם ב'חוק טכנולוגיית הפוריות בסיוע אנושי' משנת 2004, לפיו כל ילד שנולד מתרומת זרע המגיע לגיל 18 או המגיע לגיל 16 בצירוף אישור בית משפט, יכול לקבל פרטי מידע בסיסיים על התורם (Fertility, n.d).
- **בהולנד** ישנו איסור חוקי להיעזר בתרומות זרע או ביצית אנונימיים בשל הזכות של הילד למידע על מקורותיו הגנטיים. סיוע בהליכים רפואיים ניתן רק כאשר התורמים רשומים ואפשר יהיה לאתרם כשהילד יגיע לגיל 18 (UNCRC, 1990).
- **בקליפורניה** ניתנת לתורמים זכות בחירה בין שלוש אפשרויות: (1) *תרומה אנונימית* – מתאפשרת לתורמים שמצהירים שאינם מעוניינים בקשר עם הילד בעתיד, אך בכל זאת הילד זכאי לבקש לקבל את פרטיהם וליצור עימם קשר בהגיעו לגיל 18; (2) *תרומה בזהות פתוחה* – מתאפשרת לתורמים שמצהירים שיהיו מוכנים שהצאצא שלהם יצור איתם קשר לפחות פעם אחת עם הגיעו לגיל 18; (3) *תרומה עם תעודת זהות גלויה* – מתאפשרת לתורמים שמאפשרים להעביר לכל צאצא את פרטיהם המזהים (שם מלא, מיקום התרומה, כתובת ידועה אחרונה או דוא"ל) עם הגיעו לגיל 18 (California cryobank, n.d).
- **בקנדה**, בשונה משאר המדינות שנסקרו, לפי החוק תרומת זרע וביצית באמצעות בנק הזרע מתאפשרת רק באופן אנונימי. גם כאשר מתקבלת בקנדה תרומת זרע בזהות פתוחה מארצות הברית, המדינה לא מאפשרת לדעת את זהות התורם (LGBTQ Parenting Network, 2012) עם זאת, קנדה כן מאפשרת תרומה מתורם ידוע שלא באמצעות בנק הזרע. כלומר תורם שמוכר להורים, בין יהיה מוכר לילד ויהיה לו תפקיד פעיל בחייו ובין לאו. אתגר בנושא זה עלה בריאיון עם יו"ר ארגון שמיעץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים. לדבריה, אם רוצים להיעזר במרפאה ולא לפעול באופן עצמאי ובדרכים טבעיות בבית, יש להקפיד זרע מתורם זרע ידוע למשך חצי שנה לפני התחלת תהליכי ההזרעה המלאכותית. דרישה זו מאריכה מאוד את תהליך הכניסה להריון ומייקרת את עלות התהליך.

גישה למרפאות פוריות – במרבית המדינות שנסקרו, למעט סקוטלנד, צפון אירלנד ומדינות מסוימות באוסטרליה, לנשים רווקות ולזוגות להט"ב ישנה גישה מלאה לכלל מרפאות הפוריות ולכל הסוגים של טיפולי הפוריות (Bloomer & Mackle, 2017; Evertsson et al., 2020; Fertility, n.d; LGBTQ Parenting Network, 2012; Patterson, 2019). פוריות' קובע כי אין להפלות הורים מיועדים שעוברים הליכי פוריות על רקע נטייה מינית או מצב משפחתי (Assisted Human Reproduction Act, 2004). לעומת זאת, **בסקוטלנד**, הממשלה עדיין אינה מסדירה טיפולי פוריות מסובסדים עבור יחידים שאינם נמצאים בזוגיות ומדבריה של נציגת ממשלת סקוטלנד שרואינה למחקר עלה כי הנושא נמצא בתוכנית עתידית וכיום מוקפא בשל משבר מגפת הקורונה. לצד זאת, בשנת 2016 חלה התקדמות בסקוטלנד בהרחבת הזכויות למימון טיפולי פוריות עבור זוגות להט"ב הנמצאים בזוגיות יציבה וממושכת של שנתיים לפחות כשלאחד מבני הזוג אין ילדים ביולוגיים משלו (Gov. Scot, 2016a). **באוסטרליה**, במדינות קווינסלנד, אוסטרליה המערבית, טריטוריית הבירה האוסטרלית וניו-סאות' ויילס עדיין יש חוקים על-פיהם אפשר למנוע גישה למרפאות פוריות ללהט"ב (Blackwood, 2019; Devine, 2018). **בניו זילנד** רק זוגות נשים יכולות לקבל מימון ציבורי לטיפול פוריות, אך רק אם הוכיחו אי-פוריות ביולוגית ולאחר שעברו מספר טיפולי פוריות במימון פרטי (Fertility, n.d). **בצפון אירלנד**, הגישה שיש לזוגות הטרנסקסואליים לטיפול פוריות במסגרת שירות הבריאות הלאומי (NHS) חסומה בפני נשים שמזדהות בתור להט"ב (Patterson, 2019). מדיניות זו מנוגדת למדיניות בשאר המדינות בבריטניה (Bloomer)

(Mackle, 2017 & Mackle, 2017). חוק זכויות האדם **בצפון אירלנד** (1998) קובע כי הבאת ילדים לעולם היא זכות אדם. עם זאת, זוגות להט"ב נתקלים בחסמים רבים בתהליך מימוש רצונם להורות. בפני נשים להט"ב המבקשות להפוך לאימהות ניצבים לא מעט אתגרים, הנובעים מתפיסות חברתיות שמרניות בנוגע להורות. ממצאי מחקרים מראים כי מדיניות נוקשה בצפון אירלנד מובילה להתנהגות מפלה כלפי נשים אלה (Bloomer & Mackle, 2017). מרואיינת **מצפון אירלנד** שיתפה במקרה שלה: מרפאת הפוריות שהיא ובת זוגה פנו אליה כדי לעבור בעזרתה הליכי הפריה לא השיבה לפניותיהן. לאחר זמן מה הן הבינו כי מרפאה זו שמה לעצמה מטרה לטפל בבעיות פוריות פיזיולוגית בלבד וכי היא אינה מטפלת ב'אי-פוריות חברתית', על רקע נטייה מינית. המרואיינת קישרה את החלטת המרפאה לתפיסה הדתית הרווחת בצפון אירלנד.

קשיים וחסמים

1. עלויות גבוהות של ההליך

אף על פי שהמדינות שנסקרו מאפשרות לנשים ולזוגות להט"ב גישה חופשית לטיפולי פוריות, עדיין ישנו חסם למימוש ההורות בדרך זו, הנובעת מעלותם הגבוהה של הטיפולים. סוגיה זו עלתה במרבית המדינות נסקרו.

מריאיון עם חוקרת מתחום המגדר **באוסטרליה** עלה כי טיפולי פוריות הם יקרים מאוד, ורק נשים עם בעיות פוריות מוכחות זכאיות לסיוע במימון על ידי ביטוח הבריאות הציבורי. אי-פוריות חברתית אשר מתקיימת אצל נשים רווקות ולהט"ב לא מזכה אותן במימון טיפולי הפוריות. החוקרת הוסיפה שישנם רופאים אשר יפעלו לסייע לנשים המתמודדות עם אי זכאותן למימון, על ידי ניסיון להוכיח אי-פוריות דרך ספירת ביציות נמוכה, שרווחת אצל נשים לאחר גיל 35.

בצפון אירלנד ישנם מקרים שבהם נמנע מנשים מימון של משרד הבריאות עבור טיפולי פוריות בשל נטייתן המינית, מה שגורם להן לכנות למרפאות פרטיות. נשים רבות לא יכולות לממן טיפולי פוריות במרפאות פרטיות מפוקחות, והן עלולות להשתמש בתרומת זרע שאינה מפוקחת או מבוקרת ולהסתכן בבריאותן ובבריאות התינוק שלהן (Bloomer & Mackle, 2017). ההנחיות בצפון אירלנד קובעות כי זוגות נשים להט"ב חייבות לעבור 12 מחזורים של הזרעה תוך רחמית בטרם תהיינה זכאיות לקבלת טיפולי הפריה חוץ גופית (IVF) בסבסוד של משרד הבריאות. במקרים מסוימים זוגות של נשים להט"ב נדרשו להשתמש במרפאות פוריות פרטיות בטרם יפנו בבקשה למימון של ארגון הבריאות הלאומי (NHS) עבור IVF. זוגות הטרנסקסואלים לא נדרשו להתמודד עם מכשולים כלכליים אלו והספיקה הצהרה שהם לא הצליחו להרות במהלך שנה (Nordqvist, 2011). מרואיינת, אם חד-הורית, חידדה סוגיה זו, ותיארה כי שירותי הבריאות הציבורי מממנים לנשים יחידות ולזוגות נשים טיפול הפריה גוף גופית אחד או שלושה ניסיונות של הזרעה תוך רחמית בלבד, רק לאחר שהוכיחו כי טופלו קודם במרפאות פוריות פרטיות. לעומתן, זוגות הטרנסקסואלים אינם צריכים להוכיח את ניסיונותיהם להרות על ידי שימוש במרפאות פרטיות. לדבריה, הדרך לעקוף זאת היא על ידי זיוף הניסיונות להרות בעודן מציינות כי ניסו להיכנס להיריון מחבר קרוב.

בארצות הברית שירותים וטיפולי פוריות בדרך כלל אינם ממומנים על ידי ביטוחי הבריאות, כך עולה מדבריה של עורכת דין לענייני משפחה מקליפורניה. לרוב, חברות הביטוח הפרטיות מאפשרות סבסוד מסוים של טיפולי פוריות לזוגות הטרנסקסואליים שמנסים להרות במשך שישה חודשים או שנה ולא מצליחים באופן טבעי. לעומת זאת, זוגות שאין להם זרע וביצית, כמו רווקים

או זוגות להט"ב, זקוקים לתרומת זרע או ביצית כדי שהביטוח יסכים לסבסד את הטיפולים, וכל שימוש בתרומת זרע או ביצית הוא תהליך יקר. עוד יפרה עורכת הדין, כי לידיעתה, ארגונים ומי שעוסקים בתחום זכויות הורות ללהט"ב **בקליפורניה** כיום, מנסים לחשוב כיצד אפשר להגביר את הגישה לטיפולי פוריות ולהפחית עלויות כך שחברות הביטוח ימננו אותם גם עבור זוגות להט"ב ויחידים, אך כמובן שהדבר כרוך בעלויות גבוהות לחברות הביטוח ולכן מהווה אתגר לא פשוט.

בקנדה טיפולי הפוריות הם יקרים ודורשים מיחידים ומהורים להט"ב מיועדים לא מעט הוצאות כספיות. למשל, הכנת הזרע להזרעה יכולה לעלות 400-500 דולר קנדי וביצוע ההליך הרפואי עשוי לעלות 2,500 דולר קנדי (LGBTQ Parenting Network, ca., 2017). בקנדה ישנו ביטוח בריאות ציבורי וכל מחוז יכול להחליט אם ואיך לסבסד את טיפולי הפוריות. בהתאם למדיניות הקיימת אפשר לראות עלייה או ירידה בשימוש של להט"ב או של כלל הציבור בטיפולי פוריות. למשל **בקוויבק**, סיפרה יו"ר ארגון שמייעץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים, היו שנים שבהן הממשלה אפשרה כיסוי מלא של עלויות טיפולי פוריות, לעומת זאת בתקופת כהונתה של ממשלה אחרת בוטל הסבסוד לחלוטין. לדבריה, נכון לשנת 2020 הממשלה בקוויבק מאפשרת מימון של שישה מחזורי הזרעה תוך רחמית לרבות מימון של תרומת הזרע עצמה.

שלא כמו בשאר המדינות שנסקרו, **מחוז אונטריו בקנדה** מציע תוכנית ייחודית אשר נותנת מענה מדיני לעלויות הגבוהות של טיפולי הפוריות. בדצמבר 2015 הושקה תוכנית הפוריות של אונטריו במטרה לספק מימון וגישה לשירותי פוריות, ללא קשר למין, לנטייה מינית או למעמד משפחתי. תוכנית זו כללה מימון ללא הגבלה של הליכי הזרעה תוך רחמית, מימון הליך אחד של הקפאת זרע או ביצית לטובת טיפולי פוריות עתידיים וניסיון יחיד של הפריה חוץ גופית. תוכנית זו מימנה גם התייעצויות עם רופאים מומחים, ובדיקות רפואיות מקדימות. התוכנית מוגבלת ל-5,000 ניסיונות להרות בשנה אחת באונטריו (Ontario Fertility Funding Explained, n.d). דוקטורנטית בבית הספר לבריאות הציבור באוניברסיטת טורונטו שמתמחה במחקר על טיפולי פוריות שיתפה בהתרשמותה כי מגבלה זו היא הסיבה לכך שישנה המתנה ממושכת של שנה וחצי לפחות לאישור המימון לטיפולי פוריות.

2. מחסור בתרומות זרע וביצית

שתי הסיבות המרכזיות למחסור בתרומות זרע וביצית הן קיומם של חוקים האוסרים על תשלום עבור תרומות וחוקים הנוגעים לאיסור על תרומה אנונימית.

▪ מחסור בתרומות זרע וביצית עקב איסור על תשלום: מקובל להבחין בין תשלום כ'פיצוי' (תשלום כהכרה או כהחזר כספי בעבור הפסד של אדם בעקבות התרומה, כגון אי-נוחות, זמן או מאמץ); ובין תשלום כ'תגמול' (תשלום החורג מהותית מפיצוי על הפסד של אדם בעקבות התרומה, למשל תשלום עבור הזרע או הביצית עצמה) (Goedeke et al., 2020). ברוב המדינות שנסקרו, למעט ארצות הברית, תרומות זרע וביצית ניתנות באופן אלטרואיסטי, ללא תגמול לתורמים, אך ברובן יש פיצוי בסכום מסוים לתורמים. מסקירת הספרות ומן הראיונות שבוצעו עלה כי היעדר תגמול עבור תרומת זרע עלול להניא גברים מלתרום לבנק הזרע.

באוסטרליה, חוקרת מתחום המגדר שיתפה בהתרשמותה כי ישנו מחסור בתרומות זרע משום שמדובר בתרומת זרע אלטרואיסטית, ומשום שכל גבר המעוניין לתרום מחויב למספר רב של תרומות כדי למנוע מצב שבו אישה תצטרך להחליף תורם באמצע טיפולי הפוריות.

בניו זילנד ישנן מעט תרומות זרע. לכן, לדברי אחד המרואיינים, ההמתנה לקבלת תרומת זרע אורכת בממוצע שנה וחצי-שנתיים. כמו כן יש הגבלה על מספר התרומות האפשרי מאותו תורם – בין ארבעה לחמישה ילדים לכל תורם זרע, דבר המצמצם עוד יותר את ההיצע המוגבל כשלעצמו של מנות הזרע. קבלת זרע מתורם ידוע איננה פשוטה יותר – נדרש זמן רב עד שמוצאים גבר שמוכן לתרום זרע, וגם אז יש חשש שתהליך הכניסה להיריון יהיה ממושך מדי והתורם יחליט להפסיק את התרומה.

בקנדה יש רק בנק זרע אחד. כדי לתרום זרע או ביצית, תורמים פוטנציאליים צריכים לעבור בדיקות גופניות, בדיקות גנטיות ובדיקות פסיכולוגיות. מן הראיונות עם כלל המרואיינים בקנדה עלה שהיעדר תשלום לתורמים וכן התהליך הביורוקרטי בדרך לתרומה מצמצמים מאוד את מספר תרומות הזרע או הביצית של אזרחים קנדיים.

בעקבות המחסור בתרומות במדינות **סקוטלנד וצפון אירלנד** ולאחר התייעצות פומבית (Goedeke et al., 2020), הוחלט כי בבריטניה אפשר יהיה לשלם דמי פיצוי לתורם עבור הוצאות הכרוכות בתרומה (Human Fertilisation and Embryology Authority [HFEA], n.da). פיצוי זה אינו נחשב לתגמול עבור התרומה ולכן התרומה עדיין נחשבת אלטרואיסטית. לאחר החלטה זו דווח על עלייה במספר התורמים, אך זו כנראה תוצאה של השילוב בין ההחלטה למתן פיצוי ובין העלייה במודעות הציבור לתרומות בעקבות קמפיינים שיווקיים רבים (Goedeke et al., 2020). גם **בניו זילנד והולנד** ניתן פיצוי או החזר על הוצאות רפואיות הנדרשות לתרומה, כמו במקרה של שאיבת ביציות, או החזר על נסיעות (Goedeke et al., 2020; LGBTQ Parenting Network, 2012). **באוסטרליה** יש פיצוי מסוים עבור 'הוצאות סבירות', אך זה משתנה בהיקף וביישום ממדינה למדינה.

מחקר שנערך באוסטרליה ובניו-זילנד בדק את תחושתיהם של אנשים הקשורים לתחום הפוריות ותרומות זרע או ביצית (כגון אנשי מקצוע, תורמים ומקבלי תרומות). במחקר עלה כי יש חשש שהאפשרות למעבר למודל של תשלום לתורמים, עלול למשוך את הסוג ה'לא נכון' של תורמים – הסוג שמונע מתגמול כספי (Goedeke et al., 2022). חשש נוסף הוא כי אם יקבלו תשלום, התורמים עלולים להסתיר מידע רלוונטי לטיפול ולמקבלי התרומה. יחד עם זאת, במחקר אחר נמצא שגם כאשר התורמים מקבלים פיצוי או תגמול עבור התרומה, הם עשויים לדווח על מניעים אלטרואיסטיים או על מניעים מעורבים – אלטרואיסטיים וכלכליים (Goedeke et al., 2020).

■ מחסור בתרומות זרע וביצית עקב תרומות שאינן אנונימיות: **באוסטרליה, ניו זילנד וקנדה** אין אפשרות לתרומה אנונימית, כלומר זהות התורמים עשויה להיות חשופה לילד בהגיעו לגיל 18 ובחלק מן המקרים אף להורים (Assisted Human Reproduction Act, 2004; LGBTQ Parenting Network, 2012; New Zealand Government, n.d). האפשרות לחשיפת זהות התורם משפיעה על צמצום מספר האנשים המוכנים לתרום. למשל, מחקר באוסטרליה דיווח על ירידה של 50% במספר תורמי הזרע הפוטנציאליים לאחר החקיקה הראשונית לביטול אנונימיות התרומות (Godman et al., 2006).

בארצות הברית ישנה אפשרות לתרומה אנונימית, אך יש ויכוח מתמשך בנוגע לשאלה אם לאמץ מודל שיאפשר לילדים לקבל את זהות התורם כאשר יגיעו לגיל 18, כפי שאימצו מדינות רבות בעולם (Cohen et al., 2016). אחד החששות העיקריים הוא ששינוי כזה יגרום למחסור בתורמים. מחקר שנערך בארצות הברית בדק כיצד תורמי זרע אמריקנים יגיבו לשינוי כזה ומצא כי להחלטה כזו עשויה להיות השפעה ניכרת על אספקת הזרע בארצות הברית (Cohen et al., 2016). יחד עם זאת, יש שטוענים כי הקשר בין איסור תרומה אנונימית ובין מחסור בתורמים מוטל בספק (Goedeke et al., 2020) נושא זה טרם הוכרע בספרות המקצועית.

חשיפה לסיכונים בריאותיים

קושי זה תואר רק בצפון אירלנד, והוא נובע בין השאר מביצוע טיפולי פוריות במרפאות שאינן מפוקחות, העלול לחשוף את הנשים לזיהומים ולסיכונים. כמו כן רק במרפאות מפוקחות ישנו תהליך מיון של תורמי הזרע ונערכות בדיקות של מצבם הפיזי, הנפשי והבריאותי (HFEA, 2021) מחקר אשר בחן את מצבן הבריאותי ורווחתן של נשים מקהילת הלהט"ב בצפון אירלנד חשף עדויות להתנהגויות סיכון שלהן בניסיון לממש את רצונן להורות, כמו חיפוש 'תורמי זרע' באינטרנט וניסיונות להזרעה תוך רחמית עצמית או קיום יחסים עם גברים ללא מידע על מצבם הפיזי, הנפשי והבריאותי של הגברים (Bloomer & Mackle, 2017).

דרכי התמודדות

מן הראינות עלו שתי דרכי התמודדות מרכזיות להתמודדות עם המחסור בתרומות הזרע והביצית:

1. יבוא זרע: **בקנדה ובאוסטרליה** מרבית מנות הזרע מיובאות מארצות הברית, מה שמייקר את עלותה של תרומת הזרע ומצריך המתנה של חודשים מספר עד לקבלתה.
2. הזרעה עצמית: **באוסטרליה**, שימוש בתרומת זרע מתורם ידוע והזרעה עצמית ללא שימוש במרפאת פוריות מפוקחת מהווה פתרון לקושי הכלכלי.

הסדרת המעמד החוקי של הורים להט"ב

מן הספרות והראינות עלה כי במרבית המדינות, לאחר שנשים להט"ב הצליחו להרות, הן נתקלות באתגר נוסף והוא הסדרת מעמדן כהורה של הילד (Du Plessis & Diggelmann, 2018; Moreau, 2020; Movement Advancement Project, n.d; Sifris, 2014).

באוסטרליה, אף שישנם חוקים המסדירים את זכויות ההורות אצל זוגות להט"ב, הנשים עדיין עשויות לחוש לעיתים חוסר ביטחון מול המערכת המשפטית. מחקר שבו רואיינו נשים בניו סאות' ויילס מצא כי אומנם נשים הרגישו בטוחות ברמה המשפטית בהכרה באם השנייה ובמגעים עם מוסדות כמו בתי ספר, אך מנגד עדיין קיים אצלן חשש ממקרים שבהם יש סכסוך משפטי עם תורם הזרע. מכיוון שההורות הביולוגית והמגדרית עדיין נתפסת כנורמלית, עורכי דין, מגשרים ושופטים עשויים לפרש את התקנות באופן שיפגע בזכויותיהן של שתי האימהות (Bacchus, 2018). מרואיינת, עורכת דין לענייני משפחה אשר מתמחה בהורות להט"ב, סיפרה על מקרה אשר הגיע לבית המשפט העליון באוסטרליה ובו תורם הזרע התעקש להיות מוגדר בתור ההורה השני של הילד ובית המשפט קיבל את טענותיו. היא ציינה שלאם לא הייתה בת זוג ולכן התורם נרשם בתעודת הלידה, אף שחוקית הוא לא היה אמור להיות רשום. נוסף על כך, תורם הזרע היה מעורב בחיי הילד. לדבריה, מקרה זה גרם לחשש רב בקהילה הלסבית מפני יצירת תקדים, אף שמדובר במקרה ספציפי מאוד.

לפי החוק **בניו זילנד** האישה היולדת נחשבת להורה החוקי של הילד ותורמי זרע או ביצית אינם נחשבים להורים חוקיים (Surtees & Bremner, 2020). מעמד האב או ההורה השני החוקי של הילד נקבע על סמך יחסיו עם האם היולדת, זה יכול להיות בן/בת הזוג של האם היולדת אם הם נשואים, בשותפות אזרחית או שותפים בפועל (de facto). זוג גברים לעולם לא ייחשבו ההורים החוקיים של הילד מלידתו, אלא הגבר שיש לו קשר ביולוגי לילד יוכר כהורה חוקי וכן זוג יוכל להגיש בקשה ל'יצו הורות' כדי להיות מוכר כהורה חוקי לילד ולבטל את ההורות החוקית של האם היולדת. לעומת זאת, לבנות זוג נשים המבקשות לממש את

רצונן להורות באמצעות היריון מתורם ידוע, החוק בניו זילנד מאפשר הסדרה פשוטה של מעמד הורי. בעקבות תיקון בחוק מעמד הילדים משנת 2004, בת הזוג של האם היולדת, תוכר אוטומטית יחד איתה כהורה החוקי ושמה ייכתב בתעודת הלידה עצמה, כל עוד הן מוגדרות כבנות זוג באופן רשמי (Du Plessis & Diggelmann, 2018). חשוב לציין כי החוק בניו זילנד מגדיר את האם היולדת ואת בן/בת זוגה כהורים החוקיים, גם במצב שבו אין קשר ביולוגי בין ההורים ובין הנולד (Gibbs & Scherman, 2013; Melville, 2016).

פרופסור מומחה לדיני משפחה **בסקוטלנד** טען כי כאשר בת זוג של אישה שיוולדת בעקבות הפריה מלאכותית בנישואין או בשותפות מוכרת בתור 'הורה שני', נעשה מאמץ מופרז להימנע משימוש במילה 'אם שנייה' או 'אם' עבור בת הזוג, כיוון שהחוק לא מכיר עדיין בשתי 'אימהות' והאימהות שמורה עדיין רק לאם היולדת. כמו כן הכרה בבת הזוג בתור ההורה השני מוגבלת רק לזוגות שעברו הפריה מלאכותית באמצעות ספקים מורשים. כך, ההורות תישלל מבת הזוג שאינה האם הביולוגית אם בנות הזוג השתמשו באמצעים אחרים שאינם בסיוע רפואי, כמו באמצעות מגע מיני, הזרעה תוך רחמית עצמית עם זרע מתורם ידוע או זרע שנרכש באופן פרטי (Norrie, 2016).

בצפון אירלנד ובהולנד, אם תורם הזרע ידוע, הוא יוכר בתור האב החוקי של הילד (Evertsson et al., 2020; Wykes, 2013). מצב זה, עלול לייצר מורכבות משפטית באשר למעמדה החוקי של בת הזוג של האם. **בהולנד**, החל משנת 2002 בת הזוג הרשומה שאינה האם הביולוגית יכולה לקבל הכרה בהורות אם ניתנה תרומת זרע מבנק הזרע וכן לקבל הכרה לפני הלידה או אחרי הלידה באמצעות תהליך אימוץ. משנת 2014 בת הזוג הרשומה שאינה האם הביולוגית מוכרת אוטומטית כהורה החוקי מרגע הלידה. המשמעות היא שההכרה בנישואין לזוגות להט"ב מסדירה אוטומטית את ההורות בעת הלידה וחשובה מאוד לתהליך מימוש ההורות במדינה. **בצפון אירלנד**, לפי חוק, תורם הזרע מוכר משפטית כאב ויכול לתבוע אחריות הורית על הילד. מרואיינת, אם בזוגיות חד-מינית **מצפון אירלנד** סיפרה שכדי לרשום את בת הזוג שלה כאם השנייה של הבן שלהן, הן היו צריכות להתחתן או להיות בשותפות אזרחית. ללא מיסוד מערכת היחסים ביניהן לא ניתן היה לרשום את בת הזוג כאימה של הילדה. לעומת זאת כדי לרשום גבר בתעודת הלידה של הבת היא הייתה צריכה להצהיר שהוא האב, זאת ללא הוכחת מיסוד היחסים. כאשר מדובר על הורות משותפת, רק שניים יוכלו להירשם בתור הוריו של הילד ומתוך כלל המבוגרים המגדלים אותו יהיו אלו האם והאב הביולוגיים של הילד.

בקליפורניה בהתאם לחוק שהוחל בשנת 2020 המדינה מכירה אוטומטית גם באם שאינה ביולוגית כהורה חוקי של הילד שילדה בת הזוג באמצעות טיפולי פוריות, גם בקרב זוגות נשים שאינן נשואות (Moreau, 2020; Movement Advancement Project, n.d). יחד עם זאת, עורכת דין מקליפורניה שרואיינה ממליצה לאימהות מיועדות אשר נעזרות בתורם ידוע לערוך מראש הסכם משפטי הכולל את זכויותיו או היעדר זכויותיו של התורם. **בקנדה**, במחוזות אונטריו, קוויבק, אלברטה ועוד, מאפשרים רישום של בת הזוג בתור ההורה החוקי של הילד אוטומטית, ללא הליכים משפטיים של אימוץ (All Families Are Equal Act, 2016; Lepine, 2017).

2. פונדקאות

פונדקאות היא הליך שבו אישה הרה נושאת ברחמה עובר שנועד להורה או להורים אחרים (הורים מיועדים). האפשרות למימוש הורות באמצעות פונדקאות שימשה תחילה לזוגות וליחידים שמסיבות רפואיות שונות לא הצליחו להרות. עם השנים הפונדקאות הפכה אפשרות מקובלת עבור זוגות ויחידים להט"ב ובייחוד עבור זוגות גברים (Fantus & Newman, 2019; Gay Family Law, 2019; Center, 2018a; Patterson, 2019). הפונדקאות נחלקת לשני סוגים (Evertsson et al., 2020; Perales et al., 2020):

1. **פונדקאות מסחרית:** הסדר פונדקאות שבו מוסכם כי האישה הפונדקאית וכל הסוכנויות המעורבות בתהליך יקבלו שכר טרחה ותשלום גבוה יותר מן ההחזר על ההוצאות הרפואיות.

2. **פונדקאות אלטרואיסטית:** הסדר פונדקאות שבו חל איסור על תשלום או פיצוי כספי לאישה הפונדקאית. האישה בוחרת לקיים את הפונדקאות מבלי לקבל על כך תגמול כספי, מעבר להחזר על ההוצאות הרפואיות.

אפיון נוסף של הליך הפונדקאות נוגע למקום שבו הוא מתבצע:

1. פונדקאות מקומית – בתוך המדינה

2. פונדקאות בין-ארצית

בחלק מן המדינות החקיקה נוגעת רק לפונדקאות מקומית, ובמדינות אחרות יש חוקים המתייחסים גם לפונדקאות בין-ארצית הנוגעת לאפשרות של אזרחים המבצעים את ההליך במדינה אחרת לחזור עם התינוק למדינת המוצא שלהם.

הבחנה נוספת היא בין 'פונדקאות מסורתית' ו'פונדקאות הריונית'. בפונדקאות מסורתית (traditional surrogacy) האם הפונדקאית תורמת גם את הביצית והאב המיועד או תורם אחר תורם את הזרע. לעומת זאת, בפונדקאות הריונית (gestational surrogacy) גם הביצית נתרמת מאישה אחרת, ולשם כך נדרשת הפריה חוץ-גופית.

מדיניות וחקיקה

פונדקאות אלטרואיסטית עבור זוגות להט"ב היא חוקית במדינות שנסקרו (Evertsson et al., 2020; Carone et al., 2020; Gov.uk, 2021; Page, 2016; Fertility, n.d), זאת למעט באוסטרליה המערבית שם הליך הפונדקאות אפשרי רק עבור זוגות הטרוסקסואליים ולא עבור זוגות להט"ב ויחידים (Perales et al., 2020). בחלק מן המדינות הנסקרות יש **הגבלות מחמירות בפונדקאות אלטרואיסטית:**

- דרישה להיכרות מקדימה עם האם הפונדקאית: **ניו זילנד והולנד** דורשות היכרות מקדימה של ההורים המיועדים עם הפונדקאית (Evertsson et al., 2020; Gibbs & Scherman, 2013). בניו זילנד נדרשת היכרות מוקדמת של חצי שנה לפחות בין האם הפונדקאית ובין ההורה המיועד.

- דרישה לקבלת אישור מוועדת אתיקה: **בניו זילנד** נדרש אישור של ועדת האתיקה (The Ethics Committee on Assisted Reproductive Technology – ECART) העוסקת בטיפול פוריות והפריה (Gibbs & Scherman, 2013). הוועדה דנה בכל

מקרה בהתבסס על בדיקות רפואיות, ייעוץ והערכות משפטיות של הצדדים, כולל התייעצות עם השירות למען הילד של ניו זילנד. טיפול הפוריות יכול להתבצע רק לאחר אישור הוועדה (Martin, 2019).

■ איסור על חיפוש ואיתור נשים פונדקאיות: בהולנד, אסור על פי חוק לפרסם מודעה או בקשה לחיפוש פונדקאית גם אם באופן אלטרואיסטי וגם לנשים אסור לפרסם בכומבי שהן מעוניינות להיות פונדקאיות. עם זאת, מותר לחפש פונדקאית במעגל המשפחה והחברים הקרוב (Evertsson et al., 2020).

פונדקאות מסחרית אסורה על פי חוק בשש משבע המדינות שנסקרו אך מותרת **בקליפורניה** (Carone et al., 2020; Evertsson et al., 2020; Fertility, n.d; Gov.uk, 2021; Page, 2016). האפשרות להיעזר בפונדקאות בכלל, ובפונדקאות מסחרית בפרט שנויה במחלוקת בכל מדינות אירופה וזאת בגלל חשש לניצול ולסחר בבני אדם (Evertsson et al., 2020). למשל, בעבר כל המדינות הנורדיות אסרו טיפולי פוריות אם האישה העוברת טיפול מתכננת מראש למסור את הילד להורים מיועדים. מן הראיונות עם חוקרת מתחום המגדר **באוסטרליה** ועם חבר פרלמנט **בניו זילנד** עלה כי פונדקאות מסחרית במדינות אלה אסורה ואף נתפסת כבלתי מוסרית.

קליפורניה הסדירה את הליכי הפונדקאות, והיא מעניקה גישה שווה להליך זה הן לזוגות הטרוסקסואליים והן ליחידים ולזוגות להט"ב. זאת בהתבסס על חקיקה משנת 2004 האוסרת על אפליה על רקע נטייה מינית או זהות מגדרית כלפי הורים פוטנציאליים (Farr & Goldberg, 2018; Patterson, 2019). גם פונדקאות מסחרית וגם אלטרואיסטית הן חוקיות (White, 2018), והאפשרות פתוחה עבור יחידים ועבור זוגות להט"ב באותם התנאים של זוגות הטרוסקסואליים. עורכת דין מקליפורניה תיארה שחוקי הפונדקאות בקליפורניה ברורים ונוחים יחסית עבור זוגות להט"ב, ולכן המדינה הפכה למוקד פונדקאות הן עבור תושבי קליפורניה הן עבור תושבי מדינות אחרות בארצות הברית והן עבור תושבי מדינות אחרות בעולם. היא הדגישה שלא בכל המדינות הליברליות בארצות הברית, שלרוב תומכות בזכויות להט"ב להורות, יש חוקים שתומכים בפונדקאות. כך, מתוך ארבעים ושמונה מדינות בארצות הברית שבהן פונדקאות מסחרית היא חוקית, רק לכשלושים יש חוקים פורמליים בעניין. במדינות שבהן ישנם חוקים הם שווים לחלוטין עבור הטרוסקסואלים ולהט"ב, זוגות ויחידים.

קשיים וחסמים

1. עלויות גבוהות של ההליך

בניו זילנד, זוגות של גברים צריכים לממן בעצמם פונדקאות אלטרואיסטית היות שלא ניתן להם מימון ציבורי עבור הפריה חוץ גופית (Martin, 2019). בני זוג מניו זילנד שרואיינו סיפרו כי הגשת בקשה להליך של פונדקאות דרך מרפאה עולה לבדה כעשרת אלפים דולר. גם הליך הפונדקאות המסחרית יקר מאוד (Patterson, 2019). למרות הציפייה שהליך פונדקאות אלטרואיסטי לא יהיה יקר כמו הליך מסחרי, מתוך הראיונות **בקנדה** עלה כי עלות של הליך פונדקאות אלטרואיסטי עשויה להגיע לסכום של 80,000-100,000 דולר קנדי. עלות גבוהה זו כוללת עלויות לטיפול פוריות, שירותים משפטיים כמו תשלום לעורכי דין, והליכים רפואיים נוספים.

- **איסור על פונדקאות בין-ארצית:** בחלק מן המדינות חל איסור על פונדקאות מסחרית גם בפונדקאות בין-ארצית. **באוסטרליה**, יש איסור בחקיקה על פונדקאות מסחרית של תושבי המדינה גם אם היא מתבצעת מחוץ לגבולות המדינה. עורכת דין לענייני משפחה מאוסטרליה הסבירה כי חקיקה זו מנסה להגן על נשים במדינות עולם שלישי מפני ניצול וסחר בגופן. אותה טענה עלתה בראיונות גם **בהולנד**, **קנדה** ו**קליפורניה** אשר מעדיפות שאזרחיהן לא יצרכו שירותי פונדקאות בין-ארצית (Government of the Netherlands, n.dd). אב גאה **מאוסטרליה** ציין כי מי שמתמש בפונדקאות מסחרית מחוץ לאוסטרליה עובר על החוק במדינה. עם זאת, לא ידוע לו על מקרים של הגשת כתבי אישום בפועל. מלבד החשש מאישום פלילי, חקיקה זו מצמצמת את יכולתם של גברים להט"ב להשתמש באפשרות זו למימוש הורות בשל הקושי להסדיר את המעמד החוקי של ההורים והילדים.
- **איסור על הסתייעות בתרומת ביצית בהליך פונדקאות:** **בהולנד** מותרת פונדקאות אלטרואיסטית בלבד, כולל פונדקאות 'מסורתית', שבה האם הפונדקאית היא גם תורמת הביצית. עד שנת 2019, הייתה זאת האפשרות היחידה עבור זוגות להט"ב בפונדקאות, ולא הייתה להם גישה לפונדקאות בהפריה חוץ-גופית עם תרומת ביצית (Evertsson et al., 2020).

דרכי התמודדות

- **פונדקאות בין-ארצית:** אף על פי שברוב המדינות שנסקרו חל איסור על שימוש בפונדקאות מסחרית, זוגות להט"ב, בעיקר גברים, אשר ירצו להיעזר בפונדקאות יכולים לפנות להסדרים של פונדקאות מסחרית במדינות אחרות כמו הודו, ארצות הברית או מדינות נוספות (Perales et al., 2020). ישנם מקרים שבהם אבות מיועדים יבחרו לבצע הליך פונדקאות במדינות עולם שלישי כי ההליך שם זול יותר. כך לדוגמה, מרואיין **מאוסטרליה** סיפר שאת שתי בנותיו הוליד בהליך פונדקאות מסחרי בהודו ובתאילנד. אחרים יבחרו להליך פונדקאות **בקליפורניה**. לדבריה של פסיכולוגית מקליפורניה שמתמחה בהורות מבחירה והורות של להט"ב, העדפה זו נובעת מכך שבקליפורניה ניתן הטיפול המתקדם ביותר מבחינה מוסרית ומבחינת השמירה על זכויות הפונדקאית, וכן הטיפול הבטוח והטוב ביותר מבחינה רפואית.
- **ביצוע הליך פונדקאות עצמאי:** מרואיין **מניו-זילנד** שנמצא בשיאו של תהליך פונדקאות שיתף בבחירה שלו ושל בן זוגו לבצע תהליך של פונדקאות ללא שימוש במרפאת פוריות, ותוך שימוש בזרע שלו ושל בן זוגו ובביצית של הפונדקאית עצמה. פונדקאות כזאת היא פונדקאות 'מסורתית' ולא פונדקאות 'הריונית'. בדרך זו, הם לא היו צריכים לעבור בדיקות רפואיות ופסיכו-סוציאליות על ידי הוועדה ונמנעו ממצב אפשרי של פסילת הבקשה על ידי הוועדה, אם היא תתרשם שההורות העתידית לא תיטיב עם הילד. דרך זו חסכונית גם מבחינה כלכלית.
- **מתן תגמול חלופי לאם הפונדקאית:** על אף איסור השימוש בפונדקאות מסחרית, חלק מן המרואיינים ציינו כי הם מצאו דרך חלופית לשלם לפונדקאית האלטרואיסטית. חבר פרלמנט **בניו זילנד** התרעם על האיסור במדינתו על פונדקאות מסחרית, באומר שאישה אשר עוברת היריון חווה קשיים נוספים אשר גם עליהם ראוי לפצות אותה. הוא סיפר מניסיונו האישי כאב מיועד שהוא ובן זוגו שילמו לפונדקאית שלהם גם על הוצאות בייביסיטר לילדיה הבוגרים כאשר הייתה צריכה ללכת לבדיקות רפואיות ועל עזרה בניקיון הבית שלה בשלבים מתקדמים של ההיריון. גם עובד בעמותת [The Rainbow Project](#) **בצפון אירלנד**, ציין שמאחר שאין אפשרות לשלם על הליך הפונדקאות במדינתו, יש שימוש בדרך עקיפה כגון הענקת מתנות לפונדקאית.

■ **הצעות חוק להתמודדות עם הקשיים:** בכיר במשרד המשפטים של **הולנד** סיפר שמתוך רצון להפחית כמה שיותר הליכי פונדקאות בין-ארצית במדינות שבהן אין הסדרה של זכויות הפונדקאית ומתוך רצון לפקח על הליכי הפונדקאות בתוך המדינה, הוצע חוק למימון חודשי של הוצאותיה של האם הפונדקאית טרם הלידה. נוסף על כך, חבר פרלמנט **מניו זילנד** סיפר בריאיון על הצעת חוק שהגיש, שמטרתה לפשט את הסדרי הפונדקאות, להבטיח את שלמות המידע שנרשם בתעודת הלידה ולספק מנגנון אכיפה להסדרי פונדקאות. בהצעת חוק זו חבר הפרלמנט מנסה לייצר פתרון, בין היתר למצב שבו האם הפונדקאית או האב הביולוגי מתחרטים על ביצוע ההליך. לפי הצעת החוק יבוצעו הסדרים חוקיים כך שגם אם האב המיועד יתחרט – הוא יהיה מחויב לילד, לדוגמה בתשלום מזונות. כמו כן החוק מציע לקבוע שבמקרה של ילד שנולד מפונדקאות, ההורים המיועדים יהפכו אוטומטית להורים החוקיים של הילד, ולא הפונדקאית עצמה. הצעות נוספות לשינויים אפשר למצוא בהצעת החוק עצמה (Coffey, 2021).

הסדרת המעמד החוקי של הורים להט"ב

הסדרת מעמד החוקי של ההורים לאחר תהליך פונדקאות מקומי: בכל אחת מן המדינות ישנם חוקים שונים המובילים להסדרת מעמד של ההורים המיועדים ושל הילד.

■ **באוסטרליה, ניו זילנד, סקוטלנד והולנד** חוקי המדינה קובעים כי הפונדקאית היא אימו החוקית של הילד וכן זוגה הוא אביו החוקי (Gibbs & Scherman, 2013; Government of the Netherlands, n.d.c; Sifris, 2014; White, 2018). הליכים של הסדרת ההורות במקרה של פונדקאות נעשים בבית המשפט רק לאחר הלידה דרך הליך אימוץ (Child and Parents in the 21st Century, 2016; Gibbs & Scherman, 2013; Gov.uk, 2021). האם הפונדקאית וכן זוגה פונים לבית המשפט בבקשה למסור את הילד לאימוץ. מצב זה עלול להוות חסם עבור ההורים המיועדים, שכן לא רק האם הפונדקאית, אלא גם בן זוגה צריך להסכים למסור את הילד. בד בבד, ההורים המיועדים צריכים לבקש לאמץ את הילד, ובקשתם נשקלת על ידי בית המשפט בהתבסס על תסקיר של עובדת סוציאלית בנוגע להתאמה שלהם כמאמצים (Gibbs & Scherman, 2013). מרואיין מניו זילנד, אב גאה לעתיד באמצעות פונדקאות, סיפר שישנה אפשרות להוציא מסמך זמני המתיר להורים המיועדים להוציא את התינוק מבית החולים. כדי לקחת את הילד מבית החולים נדרשת לדבריו בדיקת משטרה, בדיקת רופא ובדיקה של עובדת סוציאלית אשר מבצעת הערכה גם להורים המיועדים וגם לאם הפונדקאית. החלטת בית המשפט הסופית על מעמד ההורה תתקבל לאחר שלושים יום.

■ **בקנדה,** החוק קובע כי אפשר לרשום עד ארבעה הורים מיועדים לילד שנולד באמצעות אם פונדקאית. הורים מיועדים אלו יוכרו כהורים ללא צו בית משפט, אם מתקיימים התנאים האלה: הפונדקאית וההורה או ההורים המיועדים קיבלו ייעוץ משפטי עצמאי וחתמו על הסכם פונדקאות לפני כניסתה של הפונדקאית להיריון, וכן הפונדקאית נותנת את הסכמתה בכתב שהיא מוותרת על מעמדה ההורי גם לפני שנכנסה להיריון וגם במהלך שבעת הימים שלאחר לידת הילד. אין צורך שההורים יהיו קשורים באופן ביולוגי לילד (Snow, 2016).

הסדרת מעמדם החוקי של ההורים לאחר תהליך פונדקאות בין-ארצית:

אב גאה **מאוסטרליה** סיפר שכדי לחזור הביתה עם בנותיו שנולדו מאימהות פונדקאיות בהודו ובתאילנד, היה עליו לגשת לקונסוליה האוסטרלית, להציג תעודת לידה של בנותיו שבה הוא רשום, להציג תוצאות של בדיקת DNA ועל בסיס אלה לבקש אזרחות אוסטרלית עבור בנותיו. בן זוגו, אשר משמש אב לבנותיו לכל דבר ועניין, נשאר ללא מעמד הורות חוקי כלפי הבנות. כאמור, החשש מכך שבנותיהם נוצרו בהליך שאיננו חוקי באוסטרליה מנע מהם לבקש הכרה עבור ההורה השני.

מנהלת בשירות למען הילד **בניו זילנד** סיפרה שעל ההורים המיועדים להכין כמה מסמכים המעידים על כך שהם מתאימים לאמץ ילד: אישור מן המשטרה, מסמכים רפואיים ורשמים של מכרים ושל גורמי הרווחה. כמו כן עליהם לעדכן על נסיבות הפנייה לפונדקאות, כיצד בוצע התשלום ומי היא הפונדקאית. בסיום הליך זה מתבצעת פנייה לבית משפט לענייני משפחה, אשר מעביר את הבקשה למשרד ההגירה ושר ההגירה חותם על כניסתו של התינוק לניו זילנד.

ישנם מקרים שבהם עלולים להיווצר סיבוכים המונעים מן ההורים המיועדים לחזור למדינתם. שני מרואיינים מניו זילנד, חבר פרלמנט ומנהלת בשירות למען הילד, סיפרו על זוג גברים, האחד אזרח ניו זילנדי והשני אזרח מקסיקני, אשר ביצעו הליך פונדקאות. ממשלת מקסיקו אישרה שהילד שייך להם וכאשר ביקשו לחזור לניו זילנד הם היו צריכים לפנות אל בית המשפט לענייני משפחה בניו זילנד. מכיוון שהילד הוא בנו הביולוגי של האב אזרח מקסיקו ולא של האב אזרח ניו זילנד, היה עליהם לעבור הליך ארוך ומתסכל של הגירה, וגם כעבור חצי שנה עדיין לא הצליחו לחזור לביתם.

בסקוטלנד, לזוגות נשואים, זוגות בשותפות אזרחית וזוגות הגרים יחדיו ב'תא משפחתי יציב' ישנה אפשרות להשתמש ב'צו הורות' כדי להסדיר את מעמדו של הילד הנולד באמצעות פונדקאית (Summerskill, 2015). 'תא משפחתי יציב' מתייחס לדרישה מבני זוג המעוניינים לאמץ ילד יחדיו ואינם נשואים או בשותפות אזרחית, לחיות כשותפים ביחסים משפחתיים מתמשכים (Sloan, 2011). בחוק לא נקבעה תקופת מינימום כדי לאמץ אך סוכנות האימוץ תחפש זוגות המראים יחסים ממושכים ויציבים. בחלק מן המקרים נדרשת תקופת מינימום של שנתיים לפחות (Citizens Advice, n.d).

עובד בעמותת The Rainbow Project **בצפון אירלנד** סיפר כי כדי לחזור עם הרך הנולד לגבולות בריטניה יש צורך בתהליך בירוקרטי מסורבל וכי חלק מן הזוגות נשארו מחוץ למדינה מבלי שיכלו להיכנס אליה.

החוקים **בהולנד** המסדירים רישום הורות לאחר פונדקאות בין-ארצית נוקשים ומפורטים מאוד. מכיוון שהחוק ההולנדי קובע כי האישה שילדה את הילד היא אימו החוקית של הילד, כך גם בתהליכי פונדקאות בין-ארצית מחשיבים את האם הביולוגית בתור האם החוקית, אלא אם כן היא מוותרת על זכויותיה החוקיות בתור הורה. לכן, אחת מן התקנות לרישום הילד לאחר הליך פונדקאות בין-ארצית דורשת כי הפונדקאית במדינה האחרת תהיה אישה לא נשואה, זאת מן ההנחה שיהיה לה קל יותר לוותר על זכותה להורות וכך יהיה קל יותר לאפשר לילד כניסה **להולנד** כאזרח (Curry-Sumner & Vonk, 2011). על כן, במקרים של פונדקאות בין-ארצית, אם הפונדקאית לא מוותרת על זכותה להורות ואם היא עדיין נחשבת לאם החוקית, הבקשה לדרכונ **הולנדי** עבור הילד תידחה על ידי השגרירות והילד לא יוכל להיכנס למדינה (Government of the Netherlands, n.d). כך מספר למשל אב לשניים מפונדקאות בין-ארצית בהולנד שנדרשו לו כשלוש שנים להסדיר את האזרחות ההולנדית של בנו, ועד גיל שלוש בנו היה ללא מעמד אזרחי בהולנד.

בקנדה, כדי לאשר לילדים שנולדו מחוץ לקנדה באמצעות פונדקאות זכאות לאזרחות קנדית בהיותם ילדים של אזרחי קנדה, יש צורך לספק תעודת לידה ו/או תיעוד שהונפק בעת לידת הילד. מסמכים אלה יעברו ביקורת כדי לאשר את זכאותו של ההורה להעביר אזרחות קנדית בהגיעם לקנדה. הורה שאינו מוכר משפטית כהורה החוקי בלידה, אך טוען שיש לו קשר ביולוגי עם הילד, יכול לבקש בדיקות DNA או רשומות בבית חולים כדי לתמוך בקשר הביולוגי ולקבל זכאות לאזרחות קנדית (White, 2018). **בארצות הברית** כדי לאשר אזרחות לילד שנולד באמצעות טיפולי פוריות מחוץ לפדרציה, ההורים המיועדים חייבים להיות נשואים וחובה עליהם להוכיח קשר ביולוגי בין אחד ההורים לפחות ובין הילד וכן מן ההכרח הוא שתהיה לאחד מהם לפחות אזרחות אמריקנית חוקית (כלומר לא אזרחות בתהליך המתנה) (Patterson, 2019).

3. אומנה ואימוץ

משפחת אומנה היא משפחה חלופית לילדים עד גיל 18 שאינם יכולים להתגורר עם הוריהם הביולוגיים בשל משבר משפחתי או קשיים בתפקוד ההורי. על פי רוב מדובר בסידור זמני, עד שהורי הילד ישתקמו והוא יוכל לחזור אליהם. לכן, במהלך השהות באומנה ישנה הקפדה על שמירת קשר בין הילד ובין משפחתו הביולוגית. חלק ממשפחות האומנה משמשות בתור סידור חירום או סידור זמני עד שיתאפשר לילדים לשוב לביתם, ואחרות מעניקות טיפול ארוך טווח. בחלק מן המדינות אומנה עשויה גם להוביל לאימוץ. בתהליך האימוץ, הילד המאומץ מתנתק באופן רשמי ממשפחתו הביולוגית והופך להיות חלק מן המשפחה המאמצת. ההורים המאמצים הופכים להיות הוריו של הילד המאומץ לכל דבר ועניין, וחלים עליהם כל החובות והזכויות של הורים כלפי ילדיהם. הילדים מקבל זכויות של ילדים ביולוגיים, כמו למשל, הזכות לירושה (Ojelabi et al., 2015).

1. **אימוץ במשותף על ידי שני ההורים**: זהו אימוץ קלאסי של ילד שאין לו קשר ביולוגי אל ההורים המאמצים. אימוץ זה יכול להתקיים בתוך המדינה שבה מתגוררים ההורים או במדינה אחרת, בהליך אימוץ בין-ארצי המאפשר למדינות שבהן אין פתרון של בית קבוע לילד למסור אותו לאימוץ במדינה זרה.

2. **אימוץ על ידי בן זוג**: אימוץ הילד על ידי הורה מגדל שהוא בן הזוג של ההורה הביולוגי.

סעיף זה ידון באפשרויות האימוץ שאינן כוללות מצב שבו יש קרבה גנטית ביולוגית בין ההורה המאמץ לילד, כמו למשל ילד הנולד באמצעות טיפולי פוריות ופונדקאות.

מדיניות וחקיקה

אומנה: כל המדינות שנסקרו מאפשרות לזוגות להט"ב לשמש הורי אומנה (Mendos et al., 2020; Movement Advancement Project, n.d; Rainbow-Project, n.d; Sifris, 2014).

מרוויין **מאוסטרליה**, יועץ בארגון שדולה להט"ב, שיתף בדרך הארוכה שעל זוגות המעוניינים להיות הורי אומנה לעבור: בשלב ראשון נדרשת הערכה של גורמים מקצועיים הכוללת ריאיון עם ההורים המיועדים וקרוביהם, בחינת סביבת מגוריהם ובדיקת רקע פלילי. הליך זה של הערכה ראשונית אורך כשנה. לאחר מכן, ישנה המתנה של כמה חודשים נוספים עד להתאמת ילד להורי האומנה. בזמן ההמתנה, ההורים המיועדים עוברים הכשרות רבות בתחום גידול ילדים, ילדים נפגעי טראומה וכדומה.

כדי להסדיר את המעמד החוקי של ילד שמתגורר אצל מבוגרים אחרים שאינם הוריו הביולוגיים, בית המשפט באוסטרליה יכול להורות על 'צו הורות'. 'צו הורות' ניתן לאדם שלפי ההגדרה עוסק בטיפול בילד, ברווחתו או בהתפתחותו (Sifris, 2014). 'צו הורות' איננו מעמד חוקי של אימוץ אלא מצב ביניים שבו ישנה למבוגר האחראי אחריות הורית הכוללת קבלת החלטות הנוגעות לרווחת הילד כגון מצב רפואי, ממשק מול בית הספר או לסוגיות של הסדרי ראייה, והוא יהיה בתוקף עד הגיעו של הילד לגיל 18 (Sifris, 2014). מן הראיונות עלה שבדרך כלל הילד ימשיך לגור עם הורי האומנה שלו גם לאחר גיל זה, אך הקשר החוקי ביניהם מסתיים בגיל 18.

אימוץ פנים ארצי: כל המדינות שנסקרו מאפשרות לזוגות להט"ב אימוץ פנים ארצי (Mendos et al., 2020; Rainbow-Project, n.d; Ross et al., 2009; Waaldijk, 2017). **בסקוטלנד** הותר לזוגות להט"ב לאמץ עוד בטרם ההכרה החוקית בנישואין של זוגות להט"ב, כל עוד הם מנהלים יחסים משפחתיים ממושכים של שנתיים לפחות (Waaldijk, 2017). בשנת 2019, כ-8% מהליכי האימוץ בסקוטלנד היו על ידי זוגות להט"ב לעומת 1% בשנת 2010 (National Records of Scotland, n.d). **בהולנד**, זוגות להט"ב שאינם נשואים יכולים לאמץ ילד אם הם מתגוררים יחד לפחות שלוש שנים, ואם הילד מתגורר עימם לפחות שנה אחת (Government of the Netherlands, n.d). **בניו זילנד** החוקים מאפשרים גם לרווקים לאמץ ילדים (החוק לא מאפשר לגבר רווק לאמץ ילדה ממין נקבה), אך אימוץ בזוגות אפשרי רק כאשר הזוג נשוי. זוגות להט"ב אושרו כהורים מאמצים רק משנת 2013 ובהתאמה לחוק השוויון בנישואין (Mendos et al., 2020; Scherman et al., 2020). **בצפון אירלנד** 10% מסך כל הליכי האימוץ הם של זוגות להט"ב (Rodgers & McCluney, 2020).

אימוץ בין-ארצי: כל המדינות שנסקרו מתירות לזוגות להט"ב שימוש באימוץ בין-ארצי. **בניו זילנד**, לדוגמה, יש הסכמי אימוץ בין-ארצי עם מדינות ליטא, הודו, הפיליפינים, רוסיה, תאילנד, צ'ילה, סלובניה, הונג קונג וסין. במרבית המדינות שנסקרו נמצא שהקושי העיקרי של זוגות להט"ב עם אפשרות מימוש הורות זו, הוא שמדינות רבות אינן מאפשרות למסור ילדים לזוגות להט"ב (Evertsson, 2015; suckling, 2016; Summerskill, 2020). למשל מבין 27 מדינות החתומות עם **קנדה** על הסכם אימוץ בין מדינות, רק שתיים מאפשרות לזוגות להט"ב לאמץ באופן רשמי – דרום אפריקה וארצות הברית (Adoption Council of Ontario, n.d). גם אם המדינה האחרת מאפשרת לזוגות להט"ב לאמץ ילדים, לרוב יהיו אלה ילדים עם מוגבלות מסוימת, כך מספרת אחת המרואיינות מקנדה, יו"ר ארגון שמייעץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים, או כאלה שלא הצליחו למסור ילד לאימוץ בתוך המדינה מסיבות שונות. בכיר במשרד המשפטים **מהולנד** הוסיף ואמר שמרבית הילדים הנמסרים לאימוץ בין-ארצי לזוגות להט"ב הם ילדים עם צרכים מיוחדים, מה שהופך אפשרות זו לפחות מבוקשת בקרב זוגות להט"ב. עורכת דין **מקליפורניה** ציינה שזוגות להט"ב מחוץ לארצות הברית יכולים לאמץ ילדים שנולדו בקליפורניה, אך זה פחות נפוץ.

אימוץ על ידי בן זוג: כיום, בכלל המדינות הנסקרות בני זוג חד-מיניים יכולים לאמץ את הילד הביולוגי של בן או בת הזוג שלהם. חלק מן המדינות כמו אוסטרליה, ניו זילנד, צפון אירלנד, הולנד, וקנדה מאפשרות אימוץ ילד ביולוגי של ההורה השני רק אם בני הזוג נשואים ומתגוררים יחדיו (Mendos et al., 2020; Ross et al., 2009; Waaldijk, 2017). זאת בשונה מסקוטלנד ומקליפורניה שבהן אפשר לאמץ את ילדו של בן הזוג ללא הכרח בנישואין (Costa, 2021).

קשיים וחסמים

1. מעט ילדים המועמדים לאימוץ

מן הראיונות עם המומחים במדינות שנסקרו עלה כי ישנם רק ילדים מעטים המועמדים לאימוץ, ולכן הורים שמעוניינים לאמץ עשויים לחכות זמן רב עד לשילובו של ילד במשפחתם. הסיבות לכך עשויות להיות מגוונות. באוסטרליה ובניו זילנד ישנה הימנעות ממסירת ילדים לאימוץ מסיבות היסטוריות: בעבר רבים מילדי המאורים והאבוריגינים נלקחו לאימוץ על ידי הורים 'לבנים' ללא יכולת לשמור על קשר עם הוריהם ומשפחותיהם. בעקבות זאת, כיום ישנה מדיניות מנוגדת ששמה דגש על זכויות המשפחה הביולוגית. לכן, במקרים שבהם לילד אין שום אפשרות לגדול עם משפחתו תהיה עדיפות לאימוץ על ידי קרוב משפחה ולא על ידי אדם זר, או לחלופין על ידי הורי אומנה לאחר תקופה שבה הילד היה אצלם, ובכל מקרה האימוץ יהיה אימוץ פתוח⁵. בהולנד שיעור ההריונות והלידות שאינם רצויים בקרב נערות הוא נמוך ולכן מעט ילדים מועמדים לאימוץ (CBS, 2017; DutchNews.nl). בקנדה מיעוט הילדים המועמדים לאימוץ נובע מכך שאפשר לאמץ ילד רק מאותו מחוז, ולא ממחוז אחר, וזאת כדי לאפשר שימור הקשר בין הילד למשפחתו הביולוגית, כך סיפרה יו"ר ארגון שמייעץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים.

2. אפליה לרעה של זוגות להט"ב

בכל המדינות שנסקרו, על פי החוק אין אפליה לרעה של זוגות להט"ב מבחינת שילוב ילדים באימוץ או באומנה אצלם. עם זאת, בפועל, בחלק מן המדינות, ישנה אפליה לרעתם, שנובעת בעיקר מתפיסות ועמדות של אנשי המקצוע המעורבים בשילובם של ילדים באומנה ובאימוץ (Lambda Legal, n.d; Rainbow-Project, n.d; Scherman et al., 2020); לדוגמה, מחקר **מניו זילנד** מצא כי לצד העמדות החיוביות שהביעו עובדים סוציאליים ועורכי דין העובדים בשירותי אימוץ כלפי אימוץ על ידי זוגות להט"ב, הם ציינו כי הם מעדיפים שילדים יאומצו על ידי זוגות הטרוסקסואליים (Scherman et al., 2020). גם עובדת סוציאלית שעבדה כמנהלת תוכנית המשפחות בארגון מרכזי וגדול בלוס אנג'לס ציינה כי **בקליפורניה** לדעותיהם של עובדים סוציאליים יש משקל רב בהחלטה לא למסור ילדים לאימוץ לזוגות להט"ב. למרות הכשרות שניתנות לעובדים סוציאליים בנוגע ללהט"ב, שמטרתן שינוי עמדות בנוגע להורותם, עלה מן הראיונות כי תפיסותיהם הראשוניות של העובדים הסוציאליים משפיעות, וכי מפלים זוגות להט"ב לרעה.

במדינות אחרות כמו **אוסטרליה** וחלק ממדינות **ארצות הברית** (למשל, אלבמה ומישיגן) ישנם חוקים המאפשרים להפלות להט"ב ולסרב לתת להם שירות על בסיס אמונות דתיות (Mendos et al., 2020; Patterson, 2019). מרואיין, אב באוסטרליה סיפר שכדי להתמודד עם קושי זה, עמותה שהקים מארגנת כנס ובו מתווכים בין הורים שמעוניינים לאמץ ובין סוכנויות אימוץ הידועות כתומכות יותר במסירת ילדים לזוגות להט"ב. עובד עמותת **The Rainbow Project** **בצפון אירלנד** סיפר כי ישנן סוכנויות אימוץ שמרניות של הכנסייה, שכאשר עבר חוק השוויון, העדיפו לסגור את סוכנות האימוץ ולא למסור ילד לזוגות להט"ב. הוא ציין שגם כיום יש סוכנויות אימוץ, בעיקר של ארגונים דתיים, אשר יעידו שאין להם בעיה לעבוד יחד עם הורים להט"ב אך בפועל

⁵ במודל של אימוץ פתוח ההורים המאמצים וילדם המאומץ חולקים עם ההורים הביולוגיים או עם בני משפחה אחרים מידה כלשהי של מידע על מצבו של הילד, ועשויים להיות איתם בקשר באמצעות העברת מכתבים, תמונות, דואר אלקטרוני ושיחות טלפון; באמצעות מפגשים במקום ניטרלי ובהשגחת שירותי האימוץ, כמה פעמים בשנה; או באמצעות מפגשים ללא השגחה וללא הגבלת מספר הביקורים לאורך השנה.

זה לא קורה. במדריך מקוון לגברים הומוסקסואלים **בסקוטלנד** המבקשים לאמץ מצוין כי ישנן עדויות לכך שסוכנויות אימוץ עם השתייכות דתית סירבו לקבל מועמדים הומוסקסואלים לאימוץ, אף על פי שאין זה חוקי למנוע מהם גישה לאימוץ (Summerskill, 2015). למרות זאת, זוג להט"ב **מסקוטלנד** ציין כי לא ידוע להם על מקרים של אפליית זוגות להט"ב בהליכי אימוץ. לטענתם, אנשי המקצוע מתמקדים בבחינת טובת הילד ורווחתו ולא בהעדפה המינית של ההורים. גם בתגובה רשמית של ממשלת סקוטלנד בנושא הובהר כי הזכאות לאימוץ עבור זוגות יחידים להט"ב זהה לזכאותם של תושבים שאינם להט"ב. אחת המרואיינות, עורכת דין **מקליכורניה**, ציינה שגם באימוץ פרטי, שבו ההורים מחליטים למי למסור את הילד, ישנן הטיות בבחירת ההורים על בסיס עמדות אישיות, מה שעשוי לפגוע בסיכוייהם של זוגות להט"ב לאמץ ילדים גם באימוץ פרטי.

דרכי התמודדות

- **מעט ילדים המועמדים לאימוץ:** כאשר יש מעט ילדים המועמדים לאימוץ מקומי, זוגות יחידים להט"ב יכולים לפנות לאימוץ בין-ארצי. יחד עם זאת, גם אימוץ בין-ארצי לא תמיד מספק את המענה. עם התפתחות טכנולוגיות מתקדמות, זוגות יחידים להט"ב יכולים לבקש לממש את רצונם להורות בדרכים אחרות, כמו טיפולי הפריה ופוריות ופונדקאות.
- **אפליה לרעה של זוגות להט"ב:** לצד קידום חקיקה שאוסרת על אפליה ומסדירה זכויות לזוגות יחידים להט"ב לממש את רצונם להורות באמצעות אומנה ואימוץ, פועלים ארגוני מגזר שלישי לרוב כדי להכשיר אנשי המקצוע וארגונים מתחום האומנה והאימוץ שיקדמו היכרות עם הורות להט"ב וישפרו את היחס כלפיהם ואת מתן השירותים. כמו כן ארגוני מגזר שלישי פועלים כדי למצות זכויות של הורות להט"ב בעזרת איסוף מידע בנוגע לסוכנויות אימוץ ואומנה שתומכות יותר בשילובם של ילדים באומנה ובאימוץ בקרב זוגות להט"ב, הנגשת המידע ללהט"ב והפניה של זוגות להט"ב המעוניינים לשמש הורים אומנים או מאמצים לסוכנויות אלה.

א.5 סיכום: אפשרויות למימוש ההורות במדינות נבחרות

לוח 1 מציג את עיקרי הנושאים מסקירת הספרות והראיונות משבע המדינות שנבחרו: אוסטרליה, ניו-זילנד, סקוטלנד, צפון אירלנד, הולנד, קנדה, מחוז אונטריו וארצות הברית, קליפורניה.

לוח 1: אפשרויות למימוש ההורות במדינות שנסקרו

קליפורניה, ארצות הברית	אונטריו, קנדה	הולנד	צפון אירלנד, בריטניה	סקוטלנד, בריטניה	ניו-זילנד	אוסטרליה		
אושר בשנת 2004	אושר בשנת 1962	אושר בשנת 1994	אושר בשנת 2006	אושר בשנת 2010	אושר בשנת 1993	אושר בשנת 2013	איסור אפליה על בסיס נטייה או העדפה מינית ומגדרית	
אושר בשנת 1999	אין חקיקה אך כבר משנת 1999 הייתה התייחסות ל"ידועים בציבור" בבתי משפט	אושר בשנת 1998	אושר בשנת 2005	אושר בשנת 2004	אושר בשנת 2005	מערכות יחסים דה-פקטו, משנת 1975	הכרה בשותפות אזרחית	הכרה בזוגיות להט"ב
בקליפורניה אושר בשנת 2013. בארצות הברית כולה בשנת 2015	באונטריו אושר בשנת 2003. המחוז הראשון בקנדה. בקנדה כולה בשנת 2005	אושר בשנת 2001	אושר בשנת 2020, האחרונה בבריטניה	אושר בשנת 2014, הראשונה בבריטניה	אושר בשנת 2013	בשנת 2004 אסרו במפורש נישואין של להט"ב. נישואין אושרו בשנת 2017	זכויות נישואין	
אין התייחסות בחוק, אך אפשר לקבל משמורת משותפת	אין התייחסות בחוק, אך אפשרות זו הופכת נפוצה בקרב זוגות יחידים	אין התייחסות בחוק, אך אפשרות זו הופכת נפוצה בקרב זוגות יחידים	אין התייחסות בחוק	קיימת הכרה בהורות משותפת לזוגות להט"ב משנת 2008 במקרים של תרומת זרע שאינה אנונימית	אין התייחסות בחוק, אך יותר משני אנשים יכולים לקבל אפוטרופסות	אין התייחסות בחוק, אך אפשרות זו מתקיימת	הורות משותפת	מבני משפחה חדשים
החל משנת 2016 יש אפשרות להכרה ורישום של יותר משני הורים חוקיים לילד	הכרה ורישום של עד ארבעה הורים חוקיים לילד (שנולד בטיפולי פוריות או פונדקאות), משנת 2017	אין אפשרות להכיר ביותר משני הורים חוקיים לילד. בשנת 2020 הוגשה הצעה לתת אפוטרופסות ליותר משני הורים	אין אפשרות להכיר ביותר משני הורים חוקיים לילד בבריטניה	אין אפשרות להכיר ביותר משני הורים חוקיים לילד בבריטניה	אין אפשרות להכיר ביותר משני הורים חוקיים לילד בבריטניה	אין אפשרות להכיר ביותר משני הורים חוקיים לילד, אפשר לקבל 'צו הורות'	רב-הורות	

קליפורניה, ארצות הברית	אונטריו, קנדה	הולנד	צפון אירלנד, בריטניה	סקוטלנד, בריטניה	ניו-זילנד	אוסטרליה	
כמה אפשרויות לתרומה בזהות ידועה. תרומה לא-אלטרואיסטית	תרומה אנונימית מבנק זרע/ביציות ותרומה ידועה אם פרטית, ואלטרואיסטית	תרומה ידועה ואלטרואיסטית, אך עם פיצוי מסוים לתורם/ת	תרומה ידועה ואלטרואיסטית, אך עם פיצוי מסוים לתורם/ת	תרומה ידועה ואלטרואיסטית, אך עם פיצוי מסוים לתורם/ת	תרומה ידועה ואלטרואיסטית, אך עם פיצוי מסוים לתורם/ת	תרומה ידועה ואלטרואיסטית	תרומת זרע וביצית
יש גישה למרפאות פוריות ולטיפולי פוריות למיניהם. לזוגות נשים יש גישה להפריה מלאכותית כבר מ-1976	יש גישה למרפאות פוריות ולטיפולי פוריות למיניהם, משנת 2007	יש גישה למרפאות פוריות ולטיפולי פוריות למיניהם בבי"ח. משנת 2001 גם במרפאות ציבוריות ופרטיות	גישה מוגבלת בפני נשים שמזדהות כלהט"ב, למרות חוק משנת 2008 שמאפשר גישה לכל הנשים	יש גישה למרפאות פוריות ולטיפולי פוריות למיניהם, משנת 2009	יש גישה למרפאות פוריות ולטיפולי פוריות למיניהם, משנת 2004	יש גישה למרפאות פוריות ולטיפולי פוריות למיניהם, אך יש מדינות באוסטרליה שאוסרות על כך	טיפול פוריות
לרוב אין מימון לטיפולי פוריות על ידי ביטוחי הבריאות	יש מימון ציבורי חלקי, משנת 2015	יש מימון ציבורי חלקי	יש מימון ציבורי חלקי עם הגבלות	משנת 2009 יש מימון ציבורי לזוגות אם הוכחה אי-פוריות ביולוגית, משנת 2016 זכאות גם לזוגות שלאחד השותפים אין ילד ביולוגי משלו. אין מימון ליחידים	אין מימון ציבורי לאי-פוריות חברתית, כלומר לנשים רווקות ולהט"ב	אין מימון ציבורי לאי-פוריות חברתית, כלומר לנשים רווקות ולהט"ב	מימון
מותרת מסחרית ואלטרואיסטית	מותרת אלטרואיסטית משנת 2004	משנת 2017 מותרת אלטרואיסטית, תחת הגבלות מחמירות. משנת 2019 מותרת גם לזוגות גברים	מותרת אלטרואיסטית, תחת הגבלות מחמירות	מותרת אלטרואיסטית, תחת הגבלות מחמירות	מותרת אלטרואיסטית, תחת הגבלות מחמירות	מותרת אלטרואיסטית (למעט אוסטרליה המערבית שלא מתירה ללהט"ב)	פונדקאות מקומית
מותרת	מותרת	מותרת	מותרת	מותרת	מותרת	אסורה, אף על פי שנעשית בפועל	בין-ארצית

קליפורניה, ארצות הברית	אונטריו, קנדה	הולנד	צפון אירלנד, בריטניה	סקוטלנד, בריטניה	ניו-זילנד	אוסטרליה	
אומנה	מאפשרת לזוגות ויחידים להט"ב לשמש הורי אומנה, משנת 2003	מאפשרת לזוגות להט"ב ויחידים לשמש הורי אומנה	מאפשרת לזוגות להט"ב ויחידים לשמש הורי אומנה	מאפשרת לזוגות ויחידים להט"ב לשמש הורי אומנה, משנת 2009	מאפשרת לזוגות להט"ב ויחידים לשמש הורי אומנה	מאפשרת לזוגות להט"ב ויחידים לשמש הורי אומנה	
אימוץ	יש אפשרות ליחידים (נשואים או במערכת יחסים משותפת) לאמץ, החל משנת 2000 באונטריו והחל משנת 2010 בכל קנדה	יש אפשרות ליחידים לאמץ משנת 1998. לזוגות להט"ב נשואים יש אפשרות החל משנת 2001. מותר גם למי שאינם נשואים בתנאים מסוימים	משנת 2006 יש אפשרות לזוגות להט"ב ויחידים להיות משמורנים חוקיים, משנת 2013 גם לזוגות בשותפות אזרחית, ומשנת 2016 גם לזוגות שאינם נשואים	יש אפשרות לזוגות להט"ב (נשואים, בשותפות אזרחית או ב"יחסים משפחתיים ממושכים) ויחידים לאמץ, משנת 2009	יש אפשרות ליחידים לאמץ, משנת 2013 גם לזוגות להט"ב נשואים, משנת 2015 גם לזוגות בשותפות אזרחית	יש אפשרות לזוגות להט"ב ויחידים לאמץ, משנת 2002 באוסטרליה המערבית ולאחר מכן בשאר המדינות.	מקומי
	מותר	מותר	מותר	מותר	מותר	מותר	בין-ארצי
אימוץ על ידי בן/בת הזוג	יש אפשרות לזוגות נשואים או במערכת יחסים יציבה, משנת 2000	יש אפשרות רק אם בני הזוג נשואים, משנת 2001	משנת 2013 יש אפשרות לזוג נשוי, ומשנת 2016 גם ללא נשואים הגרים יחדיו ומנהלים לאורך זמן משק בית יציב	יש אפשרות, משנת 2009	יש אפשרות רק אם בני הזוג נשואים, משנת 2013	יש אפשרות רק אם בני הזוג נשואים, משנת 2002 באוסטרליה המערבית ולאחר מכן בשאר המדינות	

קליפורניה, ארצות הברית	אונטריו, קנדה	הולנד	צפון אירלנד, בריטניה	סקוטלנד, בריטניה	ניו-זילנד	אוסטרליה	בטיפולי פוריות	הכרה בהורות חוקית של בן/בת הזוג ללא צורך באימוץ
אין צורך באימוץ, משנת 2020 יש הכרה בבן הזוג ורישום אוטומטי שלו כהורה חוקי לילד. אך מומלץ לקיים חוזה משפטי במקרה של תרומה מאדם ידוע	אין צורך באימוץ, משנת 2017 ההורים החוקיים הם ההורה הביולוגי ובן זוגו של ההורה הביולוגי בזמן ההתעברות של הילד, ולא נדרש צו בית משפט	משנת 2002 הכרה בבת הזוג של האם היולדת באמצעות 'צו הורות' או אימוץ ומשנת 2014 בת הזוג מוכרת כאם חוקית כבר מרגע הלידה, אם הן נשואות או בשותפות אזרחית	משנת 2016, הכרה בבני הזוג שאינם הורים ביולוגיים, עבור רשומים בשותפות אזרחית וגרים יחד לאורך זמן במשק בית יציב. החל משנת 2020 גם לנשואים	משנת 2008, יש הכרה ורישום של בת הזוג ושל האם היולדת כאם חוקית של הילד (אם הן נשואות או בשותפות אזרחית). אם ההתעברות היא באמצעים בלתי רפואיים, בת הזוג לא תוכר כהורה חוקי, אלא תורם הזרע	משנת 2004, יש הכרה ורישום של בת הזוג ושל האם היולדת כאם חוקית של הילד אם הן מוכרות כבנות זוג	משנת 2008, יש הכרה ורישום של בת הזוג ושל האם היולדת כאם חוקית של הילד, אם הן היו בזוגיות עוד בהליך ההפרייה עצמו, וכאשר האם היולדת מסכימה לכך		
אין צורך באימוץ, אפשר להירשם כהורה חוקי בעזרת צווי הורות. טרום הלידה ואחרי הלידה. אך יש שממליצים לקיים אימוץ	אין צורך באימוץ, משנת 2017 אפשר לרשום עד ארבעה הורים חוקיים לילד: ההורים המיועדים ועוד שניים	יש צורך באימוץ על ידי שני בני הזוג, גם אם יש לאחד מהם קשר ביולוגי עם הילד. הפונדקאית נחשבת לאם חוקית	אין צורך בהליך אימוץ. הפונדקאית ובן/בת זוגה נחשבים ההורים החוקיים של הילד עד להסדרת ההורות בצו הורות של בני הזוג שביקשו את הפונדקאית	אפשר באימוץ או בעזרת צווי הורות. הפונדקאית ובן/בת זוגה נחשבים ההורים החוקיים של הילד עד לאימוץ או להסדרת ההורות בצו הורות של בני הזוג שביקשו את הפונדקאית	יש צורך בהליך אימוץ. הפונדקאית ובן/בת זוגה נחשבים ההורים החוקיים של הילד עד לאימוץ על ידי בני הזוג שביקשו את הפונדקאית	אין הכרה אוטומטית, אלא נדרש לערוך הסכם חתום בין הפונדקאית ובין ההורים המיועדים		
			את הפונדקאית הזוג שביקשו את הפונדקאית. משנת 2019 צווי הורות אושרו גם ליחידים					

חלק ב': המדינות הנבחרות

בחלק זה יוצגו שבע סקירות קצרות (אחת עבור כל מדינה שנכללה בעבודה) שמתבססות על ספרות אקדמית ומקצועית, ספרות שאינה אקדמית, כתבות באינטרנט וראיונות עם מומחים מאותן מדינות. על כל מדינה נציג פתיח קצר ונפרט את עיקרי הנתונים שנאספו בנושאים האלה: עמדות הציבורי כלפי להט"ב, מדיניות וחקיקה כלפי זכויות להט"ב ויחסי משפחה, הכרה במבני משפחה חדשים והאפשרויות השונות למימוש הורות – טיפולי פוריות והפריה, פונדקאות ואומנה ואימוץ. בסקירות יש התייחסות למדיניות ולחקיקה הקיימת באשר לכל אפשרות למימוש הורות, לחסמים הקיימים ולעיתים גם לדרכי ההתמודדות עם חסמים אלה, אם נמצאו בספרות או עלו מן הראיונות.

ב.1 אוסטרליה

אוסטרליה היא פדרציה המאגדת שש מדינות ועשר טריטוריות, וכוח החקיקה בה מתחלק בין הפדרציה של אוסטרליה כולה ובין המדינות המרכיבות אותה. סעיף 109 בחוקה האוסטרלית קובע כי במקרה של חוסר עקביות בין חוקי הפדרציה ובין חוקי המדינה, חוקי הפדרציה הם הקובעים. במקרים כמו דיני משפחה הכוללים נושאים כגון אימוץ, הפריה ופונדקאות – המדינות שומרות על עצמאות בחקיקה, אך בחוקים הנוגעים לטובת הילד, למשל במקרה של מחלוקת בנוגע למשמורת לאחר התפרקות המשפחה, החוקים הם פדרליים. מצב זה יוצר רשת חקיקה מורכבת בדיני משפחה (Sifris, 2014).

עמדות הציבור כלפי להט"ב

כיום ישנה הכרה גוברת באוסטרליה בזכויות של להט"ב. כך למשל, סקר בין-לאומי מ-2019 מצא כי 81% מן המשיבים סבורים שיש לקבל את תופעת ההומוסקסואליות (Poushter & Kent, 2020). עם זאת, חלק מן הציבור עדיין מחזיק בעמדות שליליות כלפי הורות ונישואין של זוגות להט"ב. מחקר עמדות כלפי להט"ב באוסטרליה מצא שהמחזיקים בעמדות שליליות כלפי הורות של להט"ב נטו באופן ניכר יותר להחזיק גם עמדות שליליות כלפי נישואין של זוגות להט"ב (Webb & Chonody, 2012). עמדות שליליות אלו עיכבו את אישור הנישואין של להט"ב עד 2017 (Webb et al., 2020). אחת המרוויחות, עורכת דין לענייני משפחה, סיפרה כי גם כיום ישנם קולות בממשל כנגד קהילת הלהט"ב. לדבריה, אחת המפלגות באוסטרליה מנסה להעביר הצעת חוק בשם 'חופש הדת', שנועדה לאפשר לאנשים להפלות אזרחים להט"ב על רקע השקפותיהם הדתיות. כך לדוגמה, חנות עוגות תוכל לסרב להכין עוגת חתונה לזוג להט"ב, ובית ספר של כנסייה יוכל למנוע מילדים טרנסקסואליים ללמוד בו.

מדיניות וחקיקה כלפי זכויות להט"ב, יחסי משפחה והורות להט"ב

אוסטרליה התבססה על חוקי בריטניה עד שהפכה למדינה פדרלית בשנת 1901. אחד מן החוקים שירשה מבריטניה הוא חוק האוסר על יחסי מין הומוסקסואליים (Carbery, 2010). מרבית המדינות והטריטוריות באוסטרליה ביטלו סעיף זה בחוק העונשין בשנות השמונים של המאה העשרים, אך יחסי מין הומוסקסואליים נותרו אסורים במדינת טסמניה עד שנת 1994, עת הועבר חוק פדרלי שפסל את האיסור על יחסי מין הומוסקסואליים בהסכמה בין מבוגרים באוסטרליה (Bartle, 2020).

בשני העשורים שחלפו מאז ביטול האיסור על יחסים הומוסקסואליים, ההכרה במשפחות להט"ב באוסטרליה עברה מהפך איטי (לוח 2). חוק הנישואין באוסטרליה, אשר נחקק ב-1961, לא ביטא במפורש איסור על נישואין של זוגות להט"ב (Sloane & Robillard, 2018). עם זאת, האמונה הרווחת כי מבנה משפחתי נורמטיבי הוא זה שעומדים בראשו זוג הטרוסקסואלי מנעה החלת שוויון בנישואין בקרב זוגות להט"ב (Webb et al., 2017). בשנת 2003 החליט בית משפט באוסטרליה להכיר בזוגות להט"ב. מאז, הדין הציבורי על נישואין של זוגות להט"ב התרחב ובהמשך לכך הוקם הארגון הראשון התומך בנישואין של זוגות להט"ב (Copland, 2018b). היבטים אלו גרמו לתחושת איום בקרב הממשל מכך שבית המשפט עלול להכיר בנישואין של זוגות להט"ב, ובתגובה לכך יצא תיקון לחוק הנישואין ב-2004, שבו צוין במפורש כי נישואין מתקיימים רק בין גבר לאישה. תיקון זה לחוק מנע רישום של זוגות להט"ב אשר נישאו במדינות אחרות, וכן מנע הגשה של הצעות חוק של מדינות ניו סאות' ויילס וטסמניה אשר רצו לאשר נישואין להט"ב כבר בשנת 2005 (Sloane & Robillard, 2018). בשנת 2008, תוקן חוק המשפחה ואושרה האפשרות לרישום בת הזוג של האם היולדת בתעודת הלידה של הילד/ה כהורה לכל דבר (Kelly et al., 2017). בשנת 2009 ביצעה הממשלה רפורמות אחדות אשר השפיעו על משפחות להט"ב ונתנו להן מעמד שווה וזכויות שוות תחת החוק הפדרלי. ההכרה ניתנה בנוגע לכל הזכויות, למעט שוויון בנישואין (Armstrong & Arias, 2019).

במטרה לשנות את החוק כך שיתיר נישואין של זוגות להט"ב, החלו התומכים בקהילות הלהט"ב במסעות שכנוע אשר הופנו למפלגות הגדולות באוסטרליה – הקואליציה השמרנית והלייבור האוסטרלית. ניסיונות אלו הובילו את הממשלה לבצע סקר עמדות ציבור בשאלה אם לאשר נישואין של להט"ב (Copland, 2018). הסקר נערך בין החודשים ספטמבר ונובמבר 2017 והשתתפו בו כ-80% מאוכלוסיית אוסטרליה, מהם כ-62% הביעו את תמיכתם בנישואין של זוגות להט"ב (Australian bureau of statistics, 2017). לדברי עורכת דין לענייני משפחה שרואינה, התקופה שבמהלכה בוצע הסקר הייתה לא פשוטה כלל מבחינה פסיכולוגית עבור קהילת הלהט"ב באוסטרליה, שכן חברי הקהילה היו צריכים להתמודד ישירות עם דעותיהם של חבריהם ובני משפחותיהם בנוגע להיעדר הלגיטימציה שלהם להינשא. בעקבות תוצאות הסקר, החקיקה לשוויון בנישואין עברה בסנאט האוסטרלי ב-29 בנובמבר ובבית הנבחרים ב-7 בדצמבר 2017 (Copland, 2018).

מדברי המרואיינים עלה כי זכויות הורות כגון חופשת לידה באוסטרליה אינן קשורות למין ההורה ותקפות באותה מידה גם אצל זוגות להט"ב. במקרים כאלו, הורה אחד אשר יוכר כמטפל העיקרי (לפי בחירת ההורים), יקבל חופשה ארוכה יותר וההורה השני יוגדר כמטפל משני ויקבל חופשת לידה קצרה יותר.

לוח 2: התפתחות החקיקה באוסטרליה בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 2002-2017

2017	2013	2008	2004	2002
חקיקה לשוויון בנישואים	חקיקה למניעת אפליה על רקע העדפה מינית	<ul style="list-style-type: none"> ▪ רפורמות להסרת אפליה של זוגות להט"ב ▪ חוק המשפחה מתוקן ומאפשר רישום של בת הזוג של אם להירשם בתעודת הלידה כהורה 	תיקון לחוק הנישואין מגדיר נישואין כבין גבר ואישה בלבד	באוסטרליה המערבית (ואחריה ביבשת כולה) תוקן חוק האימוץ המתיר אימוץ במשותף לזוגות להט"ב, אימוץ ליחידים וכן אימוץ ילד/ה של בן או בת זוג על ידי בן הזוג מאותו המין

הכרה במבני משפחה חדשים

הורות משותפת: באוסטרליה אין התייחסות בחוק להורות משותפת, אך עדות לקיומה עולה מן הדיון בה באתרים ממשלתיים ובמחקרים ובאופן שבו הורים בהורות משותפת מקבלים זכויות לעומת הורים אחרים (Crouch et al., 2013; Knight & Higgins, 2016).

הורות מרובה: באוסטרליה אין אפשרות להורות של יותר משני הורים לפי החוק. בחוק דיני המשפחה משנת 1975 יש התייחסות הטרו-נורמטיבית של מבנה משפחה, ובה נאמר כי לילד יוכלו להיות רק שני הורים רשומים. נוסף על כך, חוק זה מציין כי ההורים הרשומים יהיו האם היולדת ובן/בת זוגה. משמע, זוגות גברים להט"ב אינם יכולים להירשם שניהם כהורים של הילד, מכיוון שאף אחד מהם אינו האם היולדת (Armstrong & Arias, 2019). מרואיינת, חוקרת במכון מחקר בנושאי מגדר, סיפרה כי היו מקרים בעבר באוסטרליה שבהם שני גברים ביקשו להיות אלה הרשומים בתעודת הלידה אך בית משפט לא אישר זאת מאחר שהיה רישום של האם הפונדקאית בתעודת הלידה. עם זאת מרואיינים הסבירו כי זוגות גברים יכולים לקבל 'צו הורות' והוא מאפשר להם להתנהל כהורים, וכן כי מעמדם כהורים של הילדים מקובל על ידי רופאים, מורים וגורמים אחרים.

אפשרויות מימוש הורות באוסטרליה

טיפולי פוריות והפריה

מדיניות וחקיקה:

תרומת זרע/ביצית: באוסטרליה, לפי חוק איסור שיבוט בני אדם לרבייה וחוק העוברים אנושיים, תרומות זרע/ביצית הן אלטרואיסטיות ואינן אנונימיות, כלומר אינן בתשלום וזהות התורם/ת ידועה (The Research Involving Human Embryos Act, 2002; The Prohibition of Human Cloning for Reproduction Act, 2002). מן הראיונות עלה כי החוק באוסטרליה מקנה זכות לכל אדם בהגיעו לגיל 18 לקבל את פרטי תורם הזרע או תורמת הביצית שמהם הגיעו לעולם. חוק זה מתבסס על תפיסה לפיה לכל אדם זכות בסיסית לדעת את מוצאו ואת ההיסטוריה הגנטית שלו (The Prohibition of Human Cloning for Reproduction Act, 2002). כך עלה כי תורמים צריכים להביא בחשבון שזהותם עשויה להיחשף בשלב מסוים לצאצא ביולוגי שאף עשוי ליצור עימם קשר. התורם איננו מחויב לייצר מערכת יחסים עם הילד או להגיב לפנייתו, אך לילד יש זכות לדעת את שם התורם או התורמת

ופרטים בסיסיים עליהם. באשר לתרומה אלטרואיסטית, באוסטרליה אסורים תמריצים כלכליים לתורמים. בחלק מן המדינות באוסטרליה יש היתר לתת לתורמים פיצוי כספי עבור 'הוצאות סבירות', אך המשמעות של הוצאות סבירות משתנה בהיקף וביישום בין כל מחוז (Goedeke et al., 2020).

טיפול פוריות והפריה: באוסטרליה לנשים רווקות ולהט"ב ישנה גישה מלאה למרפאות פוריות ולכלל אפשרויות ההפריה בכל המדינות והטריטוריות (Power et al., 2020). יחד עם זאת, בקווינסלנד, באוסטרליה המערבית, בטריטוריית הבירה האוסטרלית ובניו-סאות' וילס עדיין יש חוקים על פיהם אפשר למנוע מלהט"ב גישה למרפאות פוריות (Blackwood, 2019; Devine, 2018).

מימון: חוקרת מתחום המגדר ציינה בריאיון כי רק נשים עם בעיות פוריות רפואיות-ביולוגיות זכאיות לסיוע במימון טיפולי פוריות על ידי ביטוח הבריאות הציבורי. 'אי-פוריות חברתית' אשר מתקיימת אצל נשים רווקות ולהט"ב לא מזכה אותן במימון טיפולי הפוריות. פרסום של הפרלמנט האוסטרלי משנת 2001 סיכם את הדיון הציבורי באוסטרליה באשר למחלוקת בנוגע לשאלה מי זכאית לקבל גישה לטיפול פוריות והפריה – האם זכאיות רק נשים עקרות וכאלו שיש להן בעיה רפואית להיכנס להיריון או גם נשים לסביות, רווקות ואף הטרוסקסואליות שאין להן ילדים בגלל נסיבות אישיות או חברתיות, ולא בגלל מכשול רפואי או ביולוגי (Rickard, 2001). בחירה באחת הגישות משפיעה גם על מדיניות הבריאות הציבורית וגם על מימון הטיפולים. ההתנגדויות לאפשר לנשים שאין להן בעיה רפואית מוכחת להרות גישה לרבייה בסיוע התמקדו באיכות ההורות של להט"ב וברוחה של הילד שטרם נולד. מן הפרסום עלה כי הסיבות שהועלו נגד זכותן של נשים עם אי-פוריות חברתית לטיפול פוריות לא עמדו במבחן, אך נמצאו סיבות אחרות להדירן במקרים מסוימים, כך שלא הוכח שיש להעניק לכל הנשים עם אי-פוריות חברתית גישה למימון טיפולי פוריות (Rickard, 2001). יחד עם זאת, ישנן מרפאות באוסטרליה שכן מכירות באי-פוריות חברתית של זוגות לסביות כאי-פוריות ולכן הן זכאיות שם להנחה בטיפולים, אך לא למימון הציבורי (Lesbians and the law, n.d).

קשיים וחסמים:

1. **עלויות גבוהות של ההליך:** קשיים כלכליים עלולים לעכב נשים או למנוע מהן לבחור בטיפול פוריות. בראיונות ציינה חוקרת מתחום המגדר כי טיפולים אלה יקרים מאוד ויכולים להגיע לעשרות אלפי דולרים אוסטרליים, וכאמור אי-פוריות חברתית לא מזכה במימון ציבורי. החוקרת שיתפה בריאיון כי רופאים בתחום הפוריות מנסים לסייע לנשים יחידות וללהט"ב באמצעות הוכחת בעיות פוריות, למשל, על ידי הוכחת ספירת ביציות נמוכה השכיחה בגיל 35 ומעלה. בנוסף, לדבריה, מחסור בתרומות זרע מוביל לכך שנשים משתמשות במנות זרע המיובאות מארצות הברית, מה שמייקר את התהליך ומצריך המתנה של כמה חודשים נוספים עד לקבלת התרומה. החוקרת ציינה שהפתרון לקשיים כלכליים אלו הוא שימוש בתרומת זרע מתורם ידוע ובהזרעה ביתית ללא שימוש במרפאת פוריות.

2. **זמינות דלה של תרומות ואיסורים בחקיקה:** הזמינות הדלה של התרומות נובעת משני טעמים – חשיפת זהות התורמים ואי תשלום על התרומה (The Research Involving Human Embryos Act, 2002; The Prohibition of Human Cloning for Reproduction Act, 2002). לפי מרואיין מארגון לובי גאה, האפשרות לחשיפת זהות התורם משפיעה על צמצום מספר האנשים המוכנים לתרום. כמו כן עורכת דין לענייני משפחה טענה כי אם אישה מעוניינת בתרומת זרע אנונימית, היא תידרש לבקש אותה מחוץ לאוסטרליה (The Research Involving Human Embryos Act, 2002; The Prohibition of Human Cloning for Reproduction Act, 2002).

(Cloning for Reproduction Act, 2002). נוסף על כך, מחקר באוסטרליה דיווח על ירידה של 50% במספר תורמי הזרע הפוטנציאליים לאחר החקיקה הראשונית לביטול אנונימיות התרומות (Godman et al., 2006). יחד עם זאת, יש שטוענים כי הקשר בין איסור תרומה אנונימית ובין מחסור בתורמים מוטל בספק (Goedeke et al., 2020).

טעם נוסף למחסור בתרומות זרע וביצית הוא אי התשלום על התרומה (Goedeke et al., 2020). מחקר שנערך באוסטרליה ובניו-זילנד בחן את תחושותיהם של אנשי מקצוע, תורמים ומקבלי תרומות בנוגע לאפשרות לעבור למודל של תשלום לתורמי זרע וביצית (Goedeke et al., 2021). הממצאים הצביעו על חששות הקשורים למניעי התורמים. משתתפי המחקר הביעו חשש כי תשלום לתורמים ימשוך את הסוג ה'לא נכון' של התורמים, אלו המונעים מתגמול כספי, וכי התורמים עלולים להסתיר מידע רלוונטי לטיפול ולמקבלי התרומה.

הסדרת הורות חוקית לאחר ההליך:

מלבד החיסכון הכלכלי, היתרון בשימוש בתרומת זרע מתורם ידוע הוא האפשרות של הילד להכיר את התורם שלו ולהיות איתו בקשר. כאמור, בשנת 2008 תוקן חוק המשפחה באוסטרליה וכל המדינות והטריטוריות מכירות בבת הזוג של האם היולדת כאם חוקית של הילד, אם הן היו בזוגיות עוד בהליך ההפריה עצמו, וכאשר האם היולדת מסכימה לכך (Kelly et al., 2017). במצב זה יירשמו רק שתי האימהות כהורים מכיוון שגם אם זהותו של תורם הזרע ידועה וגם אם יש רצון בכך מכל הצדדים, אין אפשרות לרשום יותר משני הורים לילד (Sifris, 2014).

פונדקאות

מדיניות וחקיקה:

פונדקאות מקומית: באוסטרליה פונדקאות מסחרית נתפסת כסחר בגוף האדם וכבלתי מוסרית והיא אסורה על פי חוק עבור כלל האוכלוסייה (Page, 2016). חלק מן הזוגות פונים לפונדקאות אלטרואיסטית, שהיא חוקית עבור זוגות להט"ב ברוב המדינות והטריטוריות של אוסטרליה, למעט אוסטרליה המערבית המאפשרת פונדקאות אלטרואיסטית עבור זוגות הטרוסקסואליים אך אינה מאפשרת אותה לרווקים ולזוגות להט"ב (Perales et al., 2020).

פונדקאות בין-ארצית: בשל ההגבלות השונות בפונדקאות במדינה, זוגות להט"ב, בעיקר גברים, אשר רוצים להיעזר בפונדקאות, פונים על פי רוב להסדרים של פונדקאות מסחרית במדינות אחרות כמו הודו או ארצות הברית (Perales et al., 2020).

קשיים וחסמים:

בראיונות עלו כמה קשיים בנוגע לשימוש בפונדקאות מסחרית מחוץ למדינה על ידי זוגות להט"ב.

1. **עלויות גבוהות של ההליך** – אב להט"ב אשר הוליד את שתי בנותיו בהליך פונדקאות מסחרי ציין כי הליך פונדקאות זה יקר מאוד בארצות הברית, ולכן הוא ובן זוגו בחרו לערוך את הליכי הפונדקאות בהודו ובתאילנד. לדבריו, פונדקאות מסחרית בין-לאומית במדינות עולם שלישי זולה יותר, אולם עורכת דין לענייני משפחה הסבירה כי במדינות אלה יש חשש רב יותר מפני ניצול הנשים הפונדקאיות.

2. **איסורים בחקיקה** – כאמור פונדקאות מסחרית איננה חוקית עבור אזרחי אוסטרליה גם אם היא מתבצעת מחוץ לגבולות המדינה (Page, 2016). אב גאה סיפר כי מי שמתמש בפונדקאות מסחרית מחוץ למדינה למעשה עובר על החוק באוסטרליה ועלול באופן תיאורטי להיות מואשם בכך. עם זאת, לא ידוע לו על מקרה כזה. איסור זה יוצר חוסר יכולת להסדיר משפטית את הקשר החוקי בין הילד ובין ההורה שלו לאחר הפונדקאות. ההורים החוקיים על פי החוק האוסטרלי, הם האם הפונדקאית ובעלה גם אם הם לא אזרחי אוסטרליה ולא גרים בה. באופן כזה, החוק מביא לכך שילדים שהגיעו לאוסטרליה לאחר פונדקאות של זוגות להט"ב במדינות אחרות, גדלים באוסטרליה אצל הורים שאינם ההורים החוקיים שלהם. כך למשל, האב סיפר שכדי לחזור לאוסטרליה יחד עם בנותיו היה עליו לגשת לקונסוליה האוסטרלית ולבקש אזרחות לבנותיו על בסיס היותן בנותיו הביולוגיות, בהצגת תעודת לידה שהופקה במדינה שבה נולדו ובה הוא רשום כאב על בסיס בדיקת DNA. באופן כזה, מתקיים מנגנון המאפשר בפועל פונדקאות מחוץ לגבולות המדינה עבור אזרחי אוסטרליה, מבלי לתת לה גושפנקה חוקית. אותו מרואיין סיפר כי לבן זוגו, אשר משמש אב לבנותיו לכל דבר ועניין, אין מעמד חוקי כלפי הבנות. כך, העובדה שבנותיהם הגיעו לעולם בהליך שאיננו חוקי באוסטרליה מנעה מהם לבקש אימוץ עבור ההורה השני, מהחשש שבית משפט יתהה על הליך ההגעה לעולם של ילדות אלו.

הסדרת הורות חוקית לאחר ביצוע ההליך:

סביב נושא ההכרה בהורות עולות סוגיות אחדות. לדברי עורכת הדין שהתראיינה, החוק באוסטרליה אינו מעניק מעמד של הורות מלאה, אבל מאפשר למי שעוסק 'בטיפול, ברווחה ובפיתוח של הילד' לקבל 'צו הורות' (parenting order). צווי הורות עשויים לכלול צווים המגדירים אחריות הורית לטווח ארוך בהחלטות בנוגע לרווחת הילד, כולל קביעת שמו, בית הספר שבו ילמד, החלטות רפואיות, היכן ועם מי יחיה הילד ועם מי יבלה. עם זאת צווי הורות מסתיימים כאשר הילד מגיע לגיל 18 ואינם מעניקים מעמד הורי מלא (Sifris, 2014). צווי הורות חשובים במקרה של פרידה מכיוון שהורה שאיננו ההורה הביולוגי עשוי לדרוש להיות חלק מחייו של הילד כי הוא גידל את הילד בפועל והוא ראוי לקבלת 'צו הורות'. כמו כן בני זוג יכולים להגיע עם הסכם כתוב לבית המשפט, אך בית המשפט ישקול את טובת הילד ויוכל לטעון שהסכמים שנכתבו בעבר אינם בהכרח מותאמים לטובתו של הילד בהווה. עם זאת, אחד היתרונות של עריכת הסכמים מסוג זה הוא שהסכמים הללו בין בני זוג ו/או בין תורמים, גורמים לאנשים לנהל שיחות 'קשות' מראש ולפתור דברים בעצמם. לדוגמה, תורם הזרע עשוי שלא לרצות קשר עם הילד הביולוגי שלו, אך יכול להיות שהוריו ירצו להיות סבא וסבתא של הילד, מה שיספק את כל המעורבים בדבר.

אומנה ואימוץ

מדיניות וחקיקה:

אומנה: באוסטרליה אומנה היא עדיין דרך ההשמה העיקרית של ילדים במסגרות חוץ-ביתיות. אולם בשנים האחרונות, מחוקקים מסוימים באוסטרליה הפנו את המיקוד שלהם לאימוץ, ושינו את החוקים כדי להגדיל את הסבירות שילדים באומנה לטווח ארוך יאומצו (Riggs, 2020). אין חוק באוסטרליה שאוסר במפורש על להט"ב להיות הורים אומנים.

אימוץ פנים ארצי: ברמה הסטטוטורית, אימוץ ילדים על ידי רווק או רווקה, על ידי בן זוג, על ידי בן זוג להט"ב ועל ידי זוגות להט"ב, הפך להיות חוקי בכלל המדינות והטריטוריות של אוסטרליה החל מפברואר 2017 (Mendos et al., 2020). אוסטרליה המערבית הייתה הראשונה לתקן את חוק האימוץ בשנת 2002, והיא מאפשרת לזוגות חד-מיניים לאמץ בהתאם לקריטריונים המעריכים את התאמת הזוגות והיחידים להיות הורים מאמצים, ללא קשר לנטייה מינית. במשך השנים כל שאר המדינות והטריטוריות באוסטרליה תיקנו גם הן את חוק האימוץ והטריטוריה הצפונית הייתה האחרונה שאישרה את חוק השוויון באימוץ באפריל 2018 (Human Rights Law Centre, 2018).

אימוץ על ידי בן הזוג: אימוץ ילד ביולוגי של ההורה השני מאושר רק אם בני הזוג נשואים ומתגוררים יחדיו. בכל המדינות והטריטוריות באוסטרליה, להט"ב יכולים לאמץ ילד של בן/ת הזוג שאינו קשור אליהם ביולוגית (Mendos et al., 2020), אם כי במקרה של זוגות לסביות, אם הילדים נולדו באמצעות טיפולי פוריות או הפריה אין הכרח לאמץ אותם, מכיוון שהחוק מניח שבת הזוג היא אם הילד והורה חוקי, כל עוד היא הסכימה מראש להתעברות (Kelly et al., 2017).

אימוץ בין-ארצי: לאוסטרליה יש הסכם אימוץ בין-ארצי עם 13 מדינות בעולם (Australian Government, n.d), אך למעט דרום אפריקה וקולומביה (Riley, 2014), רוב המדינות לא מאפשרות למסור ילדים ליחידים ו/או זוגות להט"ב.

הליך:

כדי להפוך להורים אומנים או מאמצים על בני הזוג או היחיד לכנות למשרד להגנת הילד (Department for Child Protection to adopt a child). הליכי אומנה ואימוץ הם ארוכים במיוחד. בשלב ראשון נדרשת הערכה של גורמים מקצועיים הכוללת חקירת ההורים המיועדים, קרוביהם, סביבת מגוריהם ובדיקת רקע פלילי. הליך זה של הערכה ראשונית אורך כשנה. לאחר מכן, ישנה המתנה של כמה חודשים נוספים עד להתאמת ילד להורים. בזמן ההמתנה ההורים המיועדים עוברים הכשרות רבות בתחום גידול ילדים, ילדים נפגעי טראומה וכדומה (Government of South Australia, n.d). עורכת הדין לענייני משפחה אשר התראיינה למחקר ציינה כי לא רבים מבין הזוגות הלהט"ב יפנו לאומנה או לאימוץ, הן משום שההליך ארוך וקפדני הן בשל היעדר תמיכה כלכלית משמעותית למשפחות אומנה.

קשיים וחסמים:

- מעט ילדים מועמדים לאימוץ:** מן הראיונות עלה שאימוץ ככלל איננו פרקטיקה נפוצה באוסטרליה משום שמספר הילדים המיועדים לאימוץ באוסטרליה הוא קטן מאוד. כמו כן יועץ בארגון שדולה להט"ב ציין כי ישנה הימנעות משליחת ילדים לאימוץ באוסטרליה מסיבות היסטוריות. בעבר, לדבריו, הייתה נפוצה באוסטרליה הוצאה חוץ-ביתית של ילדי ילידים (אבוריגינים) על בסיס גזענות ולא על בסיס טובת הילד. מסיבה זו, לטענתו, גם כאשר יתבצע אימוץ תהיה העדפה לאימוץ על ידי קרוב משפחה ולא על ידי אדם זר, או לחלופין על ידי הורי אומנה לאחר תקופה שבה הילד נמצא אצלם.
- אפליה לרעה של זוגות להט"ב בסוכנויות אומנה ואימוץ:** מרואיינים במחקר מארגונים להט"ב סיפרו, שאף על פי שאין אפליה במסירת ילדים לאומנה על פי חוק, בפועל הרבה מארגוני האומנה באוסטרליה הם דתיים, ומותר להם על פי החוק לפעול על פי אמונתם ולהימנע מלמסור ילדים לזוגות להט"ב. אחד המרואיינים ציין שהפתרון היחיד לכך הוא לגייס את ראשי הארגונים

לתמוך בלהט"ב, אך בהיעדר רצון טוב של הנהגת הארגון – האפליה עדיין מתקיימת. אחד המרואיינים הקים עמותה לתמיכה בהורים להט"ב. בין השאר, העמותה אוספת מידע ומבררת אילו סוכנויות תומכות יותר בשילובם של ילדים באומנה ובאימוץ בקרב זוגות להט"ב, ומפנה אליהן זוגות להט"ב המעוניינים לשמש הורים אומנים או מאמצים.

מעמד ההורים האומנים:

אומנה מוגדרת על פי רוב זמנית. עם זאת, במקרים מסוימים שבהם טובת הילד מצדיקה זאת, הורים אומנים יכולים לבקש צו אחריות הורית בלעדית עבור ילד שנמצא אצלם לפחות שנתיים. הצו יינתן על ידי בית משפט למשפחה אם השתכנע שהדבר לטובת הילד. צו האחריות הבלעדית אינו מקנה מעמד חוקי של אימוץ אלא מהווה מצב ביניים שבו מוטלות על המבוגר המגדל את הילד אחריות וסמכות לקבל החלטות הנוגעות לרווחתו כגון בנוגע לטיפול רפואי, ממשק מול בית הספר או בסוגיות של הסדרי ראייה. הצו יהיה בתוקף למשך הזמן המוגדר, ולכל היותר עד גיל 18 (NSW Government, n.d). לפי המרואיינים, בדרך כלל הילד ימשיך את הקשר עם הורי האומנה שלו גם לאחר גיל זה.

2.2 ניו זילנד

ניו זילנד היא מדינת איים המורכבת משני איים גדולים, הנקראים האי הצפוני והאי הדרומי, וממספר איים קטנים נוספים. המדינה הייתה מושבה בריטית עד לקבלת עצמאותה בנובמבר 1947. ניו זילנד מאופיינת בגישה ליברלית בנושאים שונים, בהם שוויון מגדרי וזכויות נשים ולהט"ב. היא זוקפת לזכותה את היותה המדינה הראשונה אשר אישרה זכות הצבעה לנשים ב-1893. כיום, ניו זילנד היא המדינה היחידה שבה משרות השלטון שלה מוחזקות על ידי נשים (המושלת וראשת הממשלה). ניו זילנד הייתה המדינה הראשונה שבה אישה טרנסג'נדרית, ג'ורג'ינה ביי (Georgina Beyer), נבחרה להיות ראשת עיר, ולאחר מכן נבחרה גם לפרלמנט. למעשה, בניו זילנד היו חברי פרלמנט הומוסקסואליים גלויים עוד משנת 1993 (Scherman et al., 2020).

עמדות הציבור כלפי להט"ב

בתחילת המאה ה-19 הגיעו מתיישבים אירופים לאיי ניו זילנד והביאו איתם את אמונתם הדתית נוצרית מסורתית, ועימה גם את החוק הבריטי האוסר על קיום יחסי מין בין גברים. זאת בניגוד לתרבות המאורית הילידית שבה היו מוכרות מערכות יחסים חד-מיניות וטרנסג'נדריות. ב-25 השנים האחרונות הפכה החברה בניו זילנד מחברה שבה הומוסקסואליות אינה חוקית, לחברה המקדמת סובלנות וכבוד לאנשים בעלי מגוון של נטיות מיניות (Human Rights Commission, 2010). עם זאת, מחקר בניו זילנד מצא כי אף על פי שעובדים סוציאליים ועורכי דין שאמונים על מסירה לאימוץ של ילדים הביעו דעות חיוביות כלפי אימוץ על ידי זוגות חד-מיניים, הם עדיין העדיפו שילדים יאומצו על ידי זוגות הטרנסקסואלים. המחקר הסיק כי זכויות על פי חוק הם רק המכשול הראשון שזוגות חד-מיניים צריכים לעבור בדרך למימוש רצונם להיות הורים, שכן לעיתים ישנה מדיניות בלתי כתובה אשר נוגדת את החוק הכתוב (Scherman et al., 2020). חבר פרלמנט, אב גאה בעצמו, סיפר בריאיון עימו כי הטפסים שזוג צריך למלא בבואו להיכנס לרשימת הורים מאמצים פוטנציאליים אינם מותאמים לזוגות חד-מיניים. במקרה שלו, העובדת הסוציאלית ציינה בדוח ההערכה מידע שהיה לטעמו לא רלוונטי להיותו הורה מאמץ, כגון עלייה במשקלו בין שתי הפגישות שנעשו ביניהם. לתחושתו, העובדת הסוציאלית לא הייתה מציינת מידע זה אם הוא היה חלק מזוג הטרנסקסואלי.

מדיניות וחקיקה כלפי זכויות להט"ב יחסי משפחה והורות להט"ב

בשנות השבעים החלו דיונים אשר שמו במוקד את הצורך בהכרה בשותפות אזרחית ונישואין בקרב זוגות להט"ב בהקשרים של שמירה על זכויות וקריאת תיגר על נורמות ומבנים חברתיים (Brickell, 2020). בשנת 1983, בוטל בניו זילנד החוק האוסר על יחסי מין בין גברים והחל משנת 1993 נחקקו חוקים המגינים על להט"ב, כגון חוקים נגד אפליה על בסיס העדפה מינית (Kelly & Surtees, 2013); חוק התיקון לרכוש (2001), המעניק לזוגות להט"ב זכויות שוות לאלו של זוגות הטרוסקסואלים באשר לחלוקת רכוש בפירוק מערכת היחסים; וחוק המנהל (2001) הנותן לבן זוג חד-מיני של אדם את הזכות ביחס לעיזבון של אדם שנפטר – כל זאת לפני שחוקק חוק המסדיר נישואין להט"ב בניו זילנד (Human Rights Commission, 2010). החל משנת 2005, זוגות להט"ב הורשו להירשם בשותפות אזרחית, מעמד ההופך את מערכת היחסים הזוגית לרשמית (Kelly & Surtees, 2013). כעבור שמונה שנים, בשנת 2013, העבירה ניו זילנד את חוק השוויון בנישואין, והייתה המדינה ה-13 בעולם שאישרה נישואין מסוג זה. אישור הנישואין הקנה לזוגות להט"ב גם את האפשרות לאמץ ילדים (Mendos et al., 2020) (לוח 3).

לוח 3: התפתחות החקיקה בניו זילנד בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 1993-2015

1993	2001	2004	2005	2013	2015
חוק נגד אפליה על רקע העדפה מינית	חוק תיקון לרכוש וחוק המנהל המעניק זכויות לזוגות של להט"ב במקרה של פרידה	חקיקה המסדירה נגישות של נשים להט"ב להליכי הפריה מלאכותית במימון ציבורי	אישור רישום בשותפות אזרחית	חוק שוויון בנישואין	פסיקת בית משפט עליון שמאפשרת אימוץ על ידי בני זוג שאינם נשואים
		תיקון מעמד של ילדים המסדיר מעמד חוקי לבן זוג בקרב להט"ב		תיקון לחוק האימוץ המאפשר אימוץ על ידי הורה שני ואימוץ במשותף לזוגות נשואים	

הכרה במבני משפחה חדשים

הורות משותפת או הורות מרובה: בניו זילנד אין הכרה ביותר משני הורים חוקיים לילד. נקודת המוצא היא שהאישה היולדת היא ההורה החוקי של הילד. לילד יכול להיות הורה חוקי אחר, שהוא זכר או נקבה, אך לא יותר משני הורים חוקיים. בשנת 2005 דוח ועדת החוק בניו זילנד (Law Commission, 2005) המליץ על תיקון החוק כדי לאפשר הכרה בשלושה הורים חוקיים במקרים שבהם זוג לסביות וגבר (האב הביולוגי) מביאים ילד ומגדלים אותו יחד, אך החוק עדיין לא תוקן. אף על פי שאין אפשרות להכרה ביותר משני הורים חוקיים, אנשים נוספים שלוקחים חלק בגידול הילד יכולים לבקש אפוטרופסות מבית המשפט וכן לערוך הסכם עם ההורים החוקיים שמסדיר את מעמדם בטיפול הילד (Surtees & Bremner, 2020).

אפשרויות מימוש הורות בניו זילנד

טיפול פוריות והפריה

מדיניות וחקיקה:

תרומת זרע/ביצית: בניו זילנד התרומה אלטרואיסטית (National women's health, n.d) ואינה אנונימית (New Zealand Government, n.d), ויש הגבלה על מספר הילדים האפשרי מאותו תורם (עד חמישה ילדים מתורם זרע). בתרבות הניו זילנדית, בעיקר אצל המאורים, ישנה חשיבות רבה לזכותו של כל אדם להכיר את השושלת שלו. זכות זאת מופיעה גם ב'חוק טכנולוגיית הפוריות בסיוע אנושי' משנת 2004 (Human Assisted Reproductive Technology Act, 2004), המסדיר את השימוש בהפריה מלאכותית בניו זילנד. לפי החוק כל ילד שנולד מתרומת זרע המגיע לגיל 18 או המגיע לגיל 16, בצירוף אישור בית משפט, זכאי לקבל פרטים בסיסיים על התורם (Fertility, n.d). נושא זה הוזכר בכל אחד מן הראיונות שביצענו, והוא רלוונטי לכלל דרכי מימוש ההורות הנובעות מתרומות זרע או ביצית. בחלק מן המקרים שמות התורמים אף יופיעו בתעודת הלידה של הילד.

טיפול פוריות והפריה: חוק טכנולוגיית הפוריות בסיוע אנושי משנת 2004, מסדיר בניו זילנד את גישתן של נשים להט"ב ונשים רווקות הטרוסקסואליות לקבלת תרומת זרע (Human Assisted Reproductive Technology Act, 2004). החוק עצמו מאפשר לנשים עם בעיית פוריות ביולוגית מוכחת לגשת להליכי הפריה מלאכותית במימון שירותי הבריאות הציבוריים. הגישה להליכים אלו תאושר לאחר שהאישה ניסתה, ללא הצלחה, הפריה (הזרעה) מתורם פרטי במשך 12 חודשים, אשר מתוכם שישה מחזורים לכחות במרפאת פוריות (Fertility, n.d).

קשיים וחסמים:

1. **זמינות דלה של תרומות:** מן הראיונות עלה כי בניו זילנד, תרומת זרע היא אלטרואיסטית, כמו תרומת דם, ומתבצעת ללא תשלום לתורם, על פי החוק האוסר סחר בגוף האדם. מרפאות פוריות יכולות לתת פיצוי כספי לתורמים עבור הליכים רפואיים נדרשים, כמו במקרה של שאיבת ביציות, והחזרי נסיעות או חניה. גובה הפיצוי לתורמי זרע הוא כ-50-70 דולר ניו-זילנדי ולתרומות ביצית הוא כ-940-960 דולר ניו-זילנדי. התורמים יכולים לבחור לוותר על הפיצוי. פיצוי זה לא מסייע להגדלת התרומות (Goedeke et al., 2020). עוד עלה מן הראיונות כי קבלת זרע באופן פרטי מתורם ידוע איננה פשוטה – לרוב לוקח זמן רב עד שזוג הנשים או אישה יחידה מוצאות גבר המוכן לתרום זרע, וגם אז יש חשש שהכניסה להיריון תיקח יותר מידי זמן והתורם יחליט להפסיק את התרומה. כמו כן הגבלת מספר הילדים האפשרי מאותו תורם מצמצמת עוד יותר את ההיצע הדל כשלעצמו של מנות זרע לתרומה.

2. **הליך ממושך:** מחקר שבחן מימוש הורות אצל נשים להט"ב בניו זילנד ציין שהליך קבלת התרומה מתורם שאיננו ידוע וההפריה במרפאת הפוריות הוא ארוך מאוד וכולל המתנה של שישה חודשים מבקשת השירות, ריאיון עם חברי ועדת אתיקה (ECART), אשר צריכים לאשר את ההפריה, והמתנה לתרומת זרע רלוונטית (Melville, 2016). החוקרים ציינו שהשלב האחרון לבדו עשוי להימשך שנתיים. מרואיין, רופא משפחה מניו זילנד, הנמצא בהליך פונדקאות ציין גם כי רשימת המתנה לקבלת תרומת ביצית דורשת המתנה של כשנה וחצי-שנתיים. לכן הוא סיפר שהוא ובן זוגו בחרו לבצע את הפונדקאות תוך שימוש בזרע של

שניהם ובביצית של הפונדקאית עצמה. בדרך זו הם יכלו לחסוך בזמן מכיוון שלא היו צריכים לעבור את כל הבדיקות הרפואיות והסוציאליות של הוועדה אשר יכולה להחליט גם לפסול את ההליך אם תתרשם שאינו לטובת הילד עצמו.

הסדרת הורות חוקית לאחר ההליך:

לפי החוק בניו זילנד האישה שילדה את הילד היא ההורה החוקי שלו (Surtees & Bremner, 2020). לפי החוק, תורמים (זרע או ביצית) אינם נחשבים הורים חוקיים. מעמד האב או ההורה השני החוקי של הילד נקבע על סמך יחסיו עם האם היולדת – בן/ת הזוג של האם היולדת אם הם נשואים, בשותפות אזרחית או שותפים בפועל (de facto). אף על פי שגבר יחיד יכול להיות ההורה החוקי היחיד לילד מלידה, זוג גברים לעולם לא ייחשבו ההורים החוקיים של הילד מלידתו. במקרה כזה הגבר שיש לו קשר ביולוגי לילד יוכר כהורה חוקי ובן זוגו, בין אם בנישואים, בשותפות אזרחית או שחיים בזוגיות מתמשכת, יוכל להגיש בקשה ל"צו הורות" כדי להיות מוכר כהורה חוקי לילד ולבטל את ההורות החוקית של האם היולדת. לעומת זאת, לבנות זוג נשים המבקשות לממש את רצונן להורות באמצעות היריון מתורם ידוע, החוק בניו זילנד מאפשר הסדרה פשוטה של מעמד הורי. בעקבות תיקון בחוק מעמד של ילדים ב-2004, בת הזוג של אישה/האם שילדה, כל עוד הן מוגדרות כבנות זוג באופן רשמי, תהפוך אוטומטית יחד איתה להורה החוקי ושמה ייכתב בתעודת הלידה עצמה (Du Plessis & Diggelmann, 2018). חשוב לציין, כי החוק בניו זילנד מגדיר את האם היולדת ואת בן/בת זוגה כהורים החוקיים, גם במצב שבו אין קשר ביולוגי בין ההורים לנולד (Gibbs & Scherman, 2013; Melville, 2016).

פונדקאות

מדיניות וחקיקה:

פונדקאות מקומית: מותרת לזוגות להט"ב. הליך פונדקאות בניו זילנד מותר על פי החוק רק כהליך אלטרואיסטי, הכולל החזר הוצאות בלבד וללא תשלום נוסף לפונדקאית. דרך פעולה זו מקטינה את מספר הנשים אשר מוכנות להיות פונדקאיות. לביצוע הליך ההפריה של הפונדקאית דרך מרפאות הפוריות נדרשים שני תנאים: הראשון, צריכה להיות היכרות מוקדמת של חצי שנה לפחות בין היולדת להורה המיועד, והשני, יש לקבל אישור מוועדת האתיקה לטכנולוגיית פוריות (Gibbs & Scherman, 2013). ועדת האתיקה דנה במקרה בהתבסס על בדיקות רפואיות, ייעוץ והערכות משפטיות של הצדדים.

פונדקאות בין-ארצית: בניו זילנד קיימת גם אפשרות מימוש הורות דרך פונדקאות בין-ארצית בתשלום. אפשרות זו נפוצה הרבה יותר מאימוץ, ומעל מחצית מן ההורים המיועדים הם זוגות להט"ב. במקרים אלו יחידת האימוץ בשירות למען הילד עוזרת במתן מידע וייעוץ ומסייעת לזוג להיכנס בחזרה עם הילד לגבולות ניו זילנד. הקווים המנחים של פונדקאות בין-ארצית בניו זילנד כוללים דיווח לבית הדין לענייני משפחה, כדי לתת ליחסים תוקף חוקי באמצעות אימוץ. כדי לקצר את משך ההליך על הזוג לדאוג למסמכים אשר מעידים על כך שהם מתאימים לאמץ ילד. מסמכים אלו כוללים אישור מן המשטרה, מסמכים רפואיים וחווות דעת של מכרים ושל גורמי רווחה. נוסף על כך, עליהם לעדכן על נסיבות הפנייה לפונדקאות, כיצד בוצע התשלום ומי היא הפונדקאית. בסיום הליך זה תתבצע פנייה לבית משפט לענייני משפחה, אשר יעביר את הבקשה למשרד ההגירה ושר ההגירה צריך לאשר בחתימתו את כניסתו של התינוק לניו זילנד (Oranga Tamariki, 2020; Oranga Tamariki, n.d).

1. **עלויות גבוהות של ההליך:** זוגות גברים להט"ב לא מקבלים מימון ציבורי להפריה חוץ-גופית, ולכן עליהם לממן את ההליך בעצמם (Martin, 2019). מרואיין, רופא בניו זילנד, שבעת הריאיון עימו היה באמצע הליך פונדקאות שיתף בבחירה שלו ושל בן זוגו לבצע את הפונדקאות ללא שימוש במרפאת פוריות, תוך כדי שימוש בזרע שלו ושל בן זוגו ובביצית של הפונדקאית עצמה. לצד הרצון לחסוך בזמן, שיקול נוסף של בני הזוג היה שיקול כלכלי. האב ציין כי הבקשה להיכנס להליך של פונדקאות דרך מרפאה עולה לבדה כעשרת אלפים דולר ניו זילנדי.

2. **הגבלות בחקיקה:** ישנם מקרים של פונדקאות מסחרית בין-ארצית שבהם ההורים המיועדים לא פועלים לפי הנהלים של השירות למען הילד בניו זילנד ועלולים להישאר מחוץ לגבולות המדינה. שני מרואיינים, חבר הפרלמנט ומנהלת המשרד למען הילד, סיפרו לנו על זוג גברים שהתגוררו באופן קבוע בניו זילנד, האחד אזרח ניו זילנדי והשני אזרח מקסיקני. מכיוון שהילד הוא בנו הביולוגי של האב אזרח מקסיקו ולא של האב אזרח ניו זילנדי, היה עליהם לעבור הליך ארוך ומתסכל של הגירה, שבסופו גם כעבור חצי שנה הם עדיין לא הצליחו לחזור לביתם.

הסדרת הורות חוקית לאחר ההליך:

לאחר שהאם הפונדקאית יולדת את התינוק, מתחילים הליכים משפטיים להסדרת הורות החוקית של ההורים המיועדים. עד הסדרה זו, האם הפונדקאית ובן או בת זוגה, אם קיימים, הם ההורים החוקיים של הילד. בניו זילנד הליך פונדקאות איננו ניתן לאכיפה משפטית. כלומר, אין תוקף משפטי להסכמים המתקיימים לפני שהתינוק נולד. לכן אם הפונדקאית מעוניינת לבטל את ההסכם ולגדל את הילד היא יכולה לעשות זאת באופן חוקי (Fertility, n.d; Gibbs & Scherman, 2013).

חבר הפרלמנט שרואיין למחקר זה סיפר על הצעת חוק שהגיש, שמטרתה לפשט את הסדרי הפונדקאות, להבטיח את שלמות המידע שנרשם בתעודת הלידה ולספק מנגנון אכיפה להסדרי פונדקאות. בהצעת החוק הוא מנסה בין היתר לפתור מצבים שבהם הפונדקאית או ההורים המיועדים מתחרטים על ביצוע ההליך. לפי הצעת החוק, יבוצעו הסדרים חוקיים כך שגם אם ההורה המיועד יתחרט – הוא יהיה מחויב לילד, לדוגמה בתשלום מזונות. כמו כן החוק מציע לקבוע שבמקרה של ילד שנולד מפונדקאות, ההורים המיועדים יהפכו אוטומטית להורים החוקיים של הילד, ולא הפונדקאית עצמה. הצעות נוספות לשינויים אפשר למצוא בהצעת החוק עצמה (Coffey, 2021).

כדי לאמץ את הילד הנולד על ההורים המיועדים לפנות באמצעות עורך דין לבית דין למשפחה, האם הפונדקאית ובן או בת זוגה צריכים להסכים למסור את הילד לאימוץ ועובדת סוציאלית צריכה להגיש דוח לבית משפט ובו לאשר שבני הזוג הם מאמצים מתאימים (Gibbs & Scherman, 2013). מרואיין, אב גאה לעתיד דרך פונדקאות, סיפר שישנה אפשרות להוציא מסמך זמני אשר מאפשר להורים המיועדים להוציא את התינוק מבית החולים. לדבריו, כדי לקחת את הילד מבית החולים נדרשת בדיקה משטרה, בדיקה של רופא ובדיקה של עובדת סוציאלית אשר מבצעת הערכה גם להורים המיועדים וגם לאם הפונדקאית. עוד ציין כי החלטת בית המשפט הסופית על מעמדו כהורה תתקבל לאחר שלושים יום.

אומנה ואימוץ

מדיניות וחקיקה:

בניו זילנד זוגות חד-מיניים זכאים לאותן אפשרויות משפטיות למימוש הורות כמו זוגות הטרוסקסואליים (Community Law, n.d). בשנת 2013 תוקן חוק האימוץ ואפשר אימוץ על ידי הורה שני ואימוץ במשותף לזוגות נשואים.

אומנה: מנהלת השירות למען הילד בניו זילנד ציינה כי ישנם הסדרי אומנה עם זוגות להט"ב כבר מעל לעשרים שנה, וזאת לפני שזוגות אלו יכלו לאמץ. לדבריה, אין אפליה בנושא זה.

אימוץ פנים ארצי: בניו זילנד מתקיים מבנה אימוץ פשוט, על פיו כל החלטות האימוץ המקומיות והבין-לאומיות מתקבלות על ידי עובדים סוציאליים בשירות למען הילד של ניו זילנד. אימוץ פרטי יוכל להתבצע בעזרת עורך דין, אך יחידת האימוץ בשירות למען הילד עדיין תצטרך לאשר זאת. משמע, אין סוכנויות אימוץ שונות ברחבי המדינה שאמונתם ודעתם מכריעות בעניין האימוץ. כאמור, זוגות להט"ב אושרו כהורים מאמצים רק משנת 2013 ובהתאמה לחוק השוויון בנישואין (Mendos et al., 2020). משנת 2015 גם זוגות בשותפות אזרחית יכולים לאמץ. מנהלת בכירה בשירות למען הילד, שהתראיינה למחקר, ציינה כי אין אפליה של זוגות להט"ב במתן עזרה והכוונה להגשת בקשה לאימוץ, ובנוסף ציינה שישנם זוגות להט"ב ברשימת המתנה לאימוץ ילדים. לדבריה, זוגות הנמצאים ברשימת המתנה לאימוץ יכולים להמתין מעל שלוש שנים.

אימוץ בין-ארצי: רופא משפחה אשר התראיין למחקר סיפר כי לזוגות להט"ב ישנה אפשרות להיכנס לרשימת המתנה לאימוץ בין-ארצי, אך הוסיף שמרבית המדינות לא ימסרו ילד לזוג להט"ב. כאמור, לנו זילנד יש הסכמי אימוץ בין-לאומיים עם חמש מדינות – ליטא, הודו, הפיליפינים, רוסיה ותאילנד, אך אף אחת ממדינות אלה לא מאפשרת אימוץ ילדים על ידי זוגות להט"ב (Suckling, 2016). מנהלת בשירות למען הילד הוסיפה כי ישנם הסדרי אימוץ בין-ארציים גם עם צ'ילה, סלובניה, הונג קונג וסין. היא ציינה כי רק חלק מן המדינות המוזכרות יאפשרו אימוץ בין-ארצי לזוגות להט"ב. זוגות להט"ב יכולים לפנות לשירות כדי לברר אם הם עומדים בקריטריונים של אימוץ ממדינה מסוימת, ולמנוע אכזבות וציפייה מיותרת.

אימוץ על ידי בן הזוג: התיקון לחוק האימוץ בשנת 2013 שעבר יחד עם תיקון חוק שוויון בנישואין מאפשר אימוץ הורה שני על ידי בת או בן הזוג מאותו המין (Mendos et al., 2020).

קשיים וחסמים:

1. **איסורים בחקיקה:** לפי חוק האימוץ אסור לגבר רווק לאמץ ילדה (Scherman et al., 2020).
2. **מעט ילדים מועמדים לאימוץ:** לפי המידע שנתנה לנו מנהלת בשירות למען הילד, אימוץ איננו פרקטיקה נפוצה בניו זילנד. התפיסה הרווחת בניו זילנד היא שילדים צריכים לגדול במשפחתם. לכן, גם כאשר ילד איננו יכול לגדול אצל הוריו, הוא יועבר במידת האפשר לקרובי משפחה אחרים. להעדפה זו ישנו מקור היסטורי, ששיתף חבר הפרלמנט שרואיין, שהוא עצמו ממוצא מאורי. שנות ה-50 וה-60 באוסטרליה אופיינו בכך שרבים מילדי המאורים נלקחו לאימוץ על ידי הורים 'לבנים' ללא יכולת לשמור על קשר עם הוריהם ומשפחותיהם. תקופה זו פגעה מאוד במאורים ולכן כיום נמנעים ככל האפשר מניתוק קשר בין ילד למשפחתו. חוקי הגנת הילד דורשים משירותי הרווחה בניו זילנד לעבוד יחד עם משפחתו המורחבת של הילד כדי למצוא

פתרון קבוע לגידולו. סיבה זו, יחד עם העובדה שאוכלוסיית ניו זילנד קטנה מאוד, הובילה למספר נמוך מאוד של הסדרי אימוץ בניו זילנד, כ-20-30 הסדרי אימוץ בשנה.

3. **אפליה לרעה של זוגות להט"ב:** מחקר מ-2019 בניו זילנד בחן תפיסות ואמונות של עובדים סוציאליים ועורכי דין אשר אמונים על מסירת ילדים לאימוץ. המחקר מצא כי אף על פי שהנשאלים הביעו דעות חיוביות כלפי אימוץ על ידי זוגות להט"ב, הם עדיין העדיפו שילדים יאומצו על ידי זוגות הטרוסקסואליים על פני זוגות להט"ב (Scherman et al., 2020).

ב.3 סקוטלנד

סקוטלנד היא חלק מבריטניה לצד אנגליה, ויילס וצפון אירלנד. בשל כך, היא כפופה להסדרים הפוליטיים ולמוסדות השלטון של בריטניה. בפרלמנט הסקוטי מובילה המפלגה הלאומית הסקוטית, מפלגת מרכז-שמאל התומכת בהתנתקות של סקוטלנד מבריטניה ובעצמאות מדינית. ב-1999, הועברו סמכויות החקיקה לפרלמנט הסקוטי וכיום לסקוטלנד ישנה אוטונומיה רבה (Wakefield et al., 2016). הגישה בסקוטלנד כלפי קהילת הלהט"ב השתנתה באופן קיצוני בתוך כמה עשורים בלבד. עד שנות השמונים הייתה אווירה של עוינות כלפי להט"ב והומופוביה. ב-1980 הוסר האיסור על יחסי מין בין גברים ומאז התקדמה סקוטלנד באופן ניכר לעבר השגת שוויון משפטי וחברתי לקהילת הלהט"ב (French et al., 2015).

עמדות הציבור כלפי להט"ב

בשני העשורים האחרונים חלה התקדמות ניכרת בחקיקה בסקוטלנד ובד בבד חל שיפור בעמדות הציבור (Greenwood & Olsson, 2016). ממצאי סקרי עמדות שנערכו בקרב התושבים בסקוטלנד עולה כי הקבלה החברתית של יחסים להט"ב ושל בעלי זהות להט"ב השתפרה באופן ניכר החל משנות ה-2000. כך, בשנת 2000, בסקר העמדות כלפי אפליה ([The Scottish Social Attitudes – SSA](#)) עלה כי כ-29% מתושבי סקוטלנד הביעו קבלה כלפי יחסים להט"ב (Gov.scot, 2016b). לאחר כעשור, בשנת 2011, סקר דומה הצביע על עלייה ניכרת בעמדות מקבלות כלפי להט"ב כש-61% מתושבי סקוטלנד תמכו בנישואין של זוגות להט"ב (Ormston et al., 2011). בשנת 2014, שיעור זה עלה ל-68% ונמצאו עמדות חיוביות יותר בקרב צעירים מבקרב מבוגרים מעל גיל 65, בקרב נשים יותר מבקרב גברים, ובקרב אתאיסטים וחילונים יותר מבקרב קתולים או המשתייכים מבחינה דתית לכנסייה של סקוטלנד (SSA, 2014). יש הסוברים כי מאחר שהזהות הסקוטית הלאומית היא חזקה ונוטה להיות מומשגת במונחים אזרחיים יותר מאשר אתניים, יחסים בין גברים וקהילת הלהט"ב אינם מאיימים על הקהילה הלאומית הסקוטית (Wakefield et al., 2016). על אף התפתחות זו בעמדות הציבור, ממחקרי הערכת צרכים של הקהילה עולה כי להט"ב בסקוטלנד ממשיכים להתמודד עם חוסר שוויון בחיי היום-יום ועם רמות גבוהות של דעות קדומות, אפליה ונחיתות בחברה (French et al., 2015; Greenwood & Olsson, 2016).

מדיניות וחקיקה כלפי זכויות להט"ב ויחסי משפחה והורות להט"ב

חוקים הנוגעים לזכויות אזרחיות בסקוטלנד בדרך כלל תואמים את אלה של כלל בריטניה. חוקים אלה התפתחו באופן נרחב במהלך השנים וכיום נחשבים מבין המתקדמים ביותר באירופה (ILGA-Europe, 2016). כבר בשנת 1997 אושרה הכרה בסמכות

הורית של בן או בת זוג להט"ב כלפי ילד ביולוגי של בן או בת זוג ובשנת 2002 אושרה חופשת לידה לזוגות להט"ב. זאת, עוד לפני שעבר ב-2004 חוק השותפות האזרחית המעניק גם לזוגות להט"ב את מרבית הזכויות והאחריות שיש בנישואין (Waaldijk, 2017). חוק השוויון אשר חוקק בסקוטלנד בשנת 2010 אוסר על אפליה על בסיס נטייה מינית ועומד כיום בבסיס המדיניות בנושאים הנוגעים ללהט"ב במדינה (Scottish Government, n.d). זוג גברים מסקוטלנד סיפרו בריאיון שניכר שינוי במדיניות בעקבות עליית המפלגה הלאומית הסקוטית לשלטון ב-2011. שינוי זה עדיין מתהווה גם בשנים האחרונות וחוצה קווים פוליטיים. הם ציינו לדוגמה שרות דיווידסון, שהייתה מנהיגת המפלגה השמרנית, היא אם לסבית המגדלת עם בת זוגה ילד שנולד מהפריה חוץ-גופית.

סקוטלנד הייתה המדינה הראשונה בבריטניה שאישרה בחקיקה בשנת 2014 נישואין של זוגות להט"ב בחוק הנישואין והשותפות האזרחית, והתירה לארגונים דתיים לערוך טקסי נישואין (Mendos et al., 2020). כרוכסור מומחה לדיני משפחה ציין בריאיון כי ההכרה בשותפות אזרחית לזוגות שנרשמו כשותפים החל משנת 2004 העניקה לזוגות להט"ב זכויות כמעט זהות לאלו של זוגות נשואים. כך, כשנעשתה הכרה חוקית בשנת 2014 בנישואין של להט"ב, הכרה זו הייתה משמעותית יותר בהיבט הסימלי והחברתי מאשר בהיבט המהותי משפטי של מיצוי זכויות (לוח 4).

בשנת 2015 ובשנת 2016 סקוטלנד הוכרה כ'מדינה הטובה ביותר באירופה לשוויון משפטי עבור להט"ב' בדירוג השנתי של מדיניות ממשלתית וחקיקה שוויונית וזכויות אדם של להט"ב (ILGA-Europe, 2016). בשנת 2016 עמדו בראשן של מרבית המפלגות הגדולות בסקוטלנד מנהיגים להט"ב (מפלגת השמרנים הסקוטית, מפלגת הלייבור הסקוטית, המפלגה הירוקה הסקוטית ומפלגת העצמאות של בריטניה). ביוני 2017 הכנסייה האפיסקופלית הסקוטית אישרה נישואין של זוגות להט"ב, וב-2018 הקונגרס של הכנסייה הסקוטית הצהיר כי עמדת הכנסייה היא שנישואין הם בין גבר לאישה, אבל קהילה שתמצא בכך תוכל לערוך נישואין של זוגות להט"ב (Mendos et al., 2020).

כיום, הטיפול בקהילה הלהט"ב בסקוטלנד נמצא בידי המשרד הממשלתי לאנשים מבוגרים ולשוויון. אתר המשרד מצהיר כי הממשלה פועלת לעבודה משותפת עם הברית הטרנסג'נדרית הסקוטית (Scottish Trans Alliance – STA) כדי לפתור סוגיות הקשורות לזהות מגדרית, והיא תומכת בהקמה ובמימון של ארגונים שמטרתם לעצור בריונות ואפליה כנגד להט"ב תוך מתן מימון תומך ללהט"ב (Scottish Government, n.d).

לוח 4: התפתחות החקיקה בסקוטלנד בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 1997-2019

1997	2002	2004	2008	2009	2010	2014	2019
הכרה בסמכות הורית של בני זוג להט"ב על ילד ביולוגי של בני זוגם	אישור חופשת לידה להורים להט"ב	אישור רישום בשותפות אזרחית	תיקון לחוק ההפריה המסדיר מעמד הורי לבני זוג להט"ב בטיפולי הפריה גם ללא שותפות אזרחית או נישואים	<ul style="list-style-type: none"> ■ אימוץ במשותף ואימוץ על ידי בן זוג לזוגות להט"ב נשואים, בשותפות אזרחית או ב'תא משפחתי יציב' ■ איסור אפליה באומנה כנגד זוגות להט"ב ■ חקיקה המאפשרת גישה שוויונית לטיפולי פוריות IVF עבור נשים להט"ב 	חוק השוויון האוסר על אפליה על רקע העדפה מינית	חוק הנישואים והשותפות האזרחית – אישור נישואים של להט"ב	אפשרות אימוץ לאחר פונדקאות עם צווי הורות עבור יחידים ויחידות להט"ב

הכרה במבני משפחה חדשים

הורות משותפת: התקדמות החקיקה בנוגע לזכויות הורות של להט"ב עדיין אינה חזקה דייה כדי לשנות את התפיסה המסורתית של 'משפחה' כזוג הורים החיים יחד באופן קבוע ובלעדי, ומגדלים את ילדיהם ללא התערבות של אף גורם מחוץ לגרעין. כמו כן המבקרים מבקשים להכיר בכך שגברים, בין הם בזוגיות עם גברים אחרים ובין לאו, מאמצים יותר ויותר את תפקיד ההורה, ויש לעודד זאת ולפתח מדיניות חברתית טובה (לגברים ולנשים כאחד) המעצבת השקפה ניטרלית-מגדרית יותר של הורות, שמתרחקת מן ההקצאה הוותיקה והבלעדית של הורות לתחום הנשי (Norrie, 2016). עם זאת ישנם שני הסדרים מוכרים להורות משותפת בסקוטלנד:

- הסדרי הורות משותפת עם אם יחידנית: אם גבר ביחסים להט"ב תורם זרע לאשה יחידנית בכוונה לבסס הורות משותפת, הוא יהיה האב החוקי של הילד. אם יירשם בתעודת הלידה יהיו לו גם סמכויות הורות על הילד וזכות להיות מעורב בקבלת החלטות בגידולו של הילד. גם לבן הזוג שלו יכול להיות מעמד כלפי הילד בכמה אפשרויות: (1) אם בני הזוג הם שותפים אזרחיים או נשואים, הם יכולים לחתום על הסכם אחריות הורית (עם האם היולדת) כדי להעניק סמכויות הוריות לבן הזוג של האב. זה יעניק לאב הלא-ביולוגי סמכות לקבל החלטות הוריות, אף על פי שהוא לא מקבל מעמד מלא של הורה; (2) אם בני הזוג אינם שותפים או נשואים, הם יוכלו להגיש בקשה למעמד מגורים משותפים המעניק לאב הלא-ביולוגי סמכויות הוריות. אימוץ אינו אפשרות טובה כדי לבסס הסדר הורות משותפת מאחר שהוא יבטל את המעמד החוקי של האם היולדת כהורה (Stonewall scotland, n.d).

■ **הסדרי הורות של גברים/ עם זוג נשים:** מדובר בהסדר שבו גבר או זוג גברים תורמים זרע לזוג נשים. במצב זה המעמד החוקי של הסדרי הורות משותפת מורכב יותר. בהתאם לשינויים בחוק, זוג נשים שהן בשותפות אזרחית או שנישאו, הופכות אוטומטית להורים החוקיים של הילד כשהן נכנסות להריון מתרומת זרע (Human Fertilisation and Embryology Act, 2008). במצב זה, האב הביולוגי לא ייחשב כהורה חוקי אבל יוכל להגיש בקשה לסמכות הורית. אם זוג הנשים אינן בשותפות אזרחית, המצב משתנה: אם ההריון נוצר במרפאה ברישיון, האם יכולה לבחור אם ההורה השני יהיה תורם הזרע, או בת הזוג שלה. אם ההריון נוצר במרפאה שאיננה מורשית בבריטניה, האב הביולוגי יהיה האב החוקי של הילד (Human Fertilisation and Embryology Act, 2008; Stonewall Scotland, n.d).

הורות מרובה: בבריטניה ילד יכול שיהיו לו רק שני הורים חוקיים, גם אם ישנם מבוגרים נוספים המעורבים בפועל בגידולו. לדברי זוג גברים בסקוטלנד שהתראיין, אין הכרה בסקוטלנד במבנה משפחה של הורות מרובה. כך, אם יש לאם ולאב החוקיים בת או בן זוג, הם צריכים להחליט מה תהיה רמת המעורבות שלה או שלו בחיי ילדיהם ובגידולם. כמו כן אין הטבות מס להורה שלישי כמו שיש הטבת מס לזוג נשוי (הטבת מס נישואין). כלומר, המדינה עדיין מתייחסת למבנה המשפחה ככולל זוג הורים וילדים. החוק מאפשר הורות מרובה עבור זוגות להט"ב בשני תנאים בלבד: הסדרי הורות עם אם יחידנית או הסדרי הורות עם זוג נשים (Human Fertilisation and Embryology Act, 2008).

טרנסג'נדרים: התייחסות לאפשרויות של טרנסג'נדרים לממש את רצונם להורות הופיעה רק בראיונות בסקוטלנד, באונטריו ובקליפורניה. פרופסור מומחה לדיני משפחה שהתראיין למחקר ציין כי לא שכיח לראות טרנסג'נדרים שמממשים את רצונם להורות, אלא אם כן היו להם ילדים לפני שהם עברו תהליך של שינוי מין. העמדות כלפי טרנסג'נדרים עדיין די שמרניות בסקוטלנד על אף ההתקדמות החקיקתית בתחום הלהט"ב. עם זאת, לדבריו, הורות בקרב גברים להט"ב הפכה לנורמה בסקוטלנד ועבור זוגות גברים להט"ב מימוש הורות הפך לנורמה של תכנון חייהם המשותפים כמשפחה. זוג גברים דו-מיני מאנדיבורו, סקוטלנד ציינו כי ישנה פתיחות למבני משפחה חדשים וכך, זוג חברים שלהם טרנסג'נדרים וקווירים, מגדלים תאומים ללא קשיים מיוחדים ומקבלים תמיכה מלאה מן המדינה.

אפשרויות מימוש הורות בסקוטלנד

טיפולי פוריות והפריה

מדיניות וחקיקה:

תרומת זרע/ביצית: בבריטניה תרומות הן אלטרואיסטיות והתורם הוא ידוע, כלומר ילד שנולד מתרומת זרע או ביצית יכול ליצור קשר עם התורם/ת כשיגיע לגיל 18 (Evertsson et al., 2020; Wykes, 2013). חשוב לשים לב כי בבריטניה תורמת ביצית תיחשב גם לאם החוקית של הילד. לאחר התייעצות פומבית ובעקבות מחסור בתרומות (Goedeke et al., 2020), החליטה רשות HFEA כי ניתן לשלם דמי פיצוי עבור הוצאות הכרוכות בתרומה בסכום של עד 350 ליש"ט עבור תורמי זרע (35 ליש"ט לביקור ועד 10 ביקורים) ובסכום של עד 750 ליש"ט לתרומת ביצית (לכל מחזור תרומה שהושלם) (HFEA, n.d). לאחר החלטה זו דווח על עלייה במספר התורמים, אך זו כנראה תוצאה של השילוב בין ההחלטה למתן פיצוי ובין העלייה במודעות הציבור לתרומות בעקבות קמפיינים שיווקיים רבים (Goedeke et al., 2020).

טיפול פוריות והפריה: בשנת 2009 הותרה בסקוטלנד גישה חוקית לטיפול פוריות IVF לנשים להט"ב (Mendos et al., 2020) והחוק העניק שוויון בטיפול פוריות של ארגון הבריאות הלאומי (NHS) בדומה לזכאותן של נשים הטרוסקסואליות (Bloomer & Mackle, 2016). בשנת 2016, חלו שינויים בקריטריונים לזכאות לטיפול פוריות בסבסוד ציבורי, בהתאם להמלצות קבוצת הפוריות הלאומית (National Infertility Group). עד לשנת 2016, הזכאות לסבסוד ניתנה לפי: עקרות בשל סיבה מתאימה או פוריות בלתי מוסברת במשך שנתיים לפחות בקרב זוגות הטרוסקסואליים; עקרות בלתי מוסברת לאחר 6-8 מחזורים של הזרעת תורמים בקרב זוגות מאותו המין. השינוי מאותה שנה הוסיף קריטריון שכלל גישה לטיפול IVF לזוגות עם ילדים בבית, כאשר לשותף אחד אין ילד ביולוגי; והגדלת מספר מחזורי טיפולים בסבסוד משניים לשלושה. לצד זאת, לזוגות גברים אין מימון ציבורי של טיפולי פוריות (Gov.scot, 2016).

מדבריה של נציגת ממשלת סקוטלנד מטעם הדירקטוריון לילדים ולמשפחות עולה כי הקריטריונים לגישה לטיפול פוריות ציבוריים (בסבסוד ה-NHS) בסקוטלנד נקבעים ברמה לאומית כדי להבטיח גישה שוויונית ברחבי המדינה. לדבריה, טיפולי פוריות זמינים ברחבי סקוטלנד גם לזוגות הטרוסקסואליים וגם לזוגות להט"ב העומדים בתנאים כולל מציאת תורמים מתאימים.

הסדרת מעמד הורות חוקית לאחר ההליך:

על פי החוק הסקוטי המגדיר מיהו הורה נקבע כי ההורה היא ראשית, האם שילדה את הילד, גם אם הביצית נתרמה מאם אחרת (Human Fertilisation and Embryology Act, 2008). על פי התיקון לחוק ההפריה משנת 2008, אם שני בני הזוג מסכימים לכך והזוג נשוי או רשום בשותפות אזרחית, בן או בת הזוג של האם יחשבו "הורה שני" או "הורה אחר" (הורה נקבי או הורה זכרי). החוק לא מכיר עדיין בשתי "אימהות" והאימהות הפורמלית שמורה עדיין רק למי שילדה את התינוק, ובת זוגה תוגדר כ"הורה שני" או "ההורה האחר" (Norrie, 2016). מלבד זאת הסדרת מעמד ההורות מורכב ותלוי במעמד האישה, במיקום טיפולי הפוריות ובדרכי ההתעברות (Equality Network, n.d):

1. **התעברות באמצעים בלתי רפואיים:** אם זוג נשים השתמשו באמצעים שאינם כוללים סיוע רפואי כגון מגע מיני או הזרעה תוך רחמית עצמאית עם זרע שקיבלו בתרומה מתורם ידוע ובאופן פרטי שאינו דרך מרפאה (כגון מכר של הזוג), אזי נותן הזרע יהיה האב החוקי והשותף שאינו רשום יישלל מן ההורות (Norrie, 2016).

2. **התעברות במרפאה מורשית:** במקרה של הפריה מלאכותית או טיפולי פוריות במרפאה, בעזרת תרומת זרע דרך בנק זרע, אם האם הייתה בשותפות אזרחית או נשואה לאישה בזמן ההזרעה או טיפולי הפוריות, בת הזוג שלה תהיה האם החוקית של הילד בתור "הורה שני" אלא אם כן לא הסכימה לטיפול או להפריה. תורם הזרע איננו ההורה החוקי של הילד. נוסף על כך, אם האם לא הייתה בשותפות אזרחית/נשואה בזמן ההפריה או טיפולי פוריות והטיפול/ההפריה נעשו במרפאה מורשית, האם יכולה בזמן הטיפול למנות אדם אחר להיות ההורה השני של הילד. זו יכולה להיות גם בת הזוג של האם, ובתנאי שהצהירה על הסכמה בכתב (Equality Network, n.d).

3. **התעברות במרפאה פרטית:** בדומה להסדרת הורות במרפאה מורשית, אם האם הייתה בשותפות אזרחית או נשואה לאישה בזמן ההזרעה או טיפולי הפוריות, בת הזוג שלה תהיה האם החוקית של הילד אלא אם כן לא הסכימה לטיפול או להפריה. תורם הזרע איננו ההורה החוקי של הילד. אולם, בשונה מטיפולים במרפאה מורשית, אם האם איננה בשותפות או נישואין והתעברה

בהפריה פרטית, אזי תורם הזרע הוא ההורה החוקי של הילד. מכאן, שהגורם המכריע בהסדרת מעמד ההורות במרפאות פרטיות הוא סטטוס היחסים של האם עם בת זוגה. יש לציין כי זהות מגדרית איננה משנה את המעמד החוקי של האדם כהורה. כך למשל, אישה טרנסג'נדרית תמשיך להיות האב החוקי של הילד גם לאחר שתקבל הכרה כאישה (Equality Network, n.d).

קשיים וחסמים:

1. **עלויות גבוהות של ההליך:** זוגות נשים ידרשו לשלם עבור שישה מחזורי טיפולי בטרם יהיו זכאיות למימון של ה-NHS (HFEA, n.db).

2. **הגבלות בחקיקה:** מדבריה של נציגת ממשלת סקוטלנד מטעם הדירקטוריון לילדים ולמשפחות עלה כי טיפולי פוריות עבור יחידים עדיין אינם מוסדרים והנושא נמצא בתוכניות עבודה עתידיות. לדבריה, הטיפול בנושא זה נמצא בהקפאה בשל משבר מגפת הקורונה וכי בתקופה זו המוקד של 'הקבוצה הלאומית לאי-פריון' ([The National Infertility Group](#)), גוף שהוקם על ידי ארגון הבריאות הלאומי (NHS), הוא בהבטחת נגישותם של שירותים ציבוריים למתן טיפולים לזכאים לצד מגבלות המגפה ואתגריה.

פונדקאות

מדיניות וחקיקה:

פונדקאות מקומית: בכלל מדינות בריטניה אסורה פונדקאות מסחרית אך מותרת פונדקאות אלטרואיסטית ובמסגרתה מותר לשלם עבור כיסוי הוצאות הכרחיות בלבד. כמו כן ישנו איסור בחוק על פרסום מודעה לחיפוש אם פונדקאית וכן איסור על ארגונים וקליניקות לסייע בחיפוש. עם זאת, ניתן להיעזר בארגון ללא כוונות רווח (כגון [Surrogate UK](#)) להיכרות עם אימהות פונדקאיות פוטנציאליות. לא ניתן לאכוף בחוק הסכם פונדקאות והיולדת יכולה לחזור בה (Law Commission & Scottish Law Commission, 2019). פרופסור מומחה לדיני משפחה שהתראיין הסביר כי חוק ההפריה משנת 1990 (Human Fertilisation and Embryology Act, 1990) אפשר מסלול פונדקאות רק לזוגות נשואים הטרנסקסואליים, מכיוון שעל פי חוק האימוץ רק בני זוג נשואים היו יכולים לקבל 'צו הורות' לאחר פונדקאות. 'צו הורות' בסקוטלנד הוא הליך מקביל לאימוץ המתקיים במקרים של פונדקאות. בשנת 2007 חוקק חוק האימוץ והילדים (Adoption and Children (Scotland) Act, 2007) ובשנת 2009 הוא תוקן ופתח את אפשרות האימוץ בפני כל הזוגות: נשואים, שותפים אזרחיים, זוגות לא נשואים וזוגות להט"ב כל עוד הם היו ב'תא משפחתי יציב'. אפשרות זו פתחה מסלול לגברים להט"ב שהיה חסום עד אז למימוש ההורות (The Adoption Agencies (Scotland) Regulations, 2009). על פי נציגת ממשלת סקוטלנד, מטעם הדירקטוריון לילדים ומשפחות, משרד הבריאות בסקוטלנד (NHS) אינו מעורב בכל דרך שהיא בסיוע להורים במציאת פונדקאית ומומלץ לזוגות המעוניינים בכך לכנות לקבלת יעוץ משפטי פרטני.

פונדקאות בין-ארצית: פונדקאות בין-ארצית חוקית אך כפופה לחוקי ההורות של בריטניה. להורים הנכנסים לתהליך זה מומלץ לקבל סיוע משפטי (Stonewall Scotland, n.db).

הסדרת מעמד הורות חוקי לאחר ההליך:

על פי החוק הבריטי הנוכחי, הפונדקאית נחשבת לאם החוקית בזמן הלידה ואם היא נשואה או בשותפות אזרחית, בן הזוג שלה יהיה ההורה השני אלא אם כן לא נתן את רשותו להליך. מעמד זה תקף גם במקרים של פונדקאות מקומית וגם בפונדקאות בין-ארצית. החוק מאפשר לזוגות להט"ב נשואים, זוגות בשותפות אזרחית וזוגות הגרים יחדיו ב'תא משפחתי יציב' לפנות לבית המשפט ולהירשם בתעודת הלידה של הילד כהורים חוקיים של הילד. כך, הורות חוקית יכולה להיות מועברת מן האם הפונדקאית באמצעות 'צו הורות' או באמצעות אימוץ לאחר לידת הילד. אם יש חוסר הסכמה, בית המשפט יחליט בהתאם לטובת הילד (Stonewall Scotland, n.d). החל משנת 2019, צווי הורות אושרו גם ליחידים אשר לפני כן לא הורשו להוציא 'צו הורות' אלא אם היו בזוגיות (Brilliant Beginnings, n.da). בשנתון הסטטיסטי של סקוטלנד, 'צו הורות' נחשב כאחד מסוגי האימוץ של ילדים. מן הנתונים לשנת 2020 עולה כי שיעורי בקשות 'צו הורות' לאחר פונדקאות, נותרו נמוכים מאוד ואף נמצאים במגמת ירידה. ב-2016 היו 18 בקשות מאושרות לצווי הורות (לא רק עבור גברים), ובשנת 2020 היו תשע בקשות מאושרות בלבד (עבור כלל האוכלוסייה ולא עבור להט"ב בלבד) (National Records of Scotland, n.d).

קשיים וחסמים:

1. **עלויות גבוהות של ההליך:** זוגות גברים שזקוקים לטיפול פוריות עבור פונדקאית, אינם זכאים למימון ציבורי ונדרשים לשלם עבור הטיפולים באופן פרטי (HFEA, n.d).

1. **הגבלות בחקיקה בפונדקאות בין-ארצית:** מן האתר הממשלתי של בריטניה עולה כי בשל הצורך להסדיר 'צו הורות' בהליכי פונדקאות, ישנו קושי בהסדרת מעמד הורות חוקי במקרים של פונדקאות מחוץ לבריטניה (Gov.uk, n.d). פונדקאות בארצות הברית ובקנדה קלה יותר מאחר שהיא נעשית עם דרכון אמריקני או קנדי המאפשר להיכנס עם התינוק לבריטניה לאחר הליך הפונדקאות. עם זאת, כניסה ממדינות אחרות (כמו אוקראינה, גיאורגיה ויעדי פונדקאות בלתי מוסדרים אחרים) מורכבת יותר והליך ההסדרה של דרכון בריטי עבור התינוק כרוך בזמן ממושך (בין 2-5 חודשים) ובקשיים בייחוד אם הפונדקאית נשואה. כמו כן הליך הבקשה ל'צו הורות' במקרה של פונדקאות בין-ארצית אורך בין 4-12 חודשים (Brilliant Beginnings, n.db).

אומנה ואימוץ

מנתוני השנתון הסטטיסטי של סקוטלנד עד לשנת 2020 עולה כי שיעור הילדים אשר אומצו על ידי זוגות להט"ב נמוך אך במגמת עלייה מתמדת. עד 2009, זוגות להט"ב לא הורשו לאמץ ילדים, אך לאחר שתוקן החוק (The Adoption Agencies (Scotland) Regulations, 2009), בשנת 2010 1% מן הילדים אומצו על ידי זוגות חד-מיניים. שיעור זה עלה בהדרגה בעשור האחרון ובשנת 2020 5% מן הילדים אומצו על ידי זוגות גברים וכ-3% אומצו על ידי זוגות נשים. אימוץ על ידי גברים יחידים שכיח יותר (כ-31%) מאימוץ על ידי נשים יחידניות (כ-12%), אך אין סיווג המאפשר להבחין בין יחידים להט"ב ובין יחידים שאינם להט"ב והחוק שוויוני כלפי כולם (National Records of Scotland, n.d).

מדיניות וחקיקה:

אומנה: בתקנות ההשגחה על ילדים משנת 2009, הוסרה האפליה כנגד זוגות להט"ב על פי החוק (The Looked After Children (Scotland) Regulations, 2009). כך, אסור לרשויות מקומיות להפלות כנגד זוגות להט"ב המעוניינים לשמש משפחות אומנה וכן לא כנגד להט"ב יחידים (Mendos et al., 2020; Stonewall Scotland, n.d).

אימוץ במשותף: חוק האימוץ והילדים הועבר בשנת 2007 (Adoption and Children (Scotland) Act, 2007) ותוקן בשנת 2009 (The Adoption Agencies (Scotland) Regulations, 2009) ובכך התיר לזוגות להט"ב לאמץ ילדים עוד לפני ההכרה החוקית בנישואין של להט"ב בשנת 2014 (Marriage and Civil Partnership (Scotland) Act, 2014). על פי החוק, זוגות להט"ב שגרים יחד בנשואים, בשותפות אזרחית או ב'חסים משפחתיים ממושכים' יכולים להגיש בקשה לאמץ ילד במשותף. הורים מאמצים נדרשים לעמוד בכמה תנאים שיבטיחו תמיכה ויציבות ראויים לילדים: גיל 21 ומעלה, לא במהלך טיפולי פוריות ובעלי חדר פנוי בבית. אין התייחסות להעדפה מינית ואף הורים יחידים יכולים לאמץ (Adoption and Children (Scotland) Act, 2007). כשהורים מאמצים במשותף הם הופכים לשני ההורים של הילד וההורה הביולוגי של הילד מפסיק להיות ההורה (Stonewall Scotland, n.d).

אימוץ בין-ארצי: החוק בסקוטלנד מאפשר אימוץ בין-ארצי לכל בוגר מעל גיל 21 ללא אפליה של מצב משפחתי, נטייה מינית, גזע, דת או מגבלה (Mygov.scot, n.d). נציגת ממשלת סקוטלנד, מטעם הדירקטוריון לילדים ולמשפחות סיפרה בריאיון עימה כי תושבי סקוטלנד להט"ב, בין זוגות או יחידים, המעוניינים לאמץ אימוץ בין-ארצי נדרשים לעמוד באותם כללי זכאות של כלל התושבים וכי יש שוויון מוחלט. עם זאת, כל אימוץ בין-ארצי נעשה בכפוף לכללי המדינה שממנה מתבצע האימוץ הנוגעים למסירת ילדים לאימוץ. לממשלת סקוטלנד אין סמכויות שיפוט בנושא זה.

אימוץ על ידי בן זוג: התיקון לחוק האימוץ והילדים משנת 2009 פתח את האפשרות לבן הזוג שאינו ההורה הביולוגי לאמץ את הילד של בן או בת זוגו, ללא הכרח של רישום נישואין (Waalwijk, 2017).

קשיים וחסמים:

1. **מעט ילדים מועמדים לאימוץ:** פרופסור מומחה לדיני משפחה בסקוטלנד ציין בריאיון עימו כי תהליך אימוץ עבור גברים להט"ב הוא מורכב בשל המספר המועט של ילדים המועמדים לאימוץ. נוסף על כך, לדבריו, אחד המכשולים אשר עומדים בפני זוגות להט"ב הוא למצוא ילדים המועמדים לאימוץ בגיל צעיר מאחר שמרבית האימוץ ברמה המקומית הוא אימוץ של ילדים אשר עברו דרך מערכת הגנת הילד, והם בדרך כלל גדולים יותר.

2. **אפליה לרעה של זוגות להט"ב בסוכנויות אימוץ:** בהקשר זה עלו בראיונות עדויות סותרות מפי המרואיינים. זוג גברים מסקוטלנד ציינו כי לא ידוע להם על מקרים של אפליית זוגות בהליכי אימוץ וכי למיטב ידיעתם סוכנויות האימוץ מתמקדות בטובת הילד וברווחתו ולא בצורכי ההורים במימוש רצונם להורות ובהעדפה המינית שלהם. לעומתם, מרואיינת שהזדהתה כדו-מינית ציינה כי עיקר הקשיים הידועים לה עבור להט"ב בסקוטלנד הם בתחום האימוץ. לדבריה יש סוכנויות אימוץ שבהן להט"ב מופלים לרעה בתהליכי האימוץ. גם במדריך לגברים הומוסקסואלים המבקשים לאמץ מצוין כי ישנן עדויות על סוכנויות אימוץ עם השתייכות דתית אשר סרבו לקבל מאמצים הומוסקסואלים. זאת אף על פי שהדבר מנוגד לחוק.

ב.4 צפון אירלנד

צפון אירלנד היא מדינה המשתייכת לבריטניה. בשנת 1921, בתום מלחמת העצמאות באירלנד, חולקה אירלנד לשני חלקים: הרפובליקה של אירלנד, שהיא מדינה עצמאית, וצפון אירלנד, המשתייכת לממלכה המאוחדת של בריטניה, הכוללת גם את אנגליה, ווילס וסקוטלנד. ישנם שסעים עמוקים בכמה רבדים במדינה: ברובד הפוליטי המחלוקת היא בין תומכי מפלגת הלאומנים, המצדדים בהתאחדות עם הרפובליקה האירית ובין תומכי המפלגה היוניוניסטית, המצדדים בהמשך השתייכות לממלכה המאוחדת; ברובד הדתי מחלוקת ארוכת שנים בין הפרוטסטנטים לקתולים; וברובד הלאומי-אתני המפלג בין תושבים ממוצא אנגלו-סקוטי הנאמנים לממלכה המאוחדת לתושבים ממוצא גאלי התומכים בהידוק קשרים עם אירלנד (Hayes & Nagle, 2019). מחלוקות בנוגע לזכויות להט"ב בצפון אירלנד נשזרות במחלוקות אלה. נטען לעיתים קרובות כי צפון אירלנד ככלל מאופיינת כחברה פטריארכלית והומופובית באופן קיצוני. יש קשר בין שמירה על מבנה משפחה הטרנסקסואלי ובין שמירה על הזהות הלאומית-אתנית והנצחתה, מה שפרשנים מציינים כחסם הגדול ביותר לתמיכה בזכויות של להט"ב (Hayes & Nagle, 2019).

ברובד הפוליטי, מפלגות דומיננטיות נלחמו ביניהן שנים רבות בנושא זכויות להט"ב בכלל והכרה בנישואין של זוגות להט"ב בפרט. בשנת 1998 נחתם הסכם אשר התעתד לסיים כ-30 שנים של קונפליקט לאומי-אתני אלים בין מפלגות לאומניות ורפובליקניות ומפלגות חברתיות ליברליות אשר תמכו בזכויות להט"ב כחלק מאג'נדה של מתן זכויות ושוויון למיעוטים ובין המפלגה היוניוניסטית הדמוקרטית (DUP) אשר אימצה עמדה שלילית קיצונית בנוגע לאוכלוסיית הלהט"ב. מטרת ההסכם הייתה לפתור את הקונפליקט באמצעות הסדר שקול (פרייטטי) של חלוקת הכוח ולקדם פתרון של מחלוקות פוליטיות חשובות הנוגעות לסוגיות מורכבות כמו הפלות וזכויות להט"ב. ואולם, בתקופה שלאחר החתימה על ההסכם התגברו אירועים והתקפות הומופוביות וכן לא באו על פתרון המחלוקות הפוליטיות (Hayes & Nagle, 2019). מאז 2013, הגישה המפלגה הלאומנית שין פיין (Sinn Féin), בשיתוף עם מפלגות אחרות, חמש הצעות חוק להכרה בנישואין של זוגות להט"ב לפרלמנט. על כל הצעת חוק שביקשה לקדם זכויות מצד מפלגת הלאומנים, הגישה המפלגה היוניוניסטית עתירות כנגד אשר יכולות להיפתר רק בהסכמת הרוב. בכך, נחסמה במשך שנים חקיקה המקדמת שוויון ללהט"ב (Hayes & Nagle, 2019; Nagle & Fakhoury, 2018).

עמדות הציבור כלפי להט"ב

סקרים שנערכו במהלך השנים 1989 ועד 2012 הראו עלייה ניכרת בקבלת הומוסקסואליות בקרב הציבור בצפון אירלנד. בשנת 1989, 11% מן האנשים חשבו שיש להתיר לזוג נשים להט"ב לאמץ תינוק באותם התנאים כמו לזוג הטרנסקסואלי ו-5% חשבו כך לגבי זוגות גברים (McAlister et al., 2014). בשנת 2012 שיעורים אלו עלו ל-40% לגבי נשים ו-36% לגבי גברים. תמיכה בנישואין של זוגות להט"ב עלתה אף היא מ-35% בשנת 2005 ל-58% בשנת 2012. בהתאמה, תפיסת יחסים להט"ב כפגמים ירדה בשנים אלה מ-76% ל-28% (McAlister et al., 2014). גישות שליליות כלפי להט"ב היו שכיחות יותר בקרב מבוגרים, פרוטסטנטים או אלו המבקרים בקביעות בכנסייה. עמדות חיוביות כלפי להט"ב היו שכיחות יותר בקרב מי שהכירו אדם להט"ב ובקרב אלו שלא תפסו הומוסקסואליות כ"בחירה" (McAlister et al., 2014). ב-2012, 66% מן הקתולים תמכו בנישואין של זוגות להט"ב לעומת 45% מן הפרוטסטנטים (Bradley-Johnston, 2017). סקר משנת 2018 הראה הקצנה של מגמה זאת: שיעור הקתולים התומכים בנישואי להט"ב עלה ל-81% ואילו שיעור הפרוטסטנטים ירד ל-36% (Hayes & Nagle, 2019). כמו כן נמצא גם קשר בין עמדות

להגדרה פוליטית. כך, 61% מאלו אשר הגדירו עצמם כתומכים במפלגה היוניוניסטית, התנגדו לנישואין של זוגות להט"ב, בעוד רק 30% מאלה שהגדירו עצמם כתומכים במפלגת הלאומניים התנגדו לכך (Nagle & Fakhoury, 2018).

עם זאת, על אף שניכר שינוי לטובה בעמדות כלפי להט"ב ומשפחות להט"ב, נראה כי שמרנות והומופוביה עדיין קיימים בצפון אירלנד. בסקר שנערך בשנת 2007 נמצא כי צפון אירלנד הייתה האומה ההומופובית ביותר בעולם המערבי (Borooah & Mangan, 2007). מחקרים מצביעים על שיעורים גבוהים של טראומה ובעיות בריאות הנפש בקרב להט"ב בצפון אירלנד וכן על רמה גבוהה של דעות קדומות בנוגע לקהילת הלהט"ב. כך, במחקר שבחן את רווחתם של סטודנטים להט"ב בצפון אירלנד נמצא כי ישנה בקרבם חשיפה מוגברת לטראומה ולסימפטומים של Post-Traumatic Stress (PTSD), דיכאון וחרדה (Travers et al., 2020). בשנת 2017, דירג ארגון הלהט"ב הבין-לאומי ILGA את צפון אירלנד כמקום הגרוע ביותר ללהט"ב לחיות בו בבריטניה (ILGA-Europe, 2017).

מדיניות וחקיקה כלפי זכויות להט"ב יחסי משפחה והורות להט"ב

צפון אירלנד הייתה המדינה האחרונה מבין מדינות בריטניה שהעניקה זכויות ללהט"ב. היא גם הייתה האחרונה אשר הסירה את האיסור על יחסי מין בין גברים, בעקבות התערבות הפרלמנט הבריטי, והאחרונה לאשר נישואין של זוגות להט"ב. כמו כן מרבית השינויים לטובת זכויות הלהט"ב במדינה הושגו תחת החוק של בריטניה, חקיקת הפרלמנט הבריטי ופסיקת בית משפט, ולא בעקבות שינויים מקומיים בבית המחוקקים בצפון אירלנד (Waites, 2013). מראוין, מקים קהילת פייסבוק לאבות הומוסקסואלים בבריטניה, הסביר כי בריטניה כפתה על צפון אירלנד את חוק השוויון בנישואין. למרות התנגדותה של צפון אירלנד למהלך זה, החוקים בבריטניה גוברים על חוקיה של המדינות תחת שלטונה. יחסים מיניים בין נשים לא נאסרו מעולם אך יחסים בין גברים היו מנוגדים לחוק עד לשנת 1982. בשנת 1981, בית המשפט האירופי לזכויות אדם פסק שיש לבטל את כל החוקים אשר אוסרים על יחסים להט"ב, המפירים את החוקה האירופית לזכויות אדם ואת הזכות לפרטיות. חקיקה זו הובילה את הפרלמנט הבריטי להרחיב את ביטול האיסור בחוק משנת 1967 גם לצפון אירלנד. בעקבות זאת, בשנת 1982 הפך מעמדם של להט"ב לחוקי (Waites, 2013).

הכרה רשמית בשותפות אזרחית של להט"ב אושרה בחקיקה בשנת 2005, באיחור ניכר משאר מדינות בריטניה. החוק להכרה בשותפות אזרחית הועבר על ידי הפרלמנט הבריטי בשנת 2004 ונכנס לתוקף בשנת 2005 לאחר שסוגיה זו לא הגיעה לידי הכרעה בצפון אירלנד (Northern) Order (Amendments to Subordinate Legislation) Order (Northern) 2004 (The Civil Partnership Act 2004 (Amendments to Subordinate Legislation) Order (Northern) 2004). גם חוק השוויון המגן על להט"ב מפני אפליה על בסיס נטייה מינית, התקבל רק בשנת 2006 (Ireland), 2005). כמו כן סוגיית הנישואין של להט"ב היוותה במשך שנים רבות סלע מחלוקת מרכזי בצפון אירלנד. כאמור, הצעה להכרה בנישואין של זוגות להט"ב הועלתה חמש פעמים בבית המחוקקים בין השנים 2012 ועד 2015, ועל אף שנתמכה על ידי רוב בפעם החמישית, היא נעצרה בעקבות עתירה של המפלגה היוניוניסטית הדמוקרטית. המחלוקת בנושא הובילה את הפרלמנט הבריטי להתערב בתהליכי החקיקה המקומית ולכפות על צפון אירלנד הכרה חוקית בנישואין של זוגות להט"ב החל מינואר 2020. עד אז, נישואין שהתקיימו מחוץ לצפון אירלנד הוכרו כשותפות אזרחית. החל מספטמבר 2020 טקסי נישואין דתיים של זוגות להט"ב בתוך הכנסיות הותרו בצפון אירלנד על פי תקנות הנישואין והשותפות האזרחית בצפון אירלנד (The Marriage and Civil Partnership (Northern Ireland) Regulations, 2020), זאת לאחר השגת הסכמת הכנסיות לכך (Hayes & Nagle, 2019; Nagle & Fakhoury, 2018).

זכויות שונות בתחום ההורות של להט"ב אושרו בצפון אירלנד עוד בטרם ההכרה ברישום זוגיות לזוגות להט"ב בשנת 2005. כך, בשנת 1996 אושרה הכרה בסמכות הורית של בן או בת זוג להט"ב כלפי ילד ביולוגי של בן או בת זוג ובשנת 1999 אושרה חופשת לידה לזוגות להט"ב. חזקת הורות חוקית ללא אימוץ לבני הזוג ניתנה בשנת 2016 עבור הרשומים בשותפות אזרחית והגרים יחד ב'משק בית יציב' (Waalwijk, 2017) (לוח 5).

לוח 5: התפתחות החקיקה בצפון אירלנד בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 1996-2020

1996	1999	2005	2006	2008	2013	2016	2020
הכרה בסמכות ההורית של בני זוג להט"ב על ילד ביולוגי של בני זוגם	אישור חופשת לידה להורים להט"ב	אישור רישום בשותפות אזרחית	■ הסדרת מעמד הורות עבור הורי להט"ב באימוץ או באומנה	תיקון חוק ההפריה המאפשר לנשים להט"ב גישה לטיפול פוריות והפריה במימון ציבורי	■ אימוץ במשותף לרשומים בשותפות אזרחית	■ אימוץ במשותף לזוגות להט"ב לא נשואים הגרים יחד במשק בית יציב וממושך	הכרה בנישואים של זוגות להט"ב
			■ חוק השוויון – איסור אפליה על בסיס נטייה או העדפה מינית ומגדרית		■ אימוץ על ידי בן זוג לזוגות להט"ב	■ חזקת הורות חוקית ללא אימוץ לבני זוג בשותפות אזרחית	

הכרה במבני משפחה חדשים

בדומה להסדרים המתאפשרים בסקוטלנד, גם צפון אירלנד כפופה לחקיקה של בריטניה ועל כן מתאפשרים מבני המשפחה האלה:

הורות משותפת:

■ הסדרי הורות משותפת עם אם יחידנית: אם גבר ביחסים להט"ב תורם זרע לאשה יחידנית בכוונה לבסס הורות משותפת, הוא יהיה האב החוקי של הילד. אם יירשם בתעודת הלידה יהיו לו גם סמכויות הורות על הילד וזכות להיות מעורב בקבלת החלטות בגידולו של הילד. גם לבן הזוג שלו יכול להיות מעמד כלפי הילד בכמה אפשרויות: (1) אם בני הזוג הם בשותפות אזרחית או נשואים הם יכולים לחתום על הסכם אחריות הורית (עם האם היולדת) כדי להעניק סמכויות הוריות לבן הזוג של האב. זה יעניק לאב הלא-ביולוגי סמכות לקבל החלטות הוריות, אף על פי שהוא לא מקבל מעמד מלא של הורה; (2) אם בני הזוג אינם שותפים או נשואים הם יוכלו להגיש בקשה למעמד מגורים משותפים המעניק לאב הלא-ביולוגי סמכויות הוריות. אימוץ אינו אפשרות טובה כדי לבסס הסדר הורות משותפת מאחר שהוא יבטל את המעמד החוקי של האם היולדת כהורה (Stonewall Scotland, n.d).

■ הסדרי הורות של גברים עם זוג נשים: מדובר בהסדר שבו שגבר או זוג גברים תורמים זרע לזוג נשים. במצב זה המעמד החוקי של הסדרי הורות משותפת מורכב יותר. בהתאם לשינויים בחוק, זוג נשים שהן בשותפות אזרחית או שנישאו הופכות אוטומטית להורים החוקיים של הילד כשהן נכנסות להריון מתרומת זרע (Human Fertilisation and Embryology Act, 2008). במצב זה, האב הביולוגי לא ייחשב הורה חוקי אבל יוכל להגיש בקשה לסמכות הורית. אם זוג הנשים אינן בשותפות

אזרחית, המצב משתנה: אם ההיריון נוצר במרפאה ברישיון, האם יכולה לבחור אם ההורה השני יהיה תורם הזרע, או בת הזוג שלה. אם ההיריון נוצר במרפאה שאיננה מורשית בבריטניה האב הביולוגי יהיה האב החוקי של הילד (Human Fertilisation and Embryology Act, 2008; Stonewall, n.da).

הורות מרובה: בבריטניה ילד יכול שיהיו לו רק שני הורים חוקיים, גם אם ישנם מבוגרים נוספים המעורבים בפועל בגידולו. גם בצפון אירלנד, אין אפשרות להסדיר מבחינה חוקית הורות מרובה. אם בפועל יותר משני הורים מגדלים את הילד, רק ההורים הביולוגיים יוכרו כהורים חוקיים (Waalwijk, 2017). מתוך כך, אם יש לאם ולאב החוקיים בת או בן זוג, הם צריכים להחליט מה תהיה רמת המעורבות שלה או שלו בחיי ילדיהם ובגידולם (Waalwijk, 2017). החוק מאפשר הורות מרובה עבור זוגות להט"ב בשני תנאים בלבד: הסדרי הורות עם אם יחידנית או הסדרי הורות עם זוג נשים (Human Fertilisation and Embryology Act, 2008; Waalwijk, 2017).

אפשרויות מימוש הורות בצפון אירלנד

חוק זכויות האדם בצפון אירלנד (Human Rights Act, 1998) קובע כי הבאת ילדים לעולם היא זכות אדם. עם זאת, זוגות להט"ב נתקלים בחסמים רבים בתהליך מימוש רצונם להורות. נשים להט"ב המבקשות להפוך לאימהות, מאתגרות בנורמות חברתיות שמרניות של הורות וממצאי מחקרים מראים כי מדיניות נוקשה בצפון אירלנד מובילה להתנהגות מפלה כלפיהן (Bloomer & Mackle, 2017).

טיפולי פוריות והפריה

מדיניות וחקיקה:

תרומת זרע/ביצית: תרומת הזרע או הביצית מגיעה מתורם שאינו אנונימי, כלומר תורם ידוע, והתורם לא נחשב להורה חוקי של הילד (Evertsson et al., 2020; Wykes, 2013). נוסף על כך, התרומה נחשבת לתרומה אלטרואיסטית, כלומר ללא תשלום עבור התרומה. בבריטניה לאחר התייעצות פומבית ובעקבות מחסור בתרומות (Goedeke et al., 2020), החליטה רשות HFEA כי ניתן לשלם דמי פיצוי לתורם/ת עבור הוצאות הכרוכות בתרומה בסכום של עד 350 ליש"ט עבור תורמי זרע (35 ליש"ט לביקור ועד 10 ביקורים) ובסכום של עד 750 ליש"ט לתרומת ביצית (לכל מחזור תרומה שהושלם) (HFEA, n.d). לאחר החלטה זו דווח על עלייה במספר התורמים, אך זו כנראה תוצאה של השילוב בין ההחלטה למתן פיצוי ובין העלייה במודעות הציבור לתרומות בעקבות קמפיינים שיווקיים רבים (Goedeke et al., 2020).

טיפולי פוריות והפריה: החוק הראשון בבריטניה להפריה אנושית ולחקר עוברים (1990) אסר על מתן טיפולי הפריה לנשים לא נשואות ולזוגות נשים בטענה של הפרת 'זכות הילד לאב' (Norrie, 2016). יש הגורסים כי תפיסה זו הושפעה מדעה רווחת בציבור הקושרת בין עבריינות וכפשע של צעירים להיעדר דמות אב. מחקרים מאוחרים יותר הפריחו טענה זו (Evertsson et al., 2020; Wykes, 2013). חקיקה מפלה זו תוקנה בשנת 2008 במטרה לאפשר לזוגות נשים ולאמהות יחידניות גישה לטיפולי הפריה (Norrie, 2016). על אף השינויים בחקיקה, ישנן עדויות כי בצפון אירלנד, נשים שמזדהות כלהט"ב לא יכולות לגשת לטיפולי פוריות במסגרת שירות הבריאות הלאומי (NHS) כמו זוגות הטרוסקסואליים. זאת, בניגוד למדיניות בשאר מדינות בריטניה (Bloomer & Mackle, 2017).

1. **עלויות גבוהות של ההליך:** נמצא כי נגישות לטיפול פוריות עבור נשים בצפון אירלנד היא נמוכה מאוד, נתונה למסגרות משפטיות מגבילות וטיפול הפוריות עצמם מהווים נטל כלכלי רב (Kazyak et al., 2018). חיזוק לכך עלה מן הראיונות. כך למשל, אם להט"ב שיתפה כי חוותה התעלמות של מרפאות פוריות ממנה ומנשים להט"ב אשר ביקשו לקבל טיפול לפני כעשור. לדבריה, מרפאות אלו הסכימו לטפל בבעיות פוריות גופניות בלבד ולא ב'אי פוריות חברתית' בעיקר עקב השפעה דתית. עם זאת, האם הדגישה כי חל שינוי ביחס של המרפאות בשנים האחרונות בעקבות הבנת הפוטנציאל הכלכלי הטמון בזוגות להט"ב המבקשים לממש את רצונם להורות ונדרשים לשלם עלויות גבוהות למרפאות פרטיות.
2. **אפליה לרעה של זוגות להט"ב:** משרד הבריאות בצפון אירלנד מגביל את הסיוע במימון טיפולים לבעיות פוריות רפואיות בלבד. בשנת 2013, הארגון הלאומי למצוינות בבריאות ובטיפול בבריטניה (NICE), קבע הנחיות לחלוקת תקציבים זמינים ושוויוניים של משרד הבריאות עבור סיוע לזוגות נשים להט"ב המבקשות טיפולי פוריות (Wykes, 2013). אולם, גם הנחיות אלו מערימות קשיים על נשים להט"ב המבקשות לממש את רצונן להורות באמצעות טיפולי פוריות. כך למשל, ההנחיות קובעות כי זוגות נשים להט"ב חייבות לעבור 12 מחזורים של הזרעה תוך רחמית בטרם תהיינה זכאיות לקבלת טיפולי הפריה חוץ-גופית (IVF) בהשתתפות שירותי הבריאות הציבוריים (NHS). במקרים מסוימים זוגות נשים להט"ב נדרשו להשתמש בקליניקות פוריות פרטיות בניסיון להרות בטרם הפנייה בבקשה למימון של ארגון הבריאות הלאומי (NHS) עבור IVF. זוגות הטרנסקסואליים לא נדרשו להתמודד עם מכשולים כלכליים אלו והספיקה הצהרה שלהם כי לא הצליחו להתעבר כעבור שנה של ניסיונות (Nordqvist, 2011). חיזוק לכך עלה גם מן הראיונות, כשאם להט"ב שנעזרה בטיפול פוריות הסבירה כי הסיוע הכלכלי של NHS מוגבל לטיפול הפריה חוץ-גופית אחד או לשלושה ניסיונות של הפריה תוך רחמית בלבד. גם זאת, רק לאחר שנה של ניסיונות להרות ללא הצלחה. לעומת זאת, לדבריה, זוגות הטרנסקסואליים אינם צריכים להוכיח את הניסיון להרות על ידי שימוש במרפאות פרטיות. המרואיינת תיארה דרך לעקוף את המגבלה הזו על ידי זיוף הניסיונות להרות בעודן מציינות כי ניסו להיכנס להיריון מחבר קרוב והביעה תסכול מכך שהמדינה מאלצת אותה לשקר ולא מקבלת אותה כפי שהיא.
3. **חשיפה לסיכונים בריאותיים ומשפטיים:** נשים שאינן זכאיות לקבל טיפול ב-NHS או שאינן מסוגלות לממן שירותים פרטיים, נאלצות לפנות להפריות באמצעות הסדרים עצמיים בלתי פורמליים (Priddle, 2015). הפוריות אלו כרוכות בסיכונים:
 - א. סיכונים בהיבט הבריאותי – מחקר אשר חקר את בריאותן ורווחתן של נשים מן הקהילה הלהט"ב בצפון אירלנד חשף עדויות להתנהגויות סיכון של נשים המבקשות להיכנס להיריון. התנהגויות אלה כוללות מציאת "תורמי זרע" באינטרנט, או קיום יחסי מין עם גברים מבלי שיהיה להן מידע על הרקע המיני או הרפואי שלהם (Bloomer & Mackle, 2017). כמו כן רק במרפאות שבפיקוח נעשים סינונים ובדיקות של מצב פיזי, נפשי ובריאותי של התורמים (HFEA, 2021). בשל כך, ביצוע טיפולים במרפאות שאינן מפוקחות עלול לחשוף את הנשים לזיהומים ולהידבקות בזיהומים ובמחלות (Bloomer & Mackle, 2017).
 - ב. סיכונים בהיבט המשפטי – סיכונים אלה קשורים לסוגיית ההכרה בהורות. במרפאות של ה-NHS ובמרפאות פרטיות, הנתונות לפיקוח של הרשות להפריות ולחקר עוברים, תרומת הזרע מגיעה מתורם אנונימי שלא נחשב להורה חוקי של

הילד (Wykes, 2013). לעומת זאת, במקרים של הסדר עצמי, החוק בבריטניה מכיר בתורם הזרע כאב הילד על פי חוק ועל כן הוא יכול לתבוע משמורת על הילד. כמו כן מכיוון שמעורב כאן אב 'אמיתי' ולא תורם אנונימי, אין אפשרות לרשום את בת הזוג של האם הביולוגית, כאם הילד (Bloomer & Mackle, 2017).

הסדרת הורות חוקית לאחר ההליך:

מרוויינת, אם בזוגיות עם אישה, סיפורה שכדי לרשום את בת זוגה כאם השנייה של הבת שלהן הן היו צריכות להינשא או להירשם בשותפות אזרחית. לדבריה, ללא מיסוד מערכת היחסים ביניהן אי אפשר היה לרשום את בת הזוג כאימה של הילדה. בשונה, כדי לרשום גבר בתעודת הלידה של הבת היא הייתה צריכה להצהיר שהוא האב ולא הייתה חייבת להוכיח שהם בזוגיות מוסדרת.

פונדקאות

מדיניות וחקיקה:

פונדקאות מקומית: פונדקאות מקומית אלטרואיסטית חוקית בכל בריטניה ובכללה בצפון אירלנד. החוק תומך באבות המביאים ילדים לעולם בעזרת אם פונדקאית באותו אופן כמו בזוגות הטרוסקסואליים (Gov.uk, 2021). מרוויינת העובד בעמותת The Rainbow Project ציין שאומנם אין אפשרות לשלם על הליך הפונדקאות, אבל אפשר לספק תגמול באופן עקיף דרך מתנות.

פונדקאות בין-ארצית: גם פונדקאות בין-ארצית היא חוקית אך כפופה לחוקי ההורות של בריטניה. לכן חלק מן הזוגות נעזרים בפונדקאות מחוץ לבריטניה, מכיוון שישנן מדינות (כמו מדינות עולם שלישי) שבהן ההליך הרפואי יותר זול. עם זאת, מרוויינת עובד בעמותת The Rainbow Project ציין שהחזרה לגבולות בריטניה עם התינוק שנולד מצריכה הליך בירוקרטי מסורבל וחלק מן הזוגות נותרו מחוץ למדינה מבלי שיכלו לחזור.

הסדרת הורות חוקית לאחר ההליך:

על פי החוק הבריטי הנוכחי, הפונדקאית נחשבת לאם החוקית בזמן הלידה ואם היא נשואה או בשותפות אזרחית, בן הזוג שלה יהיה ההורה השני אלא אם כן לא נתן את רשותו להליך. מעמד זה תקף גם במקרים של פונדקאות מקומית וגם בפונדקאות בין-ארצית. החוק מאפשר לזוגות להט"ב נשואים, זוגות בשותפות אזרחית וזוגות הגרים יחדיו ב'תא משפחתי יציב' לפנות לבית המשפט ולהירשם בתעודת הלידה של הילד כהורים חוקיים של הילד. כך, הורות חוקית יכולה להיות מועברת מן האם הפונדקאית באמצעות 'צו הורות' או באמצעות אימוץ לאחר לידת הילד. אם יש חוסר הסכמה, בית המשפט יחליט בהתאם לטובת הילד (Gov.uk, 2021; Stonewall, n.d). החל משנת 2019, צווי הורות אושרו גם ליחידים אשר לפני כן לא הורשו להוציא 'צו הורות' אלא אם היו בזוגיות (Brilliant Beginnings, n.d). 'צו הורות' בפונדקאות מקומית מאפשר לשני בני הזוג לתבוע בבית המשפט להירשם בתעודת הלידה כהורים חוקיים של הילד (Gov.uk, 2021).

קשיים וחסמים:

1. **הגבלות בחקיקה:** מן האתר הממשלתי של בריטניה עולה כי בשל הצורך להסדיר 'צו הורות' בהליכי פונדקאות, ישנו קושי בהסדרת מעמד הורות חוקי במקרים של פונדקאות בין-ארצית (Gov.uk, n.d). פונדקאות בארצות הברית ובקנדה קלה יותר מאחר שהיא נעשית עם דרכון אמריקני או קנדי המאפשר להיכנס עם התינוק לבריטניה לאחר הליך הפונדקאות. עם זאת, כניסה ממדינות אחרות (כמו אוקראינה, גיאורגיה ויעדי פונדקאות בלתי מוסדרים אחרים) מורכבת יותר והליך ההסדרה של דרכון בריטי עבור התינוק כרוך בזמן ממושך (בין 2-5 חודשים) ובקשיים בייחוד אם הפונדקאית נשואה. כמו כן הליך הבקשה ל'צו הורות' במקרה של פונדקאות בין-ארצית אורך בין 4-12 חודשים (Brilliant Beginnings, n.d).

אומנה ואימוץ

על פי נתוני משרד הבריאות והסוכנות לסטטיסטיקה ומחקר בצפון אירלנד לשנת 2019-2020, 10% מבין כלל המאמצים היו זוגות להט"ב (מתוך 111 הליכי אימוץ סך הכול בשנת 2020 ו-73 בשנת 2019) ו-6% היו אימהות יחידניות (Rodgers & McCluney, 2020).

מדיניות וחקיקה:

- **אומנה ואימוץ:** החל משנת 2006, החוק מאפשר לזוג מאמצים להט"ב או להורי אומנה להט"ב להופיע כמשמורנים חוקיים במסמכי האומנה או האימוץ (Mendos et al., 2020).
- **אימוץ במשותף:** בשנת 2013, בית המשפט לערעורים קבע כי בני זוג הרשומים בשותפות אזרחית יכולים לאמץ במשותף ילד שאינו קשור אליהם גנטית (Mendos et al., 2020). בשנת 2016, אושר אימוץ משותף גם לזוגות שאינם בשותפות אזרחית הגרים יחדיו ומנהלים 'משק בית יציב וממושך' (Waalwijk, 2017).
- **אימוץ על ידי בן זוג:** בדומה להכרה בזכות של זוגות להט"ב ויחידים לאמץ במשותף, בשנת 2013 אושר לזוגות להט"ב אימוץ על ידי בן זוג (Mendos et al., 2020), ובשנת 2016 אושר אימוץ על ידי בן זוג גם לזוגות שאינם בשותפות אזרחית הגרים יחדיו ומנהלים 'משק בית יציב וממושך' (Waalwijk, 2017).

קשיים וחסמים:

1. **אפליה לרעה של זוגות להט"ב:** על פי עמותת The Rainbow Project, זוג להט"ב יכול לאמץ ילד וזכות זו נתמכת בתקנות למניעת אפליה על רקע נטייה מינית בחוק השוויון (Equality Act, 2006). למרות החוק ישנן סוכנויות אימוץ הנרתעות מכך. למשל, מרואיין שעובד בעמותת The rainbow project סיפר כי כאשר עבר חוק השוויון, היו סוכנויות אימוץ שמרניות של הכנסייה שהעדיפו לסגור את הסוכנות ולא למסור ילד לאימוץ לזוגות להט"ב. הוא ציין שגם כיום יש סוכנויות אימוץ, בעיקר של ארגונים דתיים, אשר יעידו שאין להם בעיה לעבוד יחד עם הורי להט"ב אך בפועל זה איננו קורה.
2. **חסור מיצוי זכויות:** עובד בעמותת The Rainbow Project טען כי הקושי העיקרי במימוש הורות של זוגות להט"ב הוא היעדר גישה למידע אמין ועדכני בנוגע לזכויותיהם ולאפשרויות העומדות בפניהם למימוש הורות. כך למשל, זוגות להט"ב שפנו לעמותה חשבו שאינם יכולים לאמץ כיחידים או שהכנסה גבוהה היא תנאי לאימוץ. לדבריו, חוקי האימוץ בצפון אירלנד הם שווים לזוגות להט"ב ושאינם להט"ב וכדי לתת מענה לקושי זה העמותה עורכת ערבי מידע בשותפות עם סוכנויות האימוץ והאומנה.

ב.5 הולנד

הולנד היא מדינה הממוקמת בצפון אירופה ומחולקת ל-12 מחוזות. הולנד היא דמוקרטיה ליברלית ונחשבת אחת המדינות הליברליות בעולם, בעלת תרבות המקדמת סובלנות חברתית (Rowen, 2021). הולנד גם נחשבת לאחת המדינות המכילות והפתוחות כלפי קהילת הלהט"ב ואחת המדינות הראשונות באירופה שבהן אושר מיסוד הנישואין בין בני זוג מאותו המין כבר בשנת 2001 (Evertsson et al., 2020; Mendos et al., 2020; Waaldijk, 2017).

עמדות הציבור כלפי הלהט"ב

ממשלת הולנד רואה חשיבות בניטור עמדות הציבור בנוגע לקהילת הלהט"ב באופן סדור ושיטתי (Evertsson et al., 2020; Government of the Netherlands, 2018). מסקרים שעורכת הממשלה עולה כי עמדות הציבור כלפי הלהט"ב הן חיוביות באופן כללי. בסקר שנערך באירופה בשנת 2016 נמצאה הולנד במקום השני, מבין 18 מדינות שנבדקו, מבחינת שיעור בעלי הדעות החיוביות כלפי הלהט"ב, אחרי איסלנד שהייתה במקום הראשון (Evertsson et al., 2020; Government of the Netherlands, 2018). עם זאת, יש פערים בין קבוצות שונות בהולנד. שיעור ההולנדים ילידי המדינה שמחזיקים בדעות חיוביות כלפי קהילת הלהט"ב הוא 85%, לעומת 30% בקרב המשתייכים לקבוצות אתניות שונות, מהגרים ברובם (Evertsson et al., 2020; Government of the Netherlands, 2018).

חוקרת מן האקדמיה בהולנד סיפרה בריאיון עימה כי הולנד אומנם נחשבת לאחת המדינות המכילות והפתוחות ביותר כלפי קהילת הלהט"ב אך בפועל עמדות הציבור יכולות להיות סותרות ולא תמיד חיוביות. לדבריה, בסקרים שנערכו בהולנד עלה שכ-50% חושבים שזה 'מגעיל' לראות זוג נשים או גברים מתנשק ברחוב. כמו כן כ-70% השיבו שצריכה להיות לזוגות להט"ב אותה זכות לאימוץ כמו שיש לזוגות הטרוסקסואליים, אולם אותו שיעור השיב שילד צריך לגדול בבית שיש בו אימא ואבא.

מדיניות וחקיקה כלפי זכויות להט"ב יחסי משפחה והורות להט"ב

בהולנד, כבר משנות השבעים נחקקו חוקים לקידום שוויון זכויות של זוגות להט"ב ובוטל החוק האוסר על יחסי מין בין גברים. בשנת 1994 חוקק חוק נגד אפליה על רקע העדפה מינית (Equal Treatment Act, 1994) וב-1998 הוכרה שותפות אזרחית של להט"ב במדינה. ההגנה החוקית על קהילת הלהט"ב ואיסור האפליה נגדם מעוגנות בחוק העונשין מאז 1992 וכן בחוק היחס השוויוני (Equal Treatment Act) משנת 1994 (Mendos et al., 2020).

בשנת 2001 אישרה הולנד את הזכות לזוגות להט"ב להינשא, ובשנתיים הראשונות נראה היה כי יותר זוגות גברים בחרו להינשא מאשר זוגות נשים. החל משנת 2003 המגמה התהפכה, למשל בשנת 2013 יותר זוגות נשים נישאו (700) לעומת זוגות גברים (522) וכך גם בשנת 2015 (748 ו-647 בהתאמה). הנישואין של זוגות להט"ב מהווים 2% מכלל הנישואין במדינה. כמו כן מתוך כל מערכות היחסים המוסדרות רשמית של זוגות להט"ב, שיעור הרישום לשותפות אזרחית עומד על 30%. חשוב לציין כי על כל הזוגות, גם על הנשואים וגם על הרשומים בשותפות אזרחית, הטרוסקסואליים או להט"ב חלים כל החובות והזכויות ללא הבדל (Government of the Netherlands, 2018).

ברמה המקומית, עיריות עושות מאמצים לקדם את זכויותיהם של אנשים מקהילת הלהט"ב באמצעות 'ערי קשת' ([rainbow cities](#)) העובדות עם ארגונים שונים למען מניעת אפליה והעלאת התמיכה והקבלה שלהם, למשל בעזרת פעילויות חברתיות שונות בתחומי חינוך, ספורט, רווחה והגיל השלישי (Government of the Netherlands, 2018). **ברמה הממשלתית**, הממשלה ההולנדית תומכת מאוד ביוזמות לאומיות להגברת הקבלה והתמיכה בקהילת הלהט"ב ובארגוני זכויות מרכזיים במדינה (למשל ארגון [COC](#) שהוא הגדול ובעל ההשפעה הרבה ביותר במדינה), וכן מתקצבת תוכניות להעלאת המודעות לנושא וחשיבותו, למשל באמצעות הסברה במסגרות החינוך וגם במסגרות ובקבוצות דתיות. כמו כן הוקם ארגון ממשלתי לקהילת הלהט"ב (Dutch Government Pride) אשר שותף לארגונים במגזר הציבורי ברמה המקומית והלאומית. **ברמה הבין-לאומית**, הולנד נחשבת לשחקן פוליטי חשוב הפועל למען זכויות להט"ב בזירות שונות בעולם. למשל, היא אחת ממקימות הקואליציה העולמית לזכויות שוויון ושותפה פעילה בה – קבוצה של 35 מדינות העובדות עם ארגונים מוניציפאליים לטובת זכויות להט"ב ברחבי העולם. נוסף על כך, הולנד הייתה אחת ממקימות האגודה הממשלתית ללהט"ב באירופה – רשת בין-לאומית של 31 מדינות שהוקמה בשנת 2018 ומטרתה לדון ולקדם פרקטיקות ומדיניות הנוגעת ללהט"ב (Government of the Netherlands, 2018).

זכויות הורות נלוות: בהולנד משנת 2001 שני ההורים/בני הזוג זכאים לחופשת לידה. ב-2001 הותר כאמור לזוגות להט"ב להינשא ולכן הזכאות לחופשת הלידה הותרה מיד גם לזוגות להט"ב. על פי החוק האם היולדת זכאית לחופשה בתשלום מלא במשך 16 שבועות. החוק זיכה את האב בחמישה ימי חופשה, אולם ביולי 2020 תוקן, כך שאבות זכאים גם ל-5 שבועות חופשה בשכר בשיעור של 70%. חופשת האבות משולמת לאב או לבן או בת הזוג של האישה המוכרים כהורים או מטפלים עיקריים של הילד (Evertsson et al., 2020). אם ההורה אינו ההורה הביולוגי (האם היולדת) או הורה חוקי של הילד (בת/בן זוגה שהוכר/ה משפטית כהורה של הילד), הוא אינו זכאי לזכויות סוציאליות הוריות (Waldijk, 2017).

לוח 6: התפתחות החקיקה בהולנד בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 1994-2020

1994	1997	1998	2001	2009	2019	2020
חוק נגד אפליה על רקע העדפה מינית	אישור פונדקאות אלטרואיסטית	■ הכרה בשותפות אזרחית	■ הכרה בנישואים של להט"ב	אימוץ בין-ארצי במשותף	אישור פונדקאות אלטרואיסטית בטכנולוגיה גבוהה (תרומת ביצית לגברים)	■ הצעת חוק להסדרת הורות רב-הורות
		■ אימוץ על ידי הורה יחידני	■ התרת הפריה חוץ-גופית לנשים להט"ב במרפאות			■ הצעת חוק להסדרת מעמד הורות בהליך הפונדקאות
			■ אימוץ במשותף ואימוץ על ידי בן/בת זוג			
			■ זכאות לחופשת לידה ללהט"ב			

הכרה במבני משפחה חדשים

הורות מרובה: מבחינה חוקית בהולנד אי אפשר לרשום יותר משני הורים חוקיים לילד. על כן רק ההורים הביולוגיים של הילד יוכרו כהורים וירשמו בתעודת הלידה שלו. בשנת 2014 ממשלת הולנד מינתה ועדה ממשלטתית לבחינת רישומי הורות (Boone, 2018). ועדה זו נדרשה לבדוק את התאמת החקיקה בהולנד בנושאי הורות ומשמורת לצרכים ומגמות בחברה. חלק מהמלצות הוועדה שפורסמו בשנת 2016 כללו הצעה חדשנית להכרה ברב-הורות משפטית. נימוקי הוועדה דנו בנכונות של מצב שבו יותר משני הורים לוקחים אחריות על הילד ובהשפעתו על שיפור מצבו המשפטי והחברתי של הילד, והתנו זאת בהסכם על חלוקת תפקידים ברורה בין ההורים והטלת מגבלה של מקסימום ארבעה הורים חוקיים בשני משקי בית (Boone, 2018). בשנת 2020 הוגשה הצעת חוק המבקשת להסדיר את המעמד החוקי במשפחות רב-הוריות באופן המתיר להגדיר שני הורים ועוד שני אפוטרופוסים לכל ילד ומבקשת לתת להורים לא ביולוגיים משמורת (custody) המאפשרת להם לקחת ילד לקבל טיפול רפואי ולקבל מידע ממסגרות החינוך (Evertsson et al., 2020).

יש הבדל בין ההכרה בהורה רשמי, ובין מתן זכויות אפוטרופסות/משמורניות. להורים חוקיים כלל החובות והזכויות בנוגע לילד. לעומתם, לאפוטרופוס או להורה המשמורן המגדל את הילד ניתנות רק חלק מן הזכויות ומוטלות עליו רק חלק מן החובות בנוגע לילד. החוק המוצע מבקש לתקן את המצב הנוכחי לפיו הורה בפועל שאינו ההורה החוקי של הילד לא יכול לחתום על מסמכים משפטיים או רפואיים גם אם הוא ההורה העיקרי המטפל בילד. כמו כן, במקרה של פרידה, לא יוכל הורה זה לבקש משמורת על הילד מאחר שאין לו זכויות הוריות. על פי המלצת הוועדה הממשלתית לבחינת לגליזציה להורות, בהתאם לעיקרון טובת הילד שמהווה בסיס לדיני המשפחה במדינה, יש למנוע מראש מצבים אלה על ידי מתן אפשרות בחקיקה להורות מרובה, ולא על ידי בחינת מצבים שונים בבית המשפט (Child and Parents in the 21st Century, 2016).

הורות משותפת: יש אפשרות למימוש הורות בין גבר או זוג גברים לאישה או לזוג נשים על ידי הסכמים משפטיים, אך אין התייחסות לכך עדיין בחוק. אפשרות זו הופכת מקובלת יותר ויותר בקרב זוגות יחידים שבחרים להקים כך את משפחתם. יש בהולנד ארגונים שונים שתומכים ביחידים ובזוגות בתהליכי מציאת השותפים המתאימים להורות משותפת והם מספקים ייעוץ משפטי לניסוח חוזה הורות. למשל, הארגון [Meer dan Gewenst](#) מסייע באמצעות מפגשי היכרות ("speed dating") וכן מספק ייעוץ פרטני למציאת האפשרות הטובה ביותר לזוג או ליחיד לממש את הורותם.

אפשרויות מימוש הורות בהולנד

באופן כללי, מימוש ההורות והבאת ילדים בקרב זוגות נשים להט"ב לא הושפעו בהכרח מהכרה בזוגיות של להט"ב בשנות התשעים, אבל אפשר לראות עלייה עקבית בילודה בקרב זוגות נשים לאורך השנים. בשנת 2018 היו כ-700 ילדים שנולדו לזוגות נשים, לעומת פחות מ-100 ילדים בשנת 1990 (Evertsson et al., 2020).

טיפול פוריות והפריה

מדיניות וחקיקה:

תרומת זרע/ביצית: בשנת 2002 עבר חוק לפיו מותרת תרומת זרע או ביצית רק בתנאי שאינה אנונימית, כלומר תורם/ת ידוע/ה. אפשר לקבל רק תרומה מתורם/ת ידוע/ה שהילד יוכל לאתר אם ירצה בכך כשיגיע לגיל 18 (Evertsson et al., 2020). החוק נועד להגן על זכותו של הילד למידע בנוגע לגנטיקה שלו. נוסף על כך, התרומה נחשבת לתרומה אלטרואיסטית, אך לתורם/ת ניתן פיצוי עבור הוצאות הכרוכות בתרומה בסכום של עד 900 אירו לתרומת ביצית (לכל מחזור תרומה שהושלם) ו-50 אירו לתורמי זרע וכן החזרי נסיעות (TFP-fertility, n.d).

טיפול פוריות והפריה: בהולנד האפשרות לתרומת זרע ולהפריה חוץ-גופית הייתה תמיד זמינה לכל הנשים (יחידניות/זוג נשים). יחד עם זאת, עד ל-1998 עבור תרומת זרע, ועד ל-2001 עבור הפריה חוץ-גופית, בנות זוג או נשים יחידניות היו תלויות בבתי החולים לביצוע הפרוצדורות הרפואיות וללא אפשרות לביצוען במרפאות ציבוריות או פרטיות.

מימון: הולנד מציעה מימון ציבורי חלקי עבור טיפולי פוריות והפריה, העומד על כ-81% כיסוי של מחזור אחד של טיפול ועד שלושה מחזורי טיפול בסך הכול (Keane et al., 2017). המימון הציבורי חל על טיפולים במרפאות ציבוריות בלבד וניתן לנשים עד גיל 45. קבלת המימון הציבורי לא מותנית בנישואין או במעמד של שותפות אזרחית. רוב חברות הביטוח הפרטיות דורשות מן המבוטח לשלם עבור המחזור הראשון וביטוח הבריאות החובה הפרטי ישלם עבור שני המחזורים הבאים (Keane et al., 2017).

הסדרת הורות חוקית לאחר ההליך:

בשנת 2002 אושרה בחקיקה האפשרות שבת הזוג הרשומה של האם היולדת, שאינה האם הביולוגית, תרשם כאם הילד אם תרומת הזרע ניתנה מבנק הזרע (Evertsson et al., 2020). הרישום יתבצע באמצעות אימוץ או בתהליך של הוצאת 'צו הורות' עבור הילד מרגע הלידה. בשנת 2014 נקבע כי בת הזוג של האם היולדת תקבל הכרה אוטומטית באימהות כבר מרגע הלידה, אם הן נישאו לפני הלידה או נרשמו בשותפות אזרחית. המשמעות היא שההכרה בנישואין לזוגות להט"ב מסדירה באופן אוטומטי את ההורות בעת הלידה וחשובה מאוד לתהליך מימוש וסיוע ההורות במדינה. עם זאת, חשוב לציין כי בהולנד נפוצה מאוד תרומת זרע מתורם ידוע, למשל בעזרת חבר או בן משפחה ועל כן, ההכרה בבן הזוג שאינו הורה ביולוגי נעשית על פי רוב דרך הסדרת ההורות בבית המשפט טרם הלידה או על ידי אימוץ (Evertsson et al., 2020). החוק סייע לזוגות נשים להט"ב בכך שחסך מהן בירוקרטיה של תהליך אימוץ רשמי והסדיר הורות באופן אוטומטי (Evertsson et al., 2020; Government of the Netherlands, 2018). עם זאת, מריאיון עם מנהלת ארגון זכויות למשפחות להט"ב עלה כי 'צו הורות' אינו מתקבל משפטית בהכרח מחוץ להולנד וכדי לקבל הכרה בזכויות ההורות גם מחוץ להולנד, ארגונים שונים ממליצים לאם הלא ביולוגית לאמץ את הילד.

פונדקאות

מדיניות וחקיקה:

פונדאות מקומית: הפונדקאות שנויה במחלוקת בכל מדינות האיחוד האירופי ובהן גם בהולנד. בהולנד אסורה פונדקאות מסחרית, זאת כדי שהמדינה תוכל להגן על נשים מפני מקרים של סחר בגופן. בשל כך, חל גם איסור לפרסם מודעה או בקשה לחיפוש נשים לצורך פונדקאות (Evertsson et al., 2020). פונדקאות אלטרואיסטית מותרת תחת הגבלות מחמירות, כולל היכרות מוקדמת בין ההורה/ים המיועדים לאם הפונדקאית. פונדקאות אלטרואיסטית מותרת ללהט"ב משנת 1997, אך רק בשנת 2019 אושרה פונדקאות אלטרואיסטית בטכנולוגיה גבוהה (עם תרומת ביצית) עבור זוגות גברים להט"ב (Evertsson et al., 2020).

פונדקאות בין-ארצית: לזוגות להט"ב יש אפשרות להביא ילדים בעזרת פונדקאות בין-ארצית. עם זאת, המדינה מתייחסת לפונדקאות בין ארצית כאל אפשרות טובה פחות משלוש סיבות: (1) ניצול פוטנציאלי של האישה הפונדקאית במדינות השונות; (2) תרומת הזרע/הביצית היא אנונימית לחלוטין ועל כן מנוגדת לאמנה הבין-לאומית בדבר זכויות הילד ולזכות הילד לדעת את מוצאו ומקורו הביולוגי; (3) יש קושי ברישום הילד כאזרח ובכינון ההורות בעת החזרה למדינה (Government of the Netherlands, n.d).

הסדרת הורות חוקית לאחר ההליך:

בדומה למתואר לעיל בעניין תרומת זרע/ביצית, גם בהליך הפונדקאות בהולנד מעניקים חשיבות רבה לקשר הגנטי בין הילד להוריו. משנת 1998 החוקים הנוגעים להורות בהולנד שמים דגש על קשרים גנטיים (Child and Parents in the 21st Century, 2016), ובין היתר הם מדגישים את החשיבות בכך שלכל ילד יהיה לפחות הורה ביולוגי אחד – האם היולדת. על כן, כיום, גם במקרים של פונדקאות הרייונית עם ביצית מן האם המיועדת או מתרומה, הפונדקאית נחשבת לאם ונרשמת בתעודת הלידה של הילד, ורישום זה ישתנה רק בעקבות צו אימוץ. עוד נקבע בחוק, כי גם בן או בת הזוג של האם או האב יוכלו לאמץ את הילד במסגרת תהליך האימוץ של בן/בת זוג.

קשיים וחסמים:

1. **הגבלות בחקיקה בפונדקאות מקומית:** ישנו קושי בהסדרת ההורות החוקית של ההורים המיועדים. מאחר שהפונדקאית נחשבת האם של הילד, ההורים המיועדים אינם מקבלים מעמד של הורות חוקית עד לסוף התהליך ורגע הלידה (Evertsson et al., 2020). הליכים של הסדרת ההורות במקרה של פונדקאות נעשים בבית המשפט לאחר הלידה בלבד. ממסמך משנת 2016 על ילדים והורים במאה ה-21 עולה כי בתהליכי פונדקאות בהולנד מעמדם של כל המעורבים (הילד, הפונדקאית וההורים) ביחס לחוק הוא חלש (Child and Parents in the 21st Century, 2016).

2. **הגבלות בחקיקה בפונדקאות בין-ארצית:** החוקים בהולנד המסדירים רישום הורות לאחר פונדקאות בין-ארצית נוקשים מאוד וכוללים הגבלות רבות. אחד מן הסעיפים נוגע לכך שעל האישה הפונדקאית להיות לא נשואה. זאת מכיוון שבמקרה של פונדקאית נשואה, החוק ההולנדי מכיר בה ובבעלה כהורים החוקיים של הילד. במקרה כזה יהיה צורך לקבוע את האבהות של האב המיועד על פי בדיקה גנטית, מה שמערים קשיים בכינון ההורות החוקית של ההורים המיועדים וכן מקשה על הכניסה של הילד למדינה כאזרח (Curry-Sumner & Vonk, 2011; Government of the Netherlands, n.d). חיזוק לכך עלה

מן הריאיון עם אב גאה מהולנד שתיאר כיצד הוא ובן זוגו ביצעו הליך פונדקאות בארצות הברית ונאלצו לחכות שלוש שנים להכרה בבנם כאזרח הולנדי. עד אז היה ללא מעמד כאזרח, והם היו ללא מעמד כהוריו החוקיים.

3. **אפליה לרעה של זוגות להט"ב:** משנת 1997 פונדקאות לפי ההגבלות הללו הייתה פתוחה לכל הזוגות, אך בפועל לזוגות גברים לא הייתה גישה לפונדקאות הריאיונית. בריאיון עם מרצה בכירה באקדמיה ומנהלת ארגון זכויות למשפחות להט"ב עלה כי רק בשנת 2019 הותרה לזוגות גברים הזכות לעבור הליך פונדקאות הריאיונית, וכי כיום ישנה קליניקה אחת בכל המדינה שבה מתקיים פיילוט לביצוע ההליך הזה. הפיילוט אושר בעקבות ממצאי מחקרים שהוכיחו כי רווחתם של ילדים שנולדו לזוגות בתהליך פונדקאות אינה נפגעת (Child and Parents in the 21st Century, 2016; Curry-Sumner & Vonk, 2011).

באופן כללי, אין ניטור ומדידה סדורים עבור זוגות גברים להט"ב שהביאו ילדים לעולם באפשרויות השונות, מכיוון שבהורות משותפת ובפונדקאות אין רישום של האב הלא ביולוגי. עם זאת נראה כי מספר התינוקות שנולדים לזוגות גברים הומוסקסואליים הרשומים כנשואים במדינה היה ונותר נמוך מאוד, בין 5 ל-20 ילודים בשנה, בין השנים 1990 ל-2018 (Evertsson et al., 2020), וזאת בגלל הקשיים הרבים שיש לזוגות אלה לממש את רצונם בהורות.

הוועדה הממשלתית לבחינת גלגליזציה להורות גרסה כי יש לחתור לחוקים ולאסדרה ברורה בחוק בעניין פונדקאות תוך הבטחת טובת הילד וזכותו למידע, הבטחת זכויות הפונדקאית ובו בזמן, הסרת החסם למימוש הורות עבור זוגות גברים להט"ב. כך, מתוך רצון להפחית כמה שיותר הליכי פונדקאות בין-ארצית ומתוך רצון לפקח על הליכי הפונדקאות בתוך המדינה, הציעה הוועדה להסדיר הליכי פונדקאות אלטרואיסטית באופן רחב ומפורט שיכללו זכויות רפואיות, משפטיות והוריות של כל הנוגעים בתהליך. כמו כן הוצע כי יינתן סכום חודשי לכיסוי הוצאות הפונדקאית וכינון ההורות טרם הלידה (Child and Parents in the 21st Century, 2016). בריאיון עם בכיר במשרד המשפטים בהאג נמסר כי בעת קיום הריאיון החוק נמצא בהליכי אישור במדינה וסביר שיאושר בשנים הקרובות.

אומנה ואימוץ

מדיניות וחקיקה:

אומנה בהולנד היא הליך של מתן אפוטרופסות זמנית למבוגרים על ילד באמצעות בית המשפט. להט"ב יחידים או זוגות יכולים להיות אפוטרופסים בתנאים מסוימים שבית המשפט בוחן לפי טובת הילד (Government of the Netherlands, n.db).

אימוץ פנים ארצי: אימוץ על ידי הורה יחידני הותר בחוק בהולנד בשנת 1998 ללא קשר לנטייה מינית (Evertsson et al., 2020). בשנת 2001, כאשר אושרה הזכות לזוגות להט"ב להינשא אושר להם לאמץ ילדים מתוך המדינה וכן אושר אימוץ הילד הביולוגי של בן/בת הזוג לזוגות נשואים. יחד עם זאת, עבור זוגות נשים, משנת 2014, יש הכרה ורישום אוטומטי של בת הזוג כאם חוקית כבר מרגע הלידה, אם הן נשואות לפני הלידה או רשומות בשותפות אזרחית, ועל כן אין הכרח באימוץ (Evertsson et al., 2020; Government of the Netherlands, 2018).

אימוץ בין-ארצי: אימוץ בין-ארצי לזוגות להט"ב אושר בשנת 2009. החוק חל גם על זוגות שאינם נשואים הנדרשים להוכיח, בזמן

הגשת הבקשה, כי הם מתגוררים יחד לפחות שלוש שנים וכי הם מגדלים את הילד שברצונם לאמץ לפחות שנה (Evertsson et al., 2020; Government of the Netherlands, 2018).

קשיים וחסמים:

1. **מיעוט ילדים המועמדים לאימוץ:** שיעור הלידות בקרב נערות ושיעור ההריונות הלא רצויים בהולנד הוא נמוך במיוחד (CBS, 2017; DutchNews.nl, 2017), ועל כן, ילדים מעטים מועמדים לאימוץ פנים ארצי במדינה (Haartsen & Venhorst, 2010).
2. **אפליה לרעה של זוגות להט"ב:** מן הספרות עלה כי מדינות רבות אינן מאפשרות אימוץ בין-ארצי לזוגות להט"ב, וכי רוב הילדים שנמסרים לזוגות להט"ב באימוץ בין-ארצי הם ילדים עם צרכים מיוחדים (Evertsson et al., 2020). מספר הילדים המאומצים באימוץ בין-ארצי בכלל ועל ידי זוגות להט"ב בפרט בהולנד הוא נמוך ביותר. בכיר במשרד המשפטים ההולנדי סיפר בריאיון עימו כי בשנת 2019 אומצו 147 ילדים בלבד, לעומת שנים קודמות שבהן היו כ-1,500 תהליכי אימוץ בשנה.

ב.6 קנדה, מחוז אונטריו

קנדה היא פדרציה המורכבת מעשרה מחוזות (פרובינציות) ושלוש טריטוריות והיא מונרכיה חוקתית ודמוקרטית פרלמנטרית (Government of Canada, 2018). מחוז אונטריו הוא המאוכלס ביותר בקנדה ובירתו היא טורונטו. במחוז זה נמצאת גם עיר הבירה של קנדה – אוטווה. לכל אחד מן המחוזות יש מידה רבה של אוטונומיה והם נהנים מסמכויות רבות בעיקר בניהול ענייני הבריאות, החינוך, הרווחה, התחבורה ונושאי פנים נוספים בתחומם (Bureau, 2011). סמכות החקיקה בקנדה נחלקת בין הפרלמנט הקנדי ובין המחוקקים המחוזיים והטריטוריאליים. לפרלמנט יש סמכות לקבוע חוקים בנוגע לתחומים הנוגעים לכל השטח הקנדי, ומכאן בעיקר בנוגע למסחר בין מחוזות, ביטחון לאומי, משפט פלילי ומיסים, אך גם בנוגע לנישואין וגירושין. עם זאת, דיני משפחה משתנים בין המחוזות. בעוד חקיקה פדרלית בנושאי זכויות להט"ב לרוב תדרוש מכל המחוזות לכבד את החוק, ישנם מחוזות שהגדירו חוקים מתירניים יותר או פחות, או שלא הגדירו חוקים כלל ואין החלטה חוקתית אלא רק פסיקות משפטיות, באשר לזכויות אלה (Bureau, 2011).

בשונה ממדינות רבות בעולם, קנדה מודדת את מספר הזוגות הלהט"ב וההורים הלהט"ב במפקדי אוכלוסין ובמחוזות שונים. על פי מפקד האוכלוסין לשנת 2016, חיו בקנדה 72,880 זוגות להט"ב ומספרם גדל בין 2006-2016 במידה ניכרת יותר מן הגידול בזוגות הטרנסקסואליים. באונטריו חיו 20,320 זוגות להט"ב נשואים ו-32,845 זוגות להט"ב ידועים בציבור. במחוז אונטריו ניתן למצוא את מספר הזוגות הלהט"ב הגדול ביותר ברחבי מחוזות קנדה. באותו מפקד נמצא גם כי זוגות להט"ב חיים בעיקר באזורי המטרופולין הגדולים בקנדה – מחצית מן הזוגות הלהט"ב התגוררו בארבעה מתוך חמישה המטרופולינים הגדולים במדינה: טורונטו, מונטריאול, ונקובר ואוטווה-גטינו (Statistics Canada, 2019).

עמדות הציבור כלפי להט"ב

קנדה נחשבת למדינה רב-תרבותית הכוללת אוכלוסייה מגוונת מאוד במוצא וברקע התרבותי, האתני והדתי שלה, תוך קיום מכנה משותף הנוגע למסגרת המדינית המאוחדת ביניהם (Brosseau & Dewing, 2018). ישנם ביטויים שונים לכך שקנדה שואפת לקדם רב-תרבותיות וקבלה של קהילת הלהט"ב. למשל, הממשלה ערכה סקר בשנת 2009 ובו בחנה עד כמה הקנדים מרגישים בנוח עם הומואים, לסביות, בי-סקסואלים וטרנסג'נדרים, כדי להבין טוב יותר את האתגרים הניצבים בפני קהילת הלהט"ב בקנדה. נמצא למשל כי 90.5% דיווחו כי הם מרגישים 'נוח מאוד' או 'נוח במקצת' לעבוד תחת מנהל/ת להט"ב, לעומת 7.6% שדיווחו שהם מרגישים 'מעט לא נוח' או 'מאוד לא נוח'. קנדים מרגישים מעט פחות בנוח עם רופא הומוסקסואל, רופאה לסבית או רופא/ה ביסקסואל/ית (88.2% יותר בנוח ו-10.2% פחות בנוח), אך עוד פחות מזה עם רופא טרנסג'נדר (79.9% יותר בנוח ו-17.6% פחות בנוח). ממצא חשוב הוא שהגישה של הקנדים משתנה ונהיית פתוחה ומכילה יותר לחיים קרובים עם אנשים מקהילת הלהט"ב (Akin, 2020).

בקנדה ישנה תמיכה והכרה בנישואין של זוגות להט"ב אך לא כל הציבור תומך בהכרח בהורות להט"ב. יו"ר ארגון שמיעץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים סיפרה כי גם אם יש רוב של תושבים שעמדותיהם אינן בהכרח נגד אנשים להט"ב, לפעמים הבעיה היא בעמדות השליליות נגד מבנה המשפחה החדש שמוצג על ידי להט"ב. כלומר, לדבריה, אם ישאלו תושבים מן הרחוב אם הם מחזיקים בעמדות הומופוביות הם ישיבו בשלילה, אך אם ישאלו אותם על הזכות של להט"ב להקים משפחה ולממש את רצונם להורות התשובות כבר לא תהיינה חד-משמעיות. נוסף על כך, ציינה היו"ר כי הזוגיות והנישואין של להט"ב מתקבלים יותר בעמדות הציבור, לעומת הקמת משפחה ומימוש רצונם להורות. לדבריה, לעיתים זה נובע מתפיסות סובייקטיביות של אנשים על האופן שבו מתפתחים ילדים שגדלו אצל הורים להט"ב.

מדיניות וחקיקה כלפי זכויות להט"ב יחסי משפחה והורות להט"ב

סעיף 15 בחוקה הקנדית, מציינ את האמנה לזכויות ולחירויות שמעגנת את הזכות לשוויון בפני החוק ותחת החוק, ומקנה זכות להגנה שווה של כל אדם ללא אפליה על בסיס גזע, מוצא לאומי או אתני, צבע, דת, מין, גיל או נכות פיזית או נפשית. אמנה זו הפכה משמעותית בהתפתחות של זכויות להט"ב כאשר היא הוכרה כעילה מקבילה לאפליה על ידי בית המשפט העליון בקנדה בשנת 1995 (Bureau, 2011). גם לאחר ההכרה הפדרלית בנישואי זוגות להט"ב, פעילי להט"ב עשו שימוש באמנה זו כדי לקדם מדיניות מיטיבה עם קהילת הלהט"ב (Snow, 2017). דוגמה לכך היא פסיקה של בית המשפט העליון בקנדה משנת 1999 אשר קבעה כי התייחסות לא שוויונית לבני זוג מאותו המין לעומת לבני זוג ממינים שונים אינה מתיישבת עם החוקה הקנדית (Mendos et al., 2020). פסיקה תקדימית זו הובילה לחקיקת חוקים רבים, הן ברמה הפדרלית הן ברמה המחוזית, שתכליתם הייתה ליישם את עקרונות השוויון. במחוז אונטריו, אחד החוקים שמיטיבים עם קהילת הלהט"ב הוא חוק זכויות האדם משנת 1962 (Human Rights Code, R.S.O, 1990), שקובע שוויון זכויות והזדמנויות לכל אדם, ובכלל זה שאין להפלות מישהו או להטריד מישהו בגלל נטייתו המינית או מצבו המשפחתי. הזכות לחופש מאפליה ומהטרדות חלה על העסקה, שירותים ומתקנים, מגורים ודיר, חוזים וחברות באיגודים מקצועיים ומסחריים.

בשנות התשעים של המאה העשרים החלו משפחות להט"ב לצבור כוח חברתי ויחד עם שינויים בחוק (**לוח 7**), במדיניות, בגישה לטכנולוגיית פוריות וביחס החברתי קידמו הכרה בזוגות להט"ב וביחידים כבעלי יכולת וזכויות שוות להפוך להורים (Epstein,

2012). נטען כי ההכרה במשפחות להט"ב ברוב המחוזות בקנדה התרחבה בעיקר לנוכח הליכים משפטיים פרטניים והחלטות בתי המשפט. נמצא כי לבתי המשפט היה תפקיד חשוב בעיצוב מדיניות בנוגע להורות. למשל באלברטה, בקולומביה הבריטית ובאונטריו, האתגרים שעלו בבתי המשפט בנוגע להורות סיפקו את הדחיפה לרפורמה בחקיקה. ישנם גם מחוזות שבהם פסקי הדין משמשים כסטטוס קוו בהיעדר רפורמה בחקיקה (Snow, 2016). טענה זו נתמכה גם על ידי אחד המרואיינים, דוקטורנט באוניברסיטת טורונטו שמתמחה בתחום הורות להט"ב במשפט הקנדי והאמריקני, שסיפר כי פעמים רבות דווקא החוסרים שהיו בחוקים אפשרו לבתי המשפט להשלים אותם בעזרת פסקי דין פרוגרסיביים שהיוו בסיס לבתי משפט אחרים לנהוג באותו האופן ואף לתיקון בחקיקה.

לפני שאושרו נישואין של זוגות להט"ב, הם יכלו להיות מוכרים כידועים בציבור – מעין שותפות אזרחית. אין התייחסות לשנה שבה יכלו זוגות להיות מוכרים כך, אך כבר משנת 1999 התחילו בתי משפט באונטריו להתייחס לשוויון בין זכויותיהם וחובותיהם של ידועים בציבור להט"ב לעומת אלה של זוגות הטרוסקסואליים (CBC.ca, 2015). נישואין של זוגות להט"ב הוכרו והתקבלו קודם על ידי חקיקה במחוזות ורק לאחר מכן על ידי הפרלמנט הפדרלי (Bureau, 2011; Mendos et al., 2020). אונטריו הייתה המחוז הראשון בקנדה, ובכלל בצפון אמריקה, שהכיר בנישואין של זוגות להט"ב בשנת 2003 (Mendos et al., 2020), לאחר שבית המשפט לערעורים באונטריו מצא כי הגדרת הנישואין במונחים הטרוסקסואליים בלבד מפרה את אמנת הזכויות והחירויות הקנדית (Ross et al., 2009). על פי החוק באונטריו, זוגות חד-מיניים נשואים מקבלים את אותן זכויות של זוגות נשואים ממין שונה, ולסטטוס הזוגי יש השפעה על קבלת הזכויות הללו.

לאחר שמרבית המחוזות אפשרו נישואין של זוגות להט"ב בתחומן, בשנת 2005 נחקק 'חוק הנישואין האזרחיים' ברמה הפדרלית בקנדה. בעקבות האסדרה וההכרה החוקית של נישואין של זוגות להט"ב בכל המדינה, מספר משפחות הלהט"ב בקנדה גדל באופן ניכר (Bureau, 2011; Statistics Canada, 2017; Statistics Canada, 2019). בשנת 2006, שנה לאחר שאושרו נישואין לזוגות להט"ב בכל קנדה, סוכנות ממשלתית בדקה את מספר הזוגות הלהט"ב הנשואים במדינה. הנתונים הראו כי 0.6% מן הזוגות בקנדה הם זוגות להט"ב, ו-16.5% מן הזוגות הלהט"ב היו נשואים. 53.7% מן הזוגות הלהט"ב הנשואים היו גברים ו-46.3% היו נשים (Bureau, 2011).

לוח 7: התפתחות החקיקה בקנדה בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 1962-2016

1962	1995	2000	2003	2004	2007	2016
לפי קוד זכויות האדם באונטריו, אין להפלות אדם או להטריד אדם בגלל נטייתו המינית או מצבו המשפחתי, בנושאי העסקה, שירותים ומתקנים, מגורים ודיר, חוזים וחברות באיגודים מקצועיים ומסחריים.	פסיקת בית משפט פורצת דרך באונטריו שמתירה אימוץ על ידי בן זוג להט"ב שאינו הורה ביולוגי.	באונטריו, תיקון לחוק שירותי הילד והמשפחה המאפשר אימוץ ואומנה במשותף על ידי זוגות להט"ב (ברמה פדרלית אושר רק ב-2010) ואימוץ על ידי בן זוג שאינו אב ביולוגי לזוגות להט"ב נשואים או במערכת יחסים יציבה; חקיקה שהעניקה לזוגות חד-מיניים אותן הטבות חברתיות והטבות מס כמו לזוגות הטרוסקסואליים.	באונטריו, הכרה בנישואין של בני זוג מאותו מין (ברמה הפדרלית נחקק בשנת 2005 "חוק נישואין אזרחיים" שמאפשר נישואין לזוגות חד-מיניים בכל קנדה).	לפי החוק הפדרלי לטיפול פוריות והפריה: אִפְשֵׁר לְבַצֵּעַ רֵק פּוֹנְדְקָאוֹת אֶלְטְרוֹאִיסְטִית אֶסְדֶּרֶת גִּישָׁה לְטִיפּוֹלִי פּוֹרִיּוֹת עֶבּוֹר לַהֲט"ב וְאִיסּוֹר אֶפְלִיָה.	בית משפט באונטריו הכיר בשלושה הורים. מעמד הורות, בהליך הפריה, טיפולי פוריות ופונדקאות ללא צו בית משפט; והתרת רישום של עד ארבעה הורים לילד.	חוק "כל המשפחות שוות" – אסדרת מעמד הורות, בהליך הפריה, טיפולי פוריות ופונדקאות ללא צו בית משפט; והתרת רישום של עד ארבעה הורים לילד.

הכרה במבני משפחה חדשים

הורות מרובה: בשנת 2007, הכיר בית המשפט באונטריו בשלושה הורים – זוג נשים להט"ב וגבר תורם זרע. המקרה כונה [AA/BB/CC](#). החלטה זו הייתה משמעותית, מכיוון שנתנה מעמד הורי לאדם שנמצא מחוץ למערכת הזוגית (Epstein, 2012) וזאת בניגוד להחלטה בשנת 1995 שקבעה כי מעמד ההורה מותנה בקשר בין בני הזוג. בשנת 2017, הוחל במחוז אונטריו חוק 'כל המשפחות שוות' ([AFAEA – All Families Are Equal Act](#), 2016) המאפשר הכרה ורישום של עד ארבעה הורים כהורים החוקיים של הילד, במקרים שבהם ילד נולד באמצעות טיפולי פוריות ופונדקאות, ואין דרישה להצהיר מי הוא ההורה הביולוגי ברישום. כלומר, החוק המכיר בהורות מרובה אינו מבוסס בהכרח על הורות ביולוגית או גנטית (Snow, 2017).

הורות משותפת: בקרב להט"ב נפוצה הורות משותפת של כמה הורים שלא בהכרח חיים יחד ומגדלים יחד ילד משותף. אחת המרואיינות, יו"ר ארגון שמייעץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים, סיפרה בריאיון עימה שכיום בקנדה הורות משותפת היא אפשרות מקובלת מאוד למימוש הרצון להורות והיא הופכת נפוצה יותר עם השנים.

אפשרויות מימוש הורות בקנדה

טיפול פוריות והפריה

מדיניות וחקיקה:

תרומת זרע/ביצית: טיפולי הפוריות בקנדה מוסדרים על ידי החוק הפדרלי לטיפול פוריות (Assisted Human Reproduction Act, 2004), שהתקבל על ידי הפרלמנט הקנדי בשנת 2004. החוק מתיר תרומת זרע או ביצית מתורם/ת ידוע/ה (באופן פרטי) או לא ידוע/ה ובתרומה אלטרואיסטית בלבד. המשמעות היא שהחוק אוסר על תשלום לתורמים או לפונדקאיות מעבר להחזר סביר בגין הוצאות שנגרמו במהלך טיפולי הפוריות. כמו כן תרומה מבנק הזרע מתאפשרת רק באופן אנונימי ואין אפשרות לדעת את זהות התורם (LGBTQ Parenting Network, 2012). בתחילת שנות האלפיים היה ניסיון להעביר חוק אשר מבטל את האנונימיות של התורמים, מתוך הנחה שלילדים יש זכות לקבל מידע על התורמים שלהם, גם אם זה אחרי גיל 18 ובהסכמת התורם. אך בשנת 2004 נקבעה בחוק טיפולי הפוריות זכותו של התורם לאנונימיות (Motluk, 2020).

טיפול פוריות והפריה: לפי החוק הפדרלי לטיפול פוריות, אין להפלות הורים מיועדים שעוברים טיפולי פוריות על רקע נטייה מינית או מצב משפחתי (Assisted Human Reproduction Act, 2004). אחד האתגרים שהציגה מרואיינת, אקטיביסטית שפועלת לקידום זכויות להט"ב עוד משנות התשעים, הוא הקושי ביצירת שינויים במדיניות בתחום של טיפולי פוריות, בשל קשיים בשיתוף פעולה עם משרד הבריאות הקנדי, שבסמכותו לקבל החלטות ברמה הפדרלית בתחום זה. היא סיפרה למשל שאיגוד התקנים הקנדי ([Canadian Standards Association – CSA Group](#)) ניסח פעמים רבות המלצות לשינוי תקנות שונות בנוגע להליכי פוריות והפריה שמפלים להט"ב בקנדה בעזרת מומחים ממגוון מקצועות בריאות, כולל מומחים למחלות זיהומיות, אך לדבריה, משרד הבריאות הקנדי בחר שלא ליישם את רוב ההמלצות. היבט נוסף שהעלתה המרואיינת הוא השינוי בתפיסה של מרפאות הפוריות את קהילת הלהט"ב כלקוחות פוטנציאליים, אשר הוביל לפתיחת שירותיהן לשוק כלכלי חדש שמניב כסף.

תוכנית הפוריות של אונטריו – בקנדה יש ביטוחי בריאות ציבוריים, וניתן סבסוד מסוים מן המדינה לשירותים שונים, וכל מחוז יכול להחליט אם יסבסד טיפולי פוריות וכיצד. מדבריה של אחת המרואיינות, יו"ר ארגון בקנדה שמייעץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים, עלה כי תוכנית הפוריות באונטריו היא ייחודית בכך שהיא מממנת חלקים רחבים מן הטיפולים והשירותים שלא כמו שאר המחוזות בקנדה. בדצמבר 2015 הושקה תוכנית הפוריות של אונטריו במטרה לספק מימון לשירותי פוריות, ללא קשר למגדר, נטייה מינית או מעמד משפחתי (Ontario Fertility Funding Explained, n.d). לפי התוכנית, ניתן מימון ללא הגבלה לתהליכי הזרעה (הזרקת זרע ישירות לרחם) ומימון אחד לכל אדם פעם בחיים עבור תהליכי הקפאת ביצית/זרע לשימוש מאוחר יותר בתהליכי הפריה וגם פעם אחת עבור תהליך הפריה חוץ-גופי. התוכנית גם מממנת הערכות וייעוץ של רופא או אחות ובדיקות רפואיות מסוימות כמו בדיקות דם, שתן ואולטרסאונד (Ontario Fertility Funding Explained, n.d).

לפי אחת המרואיינות, יו"ר ארגון בקנדה שמייעץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים, המימון של תהליכי ההקפאה וההפריה החוץ-גופית מוגבלים ל-5,000 מחזורים (תהליך הפריה חוץ-גופית אחד=מחזור אחד) ברחבי אונטריו בשנה, כך שיש רשימת המתנה ארוכה למימון והמבקשים מימון עשויים להמתין גם שנה וחצי. לדבריה, הקצאת המחזורים במימון חולקה

באחוז מסוים לכל מרפאות הפוריות ברחבי אונטריו, אך לא סופקו הנחיות ועקרונות לתיעודן וכך לכל מרפאה יש קריטריונים משלה לקביעת רשימת ההמתנה. אחת הבעיות שהיא תיארה היא שיש אנשים שתופסים מקום ברשימת ההמתנה בעודם מקיימים בכל מקרה תהליך הפריה חוץ-גופית במימון פרטי. כמו כן מכיוון שאין אסדרה, המקום ברשימת ההמתנה משתנה בין מרפאות: חלקן מתייחסות לזמן ההרשמה, חלקן משתמשות בהגרלה וחלקן מתעדפות את המטופלים לפי מאפייניהם, למשל אישה עם סיכוי גבוה יותר להרות תמוקם גבוה יותר ברשימה. המרואיינים סיפרו שהמדיניות באונטריו משפיעה גם על מחוזות אחרים, למשל במחוזות קוויבק ומניטובה עלו הצעות לפתח תוכנית פוריות ולממן חלק מטיפול הפוריות.

קשיים וחסמים:

1. **עלויות גבוהות של ההליך** – טיפולי פוריות הם יקרים ודורשים מהורים מיועדים לא מעט הוצאות כספיות. למשל עלות הכנת זרע להזרעה מבנק הזרע יכולה לעלות כ-400-500 דולר קנדי, אך במרפאות פוריות יש גם לכסות עלויות הכרוכות בהליך עצמו, מה שיכול להגיע ל-2,500 דולר קנדי (LGBTQ Parenting Network.ca., 2017). יו"ר ארגון שמיעץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים ציינה שביצוע הליך בודד של הפריה חוץ-גופית במימון פרטי יכול להגיע ל-20 אלף דולר קנדי. היות שלא כל ניסיון הפריה מצליח ההורים המיועדים עשויים להזדקק לעוד ניסיונות הפריה, בעלות נוספת.
2. **זמינות דלה של תרומות** – תרומות זרע וביצית מתבצעות בקנדה באופן אלטרואיסטי, והתורמים/ות צריכים/ות לעבור בדיקות גופניות, גנטיות ופסיכולוגיות לפני שיוכלו לתרום. משנת 2000 חלה ירידה ניכרת באספקת תרומות זרע, שעולה בקנה אחד עם התקנות המחמירות לבדיקות התורמים/ות ולאיסור על תשלום על התרומה (O'Reilly et al., 2017). גם מן הראיונות עלה שאי-תשלום לתורמים/ות וכן התהליך הבירוקרטי בדרך לתרומה משפיעים על מספר מצומצם של תרומות זרע או ביצית בשנה של אזרחים קנדיים. עקב המחסור בתרומות ומכיוון שיש רק בנק זרע אחד בקנדה, המדינה מייבאת זרע מארצות הברית. מריאיון עם יו"ר ארגון שמיעץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים עלה כי ייבוא זה נחשב לעיתים בעייתי מכיוון שבארצות הברית יש אפשרות לתרומה אנונימית ובתשלום, כך שיש סתירה בין החוקים בקנדה ובארצות הברית. למרות זאת, ייבוא זרע מתורמים שמקבלים תשלום בארצות הברית קיבל אישור ממשרד הבריאות הקנדי (O'Reilly et al., 2017).
3. **הגבלות בחקיקה** – שימוש בזרע או בביצית של תורם/ת ידועה/ה (בין יהיו מוכרים לילד ויהיה להם תפקיד פעיל בחייו ובין לאו) במרפאת פוריות (ולא בדרכים טבעיות) מחייב הקפאה של הזרע/הביצית למשך חצי שנה לפני התחלת תהליכי ההזרעה המלאכותית. יו"ר ארגון שמיעץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים הסבירה כי דרישה זו מאריכה מאוד את תהליך מימוש הרצון להורות ומייקרת אותו. נוסף על כך, תורמי הזרע בארצות הברית יכולים לתרום בהליך שנקרא תרומה אנונימית פתוחה, כלומר הילד יכול לבקש לדעת את זהות התורם בגיל 18 אם ירצה. למרות זאת, כאשר תרומת הזרע מגיעה לקנדה, המדינה אינה מאפשרת לדעת את זהות התורמים. חקיקה זו אינה מיטיבה לדעת רוב המרואיינים, מכיוון שמשפחות להט"ב לרוב תופסות את ה'משפחה' כמושג רחב יותר מן המושג המקובל במובן הקלאסי, לכן האפשרות לדעת מי הוא התורם רלוונטית עבור הורים להט"ב רבים וילדיהם.

הסדרת הורות חוקית לאחר ההליך:

עד להחלת חוק 'כל המשפחות שוות' (AFAEA) בשנת 2017 (All Families Are Equal Act, 2016), הורים מאותו המין שהשתמשו בתרומת זרע או ביצית כדי להביא ילד לעולם, נדרשו לעבור הליך משפטי של הצהרת הורות או צו אימוץ. החוק החדש קבע כי כאשר ילד נולד באמצעות טיפולי פוריות, הוריו הם ההורה הביולוגי ובן זוגו של ההורה הביולוגי בזמן ההתעברות, וכי לא יידרש צו בית משפט. כלומר, חוק זה מגדיר כי תורמי ביצית, תורמי זרע או תורמי עוברים הם אינם ההורים של הילד (Lepine, 2017). רוב המרואיינים טענו כי כאשר התורם ידוע, חשוב לערוך הסכם לפני ההתעברות שמגדיר מי ההורים ומי התורם ומה הזכויות של כל אחד. אחד המרואיינים, דוקטורנט באוניברסיטת טורונטו שמתמחה בתחום הורות להט"ב במשפט הקנדי והאמריקני, הוסיף כי החוק אינו מוגבל רק למי שבזוגיות כמו נישואין או "ידועים בציבור".

פונדקאות

מדיניות וחקיקה:

פונדקאות מקומית: הליכי פונדקאות חוקיים בקנדה, אך לפי החוק הפדרלי לטיפול פוריות משנת 2004 (Assisted Human Reproduction Act, 2004), אפשר לבצע רק פונדקאות אלטרואיסטית, משמע אפשר לשלם לפונדקאית רק על הוצאות הקשורות להיריון ולהליכו ולא על ההיריון עצמו. האיסור על פונדקאות מסחרית בקנדה מבוסס על חשש מכפייה ומניצול של נשים מקופחות כלכלית ועם שוליות גזעית, ופיצוי כספי קשור להחפצת גופן של נשים ולסחר בילדים (Carone et al., 2020). בין השנים 2010-2014 הוכפל מספר התינוקות שנולדו באמצעות פונדקאות בקנדה (White, 2018). טיפולי פוריות מתבצעים במרפאות של הפריה חוץ-גופית ללא פיקוח ממשלתי, והפונדקאית זמינה להורים המיועדים ללא קשר למקום מגוריהם, מצבם המשפחתי או נטייתם המינית (White, 2018).

פונדקאות בין-ארצית: לקנדה יש הסכם עם כמה מדינות המאפשר לאזרחים לקיים הליכי פונדקאות בין-ארצית. למשל איטלקים, שבמדינתם אסורה פונדקאות מכל סוג, יכולים לבצע הליכי פונדקאות בקנדה (Carone et al., 2020), או זוגות להט"ב מקנדה יכולים לבצע הליכי פונדקאות במדינות אחרות בעולם. אחת המרואיינות, יו"ר ארגון שמייץ למשפחות זוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים בקנדה, סיפרה שארגוני להט"ב פחות מעוניינים שיתקיימו תהליכי פונדקאות בין-ארצית או אימוץ בין-ארצי של קנדים במדינות אחרות, מכיוון שאין דרך לוודא אי ניצול נשים או אי הפרה של זכויות אדם במדינות אחרות. היא הוסיפה שבשנים האחרונות הייתה ירידה בביקוש לפונדקאות בין-ארצית בגלל תקנות מחמירות ביותר ועלויות גבוהות.

הסדרת הורות חוקית לאחר ההליך:

בסקר שנערך בשנת 2016 על מדיניות ההורות במחוזות השונים בקנדה נמצא כי ברוב המחוזות יש חוקים שמסדירים הורות לילדים שנולדו באמצעות פונדקאות או בטיפולי פוריות, אך יש שונות רבה במגבלות שמטילים המחוזות השונים (Snow, 2017). לדוגמה, בקולומביה הבריטית נקבע כי לא משנה מה הקשר הגנטי של הפונדקאית לילד שהיא נושאת, ולא משנה איזה הסכם ערכה עם ההורים המיועדים. ניתנת לה האפשרות להחליט עד לזמן הלידה אם תרצה למסור את הילד להורים המיועדים או לא (Chambers, 2016). אך לאחר שהיא תחתום על הסכם בכתב לאחר הלידה, וברגע שהיא מוסרת את הילד, ההורות החוקית

עובדת להורים המיועדים. לעומת זאת, חוקי הפונדקאות באונטריו מעט שונים. החוק באונטריו, שנכנס לתוקף בשנת 2017 (All Families Are Equal Act, 2016), קובע כי לילד שנולד באמצעות פונדקאית יכולים להיות עד ארבעה הורים, והם יוכרו כהורים ללא צו בית משפט, אם מתקיימים התנאים האלה: הפונדקאית וההורה או ההורים המיועדים קיבלו ייעוץ משפטי עצמאי וחתמו על הסכם פונדקאות לפני כניסתה של הפונדקאית להיריון, וכן הפונדקאית נותנת את הסכמתה בכתב שהיא מוותרת על מעמדה ההורי גם לפני שנכנסה להיריון וגם במהלך שבעת הימים לאחר לידת הילד. עד חקיקת חוק זה, אם הסדר הפונדקאות היה מסתיים, הפונדקאית הייתה מקבלת הכרה כהורה לילד ולא משנה אם היה או לא היה לה קשר גנטי אליו (White, 2018). אחד המרוויינים, דוקטורנט באוניברסיטת טורונטו שמתמחה בתחום הורות להט"ב במשפט הקנדי והאמריקני, ציין כי החוק מאפשר רישום של עד ארבעה הורים ללא התערבות בית משפט, אך לא פוסל רישום של יותר הורים עם כנייה לבית המשפט.

אזרחות קנדית של ילד שנולד מחוץ לקנדה בהליך פונדקאות בין-ארצית תאושר לאחר אישור זכאותו של ההורה להעביר אזרחות קנדית לילדו. לשם כך, בעת הגיעם לקנדה, ההורים נדרשים לספק לרשויות תעודת לידה ו/או תיעוד שהונפקו בעת לידת הילד (Government of Canada, n.d). הורה שלא הוכר כהורה חוקי בלידה אך טוען שיש לו קשר ביולוגי עם הילד, יכול לבקש בדיקות DNA או רשומות בבית חולים התומכות בקשר הביולוגי כדי לקבל זכאות לאזרחות קנדית (Government of Canada, n.d).

קשיים וחסמים:

1. **עלויות גבוהות של ההליך:** אף על פי שהפונדקאות היא אלטרואיסטית, מן הראיונות ומן הספרות עלה שהיא עדיין הליך יקר ויכולה להגיע לכ-80-100 אלף דולר בעבור שירותים משפטיים, הליכים רפואיים ועוד.
2. **הגבלות בחקיקה:** אי אפשר לשלם ישירות לפונדקאית, אך צריך לשלם לעורכי הדין שאחראים להסדרי ההורות, לרופאים ועוד. החקיקה לא הגדירה מה נכלל בהוצאות הקשורות להיריון ולהליכי ולא הוצעו הנחיות בנוגע למותר על פי החוק. עמימות משפטית זו הביאה לחשש מפני ענישה בקרב משתמשי השירות וגם בקרב ספקי השירותים, מכיוון שתשלום שלא על פי חוק, עשויות לגרור קנסות משמעותיים ואף עונש מאסר (Fantus & Newman, 2019).

אומנה ואימוץ

מדיניות וחקיקה:

אומנה ואימוץ: החל משנת 1996 מחוזות שונים בקנדה התירו בחקיקה את האפשרות לזוגות להט"ב לאמץ ילדים או לשמש הורים אומנים. בשנת 2000 הצטרפה גם אונטריו עם תיקון החוק לשירותי הילד והמשפחה (Child and Family Services Act, RSO, 1990) כדי שיאפשר אימוץ על ידי זוגות מאותו המין. אימוץ ואומנה אושרו גם בחקיקה פדרלית בשנת 2010 (Mendos et al., 2009; Ross et al., 2020). אומנם תיקון זה לא דן במפורש בנטייה המינית של הורים מאמצים, אך במזכר שפרסם משרד הקהילה והשירותים החברתיים באותה העת לכל סוכנויות האימוץ צוין כי יש לאפשר אימוץ לזוגות להט"ב ויחידים וכן שכל תושבי אונטריו יוכלו להגיש בקשה לאמץ ילד. כיום אימוץ במחוז אונטריו אפשרי עבור תושבים שהם זוגות או יחידים וללא אפליה על רקע נטייה מינית, זהות מגדרית, דת וכדומה (Ontario, n.d).

אימוץ בין-ארצי: הטיפול באימוץ בין-ארצי הוא באחריות מדינות המקור של הילד, אך לא כל המדינות מוסרות ילדים לאימוץ לזוגות להט"ב. מבין 27 המדינות שלאונטריו יש עימן הסכם אימוץ, רק שתיים מאפשרות לזוגות להט"ב לאמץ באופן רשמי – דרום אפריקה וארצות הברית (Adoption Council of Ontario, n.d). לדברי יו"ר ארגון שמייץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים, כאשר ימסר ילד לאימוץ לזוג להט"ב לרוב יהיה זה ילד עם צרכים מיוחדים. המרואיינים סיפרו כי אימוץ בין-ארצי יכול להיות יקר אף יותר מאימוץ פרטי (מעל 30 אלף דולר קנדי), כך שהוא מתאפשר רק לאוכלוסייה עם המשאבים הרלוונטיים. בתי משפט באונטריו, כמו במדינות אחרות, הביעו דאגה בנוגע לאפשרות של ניצול הורים בתחומי שיפוט אחרים (Chambers, 2016). עם זאת, ההחלטות של בתי משפט באונטריו מגלות פתיחות לאימוץ כדי לענות על צרכי ההורים ולהימנע מן האפשרות שילדים שכבר הגיעו לקנדה יהפכו לחסרי בית. סוגיה זו אינה פתורה ועדיין מתקיים דיון ציבורי ומשפטי סביב סוגיות של אימוץ בין-ארצי ואף פונדקאות בין-ארצית.

אימוץ על ידי בן זוג: בשנת 1995 פסיקה היסטורית בבית המשפט באונטריו אפשרה להורה שאינו ביולוגי לאמץ את הילד של בן זוגו, אצל בני זוג מאותו המין, וכך הכירה בהורים להט"ב כמתאימים וראויים להורות גם אם הם אינם ההורים הביולוגיים. למרות האפשרות שניתנה לאימוץ על ידי בן הזוג שאינו הורה ביולוגי התהליך דרש הליכים משפטיים יקרים, ולכן הורים להט"ב שאפו למצוא אפשרויות אחרות להכרה בהורותם (Epstein, 2012). אחת המרואיינות, אקטיביסטית שפועלת לקידום זכויות להט"ב עוד משנות התשעים, הוסיפה כי העובדה שהורים להט"ב נדרשו לאמץ את ילדיהם הביאה לתסכול רב. התיקון לחוק שירותי הילד והמשפחה משנת 2000 אפשר גישה לאימוץ ואומנה עבור זוגות מאותו המין, וכן אימוץ של ילד על ידי ההורה הלא ביולוגי אצל זוגות להט"ב, אם הזוג נשוי כדין או נמצא במערכת יחסים משותפת. אפשרות זו חוקית משנת 2010 בכל המחוזות בקנדה (Epstein, 2012; Mendos et al., 2020; Ross et al., 2009).

קשיים וחסמים:

- עלויות גבוהות של ההליך:** אימוץ ציבורי אינו כרוך בעלות כספית, אך יש עלויות נלוות הקשורות לאימוץ, כגון בדיקות רקע פליליות והמצאת מסמכים נוספים (LGBTQ Parenting Network.ca., 2017). לעומת זאת, הליך אימוץ פרטי כרוך בתשלום בעבור תהליך האימוץ, היכול להגיע גם ל-30,000 דולר קנדי.
- מעט ילדים המועמדים לאימוץ:** אחת המרואיינות, יו"ר ארגון שמייץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים, סיפרה שאומנם אין הגבלות בחוק על אימוץ, אך יש מעט מאוד ילדים המועמדים לאימוץ בכל שנה ולכן הורים שרוצים לאמץ נכנסים לרשימות המתנה, והתהליך עשוי להימשך שנים רבות. על כן, לדבריה, הורים להט"ב לרוב יעדיפו לממש את רצונם להורות באמצעות טיפולי פוריות, אם יש להם המשאבים הנדרשים. נוסף על כך, לטענתה, בשל מדיניות "התכנון המקביל" האימוץ יכול להתרחש רק באזור המגורים של הזוג באותו המחוז (כל מחוז מחולק לכמה אזורים מגורים). מדיניות זו שמה דגש על שיקום המשפחה הביולוגית ולכן ילד המועמד לאימוץ נשאר בקשר עם משפחתו הביולוגית עד שמוחלט לבצע אימוץ רשמי או להחזירו למשפחתו.

3. **אפליה לרעה של זוגות להט"ב:** אף על פי שהאימוץ והאומנה אפשריים על פי החוק לזוגות יחידים להט"ב, עלה כי מי שניסו לממש את זכותם ורצונם להורות באמצעות אימוץ הרגישו מופלים לרעה בתהליכי האימוץ בעקבות הומופוביה והטרסקסיזם, גם אם גישות אלה היו סמויות (Scherman et al., 2020). עוד עלה כי בדרך כלל הורים להט"ב היו המועמדים האחרונים בסדר העדיפויות לאימוץ ילדים, אחרי כל הזוגות ההטרסקסואליים, וגם אם הם נבחרו לאימוץ, לרוב הוצע להם ילד עם צרכים מיוחדים (Scherman et al., 2020). נוסף על כך, בהליך אימוץ פרטי ההורה הביולוגי בוחר בהורים המאמצים לעתיד. מדבריה של דוקטורנטית בבית הספר לבריאות הציבור באוניברסיטת טורונטו שמתמחה במחקר על טכנולוגיות פוריות וגישה לזוגות יחידים LGBTQIA2S⁶ באונטריו עלה כי ההורים הביולוגיים עשויים להחזיק בעמדות שליליות כלפי משפחות להט"ב ולכן אימוץ בקרב להט"ב מורכב יותר.

7.ב ארצות הברית, קליפורניה

ארצות הברית של אמריקה היא פדרציה ורכובליקה חוקתית המורכבת מ-50 מדינות, ממחוז פדרלי אחד ומ-5 טריטוריות. אחת ממדינות ארצות הברית היא קליפורניה. חלוקת הסמכויות בין השלטון המקומי במדינות השונות לשלטון הפדרלי נקבעת על פי חוקת ארצות הברית (Shapiro, 2020). הנושאים הנמצאים בסמכות השלטון המקומי נוגעים לחיי היום יום ובהם החינוך, הבריאות ותשתיות למיניהן, ואילו הנושאים הדורשים ראייה כלל מדינית כגון מדיניות חוץ, מדיניות צבאית וסחר חוץ נמצאים בסמכות השלטון הפדרלי. מן הספרות ומן הראיונות עלה כי קליפורניה נחשבת מדינה ליברלית באופייה והמפלגה הדמוקרטית מקבלת את מרב קולות הבוחרים. הרוב הליברלי והדמוקרטי מאפשר העברת חוקים שתומכים בזכויות להט"ב בקלות יחסית. כמו כן קליפורניה נחשבת תמיד למדינה שתומכת בקהילת הלהט"ב ובהורות שלהם והיא מקדמת חוקים ומדיניות בנושא. כיום ישנו שוויון חוקי מלא בין זכויות של הורים להט"ב ובין הורים הטרסקסואליים, אך ישנן גם עמדות שליליות בקרב חלק מן הציבור ואף הומופוביה ואפליה סמויה.

היקף הלהט"ב בארצות הברית ובקליפורניה: אין נתונים רשמיים על היקף אוכלוסיית הלהט"ב בכלל ושל ההורים הלהט"ב בפרט מכיוון שמידע זה לא נאסף על ידי סוכנויות פדרליות. מסקר עמדות שערך המכון הציבורי לחקר הדת ([Public Religion](#)) (Research Institute – PRRI) בשנת 2019 עלה כי 5% מן התושבים בארצות הברית ו-6% מן התושבים בקליפורניה העידו כי הם שייכים לקהילת הלהט"ב (PRRI, n.d). מנתונים מצטברים שנאספו בין השנים 2012-2016 עלה כי בקליפורניה רק 24% מן המבוגרים הלהט"ב מעל גיל 25 מגדלים ילדים (UCLA, 2019). קליפורניה נמצאת במקום ה-38 מבין המדינות בארצות הברית באחוז המבוגרים הלהט"ב מעל גיל 25 שמגדלים ילדים (במקום הראשון נמצאת איידהו עם 44%). ככל הנראה הסיבה לכך היא שמדינות כמו קליפורניה וניו-יורק מושכות יותר להט"ב יחידים, לעומת זוגות להט"ב שנוטים לגדל יחד ילדים (Maxwell, 2014). עורכת דין מקליפורניה סיפרה בריאיון עימה כי בקליפורניה ישנו רוב של ליברלים ברשות המחוקקת ומיעוט של קבוצות שמרניות יותר, וכי מצב זה מאפשר לקדם חוקים וזכויות הורות של להט"ב.

⁶ LGBTQIA2S+ הוא ראשי תיבות של לסביות, הומואים, ביסקסואלים, טרנסג'נדרים, קווירים, אינטרסקס, א-מיניות, דו-רוחניות, ודרכים נוספות שבהן אנשים בוחרים להזדהות עצמית.

עמדות הציבור כלפי להט"ב

בעשורים האחרונים גברה התמיכה בזכויות להט"ב ובנישואין של זוגות להט"ב. עמדות האמריקנים בנוגע לנישואין ולהורות וכן בנוגע לצורך בהגנה מפני אפליה בעבודה השתנו וכעת הן בעיקר חיוביות (Costa, 2021). השינוי בגישה נובע בין היתר גם מן המדיניות המתקנת אפליה של להט"ב בנושאי נישואין והורות. לפי נתונים שנאספו בין 2011-2014 בשישים מדינות בעולם, ארצות הברית נמצאת בין עשר המדינות שבהן יש פחות עמדות שליליות כלפי הומוסקסואליות (Janssen & Scheepers, 2019).

מסקרי עמדות שערכה מדינת קליפורניה ([The Field Poll](#)) נמצא ב-1977 כי רק 28% מתושבי קליפורניה תמכו בנישואין להט"ב. בתחילת שנות האלפיים שיעור התמיכה עלה לכ-40% ולפי סקרי העמדות של PRRI שיעורם הגיע ל-66% בשנת 2017 (PRRI, n.d). בשנת 2019, 76% מן הציבור בקליפורניה תמכו בחוקים נגד אפליה מטעמי נטייה מינית וזהות מגדרית ו-60% סברו שאין להגביל את מתן השירותים ללהט"ב מטעמי דת (PRRI, n.d).

עובדת סוציאלית מלוס אנג'לס שעובדת בארגון מרכזי וגדול שמסייע ללהט"ב סיפרה כי אחת הסיבות להכלה ולקבלה של קהילת הלהט"ב בקליפורניה היא שהאוכלוסייה המתגוררת בה היא מגוונת מבחינה דתית, תרבותית, אתנית וחברתית-כלכלית. לטענתה, ככל שיש יותר קרבה והיכרות עם מגוון של אנשים, כך מתרגלים לחיות עם שוני ולהכיל את ההבדלים. לצד זאת, תיארה העובדת הסוציאלית מדרג של קבלת להט"ב על פי מבני משפחה שונים. כך, תמיכה גבוהה יותר תהיה בהורות להט"ב של נשים שרוצות להביא ילדים, מכיוון שרצון זה מתחבר לתפיסות מקובלות על נשיות ואימהות; פחות תמיכה תהיה בהורות של גברים הומוסקסואליים; והתמיכה הנמוכה ביותר תהיה בהורות של טרנסג'נדרים, יחידים או זוגות.

עם זאת, עמדות התושבים במדינה ובייחוד עמדות הומופוביות עשויות להיות מושפעות גם מהיבטים דתיים (Janssen & Scheepers, 2019). הורים להט"ב וילדיהם עשויים להיחשף למסרים דתיים שונים ברחבי ארצות הברית, מכיוון שבמדינות שונות הדת משפיעה בצורה שונה (Oswald et al., 2020). עוד נמצא במחקר כי על אף שישנן מגמות חילון בחברות רבות, היחס הכללי כלפי הומוסקסואליות בעיקר באזורי ספר בקליפורניה נותר שלילי למדי (Janssen & Scheepers, 2019). כלומר, דתות שונות עדיין מעצבות את עמדות המוסר של יחידים ומעבירות את השקפותיהן השליליות על הומוסקסואליות גם בדרכים סמויות יותר (Janssen & Scheepers, 2019). עם זאת, מדבריה של פסיכולוגית מקליפורניה שמתמחה בהורות מבחירה ובהורות של להט"ב עלה כי בקליפורניה אין דת אחת מרכזית, יש מגוון של אנשים ודתות, ולכן לעומת מדינות אחרות בארצות הברית שנחשבות דתיות בקליפורניה האדם הממוצע במדינה מקבל הורות ומשפחות להט"ב.

מדיניות וחקיקה כלפי זכויות להט"ב ויחסי משפחה והורות להט"ב

החוקים הפדרליים חלים על כלל המדינות בארצות הברית. עם זאת, רוב דיני המשפחה בארצות הברית הם חוקים מדינתיים ולא פדרליים (Shapiro, 2020). על כן, ניתן למצוא שונות רבה בחוקים הנוגעים לזכויות להט"ב והורות להט"ב. בעשורים האחרונים חלה התקדמות רבה בארצות הברית במתן זכויות ללהט"ב (**לוח 8**) ועדיין הם נתקלים בקשיי נגישות לשירותים המאפשרים את מימוש הרצון להורות. למשל, בשנת 2018 בית הנבחרים האמריקני דחה הצעה לתיקון חוק פדרלי, שיאפשר לסוכנויות השמת ילדים באומנה ואימוץ לדחות מועמדות של הורים להט"ב מיועדים על בסיס אמונה דתית (Farr et al., 2020). אף על פי שכיום

האפשרות למימוש הורות של להט"ב באמצעות אימוץ, אומנה ופונדקאות היא מקובלת ופתוחה, יש עדיין שיח בארצות הברית המסתייג ממתן זכויות אלה, והחוקים הפדרליים עשויים להתערב בחוקי המדינה ולהתוות מדיניות אחרת בעניינים אלה.

מן הראינות וסקירת הספרות המקצועית עלה כי מדינת קליפורניה היא חלוצה בנושאים אלה ונחשבת בין המדינות המתקדמות ביותר בחקיקה של זכויות להט"ב והורות של להט"ב. כך למשל, בקליפורניה אפשר היה למצוא חוקים שאוסרים על אפליה על רקע נטייה מינית ו/או זהות מגדרית בעבודה ובתעסוקה, בבחינת אשראי דיור ובמגורים ציבוריים כבר בשנים 2000, 2003 ו-2005 (AB-1001 Fair employment and housing, 2000; AB-76 Employment discrimination, 2004; AB-1400 Civil Rights Act,) 2006), בעוד בחוק הפדרלי של ארצות הברית נושאים אלה הגיעו לחקיקה רק בשנים 2019 ו-2020. עורכת דין מקליפורניה שהתראיינה למחקר ציינה שלדעתה, לרוב יש קשר בין ערים גדולות (מטרופוליטנים) ובין עמדות ליברליות וקבלה ותמיכה באנשים להט"ב, מכיוון שבדרך כלל אלה ערים עם אוכלוסייה הטרוגנית ומגוונת ועולה מהן הדרישה לרב תרבותיות, להכרה במגוון זהויות ומתן זכויות (Coll-planas et al., 2019). בקליפורניה ערים כמו סן פרנסיסקו, לוס אנג'לס, סקרמנטו וסן דייגו הן ערים גדולות שיש בהן קהילות גדולות ומשגשגות של להט"ב. לכן, היא הוסיפה, הרבה מן המחאות והתנועות בעד קידום זכויות הלהט"ב בארצות הברית התחילו בסן פרנסיסקו ובלוס אנג'לס במדינת קליפורניה, כך שמבחינה היסטורית תמיד הייתה במדינה תמיכה רבה בקהילת הלהט"ב ונעשתה עבודה בעניין.

מדינת קליפורניה הייתה המדינה הראשונה בארצות הברית שהכירה בשותפות אזרחית של זוגות מאותו המין כבר משנת 1999 באמצעות חוק השותפות המקומית (The Domestic Partnership Act, 1999). בהתחלה, להכרה משפטית זו היו מגבלות מסוימות אך לאורך השנים הפכו שותפויות אלה לשוות ערך לנישואין (Mendos et al., 2020). צעד חוקתי חשוב נוסף היה שבשנת 2013 בית המשפט העליון ביטל בין היתר את ההתייחסות לנישואין כאיחוד "בין גבר לאישה" ודרש לעדכן את החוק במונחים ניטרליים מגדרית שיחולו על נישואין של זוגות להט"ב. כך באותה שנה בקליפורניה הוחלט לאפשר נישואים של זוגות חד-מיניים, אך ברמה הפדרלית זה אושר רק בשנת 2015. חלק מן הטיעונים של מתנגדי הנישואין לזוגות להט"ב טוענים כי ילדים זקוקים לאם וגם לאב וכי שוויון בנישואין ידרוש גם שינויים במערכת החינוך ובבתי הספר כך שיכללו לימודים של המושג "הומוסקסואליות" (Rudolph, 2017). התומכים בנישואי להט"ב הדפו את הטענות האלה בכך שהגבירו את הנראות שלהם בחברה, בעזרת מחקרים מדעיים וחברתיים וכן באמצעות שימוש בפסיקות של בתי משפט שציטטו צעירים שגודלו על ידי זוגות להט"ב. לעומת קליפורניה, בחוק הפדרלי של ארצות הברית התהליך לאישור נישואין בין בני זוג מאותו המין הגיע מאוחר יותר (Costa, 2021; Patterson, 2019).

רישום הורות בתעודת לידה: בשנת 2017 קבע בית המשפט העליון של ארצות הברית כי אי אפשר לשלול מזוגות להט"ב נשואים את הזכות להכיר בשני בני הזוג כהורים חוקיים, בהתחשב בכך שההורות נקשרת לנישואין (Costa, 2021). בעוד בעבר רק ההורה הביולוגי של הילד היה מקבל הכרה כהורה חוקי ונרשם בתעודת הלידה, ההחלטה משנת 2015 שהכירה בשוויון בזכויות ובנישואין לזוגות מאותו המין והתיקונים שנוספו בשנת 2017, אפשרו להכיר ברמה הפדרלית בשני בני הזוג מאותו המין כהורים חוקיים לילד שנולד כשההורים נשואים ולהירשם בתעודת הלידה של ילדם (Patterson, 2019). תעודת לידה היא כלי להגדרת המשפחה והזהות, אשר לשניהם הייתה לקהילת הלהט"ב גישה מוגבלת לאורך ההיסטוריה. בעבר יכלו לרשום בתעודות הלידה רק את האם ואת האב, אם היה ידוע, ולא היו אפשרויות אחרות. בשל חקיקה מתקדמת, יש כיום בקליפורניה אפשרות לרישום "הורה" ניטרלי מבחינה מגדרית. זה מאפשר להורים להט"ב הכרה בהורות שלהם (Gay Family Law Center, 2018a).

לוח 8: התפתחות החקיקה בארצות הברית בתחום זכויות הורות של להט"ב בין השנים 1976-2020

1976	1999	2000	2003	2004	2013	2016	2017	2020
גישה להפריה מלאכותית לזוגות נשים להט"ב	חוק – הכרה בשותפות אזרחית לזוגות להט"ב	חוק שאסר על נישואים של זוגות חד-מיניים בקליפורניה	חקיקה המאפשרת לזוגות ויחידים להט"ב גישה שוויונית לאומנה ולאימוץ – אימוץ על ידי בן זוג ללא תלות בסטטוס בני הזוג	חוק האוסר על אפליה על רקע העדפה מינית בהליכי מימוש הורות: פונדקאות, הפריה, אימוץ ואומנה	ביטול איסור נישואים של זוגות חד-מיניים בקליפורניה (ברמה הפדרלית או אשוור מיננים רק בשנת 2015)	רישום והכרה משני הורים (הורה שלישי או רביעי)	הכרה ברמה הפדרלית של הזוג מאותו המין כהורים חוקיים לילד שנולד כשההורים נשואים	הכרה בבית הזוג של האם הביולוגית בהליך הפריה כהורה חוקי גם ללא נישואים

הכרה במבני משפחה חדשים

הורות מרובה: האפשרות של רישום והכרה ביותר משני הורים קיימת בקליפורניה משנת 2016. הורים להט"ב עשויים לבחור בגידול ילדים בדרך זו מסיבות מגוונות, למשל מסיבות אישיות כמו רצון להעניק לילדים מעטפת רחבה של טיפול ותמיכה או מסיבות מערכתיות כמו חסמים ואתגרים בנגישות של להט"ב להליכי אימוץ ופונדקאות (האגודה למען הלהט"ב, 2020). קליפורניה היא אחת ממספר מצומצם של מדינות שבהן תאים משפחתיים אלה זכו להסדרה בחקיקה והיא מתאפשרת למשל כאשר שלושה אנשים או יותר מעורבים בהחלטה הראשונית להקים משפחה או כאשר שני הורים חוקיים נפרדים ובן הזוג החדש של אחד ההורים מעוניין בהכרה בהורות (Shapiro, 2020). למשל בפברואר 2020 אושר הרישום של שלושה הורים הומוסקסואליים כהורים חוקיים בתעודת הלידה של הילד שהביאו יחד לעולם (Bollinger, 2021).

הורות משותפת: בקליפורניה אין התייחסות בחוק למושג 'הורות משותפת' (co-parenting), אך משנת 2005 אפשר לקבל משמורת משותפת, בייחוד במקרים של פרידה בין בני זוג (Gay Family Law Center, 2018b).

אפשרויות מימוש הורות בקליפורניה

טיפול פוריות והפריה

מדיניות וחקיקה:

תרומת זרע/ביצית: בתחום של הסדרת הורות במסגרת טיפולי פוריות והפריה מתייחסים כיום לתורמי זרע או ביצית כתורמים ידועים או לא ידועים. תורם ידוע הוא מי שההורים המיועדים מכירים אישית או בעקיפין ותורם לא ידוע אינו מוכר להורים אישית, והם קיבלו את התרומה מבנק הזרע או מן הסוכנות לתרומת ביציות. בקליפורניה יש אפשרות נוספת והיא תורם בזהות פתוחה, זהו תורם שמצהיר שהוא מוכן להיות מוכר לילד כשימלאו לו 18 או לפעמים לפני כן (California cryobank, n.d). בארצות הברית יש ויכוח מתמשך בין מי שדוגלים להשאיר את האפשרות של תרומה אנונימית ובין מי שדוגלים בכך שיש לאמץ מודל שיאפשר

לילדים לקבל את זהות התורם כאשר יגיעו לגיל 18, כפי שאימצו מדינות רבות בעולם (Cohen et al., 2016). אחד החששות העיקריים הוא ששינוי כזה יגרום למחסור בתורמים. מחקר בארצות הברית בדק כיצד תורמי זרע יגיבו לשינוי כזה ומצא כי 28% מתורמי הזרע בבנק זרע גדול בארצות הברית יסרבו להשתתף אם האנונימיות תאסר, כלומר להחלטה כזו עשויה להיות השפעה ניכרת על אספקת הזרע בארצות הברית (Cohen et al., 2016).

בקליפורניה התרומות אינן אלטרואיסטיות, כלומר ניתן לשלם לתורמים: לתרומת זרע עד 1,500 דולר לחודש ועד 3,000 דולר לתרומת ביציות, כולל בדיקות גנטיות ובריאותיות (ניתן לבצע עד שש תרומות ביציות) (California Cryobank, n.da). כמו כן תורמי זרע יכולים לקבל מבנקי הזרע תמריצים תקופתיים כמו כרטיסי קולנוע או שוברי מתנה (California Cryobank, n.db).

טיפול פוריות והפריה: סביב שנות השבעים של המאה העשרים התגברה בארצות הברית הופעתם של זוגות להט"ב ונשים רווקות שהקימו משפחה באמצעות היריון (Rudolph, 2017). בקליפורניה לזוגות נשים להט"ב הייתה גישה להפריה מלאכותית עוד משנת 1976. בשנת 1982 נפתח בנק הזרע הראשון בקליפורניה שאפשר לקבל שירותי פוריות, אם כי אנשים להט"ב רבים השתמשו בהזרעה ביתית, כלומר ללא הליכים רפואיים במרפאה, כבר שנים קודם לכן.

לרוב זוג נשים להט"ב בוחרות להיעזר בתרומת זרע מתורם ידוע, למשל חבר או קרוב משפחה, או מתורם לא ידוע, למשל מבנק זרע. כך אחת האימהות יכולה להיות קשורה גנטית לילד (Patterson, 2019). עורכת דין מקליפורניה סיפרה כי יש גם אפשרות של הפריה חוץ-גופית לבת הזוג, כך שאחת האימהות קשורה גנטית והאחרת היא האם ההרה, אך זה עדיין הליך יוצא דופן גם בקרב קבוצות אמידות בארצות הברית.

מימון: העלויות של שימוש בשירותים וטיפול פוריות בדרך כלל אינן ממומנות על ידי ביטוחי הבריאות בארצות הברית, כך סיפרה המרואיינת, עורכת דין מקליפורניה. לדבריה, רוב חברות הביטוח מאפשרות סבסוד מסוים של טיפולי פוריות לזוגות שמנסים להיכנס להיריון במשך שישה חודשים או שנה ולא מצליחים לעשות זאת באופן טבעי, עם ביצית זרע של בני הזוג. עם זאת, היא מסבירה כי זוגות שאין להם זרע וביצית, כמו רווקים או להט"ב, צריכים להשתמש בבנק הזרע או בסוכנות לתרומת ביציות בשביל כל הניסיונות הללו, כדי שהביטוח יסכים לסבסד את הטיפולים, וכל שימוש בתרומת זרע או ביצית הוא יקר. עוד סיפרה המרואיינת כי כיום ארגונים ומי שעוסקים בתחום זכויות הורות ללהט"ב בקליפורניה מנסים לחשוב כיצד אפשר להגדיר את הגישה לטיפול פוריות ולהפחית עלויות כך שחברות הביטוח יכסו את תרומת הזרע או הביצית ואת שאר טיפולי הפוריות גם עבור זוגות להט"ב ויחידים, אך כמובן שזה יקר יותר לחברות הביטוח ולכן מדובר באתגר לא פשוט.

הסדרת הורות חוקית לאחר ההליך:

עורכת הדין מקליפורניה סיפרה כי בדרך כלל להורים להט"ב חשוב לספר לילדיהם את סיפור המשפחה המלא ולילד הזכות לדעת את ההיסטוריה שלו. בקליפורניה ההנחה היא שלתורם לא ידוע אין זכויות הוריות, לעומת זאת, אם ההיריון הוא מתורם ידוע ממליצים לערוך חוזה שמסדיר את הזכויות של התורם ושל ההורים על פי רצונם ובדגש על הזכויות ההוריות שיהיו לתורם לאורך חיי הילד. מן הראיונות עם עורכת הדין מקליפורניה ועם פסיכולוגית שעובדת בתחום של הורות מבחירה והורות של להט"ב עלתה המלצה להורים להט"ב שנעזרו בטיפול פוריות כדי להביא ילדים, לאמץ את הילד בתהליך של אימוץ על ידי בן הזוג. זאת

בעיקר לצורך הגנה משפטית במדינות אחרות בארצות הברית או בעולם שבהן עשויים שלא להכיר בבני הזוג כהורים החוקיים של הילד אם אין מסמכים משפטיים שמעידים על כך. מדברי המרואיינות נראה כי אימוץ נחשב "בטוח יותר" מבחינה משפטית. עורכת הדין הוסיפה שבמקרה של אדם חד-הורי, המצב אפילו מאתגר יותר כי יש הנחה שהחוק מעדיף שני הורים, ולכן אם הורה יחידני משתמש בתורם זרע או ביצית, מומלץ לייצר חוזה משפטי שיכלול הצהרה שהתורם הוא לא ההורה החוקי ושההורה המיועד הוא ההורה היחיד. כאמור, בהתאם לחוק משנת 2018 שנכנס לתוקף בשנת 2020 קליפורניה מכירה אוטומטית גם באם הלא ביולוגית כהורה חוקי לילד שנולד באמצעות תהליך ההפריה, גם בקרב זוגות של נשים שאינן נשואות (Parent and child relationship, 2018).

פונדקאות

מדיניות וחקיקה:

פונדקאות מקומית: פונדקאות נפוצה במיוחד בקרב גברים הומוסקסואליים (Patterson, 2019). החוק בנוגע לפונדקאות משתנה ממדינה למדינה בארצות הברית. בקליפורניה הפונדקאות המקומית, בין מסחרית ובין אלטרואיסטית, היא ממוסדת וחוקית והיא נעשית עבור זוגות להט"ב באותם תנאים שבהם היא נעשית עבור זוגות הטרוסקסואליים (Patterson, 2019). ישנן מדינות בארצות הברית שיש להן חוקים המאפשרים לסוכנויות ולאנשים פרטיים לסרב לתת שירותים ללהט"ב המבקשים להיות הורים, למשל בתהליכי פונדקאות (Farr et al., 2020). לעומתן, בקליפורניה חוק משנת 2004 אוסר על אפליה על רקע נטייה מינית או זהות מגדרית כלפי הורים להט"ב פוטנציאליים (Lambda Legal, n.d; Rainbow-Project, n.d; Scherman et al., 2020). מדבריה של עורכת הדין מקליפורניה שהתראיינה עלה כי חוקי הפונדקאות בקליפורניה פתוחים לזוגות להט"ב וגמישים וכך מאפשרים קיום הליכי פונדקאות באופן די פשוט גם לאזרחים שאינם תושבי קליפורניה. לדבריה, אפשרות זו הפכה את המדינה למוקד פונדקאות, גם עבור תושבים וגם עבור מי שאינם תושבים.

פונדקאות בין-ארצית: ארצות הברית חתומה על אמנת האג בדבר הגנה על ילדים ושיתוף פעולה בנוגע לאימוץ בין-ארצי, על כן קליפורניה מאפשרת קיום הליכי פונדקאות בין-ארצית. אזרחי איטליה, למשל, שבמדינתם אסורה פונדקאות מכל סוג, יכולים לבצע הליכי פונדקאות בקליפורניה (Carone et al., 2020). ההחלטה לקיים פונדקאות בין-ארצית נובעת מגורמים מגוונים אך בדרך כלל משיקולים כלכליים, מכיוון שתהליכי הפונדקאות במדינות פחות מפותחות זולים יותר. מרואיינת מקליפורניה, פסיכולוגית שמתמחה בהורות מבחירה ובהורות של להט"ב, סיפרה כי תהליכי הפונדקאות וההסדרה בארצות הברית נחשבים בעיני רבים בתור תהליכים מתקדמים, בטוחים, אתיים ומוסריים ביותר מבחינת הטיפול והשמירה על זכויות הפונדקאית, וישנה העדפה כי זוגות יבצעו פונדקאות מקומית מאשר פונדקאות בין-ארצית כדי להבטיח שמירה על זכויות הפונדקאית שלא ניתן להבטיחה במדינות אחרות.

הליך: בהליך זה, אישה פונדקאית נושאת את התינוק עם ביצית משלה או מתרומת ביצית והאב שתורם את הזרע להפריית הביצית יהיה קשור גנטית לילד (Shapiro, 2020). בין השנים 2010-2014 הוכפל מספר התינוקות שנולדו באמצעות פונדקאות בקליפורניה ובקנדה (White, 2018). לרוב, בתהליכי פונדקאות של להט"ב בקליפורניה יצטרפו בני הזוג לשלם על תרומת הביצית

וגם לפונדקאית עצמה. עלויות הפונדקאות גבוהות ויכולות להגיע ל-100-200 אלף דולר. לפי כל המרואיינות בקליפורניה זהו תהליך שמבצעים בעיקר אנשים עמידים מבחינה כלכלית.

עורכת דין מקליפורניה ציינה שיש הרבה הורים להט"ב ממדינות אחרות בעולם שמגיעים לבצע פונדקאות בקליפורניה מכיוון שבמדינותיהם לא מכירים במשפחות או בהורות להט"ב. מרואיינת אחרת, פסיכולוגית שעובדת בתחום של הורות בבחירה והורות של להט"ב, סיפרה שכמחצית מן ההורים שלהם מסייע אחד הארגונים הגדולים בארצות הברית בתהליכי פונדקאות אינם תושבי ארצות הברית ומגיעים ממדינות אחרות בעולם. עוד צוין בראיונות כי חוקי הפונדקאות בקליפורניה הם גמישים ומאפשרים לבצע פונדקאות יחסית בקלות עבור זוגות להט"ב, כך שכל עוד מבצעים את תהליך ההתעברות בפונדקאות בתוך תחומי מדינת קליפורניה בתי המשפט לוקחים סמכות שיפוטית בנושא.

קשיים וחסמים:

1. **עלויות גבוהות של ההליך:** אחד הקשיים של הפונדקאות נובע מכך שמדובר בהליך יקר מאוד (Patterson, 2019).
2. **הגבלות בחקיקה:** ישנן הגבלות המקשות על הסדרת הורות עבור תושבי מדינות אחרות (Travel.State.Gov, n.d). עורכת הדין שרואיינה סיפרה כי בקליפורניה עדיין לא מאפשרים למי שאינם תושבי המדינה לבצע הליך משפטי של אימוץ על ידי בן הזוג, גם אם הפונדקאות התקיימה בקליפורניה עצמה. לדוגמה, זוג גברים להט"ב מסין הביאו ילד בקליפורניה באמצעות פונדקאית, והעדיפו שרק אחד ההורים ירשם כהורה החוקי בתעודת הלידה כי סין אינה מכירה בהורות להט"ב וייתכן שיתקלו בקשיים בכניסה חזרה לסיין. הם חזרו לסיין כדי לסדר לרך הנולד אזרחות בסיין. לאחר מכן, ביקשו לחזור לארצות הברית ולבצע אימוץ על ידי ההורה השני כדי שיהיו מסמכים רשמיים שמכירים בהורות של האב בילוגי. אבל מכיוון שבקליפורניה עדיין לא מאפשרים זאת, פנו למדינת פלורידה, שמאפשרת אימוץ על ידי ההורה השני גם למי שאינם תושבי המדינה וגם אם הלידה עצמה לא התרחשה בה. לדעת עורכת הדין, אם ניתן למי שאינם תושבי המדינה לבצע פונדקאות בקליפורניה מן הראוי שתהיה להם האפשרות לבצע הליך משפטי של אימוץ על ידי ההורה השני.

הסדרת הורות חוקית לאחר ההליך:

בקליפורניה הורים מיועדים הנמצאים בתהליכי פונדקאות רשאים לרשום את שמם בתעודת הלידה של הילד באמצעות הליך של צווי טרום לידה ואחרי לידה. צוים אלה מבטיחים את ההורות החוקית שלהם (Gay Family Law Center, 2018a). עובדת סוציאלית, שעבדה כמנהלת תוכנית המשפחות בארגון מרכזי וגדול בלוס אנג'לס, סיפרה כי הגישה של ארצות הברית כלפי תהליכי פונדקאות היא שהאישה הפונדקאית וההורים המיועדים הם שותפים ליצירת המשפחה, האישה הפונדקאית לא "נותנת תינוק", אלא היא שותפה ליצירת האפשרות להורות.

עד שנת 2020, היה נהוג להגדיר ילדים שנולדו מחוץ לארצות הברית בהליך פונדקאות כמי שנולדו "מחוץ לנישואין", גם כשההורים היו נשואים (Diaz, 2021). אפשר היה להסדיר את אזרחות הילד רק כאשר ההורה עם הביולוגי היה אזרח אמריקני. כלומר המצב היה מסובך מאוד אם ההורה הביולוגי של ילד, שממנו נלקחה תרומת הזרע, לא היה אזרח אמריקני. משנת 2020 בוטלה חובה זו (Diaz, 2021). כדי לאשר אזרחות לילד שנולד בהליכי פוריות מחוץ לארצות הברית, צריך שלפחות לאחד ההורים תהיה אזרחות

אמריקנית, לאו דווקא להורה הביולוגי. עם זאת, דווקא זוגות להט"ב נתקלים ביותר אתגרים בהליך זה מאשר זוגות הטרוסקסואליים (Vaughn, 2019).

אומנה ואימוץ

אומנה ואימוץ הן חלופות מקובלות לגידול ילדים בקרב משפחות להט"ב. לפי נתוני מפקד האוכלוסין בארצות הברית לשנת 2019, נמצא ש-20.9% מן הזוגות הלהט"ב במדינה אימצו ילדים, לעומת 2.9% מן הזוגות הטרוסקסואליים שאימצו ילדים (Taylor, 2020). בעשור האחרון בארצות הברית שיעורי ההורות בקרב זוגות להט"ב באמצעות אימוץ כמעט הוכפלו, אך עדיין תמיכת האמריקנים באפשרות של אימוץ על ידי להט"ב היא מסויגת ונמצאת בדיון בקרב קובעי מדיניות וארגוני רווחת הילד (Lavner et al., 2014).

מדיניות וחקיקה:

אומנה ואימוץ פנים ארצי: תושבים בתוך ארצות הברית יכולים לאמץ בין מדינות בתוך הפדרציה. להט"ב המגישים בקשה לשמש הורים אומנים או מאמצים לעיתים קרובות עשויים להתמודד עם אתגרים משפטיים, בדיקה מתמשכת וחוסר תמיכה ממערכת רווחת הילדים. מצב זה משפיע על צמצום במספר ההורים הלהט"ב המגישים מועמדות לאומנה או אימוץ (Lavner et al., 2014).

למרות החלטת בית המשפט העליון בשנת 2015 לאפשר לזוגות להט"ב נשואים גישה לאימוץ ואומנה בארצות הברית, ישנן כמה מדינות שיש בהן חוקים של חופש דת המאפשרים לאנשים פרטיים ולסוכנויות אומנה ואימוץ להפלות להט"ב, כולל זוגות נשואים, ולסרב לתת להם שירות על בסיס אמונות דתיות (כך למשל באלבמה, במישגן, בקנזס, ובמיסיסיפי) (Mendos et al., 2020). בקליפורניה, לעומת זאת, משנת 2004 החוק אוסר על אפליה על רקע נטייה מינית או זהות מגדרית כלפי הורים להט"ב פוטנציאליים בתהליכי אומנה או אימוץ (Movement Advancement Project, n.d). כבר משנת 2003 החוק במדינת קליפורניה מאפשר ללהט"ב יחידים וזוגות נשואים או שאינם נשואים לאמץ ילדים או לשמש הורים אומנים (Movement Advancement Project, n.d).

הליך: האחריות על ארגון ותיאום הליכי האומנה והאימוץ נתונה בידי סוכנויות אומנה ואימוץ ציבוריות או פרטיות והן עשויות לערב ילדים שנולדו בארצות הברית או במדינה אחרת (Patterson, 2019). בהליך הציבורי הסוכנויות הציבוריות לאומנה ולאימוץ קובעות את ההשמה של הילד אצל המועמדים, הן עורכות אבחון ומאשרות מועמדים לפני שמכניסים את הילד לבית המאמץ, וכן מפקחות על ההשמה במשך שישה חודשים ויותר לפני שבית המשפט מאשר את האימוץ (Ca.gov, n.d). האימוץ הציבורי פועל לפי עיקרון 'טובת הילד', כך שלרוב המערכת שואפת לאיחוד עם המשפחה הביולוגית (reunification) או שמחפשים הורים מאמצים שיהיו קרובי משפחה של הילד לפני החלטה על השמת ילדים במשפחות מכלל האוכלוסייה. גם עורכת הדין מקליפורניה וגם עובדת סוציאלית שעבדה כמנהלת תוכנית המשפחות בארגון מרכזי וגדול בלוס אנג'לס סיפרו כי לפי העיקרון של איחוד עם המשפחה הביולוגית, זוגות להט"ב יכולים להיות משפחת אומנה ולגדל ילד או מספר ילדים למשך תקופה מסוימת, לפעמים אפילו למשך יותר משנה, ואז בהמשך הם חוזרים למשפחה הביולוגית. לדבריהן, זה תהליך שיכול לקחת הרבה זמן ולהיות מאתגר מאוד עבור ההורים שמעוניינים בתהליך האימוץ.

אחד ההבדלים המרכזיים בין אימוץ ציבורי לפרטי הוא שבאימוץ ציבורי ההורים המאמצים מקבלים סיוע כלכלי מן המדינה כדי לטפל בילדים עד שהם בני 18. לעומת זאת, באימוץ פרטי ההורים משלמים אלפי דולרים עבור תהליכי האימוץ ולאחר מכן הם לא מקבלים סיוע כלכלי מן המדינה. נוסף על כך, העלות של האימוץ הציבורי היא זולה יותר משאר האפשרויות ואפשרות זו מחייבת תשלום על שכר טרחה לסוכנויות האימוץ וכן על הליכים בירוקרטיים נוספים, כמו לקיחת טביעות אצבע, בדיקות רפואיות, המצאת מסמכים משפטיים וכדו' (מסתכם לרוב בכ-600-800 דולר). העלויות עבור הליך אימוץ פרטי אינן מוסדרות על ידי המדינה ועשויות להשתנות בין הסוכנויות השונות. העלויות יכולות להגיע לכ-4,500 דולר, לפי דיווחים של המשרד לשירותים חברתיים בקליפורניה (Ca.gov, n.d), אך אחת המרואיינות, עורכת דין מקליפורניה, ציינה שלרוב העלויות הן עד חמישים אלף דולר.

אימוץ בין-ארצי: להט"ב יכולים לאמץ ממדינות אחרות בעולם, בהתאם לתנאים של אותן מדינות. באימוץ בין-ארצי החוק הפדרלי מעמיד לרשות ההורים אשרת כניסה מיוחדת להגירה עבור הילד. האימוץ הבין-ארצי מחייב את השלמת האימוץ במדינה שבה הילד נולד וכן יש צורך לאמץ את הילד מחדש בקליפורניה (Ca.gov, n.d). כאמור, תושבים בתוך ארצות הברית יכולים לאמץ בין מדינות בתוך הפדרציה, על אף שאחת המרואיינות, עובדת סוציאלית שעבדה כמנהלת תוכנית המשפחות בארגון מרכזי וגדול בלוס אנג'לס, סיפרה שנוח יותר לאמץ בתוך אותה המדינה, כי אין סוכנויות אימוץ ברמה הפדרלית אלא ברמת המדינות. לדבריה, תושבים מחוץ לארצות הברית יכולים לאמץ ילדים שנולדו בקליפורניה, אך זה נפוץ פחות.

אימוץ על ידי בן זוג: החל משנת 2003 קליפורניה מאפשרת הליך של אימוץ הילד על ידי ההורה הלא ביולוגי ללא קשר לסטטוס של בני הזוג. לעומת מדינות אחרות בארצות הברית, שבהן על בני הזוג להיות נשואים ולאמץ בהליך 'אימוץ על ידי הורה חורג', בקליפורניה האפשרות לאימוץ על ידי בן הזוג אינה מותנית בנישואין (Costa, 2021). האפשרות הזאת אומצה ב-29 מדינות בארצות הברית ובעשר מדינות אחרות היא אומצה עם מגבלות (Farr et al., 2020; Mendos et al., 2020).

הליך: עורכת דין מקליפורניה שרואיינה סיפרה שהיא ממליצה לזוגות להט"ב, ובייחוד להורה שאינו ביולוגי, לקיים הליך אימוץ רשמי, מכיוון שכך אפשר להבטיח בדרך הטובה ביותר את זכויות ההורות. ואכן יש הטוענים כי גם כאשר שני ההורים רשומים בתעודת הלידה, מומלץ להורה שאינו קשור ביולוגית לילד להשלים אימוץ, שכן בתי משפט העידו שאימוץ נחשב חזק יותר מבחינה משפטית כקובע הורות מאשר תעודת לידה (Gay Family Law Center, 2018b).

בקליפורניה, תהליך של אימוץ על ידי בן הזוג שאינו הורה ביולוגי הוא למעשה אימוץ שמאשש את ההורות של שני ההורים כהורים חוקיים, כך הסבירה עורכת הדין מקליפורניה. היא סיפרה כי מדובר בתהליך יחסית פשוט, אך נהוג להיעזר בעורך דין בגלל ריבוי ניירת משפטית שצריך להגיש לבית המשפט. התהליך כולל הגשת הוכחת רכישת זרע/ביצית, הסכם מתורם הזרע אם ידוע, מכתב מרופא, הצהרה של שני ההורים על כוונתם להיות ההורים, תעודת הנישואין ותעודת הלידה של הילד. לדבריה, לא לכל ההורים ישנם המשאבים המאפשרים להם להיעזר בעורך דין והם נאלצים להתמודד עצמאית עם הבירוקרטיה בדרך להכרה בהורותם.

1. **אפליה כנגד זוגות להט"ב:** עורכת הדין מקליפורניה וכסיכולוגית שעובדת בתחום של הורות בבחירה והורות של להט"ב סיפרו כי גם באימוץ הציבורי, שהוא בפיקוח ממשלתי, במחוזות השמרניים יותר, אף על פי שהחוק אומר שאסור להפלות על סמך נטייה מינית וזהות מגדרית, ההחלטות מושפעות מאוד מן העמדות של העובדים הסוציאליים בשטח ומתקבלות בסופו של דבר על ידם. לדבריהן, גם אם העובדים הסוציאליים עוברים הכשרות מקצועיות למתן שירותים להורים להט"ב, לעיתים יש אפליה כנגדם גם בניגוד לחוק. כמו כן עורכת דין מקליפורניה סיפרה כי הרבה אנשים לא רוצים לאמץ מן המערכת הציבורית אלא באופן פרטי בגלל סיבות שונות, אך בייחוד כי רוב הילדים שמגיעים למערכת הציבורית הם בגילים מבוגרים יותר ורבים מהם חוו טראומות בעברם.

2. **היעדר פיקוח:** הורים להט"ב לרוב מעדיפים לאמץ ילדים בהליך אימוץ פרטי. ואולם, בהליך אימוץ מסוג זה ההורה הביולוגי בוחר בהורים המאמצים לעתיד והוא חייב לחתום על הסכם אימוץ פרטי, שתוך 30 ימים הופך להסכם הרשמי לאימוץ (Ca.gov). חלק מן המרואיינות סיפרו כי מאחר שאין פיקוח ממשלתי על הליך זה, הבחירה בהורים המאמצים מושפעת מהטיות ומעמדות אישיות של ההורים הביולוגיים כלפי משפחות להט"ב, ומצב זה עלול להוות חסם לאימוץ.

מקורות

- אורן, ד. (2018). "הורות יחידנית - לגדל ילד לבד", הוצאת רסלינג, עמ' 30-33.
- דוד, י. (2012). המשפחה והפוליטי: על השתייכות ואחריות בחברה ליברלית. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- האגודה למען הלהט"ב. (2020). מפת דרכים לזכויות להט"ב: תוכנית העבודה של הקהילה הגאה מול הכנסת והממשלה. https://a9991848-b055-4c6f-a966-a6bdabf09321.filesusr.com/ugd/be9e5d_65102efe0f654e88baad1ea2f5c11ebe.pdf
- כל זכות (2021). מדריך הורות משותפת. https://www.kolzchut.org.il/he/%D7%9E%D7%93%D7%A8%D7%99%D7%9A_%D7%94%D7%95%D7%A8%D7%95%D7%AA_%D7%9E%D7%A9%D7%95%D7%AA%D7%A4%D7%AA
- סגל, א., בורלא, ט., עצמון, ר., ושורק, י. (2019). ילדים מאומצים ומשפחות מאמצות. בתוך: ה' גורן (עורך) סקירת העשור של השירותים החברתיים, 2009-2018 (עמ' 1-29). משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.
- Parent and child relationship, Legislature of California, Assembly Bill No. 2684 U.S.C. (2018). https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billTextClient.xhtml?bill_id=201720180AB2684
- Adoption and Children (Scotland) Act, Acts of the Scottish Parliament, asp 4 U.S.C. (2007). <https://www.legislation.gov.uk/asp/2007/4/contents>
- Adoption Council of Ontario. (n.d). *International Adoption*. <https://www.adoption.on.ca/international-adoption>
- Akin, D. (2020). *Federal government asked Canadians if they're 'comfortable' with LGBT people*. <https://globalnews.ca/news/6344287/canadian-government-asked-canadians-comfortable-lgbtq2/>.
- All Families Are Equal Act, Parentage and Related Registrations Statute Law Amendment, S.O. 2016, c. 23 - Bill 28 U.S.C. (2016). <https://www.ontario.ca/laws/statute/s16023>
- American Society for Reproductive Medicine. (2015). *Assisted reproductive technologies: A guide for patients*. <http://www.fertilityanswers.com/wp-content/uploads/2016/04/assisted-reproductive-technologies-booklet.pdf>.
- Armstrong, E., & Arias, P. F. (2019). *Rainbow family formation and dissolution in Australia*. <https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2019-11/apo-nid268366.pdf>.
- Assisted Human Reproduction Act, S.C. 2004, c. 2 U.S.C. (2004). <https://www.canlii.org/en/ca/laws/stat/sc-2004-c-2/latest/sc-2004-c-2.html>

- Australian bureau of statistics. (2017). *Australian Marriage Law Postal Survey*. <https://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/mf/1800.0>.
- Australian Government. (n.d). *What countries can I adopt from?* <https://www.intercountryadoption.gov.au/countries-and-considerations/countries/>
- Bacchus, R. (2018). Go forth and wrestle with the legal system: Some perceptions and experiences of lesbian parents in rural Australia. *The Australian Journal of Social Issues*, 53(1), 18-33. <https://doi.org/10.1002/ajs4.29>
- Bartle, J. (2020). *The Historical Offence of Homosexuality in Australia*. <https://www.sydneycriminallawyers.com.au/blog/the-historical-offence-of-homosexuality-in-australia/>
- Blackwood, F. (2019, August 19) Same-sex couples dealing with IVF treatment model 'set up for heterosexuals'. *ABC NEWS*. <https://www.abc.net.au/news/2019-08-17/same-sex-couples-ivf-treatment-set-up-for-heterosexuals/11420074?nw=0>
- Bloomer, F. K., & Mackle, D. (2017). *Access to Fertility Treatment for Lesbian/Bisexual Women in Northern Ireland*. <https://pure.ulster.ac.uk/en/publications/access-to-fertility-treatment-for-lesbianbisexual-women-in-northe>.
- Bollinger, A. (2021). *All 3 members of a gay throuple are on their children's birth certificates*. <https://www.lgbtqnation.com/2021/02/3-members-gay-throuple-childrens-birth-certificates/>.
- Boone, I. (2018). Co-parenting before conception. The Low Countries' approach to intentional multi-parent families. *Family & Law*, 2, 23–129. doi: 10.5553/FenR/000034
- Borooah, V. K., & Mangan, J. (2007). Love thy neighbour: how much bigotry is there in western countries? *Kyklos*, 60(3), 295-317.
- Bradley-Johnston, N. (2017). Embracing the rainbow: approaches to exploring issues concerning the LGBT community in primary schools in Northern Ireland. *The STeP Journal Student Teacher Perspectives*, 4(2), 19-35.
- Brickell, C. (2020). A short history of same-sex marriage in New Zealand. *Sexualities*, 23(8), 1417-1433. <https://doi.org/10.1177/1363460720902713>
- Brilliant Beginnings. (n.da). *The Parental Order is now available for single people, what does this mean for surrogates?* <https://brilliantbeginnings.co.uk/the-parental-order-is-now-accessible-for-single-people-what-does-this-mean-for-surrogates/>
- Brilliant Beginnings. (n.db). *UK legal issues for international surrogacy*. <https://www.brilliantbeginnings.co.uk/uk-legal-issues-for-international-surrogacy/>.

Brosseau, L., & Dewing, M. (2018). *Canadian multiculturalism*. Library of Parliament Ottawa.

Bureau, M. (2011). National Report: Canada. *American University Journal of Gender, Social Policy & the Law*, 19(1), 3.

Ca.gov. (n.d). *Frequently Asked Questions About Adoption*. <https://www.cdss.ca.gov/adoptions>.

California cryobank. (n.d). *Donor types*. <https://www.cryobank.com/how-it-works/donor-types/>.

California Cryobank. (n.da). *Egg Donor Compensation*. <https://donate-eggs.com/egg-donation-pay>

California Cryobank. (n.db). *Sperm Donor Compensation*. <https://www.spermbank.com/why-donate/sperm-donor-pay>

Carbery, G. (2010). *Towards homosexual equality in Australian criminal law: a brief history*. Sydney: Australian Lesbian and Gay Archives Inc.

Carone, N., Barone, L., Manzi, D., Baiocco, R., Lingiardi, V., & Kerns, K. (2020). Children's exploration of their surrogacy origins in gay two-father families: Longitudinal associations with child attachment security and parental scaffolding during discussions about conception. *Frontiers in Psychology*, 11, 112. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00112>

CBC.ca. (2015, May 25). *Same-sex rights in Canada*. <https://www.cbc.ca/news/canada/timeline-same-sex-rights-in-canada-1.1147516>

CBS. (2017, December 12). *Relatively few teenage mothers in the Netherlands*. <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2017/50/relatively-few-teenage-mothers-in-the-netherlands>

Chambers, L. (2016). International Adoption. *A Legal History of Adoption in Ontario, 1921-2015* (pp. 135-152). University of Toronto Press.

Child and Parents in the 21st Century. (2016). *Report of the government committee on the reassessment of parenthood*. Xerox/OBT, The Hague.

Citizens Advice. (n.d). *Adopting a child*. <https://www.citizensadvice.org.uk/scotland/family/children-and-young-people/adopting-a-child-s/>

The Civil Partnership Act 2004 (Amendments to Subordinate Legislation) Order (Northern Ireland), (2005). <https://www.legislation.gov.uk/nisr/2005/520/made>

Coffey, T. (2021). *Improving Arrangements for Surrogacy Bill*. <https://www.parliament.nz/en/pb/bills-and-laws/proposed-members-bills/improving-arrangements-for-surrogacy-bill-tamati-coffey/>.

Cohen, G., Coan, T., Ottey, M., & Boyd, C. (2016). Sperm donor anonymity and compensation: an experiment with American sperm donors. *Journal of Law and the Biosciences*, 3(3), 468-488. <https://doi.org/10.1093/jlb/lsw052>

Coll-planas, G., Solá-morales, R. & Missé, M. (2019). *Intersectionality in Metropolitan LGBTI Policies*. <https://www.metropolis.org/sites/default/files/resources/Intersectionality-in-LGBTI-policies.pdf>.

Community Law. (n.d). *Having children: Same-sex couples*. <https://communitylaw.org.nz/community-law-manual/chapter-8-gender-and-sexuality/sexual-orientation-and-your-rights/having-children-same-sex-couples/>

Copland, S. (2018). The Australian Marriage Law Postal Survey and the Limitations of Vulnerability-based Politics. *Australian Feminist Studies*, 33(96), 261-274. <https://doi.org/10.1080/08164649.2018.1517247>

Costa, P. A. (2021). *Attitudes toward LGB families: International policies and LGB family planning*

Crouch, S. R., McNair, R. P., Waters, E. B., & Power, J. J. (2013). What makes a same-sex parented family? *Medical Journal of Australia*, 199(2), 94-96. doi: 10.5694/mja12.11234

Curry-Sumner, I., & Vonk, M. (2011). *National and international surrogacy: an Odyssey*. HeinOnline.

Devine, B. (2018). *Fertility options for gender and sexually diverse people*. *LGBTQIA 20*(4). <https://www.ogmagazine.org.au/20/4-20/fertility-options-for-gender-and-sexually-diverse-people/>

Diaz, J. (2021, May 19). *U.S. Ends Policy of Denying Citizenship to Children Born Via IVF Or Surrogacy*. Georgia Public Broadcasting. [U.S. Ends Policy of Denying Citizenship To Children Born Via IVF Or Surrogacy | Georgia Public Broadcasting \(gpb.org\)](https://www.gpb.org/news/2021/05/19/us-ends-policy-of-denying-citizenship-to-children-born-via-ivf-or-surrogacy)

Digoix, M. (2020). *Same-sex families and legal recognition in Europe*. Springer Nature.

The Domestic Partnership Act, Assembly Bill No. 26 U.S.C. (1999). https://leginfo.ca.gov/faces/billTextClient.xhtml?bill_id=199920000AB26

Du Plessis, R., & Diggelmann, C. (2018). *Diverse families*. <https://teara.govt.nz/en/diverse-families>

DutchNews.nl. (2017, December 11). *The Netherlands has lowest rate of teenage mothers in the EU*. <https://www.dutchnews.nl/news/2017/12/the-netherlands-has-lowest-rate-of-teenage-mothers-in-the-eu/>

Epstein, R. (2012). Queer parenting in Canada: looking backward, looking forward. *Queerly Canadian: An Introductory Reader in Sexuality Studies*, 367-385.

Equality Network. (n.d). *Parenting*. <https://www.equality-network.org/?s=parenting>.

Equality Act. (2006). <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/3/section/82>

Evertsson, M., Jaspers, E., & Moberg, Y. (2020). Parentalization of same-sex couples: Family formation and leave rights in five Northern European countries. *The Palgrave handbook of family policy* (pp. 397-428). Palgrave Macmillan, Cham.

Fantus, S., & Newman, P. A. (2019). Motivations to pursue surrogacy for gay fathers in Canada: a qualitative investigation. *Journal of GLBT Family Studies*, 15(4), 342-356. <https://doi.org/10.1080/1550428X.2018.1546156>

Farr, R. H., & Goldberg, A. E. (2018). Sexual orientation, gender identity, and adoption law. *Family Court Review*, 56(3), 374-383. <https://doi.org/10.1111/fcre.12354>

Farr, R. H., Vázquez, C. P., & Patterson, C. J. (2020). LGBTQ adoptive parents and their children. *LGBTQ-Parent Families: Innovations in Research and Implications for Practice, 2nd Edn.* eds AE Goldberg and KR Allen (Cham: Springer), 45-64.

Fertility, N. Z. (n.d). *Surrogacy*. <https://www.fertilitynz.org.nz/information/donation-and-other-options/surrogacy/>.

French, T., Magić, J., & Kent, R. (2015). *The Scottish LGBT Equality Report: Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender People's Experiences of Inequality in Scotland*. Equality Network.

Gay Family Law Center. (2018a). *What California LGBT Families Need to Know About Birth Certificates*. <http://gayfamilylawcenter.com/what-california-lgbt-families-need-to-know-about-birth-certificates/>.

Gay Family Law Center. (2018b). *Gay Parental and Child Custody Rights in California*. <http://gayfamilylawcenter.com/gay-parental-and-child-custody-rights-in-california/>

Gibbs, A., & Scherman, R. (2013). Pathways to parenting in New Zealand: issues in law, policy and practice. *Kōtuitui*, 8(1-2), 13-26. <https://doi.org/10.1080/1177083X.2013.821077>

Godman, K. M., Sanders, K., Rosenberg, M., & Burton, P. (2006). Potential sperm donors', recipients' and their partners' opinions towards the release of identifying information in Western Australia. *Human Reproduction (Oxford)*, 21(11), 3022-3026. <https://doi.org/10.1093/humrep/del274>

Goedeke, S., Shepherd, D., & Rodino, I. S. (2020). Support for recognition and payment options for egg and sperm donation in New Zealand and Australia. *Human Reproduction (Oxford)*, 35(1), 117-129. <https://doi.org/10.1093/humrep/dez257>

- Goedeke, S., Shepherd, D., & Rodino, I. S. (2021). Fertility stakeholders' concerns regarding payment for egg and sperm donation in New Zealand and Australia. *Reproductive Biomedicine & Society Online*, 14, 8-19. doi: 10.1016/j.rbms.2021.07.006. PMID: 34703916; PMCID: PMC8523861.
- Goldberg, S. K., & Conron, K. J. (2018). *How many same-sex couples in the US are raising children?*. CA: The Williams Institute, UCLA School of Law.
- Golombok, S., Zadeh, S., Imrie, S., Smith, V., & Freeman, T. (2016). Single mothers by choice: Mother–child relationships and children's psychological adjustment. *Journal of Family Psychology*, 30(4), 409-418. <https://doi.org/10.1037/fam0000188>
- Gov.scot. (2016a). *National Infertility Group Report*. [National Infertility Group March 2016 \(www.gov.scot\)](http://www.gov.scot)
- Gov.scot. (2016b). *Scottish Social Attitudes 2015: Attitudes to discrimination and positive action*. <https://www.gov.scot/publications/scottish-social-attitudes-2015-attitudes-discrimination-positive-action/>.
- Gov.uk. (2021). *The surrogacy pathway: surrogacy and the legal process for intended parents and surrogates in England and Wales*. [The surrogacy pathway: surrogacy and the legal process for intended parents and surrogates in England and Wales - GOV.UK \(www.gov.uk\)](http://www.gov.uk)
- Gov.uk. (n.d). *Surrogacy: legal rights of parents and surrogates*. <https://www.gov.uk/legal-rights-when-using-surrogates-and-donors/children-born-outside-the-uk>
- Government of Canada. (2018). *Federalism in Canada*. <https://www.canada.ca/en/intergovernmental-affairs/services/federation/federalism-canada.html#shr-pg0>.
- Government of Canada. (n.d). *Who is a parent for citizenship purposes when assisted human reproduction (AHR), including surrogacy arrangements, is involved?* [Who is a parent for citizenship purposes where assisted human reproduction \(AHR\), including surrogacy arrangements, are involved - Canada.ca](http://www.canada.ca)
- Government of South Australia. (n.d). *Adoption by same-sex couples*. <https://www.childprotection.sa.gov.au/adoption/changes-to-the-adoption-act/changes-about-same-sex-couples-and-adult-adoptions>
- Government of the Netherlands. (2018). *LGBTI equality in the Netherlands*. <https://www.government.nl/documents/leaflets/2018/06/01/lgbti-equality-in-the-netherlands>.
- Government of the Netherlands. (n.da). *Conditions for adopting a Dutch child*. <https://www.government.nl/topics/adoption/adopting-a-dutch-child>.

Government of the Netherlands. (n.db). *How do I become a child's guardian?* <https://www.government.nl/topics/foster-care/question-and-answer/how-do-i-become-a-child%E2%80%99s-guardian>

Government of the Netherlands. (n.dc). *Legal and illegal aspects of surrogacy.* <https://www.government.nl/topics/surrogate-mothers/surrogacy-outside-the-netherlands>.

Government of the Netherlands. (n.dd). *Surrogacy outside the Netherlands.* <https://www.government.nl/topics/surrogate-mothers/surrogacy-outside-the-netherlands>.

Greenwood, M., & Olsson, S. (2016). *Fife LGBT Community Needs Assessment Report.* <http://www.lgbthealth.org.uk/wp-content/uploads/2016/04/Fife-LGBT-Community-Needs-Assessment-SUMMARY-REPORT-FINAL.pdf>.

Haartsen, T., & Venhorst, V. (2010). Planning for decline: Anticipating on population decline in the Netherlands. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 101(2), 218-227. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9663.2010.00597.x>

Hayes, B. C., & Nagle, J. (2019). Ethnonationalism and attitudes towards same-sex marriage and abortion in Northern Ireland. *International Political Science Review*, 40(4), 455-469. <https://doi.org/10.1177/0192512118775832>

HFEA (Human Fertilisation and Embryology Authority). (2021). *Fertility treatment 2019: trends and figures.* <https://www.hfea.gov.uk/about-us/publications/research-and-data/fertility-treatment-2019-trends-and-figures/>.

HFEA (Human Fertilisation and Embryology Authority). (n.da). *Donating your sperm.* <https://www.hfea.gov.uk/donation/donors/donating-your-sperm/>

HFEA (Human Fertilisation and Embryology Authority). (n.db). *Fertility treatment for LGBT+ people.* <https://www.hfea.gov.uk/i-am/fertility-treatment-for-lgbt-people/>

Human rights, sexual orientation and gender identity (2011). <https://undocs.org/A/HRC/RES/17/19>

Human Assisted Reproductive Technology Act (2004). <https://www.legislation.govt.nz/act/public/2004/0092/latest/whole.html>

Human Fertilisation and Embryology Act, UK Public General Acts c.22U.S.C. (2008). <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/contents>

Human Rights Commission. (2010). *Human Rights in New Zealand.* https://www.hrc.co.nz/files/7014/2388/0544/Human_Rights_Review_2010_Full.pdf.

Human Rights Law Centre. (2018). *Australia now has adoption equality.* <https://www.hrlc.org.au/news/2018/4/20/australia-now-has-adoption-equality>.

- ILGA-Europe. (2016). *Rainbow Europe 2016*. <https://www.ilga-europe.org/rainboweurope/2016>.
- ILGA-Europe. (2017). *Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex People in Europe*. https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/annual_review_2017_online.pdf.
- Janssen, D., & Scheepers, P. (2019). How religiosity shapes rejection of homosexuality across the globe. *Journal of Homosexuality*, 66(14), 1974-2001. <https://doi.org/10.1080/00918369.2018.1522809>
- Kazyak, E., Woodell, B., Scherrer, K., & Finken, E. (2018). Law and Family Formation Among LGBTQ-Parent. Families. *Family Court Review*, 3(56), 364-373. <https://doi.org/10.1111/fcre.12353>
- Keane, M., Long, J., O Nolan, G., & Farragher, L. (2017). *Assisted reproductive technologies: International approaches to public funding mechanisms and criteria. An evidence review*. Health Research Board. <https://www.lenus.ie/handle/10147/621436>
- Kelly, J., & Surtees, N. (2013). We are a family: Legal issues for lesbian and gay parented families in New Zealand. *Plymouth Law and Criminal Justice Review*, 5, 39-49. <http://hdl.handle.net/10026.1/8988>
- Kelly, Robert, H., & Power, J. (2017). Is there still no room for two mothers? Revisiting lesbian mother litigation in post-reform Australian family law. *Australian Journal of Family Law*, 31(1), 1-26.
- Lambda Legal. (n.d). *Your Rights – California*. <https://www.lambdalegal.org/states-regions/california>.
- Lavner, J. A., Waterman, J., & Peplau, L. A. (2014). Parent adjustment over time in gay, lesbian, and heterosexual parent families adopting from foster care. *American Journal of Orthopsychiatry*, 84(1), 46-53. <https://doi.org/10.1037/h0098853>
- Law Commission. (2005). *New Issues in Legal Parenthood*. (). Wellington, New Zealand: <https://www.lawcom.govt.nz/sites/default/files/projectAvailableFormats/NZLC%20R88.pdf>
- Law Commission, & Scottish Law Commission. (2019). *Building families through surrogacy: a new law*. Law Commission Consultation Paper.
- Lepine, E. (2017). All Families Are Equal Act: What You Need to Know. Paper presented at the *23rd East Region Solicitors Conference 12, 2017 CanLIIDocs 3883*, [Page 1 | All Families Are Equal Act: What You Need to Know | CanLI](#)
- Lesbians and the law. (n.d). *IVF*. <https://www.lesbiansandthelaw.com/ivf>
- LGBTQ Parenting Network. (2012). *A Guidebook for Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Queer (LGBTQ) People: on Assisted Human Reproduction in Canada*. http://lgbtqpn.ca/wp-content/uploads/woocommerce_uploads/2014/08/AHRC_BOOKLET_ENGLISH.pdf.

LGBTQ Parenting Network.ca. (2017). *Parenting Options for LGBTQ People*. <http://mountsinaifertility.com/wp-content/uploads/2019/07/INFO-SHEET-Parenting-Options-Version-1-2017.pdf>.

The Looked After Children (Scotland) Regulations , Scottish Statutory Instruments 210U.S.C. (2009). <https://www.legislation.gov.uk/ssi/2009/210/contents/made>

The Marriage and Civil Partnership (Northern Ireland) Regulations , UK Statutory Instruments 742U.S.C. (2020). <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2020/742/contents/made>

Martin, H. (2019, July 19). *Surrogacy: New Zealand families fighting for simpler laws*. Stuff. <https://www.stuff.co.nz/life-style/parenting/114276440/surrogacy-new-zealand-families-fighting-for-simpler-laws>.

Maxwell, M. E. (2014). *Second-Parent Adoption: North Carolina Same-Sex Couples and Foster Care Adoptions*. Walden University. <https://scholarworks.waldenu.edu/archivedposters/65/>.

McAlister, S., Carr, N., & Neill, G. (2014). Queering the Family: Attitudes towards lesbian and gay relationships and families in Northern Ireland. *SSRN Electronic Journal*, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2688000>

Melville, L. (2016). Lesbians Making Babies: Why Research on Sperm, Space and Decisions Matters. *TKKA eJournal*, 7, 1-16. https://www.waikato.ac.nz/_data/assets/pdf_file/0008/317429/Lisa-Melville-Lesbians-Making-Babies.pdf

Mendos, L.R., Botha, K., Carrano Lelis, R., López de la Peña, E., Savelev, I., & Tan, D. (2020). *State-sponsored Homophobia: Global legislation overview update*. ILGA World. <https://ilga.org/state-sponsored-homophobia-report-2020-global-legislation-overview>.

Moreau, J. (2020, August 1). *Changes to state parenting laws help fill gaps for same-sex couples*. NEWS. <https://www.nbcnews.com/feature/nbc-out/changes-state-parenting-laws-help-fill-gaps-same-sex-couples-n1235517>.

Motluk, A. (2020, September 30). *When it comes to sperm donor anonymity, Canada is behind the curve*. CBC. <https://www.cbc.ca/documentaries/cbc-docs-pov/when-it-comes-to-sperm-donor-anonymity-canada-is-behind-the-curve-1.5744558>.

Movement Advancement Project. (n.d). *Equality Maps: Foster and Adoption Laws*. https://www.lgbtmap.org/equality-maps/foster_and_adoption_laws.

Mygov.scot. (n.d). *Adopting a child from abroad*. <https://www.mygov.scot/adopting-child-from-abroad>. <https://www.mygov.scot/adopting-child-from-abroad>

- Nagle, J., & Fakhoury, T. (2018). Between Co-Option and Radical Opposition: A Comparative Analysis of Power-Sharing on Gender Equality and LGBTQ rights in Northern Ireland and Lebanon. *Nationalism & Ethnic Politics*, 24(1), 82-99. <https://doi.org/10.1080/13537113.2017.1422641>
- National Records of Scotland. (n.d). *Adoptions and re-registrations*. <https://www.nrscotland.gov.uk/statistics-and-data/statistics/statistics-by-theme/vital-events/general-publications/vital-events-reference-tables/2020/list-of-data-tables>
- National women's health. (n.d). *Become a donor*. <https://www.nationalwomenshealth.adhb.govt.nz/our-services/fertility/become-a-donor/>
- New Zealand Government. (n.d). Donate sperm or eggs. <https://www.govt.nz/browse/family-and-whanau/fertility-issues-and-assisted-reproduction/donate-sperm-or-eggs/>
- Nordqvist, P. (2011). Beyond Expectation: Lesbian/Bi/Queer Women and Assisted Conception. *Sociology of Health & Illness*, 33(6), 967-969. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9566.2011.01391.x>
- Norrie, M. K. (2016). Parenthood and Artificial Human Reproduction: The Dangers of Inappropriate Medicalisation. In P. R. Ferguson, & G. T. Laurie (Eds.), *Inspiring a Medico-Legal Revolution* (pp. 63-78). Routledge.
- NSW Government. (n.d). *About foster care*. <https://www.facs.nsw.gov.au/families/carers/about-foster-care>.
- Ojelabi, O. A., Osamor, P. E., & Owumi, B. E. (2015). Policies and practices of child adoption in Nigeria: A review paper. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(1 S1), 75.
- Ontario. (n.d). *Adoption*. <https://www.ontario.ca/page/adoption>.
- Ontario Fertility Funding Explained. (n.d). *Ontario Fertility Funding Explained*. <http://www.ontariofertility.ca/>.
- Oranga Tamariki. (2020). *International Surrogacy*. <https://www.orangatamariki.govt.nz/assets/Uploads/Adoptions/Surrogacy-and-adoption/2020-Information-Fact-Sheet-International-Surrogacy.pdf>
- Oranga Tamariki. (n.d). *Surrogacy and adoption*. <https://www.orangatamariki.govt.nz/adoption/surrogacy-and-adoption/>
- O'Reilly, D., Bowen, J. M., Perampaladas, K., Qureshi, R., Xie, F., & Hughes, E. (2017). Feasibility of an altruistic sperm donation program in Canada: results from a population-based model. *Reproductive Health*, 14(1), 8. <https://doi.org/10.1186/s12978-016-0275-0>

- Ormston, R., Curtice, J., McConville, S. & Reid, S. (2011). *Scottish Social Attitudes survey 2010: Attitudes to discrimination and positive action*. <https://www.webarchive.org.uk/wayback/archive/3000/https://www.gov.scot/resource/doc/355716/0120166.pdf>
- Oswald, R. F., Holman, E. G., & Routon, J. M. (2020). LGBTQ-Parent Families in Community Context. *LGBTQ-Parent Families: Innovations in Research and Implications for Practice* (pp. 301-318). Springer International Publishing.
- Page, S. (2016). *Is surrogacy legal in Australia?*. *CONSENT*18(3). <https://www.ogmagazine.org.au/18/3-18/surrogacy-legal-australia/>.
- Patterson, C. J. (2019). Lesbian and gay parenthood. *Handbook of parenting* (pp. 345-371). Routledge.
- Perales, F., Reeves, L. S., Plage, S., & Baxter, J. (2020). The family lives of Australian lesbian, gay and bisexual people: A review of the literature and a research agenda. *Sexuality Research and Social Policy*, 17(1), 43-60. <https://doi.org/10.1007/s13178-018-0367-4>
- Poushter, J., & Kent, N. (2020). The global divide on homosexuality persists. *Pew Research Center. Disponível em: Acesso Em*, 3(07). https://www.pewresearch.org/global/wp-content/uploads/sites/2/2020/06/PG_2020.06.25_Global-Views-Homosexuality_FINAL.pdf
- Power, J., Dempsey, D., Kelly, F., & Lau, M. (2020). Use of fertility services in Australian lesbian, bisexual and queer women's pathways to parenthood. *Australian and New Zealand Journal of Obstetrics and Gynaecology*, 60(4), 610-615. <https://doi.org/10.1111/ajo.13175>
- Priddle, H. (2015). How well are lesbians treated in UK fertility clinics? *Human Fertility*, 18(3), 194-199. <https://doi.org/10.3109/14647273.2015.1043654>
- The Prohibition of Human Cloning for Reproduction Act, (2002). <https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00306>
- PRRI (Public Religion Research Institute). (n.d). *The American Values Atlas*. <http://ava.prri.org/#lgbt/2019/States/srvref/m/US-CA>.
- Qu, L., Knight, K., & Higgins, D. (2016). Same-sex couple families in Australia (Facts Sheets). Melbourne: Australian Institute of Family Studies. <https://aifs.gov.au/publications/same-sex-couple-families-australia>
- Rainbow-Project. (n.d). *Adoption and Fostering*. <https://www.rainbow-project.org/adoption-and-fostering/>.
- The Research Involving Human Embryos Act , (2002). <https://www.legislation.gov.au/Details/C2016C00968>

- Rickard, M. (2001). *Is it medically legitimate to provide assisted reproductive treatments to fertile lesbians and single women?* Research Paper No. 23 2000–01. Canberra, ACT: Department of the Parliamentary Library. https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp0001/01RP23#conclusion
- Riggs, D. W. (2020). LGBTQ Foster Parents. In Abbie E. Goldberg Katherine R. Allen (Eds.), *LGBTQ-Parent Families* (pp. 161-170). Springer International Publishing. 10.1007/978-3-030-35610-1_9.
- Riley, B. (2014, May 5). *Same sex couples included in overseas adoption agreement for the first time.* <https://www.starobserver.com.au/news/national-news/same-sex-couples-included-in-overseas-adoption-agreement-for-the-first-time/122370>
- Rodgers, H., & McCluney, J. (2020). *Children Adopted from Care in Northern Ireland 2019/20*. The Information and Analysis Directorate. <https://dera.ioe.ac.uk/37406/1/cacni-19-20%20%28redacted%29.pdf>
- Ross, L. E., Epstein, R., Anderson, S., & Eady, A. (2009). Policy, practice, and personal narratives: Experiences of LGBTQ people with adoption in Ontario, Canada. *Adoption Quarterly*, 12(3-4), 272-293. <https://doi.org/10.1080/10926750903313302>
- Rowen, H. H., Heslinga, M.W., Wintle, M.J., & Meijer, H. (2021, December 3). Netherlands. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/place/Netherlands>
- Rudolph, D. (2017, October 20). A Very Brief History of LGBTQ Parenting. Family Equality. <https://www.familyequality.org/2017/10/20/a-very-brief-history-of-lgbtq-parenting/>.
- Scherman, R., Misca, G., & Tan, T. X. (2020). The Perceptions of New Zealand Lawyers and Social Workers About Children Being Adopted by Gay Couples and Lesbian Couples. *Frontiers in Psychology*, 11, 2449. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.52070>
- Scottish Government. (n.d). *LGBTI*. <https://www.gov.scot/policies/lgbti/>.
- Shapiro, J. (2020). The law governing LGBTQ-parent families in the United States. *LGBTQ-Parent Families. Innovations in Research and Implications for Practice*. Eds AE Goldberg and KR Allen. (Cham: Springer Nature Switzerland AG), 365-382.
- Sifris, A. R. (2014). Gay and lesbian parenting: The legislative response. In A. Hayes, & D. Higgins (Eds.), *Families, Policy and the Law: Selected Essays on Contemporary Issues for Australia* (pp. 89-99). Commonwealth Government of Australia.
- Sloan, B. (2011). Enduring families, enduring the adoption process. *Law Quarterly Review*, 127, 173. <https://doi.org/10.17863/CAM.39111>

- Sloane, J. L., & Robillard, L. M. (2018). Factors affecting heterosexual attitudes to same-sex marriage in Australia. *Sexuality Research and Social Policy*, 15(3), 290-301. <https://doi.org/10.1007/s13178-017-0276-y>
- Smith, T. W., Son, J., & Kim, J. (2014). Public attitudes toward homosexuality and gay rights across time and countries. UCLA: The Williams Institute. <https://escholarship.org/uc/item/4p93w90c>
- Snow, D. (2016). Measuring parentage policy in the Canadian provinces: A comparative framework. *Canadian Public Administration*, 59(1), 5-25. <https://doi.org/10.1111/capa.12160>
- Snow, D. (2017). Litigating Parentage: Equality Rights, LGBTQ Mobilization and Ontario's All Families Are Equal Act. *Canadian Journal of Law and Society*, 32(3), 329-348. <https://doi.org/10.1017/cls.2017.24>
- Scottish Social Attitudes (SSA). (2014). *Scottish Social Attitudes 2014: Attitudes to same-sex marriage in Scotland*. https://www.equality-network.org/wp-content/uploads/2014/12/141216_SSA- Same-Sex-Marriage-Brief.pdf.
- Statistics Canada. (2017). *Same-sex couples in Canada in 2016*. <https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/as-sa/98-200-x/2016007/98-200-x2016007-eng.cfm>.
- Statistics Canada. (2019). *Marital Status and Opposite-/Same-sex Status (9), Age (16) and Sex (3) for the Population 15 Years and Over in Private Households of Canada, Provinces and Territories, Census Metropolitan Areas and Census Agglomerations, 2016 and 2011 Censuses*. <https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/dp-pd/dt-td/Rp-eng.cfm?TABID=2&LANG=E&A=R&APATH=3&DETAIL=0&DIM=0&FL=A&FREE=0&GC=35&GL=-1&GID=1235631&GK=1&GRP=1&O=D&PID=109646&PRID=10&PTYPE=109445&S=0&SHOWALL=0&SUB=0&Temporal=2016&THEME=117&VID=0&VNAMEE=&VNAMEF=&D1=0&D2=0&D3=0&D4=0&D5=0&D6=0>
- Stonewall. (n.d). *Co-parenting. Fertility law and co-parenting options*. <https://www.stonewall.org.uk/help-advice/parenting-rights/%E2%80%8Bco-parenting-0>
- Stonewall. (n.db). *Surrogacy*. <https://www.stonewall.org.uk/help-advice/parenting-rights/surrogacy-1>
- Stonewall Scotland. (n.da). *Adoption and Fostering in Scotland*. <https://www.stonewallscotland.org.uk/help-advice/parenting-rights/%E2%80%8BAdoption-and-fostering-scotland>
- Stonewall scotland. (n.d). *Co-parenting: Fertility law and co-parenting options*. <https://www.stonewallscotland.org.uk/help-advice/parenting-rights/%E2%80%8Bco-parenting-0>
- Stonewall Scotland. (n.db). *Surrogacy*. <https://www.stonewallscotland.org.uk/cy/help-advice/parenting-rights/surrogacy>

- Suckling, L. (2016, March 2). *What are the options for gay couples to have kids?* <https://www.stuff.co.nz/life-style/love-sex/77456903/what-are-the-options-for-gay-couples-to-have-kids>.
- Summerskill, B. (2015). *A guide for gay dads*. Stonewall. https://www.stonewall.org.uk/system/files/A_Guide_for_Gay_Dads_1.pdf.
- Surtees, N., & Bremner, P. (2020). Gay and Lesbian Collaborative Co-Parenting in New Zealand and the United Kingdom: 'The Law Doesn't Protect the Third Parent. *Social & Legal Studies*, 29(4), 507-526. <https://doi.org/10.1177/0964663919874861>
- Taylor, D. (2020). *Same-Sex Couples Are More Likely to Adopt or Foster Children*. United States Census Bureau. <https://www.census.gov/library/stories/2020/09/fifteen-percent-of-same-sex-couples-have-children-in-their-household.html>.
- TFP-fertility. (n.d). *Why donate oocytes?* <https://tfp-fertility.com/en-nl/become-a-donor/become-an-egg-donor>
- Travel.State.Gov. (n.d). *Intercountry Adoption News and Notices*. <https://travel.state.gov/content/travel/en/News/Intercountry-Adoption-News.html>
- Travers, Á, Armour, C., Hansen, M., Cunningham, T., Lagdon, S., Hyland, P., Vallières, F., McCarthy, A., & Walshe, C. (2020). Lesbian, gay or bisexual identity as a risk factor for trauma and mental health problems in Northern Irish students and the protective role of social support. *European Journal of Psychotraumatology*, 11(1), 1708144. <https://doi.org/10.1080/20008198.2019.1708144>
- UCLA – The Williams Institute. (2019). *LGBT Demographic Data Interactive*. <https://williamsinstitute.law.ucla.edu/visualization/lgbt-stats/?topic=LGBT&area=6#demographic>.
- UNCRC. (1990). *UN Convention on the Rights of the Child*. [https://downloads.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_united_nations_convention_on_the_rights_of_the_child.pdf?_adal_sd=www.unicef.org.uk.1638979817993&_adal_ca=so%3DGoogle%26me%3Dorganic%26ca%3D\(not%2520set\)%26co%3D\(not%2520set\)%26ke%3D\(not%2520set\).1638979817993&_adal_cw=1638979805311.1638979817993&_adal_id=7458194f-caa7-4ffc-af0e-aaf1335ab98c.1638979805.2.1638979805.1638979805.7fc5545a-701a-4fc7-b6db-957ac11eb4d4.1638979817993&_ga=2.234390366.1103465389.1638979805-1766200670.1638979805](https://downloads.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_united_nations_convention_on_the_rights_of_the_child.pdf?_adal_sd=www.unicef.org.uk.1638979817993&_adal_ca=so%3DGoogle%26me%3Dorganic%26ca%3D(not%2520set)%26co%3D(not%2520set)%26ke%3D(not%2520set).1638979817993&_adal_cw=1638979805311.1638979817993&_adal_id=7458194f-caa7-4ffc-af0e-aaf1335ab98c.1638979805.2.1638979805.1638979805.7fc5545a-701a-4fc7-b6db-957ac11eb4d4.1638979817993&_ga=2.234390366.1103465389.1638979805-1766200670.1638979805)
- Vaughn, R. (2019). *Children born abroad via surrogacy denied U.S. citizenship*. International Fertility Law Group. <https://www.iflg.net/children-born-foreign-surrogacy-denied-u-s-citizenship/>
- Waalwijk, C. (2017). *More and more together: Legal family formats for same-sex and different-sex couples in European countries–Comparative analysis of data in the Laws and Families Database*. Leiden University . <https://hdl.handle.net/1887/54628>

- Waites, M. (2013). United Kingdom: confronting criminal histories and theorising decriminalisation as citizenship and governmentality. In C. Lennox & M. Waites (Eds.) *Human Rights, Sexual Orientation and Gender Identity in The Commonwealth: Struggles for Decriminalisation and Change*. (pp. 145-181). Institute of Commonwealth Studies, School of Advanced Study, University of London. <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/39385/9781912250134.pdf?sequence=1#page=165>
- Wakefield, J. R., Kalinauskaitė, M., & Hopkins, N. (2016). The nation and the family: The impact of national identification and perceived importance of family values on homophobic attitudes in Lithuania and Scotland. *Sex Roles, 75*(9), 448-458. <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0641-y>
- Webb, S. N., & Chonody, J. (2012). Marriage equality in Australia: The influence of attitudes toward same-sex parenting. *Gay and Lesbian Issues and Psychology Review, 8*(3), 165. <https://groups.psychology.org.au/Assets/Files/GLIP%20Review%20Vol%208%20No%203.pdf#page=44>
- Webb, S. N., Chonody, J., & Kavanagh, P. S. (2017). "If you don't like gay marriage, don't get one!": A qualitative analysis of attitudes toward same-sex marriage in South Australia. *Journal of GLBT Family Studies, 13*(5), 439-458. <https://doi.org/10.1080/1550428X.2016.1275913>
- Webb, S. N., Kavanagh, P. S., & Chonody, J. M. (2020). Straight, LGB, Married, Living in Sin, Children Out of Wedlock: A Comparison of Attitudes Towards 'Different' Family Structures. *Journal of GLBT Family Studies, 16*(1), 66-82. <https://doi.org/10.1080/1550428X.2019.1577201>
- White, P. M. (2018). Commercialization, altruism, clinical practice: seeking explanation for similarities and differences in Californian and Canadian gestational surrogacy outcomes. *Women's Health Issues, 28*(3), 239-250. <https://doi.org/10.1016/j.whi.2018.01.004>.
- Wykes, K. A. (2013). Fertility services for same-sex couples: policy and practice. *British Journal of Nursing, 21*(14), 871-875. <https://doi.org/10.12968/bjon.2012.21.14.871>

נספח א': תיאור המרואיינים בשלבי המחקר השונים

לוח א-1: מרואיינים בשלב הגישוש של המחקר

שם	תחום מומחיות	פירוט העיסוק
פרופסור צבי טריגר	אקדמיה	מומחה לדיני משפחה וחוקר את זכויות הקהילה הלהט"בית, הפקולטה למשפטים ע"ש שטריקס, המכללה למינהל
עו"ד אור קשת	נציג ארגון זכויות להט"ב	מנהל קשרי ממשל של ארגוני הקהילה הגאה, האגודה למען הלהט"ב
אלון שחר	נציג ארגון זכויות ושירותים ללהט"ב	מנכ"ל הבית הפתוח בירושלים לגאווה ולסובלנות
עו"ד דן יקיר	נציג ארגון זכויות	היועץ המשפטי של האגודה לזכויות האזרח בישראל
ד"ר טלי בורלא	נציגת שירות ממשלתי	מפקחת ארצית, תחום משפחה חדשה, משרד הרווחה והביטחון החברתי
עו"ד אירית רוזנבלום	נציגת ארגון זכויות להט"ב	מנכ"לית ומייסדת ארגון "משפחה חדשה"

לוח א-2: מרואיינים בשלב סקירת המדינות הנבחרות

<p>מרואיין 1 – אקדמיה: דוקטור בסוציולוגיה, עובדת במרכז המחקר של מין, בריאות וחברה (Australian Research Centre in Sex, Health and Society). מתמחה במחקרים הנוגעים למיניות ובריאות מינית. ביצעה מחקרים בתחום של פוריות באוכלוסייה הכללית ובקרב קהילת הלהט"ב.</p> <p>מרואיין 2 – הורה ונציג ארגון זכויות: אחד ממקימי ארגון rainbow families. אב לשתי בנות אשר נולדו בהליכי פונדקאות מחוץ לאוסטרליה ותורם זרע בתרומה שאינה אנונימית למשפחה לסבית.</p> <p>מרואיין 3 – עו"ד לענייני משפחה, שותפה במשרד עורכי דין Nicholes Family Lawyers. מתמחה בהסדרים של משפחות להט"ב.</p> <p>מרואיין 4 – עובד בארגון לובי בוויקטוריה בשם Victorian Pride Lobby, הפועל לשם זכויות להט"ב. נמצא בהליך להפוך להורה אומנה יחד עם בן זוגו.</p>	אוסטרליה
<p>מרואיין 1 – רופא משפחה, בזוגיות חד-מינית. נמצא יחד עם בן זוגו בהליך פונדקאות אלטרואיסטי בניו זילנד.</p> <p>מרואיין 2 – מנכ"לית ב-Oranga Tamariki – Ministry for Children – השירות למען הילד בניו זילנד. אחראית לתחומי האימוץ והגנת הילד בניו זילנד. עובדת 27 שנה במגזר הציבורי בתחומי ילדים, נוער ומשפחות.</p> <p>מרואיין 3 – חבר פרלמנט בניו זילנד, אב גאה לילדה אשר נוצרה בהליכי פונדקאות. מוביל הצעת חוק אשר מטרתה הסדרה של הליכי פונדקאות בניו זילנד.</p>	ניו זילנד
<p>מרואיין 1 – אקדמיה ומשפט: עו"ד ופרופסור לדיני משפחה בבית הספר למשפטים באוניברסיטת Strathclyde בסקוטלנד. מומחה בתחום ההגנה על ילדים ויחסים להט"ב. מעורב רבות ברפורמות משפטיות, יועץ בוועדות ממשלתיות ביצירת חוק המשפחה (2005), חוק האימוץ (2006) וחוק שמיעת ילדים (2010). כותב ספרים ומאמרים רבים בתחום.</p> <p>מרואיין 2 – זוג הורים יהודים מן הקהילה היהודית באדינבורו. דו-מיניים, המגדלים שני ילדים בגיל בית ספר יסודי ומנהלים יחסים להט"ב במקביל לקשר ביניהם.</p> <p>מרואיין 3 – נציגת ממשלה מטעם דירקטוריון ילדים ומשפחות.</p>	סקוטלנד
<p>מרואיין 1 – נציג ארגון The Rainbow Project – ארגון זכויות מרכזי עבור אנשי קהילת להט"ב בצפון אירלנד.</p> <p>מרואיין 2 – אם להט"ב אשר הייתה מעורבת בפרויקטים של ארגוני זכויות להט"ב HereNI ו-The RainbowProject עבור משפחות להט"ב. הביאה לעולם בת לפני כעשור באמצעות טיפולי פוריות לאחר תלאות רבות.</p> <p>מרואיין 3 – אב להט"ב למתבגרת. הביא לעולם ילדה עם אישה להט"ב. הוא מגדל את ביתו עם בן זוגו והבת נכגשת עם אימה שחיה עם בת זוגה. היה מעורב בסוגיות משפטיות רבות סביב הורות. בעיקר כשבת הזוג של האם דרשה הכרה לאבהות לאחר לידת הבת.</p>	צפון אירלנד

מרוויין 1 – **הדובר של ארגון COC** - ארגון זכויות להט"ב הגדול והחשוב ביותר במדינה. הארגון עובד בשיתוף עם הממשלה בנושאים של זכויות ומהווה לובי פוליטי משמעותי בפעילות פרלמנטרית לבחינת זכויות וחקיקה עבור קהילת הלהט"ב.

מרוויין 2 – **חברה בוועד המנהל של ארגון Meer dan Gewenst** (בתרגום: More than wished for). ארגון המסייע למשפחות ולזוגות בתהליך מימוש הרצון להורות. היא עצמה אם לשני בנים שהביאה לעולם יחד עם זוג גברים להט"ב ומגדלת אותם בהורות משותפת זה 15 שנה.

מרוויין 3 – **עוזר משפטי במשרד המשפטים ההולנדי וממלא מקום שופט בבית הדין בהאג**. מסייע בניסוח הצעות חוק ובהגשתן לאישור חקיקה בנושאי דיני משפחה. היה מעורב בצוות המזכירות של הוועדה הממשלתית משנת 2016 לבחינה והסדרה של נושא ההורות - Child and Parents in the 21st Century, 2016.

מרוויין 4 – **אב גאה לשני ילדים שנולדו בהליך פונדקאות** – אחד בנפאל ואחד בארצות הברית. ישראלי ונשוי לגבר הולנדי שפגש בישראל. גר עם בן זוגו בהולנד זה 20 שנה. רופא שיניים במקצועו.

מרוויין 5 – **מרצה וחוקרת בכירה באוניברסיטת אמסטרדם**. חוקרת את תחום התפתחות הילד ורווחת הילד במשפחות להט"ב ומימוש הרצון להורות בקרב להט"ב בהולנד ובעולם.

מרוויין 1 – **אקדמיה**: דוקטורנטית בבית הספר לבריאות הציבור באוניברסיטת טורונטו שמתמחה במחקר על טכנולוגיות פוריות וגישה לזוגות ויחידים LGBTQIA2S+ באונטריו וגם חברה וחוקרת באיגוד של חוקרים להט"ב או בעלי ברית, שמטרתם לחלוק ממצאים עם הקהילה ובכך לקדם תמיכה וזכויות ללהט"ב בקנדה.

מרוויין 2 – **חוקרת באקדמיה ואקטיביסטית** שפועלת לקידום זכויות להט"ב עוד משנות התשעים. ייסדה ארגון שנותן שירותים חברתיים למשפחות להט"ב ועבדה בו במשך יותר מ-15 שנים. דוקטור וחוקרת באקדמיה בתחום, חברה בוועדות שונות בנושא ואימא לסבית שהרתה באמצעות תרומת זרע.

מרוויין 3 – **אקדמיה**: דוקטורנט באוניברסיטת טורונטו שמתמחה בתחום הורות להט"ב במשפט הקנדי והאמריקני, בייחוד בהכרה בהורות של זוגות להט"ב לאחר שימוש בטיפולי פוריות, ובמחקריו מנסה להאיר על הנחות המוצא של המשפט ולנסות לראות איך אפשר להתאים את המשפט לצרכים המשתנים כיום.

מרוויין 4 – **יו"ר ארגון שמייעץ למשפחות וזוגות מקהילת הלהט"ב שרוצים להביא ילדים**, אקטיביסטית שפעלה לקידום זכויות להט"ב עוד משנות התשעים במחוז קוויבק ואימא לסבית שהרתה באמצעות תרומת זרע.

מרוויין 1 – **עורכת דין** המספקת שירותים משפטיים לאנשים בתהליכי פונדקאות, אימוץ, תרומת זרע או ביצית ומתמקדת בייחוד בלהט"ב. חקרה נושאים שונים כמו אפליה, חוקי משפחה בהקשר להורים טרנסג'נדרים וילדים ועסקה בהכשרות לצוותים מקצועיים בבתי המשפט בקליפורניה בנושא זכויות וצרכים משפטיים של הורים טרנסג'נדרים וילדיהם.

מרוויין 2 – **פסיכולוגית** שעובדת בתחום של הורות בבחירה והורות של להט"ב כ-25 שנים. מתמחה בנושאים של טיפולי פוריות והפריה כמו פונדקאות, תרומת זרע וביצית. עסקה גם במחקר על המעבר להורות בקרב אנשים להט"ב ולקחה חלק או ניהלה ועדות שונות שעוסקות בתחום, וכן היא אימא לסבית בעצמה ולה שתי בנות שהביאה לעולם עם בת זוגה.

מרוויין 3 – **עובדת סוציאלית** שעבדה במשך 11 שנים כמנהלת תוכנית המשפחות בארגון מרכזי וגדול בלוס אנג'לס שמתמחה בתחום הבריאות והנפש של להט"ב. התוכנית מיועדת להורים להט"ב וילדיהם וכן ללהט"ב שמעוניינים להקים משפחה. היא בעצמה אימא לסבית שהרתה באמצעות תרומת זרע.

נספח ב': מילון מושגים

להלן מילון מושגים כללי. חשוב לציין כי לכל מדינה הייחוד שלה וההגדרות עשויות להשתנות.

א

משפחת אומנה היא משפחה חלופית לילדים עד גיל 18 שאינם יכולים להתגורר עם הוריהם הביולוגיים בשל משבר משפחתי או קשיים בתפקוד ההורי. על פי רוב מדובר בסידור זמני, עד שהורי הילד ישתקמו והוא יוכל לחזור אליהם. לכן, במהלך השהות באומנה ישנה הקפדה על שמירת קשר בין הילד ובין משפחתו הביולוגית.	אומנה
ישנם כמה סוגי אומנה: חלק ממשפחות האומנה משמשות בתור סידור חירום או סידור זמני עד שיתאפשר לילדים לשוב לביתם, ואחרות מעניקות טיפול ארוך טווח. בחלק מן המדינות אומנה עשויה גם להוביל לאימוץ.	
לשני ההורים של הילד ישנה אחריות וסמכות הורית בנוגע אליו מרגע לידתו בין אם נשואים, מקיימים זוגיות מכל סוג שהוא, גרושים, או פרודים. האחריות ההורית כוללת חובות וזכויות של ההורה כלפי ילדו, כמו למשל, האחריות לשמור על בריאות הילד ולקדם את התפתחותו ורווחתו; האחריות לספק הכוונה והדרכה לילד; והזכות לקבוע את דרך גידולו; הזכות לשמור על יחסים קרובים ומגע עם הילד; האחריות והזכות לפעול כאחראי חוקי על הילד; והזכות שהילד יתגורר עם ההורה או שיקבע עם מי הוא מתגורר.	אחריות וסמכות הורית
להורים חוקיים של הילד יש בדרך כלל אחריות וסמכות הורית מכוח מעמד זה, אך אפשר להעניק אחריות וסמכות הורית גם לאנשים שאינם ההורים החוקיים.	
אימוץ הוא הליך המקנה לאדם מעמד של הורה חוקי (על ילד שנולד לאנשים אחרים. הליך האימוץ מחייב את המאמץ לגדל את הילד המאומץ בפועל והוא מתאפשר לאחר שהאנשים שלהם הילד נולד מסרו את הילד לאימוץ, איבדו את זכויות ההורות החוקיות בהליך משפטי או נפטרו. לכל מדינה ישנם הגבלות והיתרים אחרים בנוגע לאימוץ ילדים.	אימוץ (פנים ארצי/ בין-ארצי)
אימוץ פנים ארצי הוא אימוץ של ילד שנולד במדינה מסוימת על ידי הורים מאמצים מאותה מדינה והוא מתבצע לעיתים באמצעות הליך ציבורי (דרך שירותי הרווחה למשל) ולעיתים באמצעות סוכנויות פרטיות.	
אימוץ בין-ארצי הוא אימוץ של ילד שנולד במדינה אחת, על ידי הורים מאמצים ממדינה אחרת. האימוץ הבין-ארצי מוסדר באמצעות אמנת האג משנת 1993 ונועד לאפשר בית קבוע לילידי מדינות שבהן אין פתרון של בית קבוע באמצעות אימוץ או אומנה ארוכת טווח. הליך זה מתבצע באמצעות עמותות שמטרתן הבלעדית היא פעילות בתחום האימוץ הבין-ארצי.	
Second Parent Adoption; תהליך שבו מתאפשר אימוץ של הילד הביולוגי או הילד המאומץ של בן או בת הזוג. בהקשר של זוגות להט"ב, אימוץ מסוג זה מתרחש במצבים שבהם אחד מבני הזוג איננו קשור באופן ביולוגי לילד והוא רוצה לבסס את הקשר ביניהם באופן חוקי.	אימוץ ילד ביולוגי של ההורה השני

אפוטרופוס	אפוטרופוס הוא אדם שתפקידו לדאוג לענייניו של מי שאינו מסוגל לנהל את ענייניו בעצמו, הן במקרים שהחוק מסמיך אותו הן במקרים שבית המשפט מינה אותו. ההורים הם האפוטרופוסים הטבעיים של ילדיהם עד הגיעם לגיל 18. במצבים שבהם ההורים אינם מסוגלים לדאוג לענייני ילדיהם הקטינים, או כאשר אדם בגיר אינו מסוגל לדאוג לענייניו, למשל בשל מוגבלות או זיקנה, בית המשפט לענייני משפחה עשוי למנות להם אפוטרופוס כדי לסייע להם, לדאוג לענייניהם ולהגן עליהם, על גופם ועל רכושם.
ב	
ביסקסואליות	נקרא גם "מיניות כפולה" או "דו-מיניות". לרוב מתייחס למשיכה מינית ו/או רגשית של אדם אל בני שני המינים.
ה	
הורות ביולוגית	הורות ביולוגית מתייחסת למקור הביולוגי של הילד, והיא כוללת הורות גנטית, כלומר הגבר שמזרעו, והאישה שמן הביצית שלה נוצר הילד. אצל נשים, הורות ביולוגית מתייחסת גם להיריון וללידה של הילד, גם במקרה של תרומת ביצית.
הורות גנטית	ההורים הגנטיים של הילד הם הגבר והאישה שהם מקור הזרע והביצית של הילד/ה.
הורות חוקית	הורות של אנשים המוכרים על פי החוק כהורי הילד, ולהם יש אחריות וסמכות הורית מתוקף החוק, וגם זכויות הוריות.
הורות יחידנית	הורות יחידנית היא מבנה משפחתי אשר נוצר כאשר אישה או איש מחליטים מראש לגדל ילדים בכוחות עצמם, ללא בן/בת זוג שותפים. הורות יחידנית היא ת-קבוצה בתוך קבוצת המשפחות החד-הוריות, הכוללות הורה יחיד, למשל עקב נטישה של אחד ההורים או פטירת בן/בת זוג.
הורות משותפת	<i>הורות משותפת</i> (co-parenting) מתקיימת כששני אנשים שאינם בקשר זוגי מחליטים להביא ילד ולגדלו (במשק בית משותף או בשני משקי בית שונים). כך, יכול להתקיים מצב שבו לכל אחד מן ההורים יש בן/בת זוג ולילד יש יותר משני הורים או אנשים שמטפלים בו.
הורים מיועדים	intended parent;
הומוסקסואליות	אנשים שנמצאים בהליך פונדקאות, ומתכוונים להיות הורים חוקיים לילד שנולד באמצעות פונדקאות. נטייה או משיכה מינית של אדם אל בן אותו מגדר.
הומופוביה	משיכה מינית של אישה אל אישה אחרת מכונה גם לסְבִיּוּת. גבר הנמשך לגברים מכונה גם הומו או גיי (gay).
הורות מרובה	המונח הוא הלחם של המילים הומו (סקסואליות) ופוביה, שפירושה פחד או חרדה. המונח מתאר פחד ורתיעה ממי שאינם הטרוסקסואליים. בהגדרה רחבה יותר, הוא מתאר אפליה, דחייה, שנאה, זלזול או תוקפנות כלפיהם.
הורות מרובה	ההומופוביה באה לביטוי גם בחוקים ומהווה גורם בעל עוצמה רבה בתרבויות ובדתות שונות. הורות מרובה (multi-parenting) היא מצב שבו במשפחה יש שלושה או ארבעה הורים חוקיים. למשל בני זוג להט"ב שמביאים לעולם ילד יחד עם שותפה, או בנות זוג שמביאות ילד יחד עם שותף. לעיתים גם מדובר בשני בני זוג שמביאים לעולם ילדים יחד עם שתי בנות זוג.
הזרעה תוך רחמית	התהליך כולל החדרה של זרע (בעת הצורך, לאחר השבחת זרע) אל צוואר הרחם. ניתן לבצע תהליך זה במרפאת פוריות או בבית (=הזרעה ביתית), ללא מעורבות של מרפאת פוריות.

<p>נטייה מינית המאופיינת במשיכה של אדם לבני המגדר השני. המונח הוא הלחם של המילים הטרו (סקסואליות) וסקסיזם. מדובר בהשקפת עולם לפיה רק משיכה מינית לבני המגדר האחר היא נורמלית. השקפה זו יכולה לבוא לידי ביטוי בפעולות ובחוקים שבהם יש אפליה נגד קהילת הלהט"ב בהיבטים שונים של זכויות אזרח והיעדר שוויון הזדמנויות כלכליות. תהליך של הכרה על פי חוק במגדר המועדף על אדם טרנסג'נדר. הסכם שנחתם בין אנשים שהסכימו ביניהם על הורות משותפת. הסכם ההורות הוא בנוגע לטיפול בילדים, לזכויות, לחובות ולאחריות של כל אחד מהם. הסכמים אלה יכולים להיחתם לפני לידת הילד או אחריה. ישנן מדינות שבהן להסכמים אלה יש תוקף משפטי. הסכם בכתב בין האם הפונדקאית להורים המיועדים בדבר כוונתם להתקשר בהסדר פונדקאות, והתנאים שעליהם הם מסכימים. מדינות יכולות להחליט אם להסכמי פונדקאות או חוזים אלה יהיה תוקף משפטי או לא. התהליך כולל שאיבת ביציות או שימוש בתרומת ביצית, הזרעת הביציות בתנאי מעבדה מחוץ לרחם, מעקב אחר התפתחות העוברים והחזרתם בשלבי התפתחות ראשוניים לקליטה ברחם.</p>	<p>הטרוסקסואליות הטרוסקסיזם הכרה במגדר הסכם הורות הסכם / חוזה פונדקאות הפריה חוץ-גופית (IVF)</p>
ז	
<p>חוויה פנימית ואינדיווידואלית של אדם בנוגע למגדר שלו, העשויה להתאים או לא להתאים עם המין הביולוגי שאיתו נולד. ;same sex couple מתייחס לבני זוג שלשניהם אותו מגדר. ההורות החוקית של אדם בנוגע לילד מסוים כוללת אחריות וסמכות הורית, וגם זכויות הוריות. זכויות אלה נוגעות לתחומי חיים שונים. למשל בכל הנוגע לחינוך, להורים ישנה הזכות לבחור את הזרם החינוכי שבו ילמד הילד; הזכות לקבל מידע הנוגע לילד התלמיד; הזכות לחיסיון מידע; זכויות הנוגעות להעברת התלמיד לבית ספר אחר; ועוד.</p>	<p>זהות מגדרית זוג חד מיני / בני זוג מאותו המין זכויות הוריות</p>
ח	
<p>מתייחסת לזכאות לחופשה בתשלום עבור עובדים שכירים לצורך טיפול בילד. בדרך כלל חופשת לידה נקשרת להורות חוקית בלבד. הורה שלפי ההגדרה אין לו הורות חוקית, אינו זכאי לחופשת לידה. מחלת ילד</p>	<p>חופשה לטיפול בילד: חופשת לידה או חופשת מחלת ילד</p>
ט	
<p>;human assisted conception טיפולי פוריות כוללים סידרה של התערבויות רפואיות, תרופתיות וכירורגיות, הניתנות ליחידים/זוגות שאינם יכולים להרות באופן טבעי, באמצעות יחסי מין וללא התערבות. טיפולי הפוריות כוללים בין השאר טיפולי הזרעה תוך רחמית וטיפולי הפריה חוץ-גופית.</p>	<p>טיפולי פוריות/ טכנולוגיות פריון</p>

	<p>טרנסג'נדר ;transgender</p> <p>אנשים שאינם מזדהים עם התפקיד המגדרי שלרוב מקושר למין שהוגדר להם בלידה, ומבקשים לחיות באופן קבוע בתפקיד המגדרי המועדף עליהם. לעיתים אנשים טרנסים מעוניינים לעבור טיפול לשינוי מין (אשר עשוי לכלול טיפול הורמונלי או ניתוח). המונח טרנסג'נדר כיום נפוץ ומועדף יותר, בעוד המונח טרנסקסואלי (transsexual) נפוץ פחות כי הוא מתייחס למיניות האדם ולא לזהות המגדרית.</p>	טרנסג'נדר
כ		
	<p>כינון הורות (establishing parenthood) הוא קבלת מעמד חוקי של הורות, במקרה שבו מעמד זה אינו מובן מאליו. כינון ההורות יכול להתבצע בדרכים שונות, בהן אימוץ, 'צו הורות', רישום בתעודת הלידה.</p>	כינון הורות
ל		
	<p>להט"ב (ראשי תיבות) להט"ב=לסביות, הומואים, טרנסד'נדרים וביסקסואלים. זהו שם קבוצתי לאנשים בעלי נטיות מיניות שאינן הטרוסקסואליות וזהויות מגדריות שלעיתים אינן תואמות את המין. קהילת הלהט"ב מתייחסת לתודעה המשותפת של הקבוצה, למוסדותיה ולפעילותה במרחב הציבורי.</p>	להט"ב
מ		
	<p>non-binary / genderqueer</p> <p>אנשים שמרגישים את זהותם המגדרית בשוליים הבינאריים המגדריים ומנסים להימנע מכשטות או רדוקטיביזם. האופן שבו תופסים את המגדר שלהם הוא מעבר להזדהות כגבר או אישה. זה עשוי לכלול זיהוי מגדר שנמצא בין שתי הקטגוריות 'גבר' ו'אישה' או מעבר לכך, כמתנדנד בין 'גבר' ו'אישה', או כמי שאין לו מין, באופן קבוע או חלק מן הזמן. המונח מגוון וקטגוריית הזדהות בפני עצמה עשויה להיות קבועה או נזילה.</p>	מגדר לא בינארי או ג'נדרקוור
	<p>gender-nonconformity / gender variant</p> <p>מתייחס לאנשים שאינם תואמים את הציפיות הסטריאוטיפיות או החברתיות של המין או המגדר שהוקצה להם בלידתם.</p>	מגדר לא קונפורמי
	<p>gender fluid</p> <p>התייחסות לאדם שאינו מגדיר את עצמו עם מגדר קבוע.</p> <p>משמורת ילדים מורכבת ממשמורת חוקית, שהיא הזכות לקבל החלטות בנוגע לילד, ומשמורת פיזית, שהיא הזכות והחובה לדאוג לילד ולספק לו קורת גג.</p>	מגדר "נזיל" (פלואידי)
	<p>משמורת משפטית כוללת חלוקת זכויות בין ההורים לקבלת החלטות חשובות בחיים הנוגעות לילדיהם הקטנים. למשל בחירת בית ספר, טיפולים רפואיים, ייעוץ, טיפול נפשי ודת. משמורת זאת עשויה להיות משותפת – שני ההורים חולקים זכויות בקבלת החלטות, או ליחיד – להורה אחד יש את הזכויות לקבל החלטות מרכזיות מבלי להתחשב ברצון ההורה השני.</p> <p>ההחלטה על המשמורת הפיזית היא בנוגע למקום המגורים העיקרי של הילד ומי מהוריו מחליט על נושאים יום-יומיים בנוגע אליו. אם להורה יש משמורת פיזית על ילד, בית ההורה יהיה בדרך כלל מקום מגוריו החוקי של הילד. הזמנים שבהם הורים מספקים לינה וטיפול בילד מוגדרים על פי לוח הורות למשמורת שנקבע על ידי בית המשפט.</p>	משמורת ילדים

נ

נטייה מינית	נטייה מינית היא המשיכה המינית שאדם מסוים חש כלפי פרטים אנושיים על פי רוב, מקבוצה מגדרית מסוימת, כגון גברים או נשים. רוב האנשים מייחסים לעצמם נטייה מינית עיקרית אחת, אך ייתכן שלאדם יהיו כמה נטיות מיניות.
נישואין של זוגות להט"ב	מתן הזדמנות לזוגות להט"ב למסד את היחסים ביניהם באמצעות נישואין. במרבית המדינות, מוסד הנישואין נשאר הכלי המשפטי המקיף להכרה רשמית ביחסי אהבה והוא זה שמציע את המגוון הרחב ביותר של הטבות, זכויות וחובות. נישואין מעניקים לזוגות להט"ב ולילדיהם הטבות והגנות רבות ההכרחיות להבטחת רווחת הילדים, ואלו מעוגנות בהכרה משפטית של שני ההורים, בדומה לאלה הניתנות לזוגות הטרוסקסואליים נשואים.

ס

סיסג'נדר	cisgender; מתייחס לאנשים שיש להם התאמה בין הזהות והביטוי המגדרי שלהם ובין המין הביולוגי שאיתו נולדו.
----------	---

פ

פונדקאות (פונדקאות פנים-ארצית, פונדקאות בין-ארצית)	הליך שבו אישה נכנסת להיריון בהסכמה, כדי ללדת תינוק בכוונה למסור אותו לאחר הלידה להורים המיועדים. <i>פונדקאות פנים-ארצית</i> – ההורה או ההורים המיועדים מסתייעים בפונדקאית מאותה מדינה שבה הם גרים. <i>פונדקאות בין-ארצית</i> – ההורה או ההורים מסתייעים בפונדקאית ממדינה אחרת וכל תהליך ההתעברות, ההיריון והלידה מתבצע במדינה של הפונדקאית.
פונדקאות מסחרית	commercial surrogacy; הסדר פונדקאות שבו האישה הפונדקאית וכל הסוכנויות המעורבות יכולות לגבות מן ההורים המיועדים שכר טרחה ותשלום עבור ההליך.
פונדקאות אלטרואיסטית/לא מסחרית	altruistic / non-commercial surrogacy; הסדר פונדקאות שבו חל איסור על תשלום או פיצוי כספי לאישה הפונדקאית. האישה בוחרת לקיים את הפונדקאות מבלי לקבל על כך תגמול כספי.
פונדקאות מסורתית	traditional surrogacy; האישה הפונדקאית תורמת את הביצית שלה והיא האם הביולוגית של התינוק שהיא נושאת, אלא אם הוסכם אחרת בהסכם. העוברים נוצרים באמצעות זרע מן האב המיועד או מתורם בתהליך הנקרא הזרעה תוך רחמית (UI).
פונדקאות הריונית	gestational surrogacy; הסדר פונדקאות שבו הפונדקאית אינה קשורה גנטית לילד. כלומר, הליך הכולל השתלה של עובר או עוברים שנוצרו בתהליך הפריה חוץ-גופית ברחמה של הפונדקאית. עוברים אלה עשויים להיווצר מביצית האם המיועדת ומזרע האב המיועד או מתרומת זרע ומתרומת ביצית.

צ

צו הורות

'צו הורות' מטעם בית משפט מגדיר את האחריות ההורית הכוללת של המבוגר בנוגע לקבלת החלטות הנוגעות לרווחת הילד כגון בעניינים רפואיים, בממשק מול מערכת החינוך או בסוגיות של הסדרי ראייה. מעמדו של 'צו הורות' שונה במדינות שונות – ישנן מדינות שבהן הוא שווה ערך להורות בכל מובן, ובמדינות אחרות הוא מקנה מעמד חוקי של הורות באופן מוחלט והוא תקף רק עד שיגיע הילד לגיל 18.

ק

קוויר

queer;

מונח המתאר זהות מינית ומשמש כקטגוריה לזהויות לכל ההומוסקסואלים, לסביות, ביסקסואלים, טרנסג'נדרים, טרנסקסואלים ואינטר-סקסואלים, ואף משמש לעיתים הטרנסקסואלים, הנוקטים בכרטיקה מינית שאינה בזרם המרכזי של ההתנהגויות המיניות, כגון פוליאימורה.

הפירוש המילולי של המושג באנגלית הוא "חריג, משונה או מוזר". במקור, בסוף המאה ה-19, קוויר היה כינוי גנאי לבני אדם שהנטייה המינית או הזהות המגדרית שלהם הייתה מנוגדת לנורמה. עם הזמן, חברי קהילת הלהט"ב אימצו אותה ככינוי המציין גאווה מסוימת, כאשר להיות מוזר וחריג בעיני חלק מן הקהילה זה כבר לא דבר שמתביישים בו ומגנים אותו.

ר

רישום הורות

בני זוג הטרנסקסואליים (נשואים או ידועים בציבור) המבקשים להירשם כהורים חוקיים לילדם המשותף לאחר הלידה.

רישום זוגיות

מתן הזדמנות לזוגות להט"ב למסד את היחסים ביניהם. הקניית תוקף משפטי לזוגיות באמצעות רישום הזוגיות היא אמצעי להשגת זכויות. הצעד הראשון לקראת הכרה חוקית בהורות לזוגות להט"ב כרוך במקרים רבים ברישום זוגיות ו/או בנישואין, בשל הקשר לזכויות אימוץ.

ש

שותפות/איחוד אזרחי או ידועים בציבור

הכרה בזוגיות של זוגות שחיים יחדיו ללא נישואין. הכרה זו מקנה לבני הזוג חלק מן הזכויות שלהן זוכים זוגות נשואים או את כולן. בחלק מן המדינות אפשרות זו ניתנת גם לזוגות להט"ב.

שינוי מגדרי

התהליך שבאמצעותו אנשים מגדירים מחדש את המגדר שלהם, במטרה לבטא טוב יותר את זהותם המגדרית. תהליך זה עשוי, אך אינו חייב, לכלול סיוע רפואי לשינוי הורמונלי וכל הפרוצדורות הכירורגיות שעוברים אנשים כדי להתאים בין המין שלהם ובין המגדר שלהם.

ת

תא משפחתי יציב

דרישה מבני זוג המעוניינים לאמץ ילד יחדיו ואינם נשואים או בשותפות אזרחית, לחיות כשותפים ביחסים משפחתיים מתמשכים. בחלק מן המדינות נדרשת תקופת מינימום אך לא תמיד נקבעת בחוק תקופת זמן מוגדרת.

תרומת זרע / ביצית

הליך שבו גבר או אישה תורמים זרע או ביצית, לאנשים אחרים שאין להם זרע או ביצית או לא יכולים לעשות בהם שימוש. התרומות לרוב ניתנות בבנק הזרע או במרפאות פוריות ונשמרות על ידם.

בתרומה אנונימית התורם אינו יודע את זהות מקבלי התרומה ומקבלי התרומה אינם יודעים את זהות התורם.

תרומה אנונימית
או תורם ידוע/לא
ידוע

תורם ידוע הוא מי שמקבלי התרומה מכירים היכרות ישירה או עקיפה.

תורם לא ידוע הוא מי שזהות מקבלי התרומה לא ידועה לו ומקבלי התרומה לא יודעים את זהות התורם, ולרוב זאת תרומה שמגיעה מבנק הזרע או מסוכנות לתרומת ביציות/מרפאות פוריות. במדינות מסוימות ישנה אפשרות להיות תורם לא ידוע אך לא אנונימי ('תרומה פתוחה'), כלומר שהילד בהגיעו לגיל 18 יכול לבחור אם להכיר את זהות התורם.
